

GHIDUL **cadrelor didactice pentru** **educația timpurie** **și preșcolară**

CUVÎNT ÎNAINTE

CEEA ce știm, credem și gândim despre copil se reflectă în tot ceea ce facem pentru el... Niciodată nu vom putea ști totul despre copil, dar cu cât ne vom apropia mai mult de el și îl vom înțelege mai bine, cu atât vom învăța mai multe despre ceea ce ar trebui să facem pentru a-l ajuta să crească și să se dezvolte la nivelul întregului potențial de care dispune.

În educație nu există rețete! Există experiență acumulată, există idei și teorii bazate pe noi cercetări, există practici confirmate în timp care și-au demonstrat avantajele, există valori, principii, reguli, dar nu există rețete. Pentru că fiecare copil este unic, pentru că fiecare grup de copii este unic, pentru că fiecare cadru didactic este unic, pentru că fiecare familie este unică — pentru fiecare în parte aplicându-se metode specifice de educație! De aceea succesul educației se bazează pe adaptarea demersului educațional la necesitățile individuale ale fiecărui copil!

Ideile cuprinse au ca reper primordial **COPILUL!**

Ghidul de față reprezintă un instrument de lucru pentru cadrele didactice care lucrează cu copii de la 1 la 7 ani, având ca obiective:

- de a crea o perspectivă comună și unitară în rîndul tuturor cadrelor didactice asupra dezvoltării copilului și a educației în perioada timpurie;
- de a promova practicile educaționale care stimulează și susțin dezvoltarea copilului;
- de a sprijini alegerile și a argumenta deciziile pedagogice ale cadrelor didactice în practica zilnică;
- de a oferi sprijin în aplicarea cerințelor „Curriculum-ului educației copiilor de vîrstă timpurie și preșcolară (1-7 ani) în Republica Moldova Național.

Ghidul este construit pe o axă principală: de la teorie la practică.

Orice teorie devine sterilă dacă nu este însoțită de o practică ce îi poate confirma valoarea. Precum orice practică devine improvizație dacă nu este susținută de argumente științifice.

Primele cinci capitole conturează universul teoretic al educației timpurii, perspectiva psihopedagogică actuală privind educația copilului mic și argumentele adoptării acestei perspective, principiile de bază care trebuie să stea la baza aplicării acestei abordări a copilului, a practicilor educaționale, precum și obiectivele pe care trebuie să le avem în vedere în perioada 1-7 ani, înaintea debutului copilului în lumea școlară. De asemenea sunt prezentate numeroase argumente care susțin:

- avantajele abordării holiste (globale) a copilului, acordîndu-se atenție în egală măsură dezvoltării acestuia atât în plan fizic, al sănătății, precum și în plan cognitiv și socioemoțional;
- necesitatea respectării unicității fiecărui copil prin adaptarea educației la nevoile, interesele și ritmul individual de dezvoltare a copilului.

Ideea principală este că învățarea și dezvoltarea copilului de la 1 la 7 ani trebuie abordate dintr-o perspectivă integrată:

- **abordarea integrată a curriculum-ului, proiectarea de unități tematice** (Cap. 6). Cadrul didactic va regăsi recomandări despre cum să abordăm integrat curriculum-ul și cum să proiectăm o unitate tematică;
- **corelarea ariilor curriculare cu centrele de activitate**, prin obiectivele de referință și activitatea copiilor (Cap. 7). Sunt date exemple concrete despre cum se pot corela ariile curriculare cu centrele de activitate;

- **valorificarea jocului ca modalitate de abordare integrată atât dezvoltării copilului, cât și a curriculum-ului** (Cap. 8). Cadrele didactice vor regăsi modalități de abordare a jocului și mai ales a jocului liber, ca activitate dominantă și integrată de abordare a dezvoltării și învățării copilului, precum și recomandări de valorificare a jocului;
- **organizarea mediului de învățare** (Cap. 9). Se pune un accent deosebit pe importanța organizării unui mediu care să stimuleze în egală măsură toate domeniile dezvoltării și să permită proiectarea de unități tematice interdisciplinare; sunt prezentate exemple de materiale și modalități și cerințe de utilizare a lor în fiecare centru de activitate;
- **modul de interacțiune și comunicare cu copilul** (Cap. 10). Se atrage atenția cadrelor didactice la importanța modului de relaționare și comunicare a copilului, care are un rol hotărâtor în stimularea dezvoltării acestuia sub toate aspectele;
- **utilizarea strategiilor didactice** centrate pe individualizare, descoperire, cooperare, prin **modul de evaluare și planificare a programului zilnic** (Cap. 11). Cadrul didactic va putea găsi exemple de strategii care sunt cele mai eficiente pentru a răspunde nevoilor individuale ale copilului și care încurajează comportamentul natural explorator al copilului și stimulează cooperarea între copii; totodată cadrele didactice vor înțelege că prin modul de planificare și organizare a programului zilnic, putem demonstra că atenția noastră este aceea de a aborda integrat dezvoltarea și învățarea copilului, prin modul în care este valorificat fiecare moment al zilei;
- **parteneriatul dintre creșă/grădiniță, familie și comunitate** (Cap. 12). Cadrele didactice vor regăsi argumente în favoarea necesității creării unei unități de acțiune între cadrul didactic și părinți și a importanței bazării parteneriatului dintre creșă/grădiniță și familie pe încredere, respect, cunoaștere și comunicare; abordarea integrată a învățării și dezvoltării copilului presupune existența unui solid parteneriat și a concentrării tuturor eforturilor adulților asupra necesităților și cerințelor individuale ale copilului;
- **recomandările metodologice** pentru fiecare arie curriculară care abordează în mod integrat proiectarea activităților pornind de la specificul unei arii curriculare (Cap. 13). Se oferă exemple de activități tematice care pornesc de la obiectivele de referință ale unei arii curriculare, dar stabilesc punte de corelare cu obiectivele de referință ale altor arii curriculare prin implicarea copiilor în activități diverse în centrele de activitate.

Dacă primele cinci capitole au o mai mare încărcătură teoretică, următoarele capitole au îmbinat aspectele teoretice cu cele practice, prezentând mult exemple, recomandări și sugestii practice considerate utile cadrelor didactice, ultimul capitol fiind destinat în exclusivitate exemplurilor. Gradarea progresivă de la teorie la practică a oferit cadrelor didactice un argument, o explicație pentru alegerile și recomandările didactice prezentate în promovarea și susținerea unei noi perspective asupra educației copilului în perioada de la 1 la 7 ani.

Înainte de a lua o decizie privind modul în care dorim să educăm copilul, să-l ajutăm să crească și să se dezvolte, trebuie să fim foarte bine pregătiți și convinși că prin intervențiile noastre nu distrugem ceea ce are copilul mai de valoare: dorința și nevoia de cunoaștere, dorința și nevoia de mișcare, dorința și nevoia de a comunica, dorința și nevoia de explorare, dorința și nevoia de a se juca. Copilul învață făcând, nu doar privindu-ne pe noi, adulții, ce facem! Să-i oferim deci oportunitățile de a învăța, asigurându-i protecția, siguranța și sănătatea! Și, mai presus de toate, să-l iubim!

Autorii

CUPRINS

Introducere	6
1. Dezvoltarea copilului. Concepte și terminologie de bază	7
2. Copilăria timpurie: De ce este atât de importantă?	15
3. Teorii psihopedagogice ce stau la baza educației timpurii	23
4. Obiectivele educației timpurii	29
5. Principii de bază ale practicii în educația timpurie	31
6. Ce este un curriculum integrat? Ce înseamnă predare integrată?	39
6.1. Cum abordăm curriculum-ul într-un mod integrat?	32
7. Cum învață copilul? Cum stabilim relația dintre domeniile de dezvoltare a copilului, obiectivele ariilor curriculare și centrele de activitate din mediul educațional?	53
7.1. Cum învață copilul?	54
7.2. Corelarea ariilor curriculare cu centrele de activitate (prin activitatea copiilor)	56
7.3. Corelarea ariilor curriculare cu centrele de activitate (prin obiectivele de referință)	57
8. Jocul copilului	59
9. Mediul de învățare	65
9.1. Centrele de activitate — o dimensiune importantă a abordării educației timpurii centrate pe copil	66
9.2. Amenajarea spațiului de învățare în centre de activitate	69
9.3. Tipuri de centre de activități și materiale specifice	72
Centrul de ARTĂ	73
Centrul de JOCURI MANIPULATIVE DE MASĂ	75
Centrul de NISIP și APĂ	77
Centrul de BLOCURI/CONSTRUCȚII:	79

Centrul de ALFABETIZARE/BIBLIOTECĂ	81
Centrul de ȘTIINȚĂ	83
Centrul JOC SIMBOLIC / IMAGINAȚIE / DRAMATIZARE (actorie)	85
10. Rolul educatorului în interacțiunea cu copilul și în dezvoltarea comunității grupei de copii	89
10.1. Comunicarea în sistemul de relații adult-copil	90
10.2. Rolurile educatoarei în procesul axat pe dezvoltarea copilului	104
10.3. Dezvoltarea sentimentului de grup	106
11. Planificarea învățării.....	109
11.1. Strategii educaționale care reflectă abordarea integrată a dezvoltării copilului și centrarea procesului educațional pe copil	111
11.2. Evaluarea dezvoltării copilului	122
11.2.1. Importanța cunoașterii psihopedagogice a copilului.....	122
11.2.2. Funcțiile psihopedagogice ale acțiunii de evaluare a copilului mic.....	123
11.2.3. Principiile evaluării psihopedagogice.....	124
11.3. Planificarea și organizarea programului zilnic	141
12. Colaborarea cu familia și comunitatea	153
12.1. Cum cunoaștem mai bine familiile copiilor?	155
12.2. Comunicarea permanentă cu părinții — baza unui parteneriat durabil.....	157
12.3. Familia-puntea de legătură cu comunitatea	160
13. Cîteva recomandări metodologice	233
BIBLIOGRAFIE:.....	237

Toți ne dorim copii sănătoși, dezvoltați normal, fericiți, dornici de a învăța, plini de energie, care să ne umple de satisfacție prin ceea ce știu, prin ceea ce pot să facă, prin felul în care se poartă și gândesc. Totul depinde în cea mai mare măsură de noi, adulții. Noi suntem primii în care ei au cea mai mare încredere și care le decide startul în viață!

INTRODUCERE

COPILĂRIA timpurie reprezintă cea mai importantă perioadă din viața unui individ prin consecințele durabile pe care le are asupra dezvoltării ulterioare a acestuia. Ultimii douăzeci de ani au adunat numeroase dovezi în acest sens și au determinat schimbări majore asupra modului în care este privită această perioadă și, mai ales, asupra practicilor de îngrijire și educație a copilului mic.

Acest ghid face parte din setul de documente de politică educațională importante în Republica Moldova, care definesc spațiul educației timpurii de la 1 la 7 ani¹, alături de standardele de dezvoltare și învățare în perioada timpurie, de standardele profesionale pentru cadrele didactice care lucrează în servicii de educație timpurie și de curriculum-ul național al educației timpurii. Toate aceste documente trasează conturul concepției despre copilul mic, al concepției despre educația timpurie și importanța ei, al practicilor dorite în educația timpurie, al profilului educatorului în perioada timpurie și, nu mai puțin important, al finalităților acestei perioade.

Fiecare copil este unic, iar unicitatea lui reprezintă punctul de plecare în luarea deciziilor privind dezvoltarea deplină. Recunoașterea și cunoașterea îndeaproape a unicității lui ne vor ajuta să știm cum să-l ajutăm.

¹ După adoptarea Convenției Internaționale privind Drepturile Copilului în 1989 de către 128 de state, în martie 1990, la Jomtien, în Thailanda, a avut loc Conferința Mondială „Educație pentru Toți”. Declarația de la Jomtien a marcat un moment important pentru educația timpurie întrucât a subliniat ideea că: „Învățarea începe de la naștere. Acest fapt atrage nevoia de educație și îngrijire timpurie, ce pot fi asigurate prin implicarea corespunzătoare a familiilor, a comunităților și a programelor instituționale.”

Mișcarea mondială Educația pentru Toți, lansată în 1990, reprezintă un angajament la nivel global pentru a oferi o educație de bază de calitate pentru toți copiii, tinerii și adulții prin universalizarea educației primare și reducerea analfabetismului, până la finalul deceniului. 10 ani mai târziu, la Forumul de la Dakar (2000), când s-a realizat evaluarea îndeplinirii obiectivelor Educației pentru Toți, întrucât acestea nu au fost îndeplinite la nivel global, comunitatea internațională a identificat șase categorii de obiective ale Educației pentru Toți, care au ca scop întîmpinarea nevoilor de învățare ale copiilor, tinerilor și adulților. Obiectivele au fost propuse pentru a fi realizate până în anul 2015.

Primul obiectiv global se referă la extinderea și îmbunătățirea serviciilor de educație și îngrijire timpurie. Perspectiva adoptată la Jomtien a fost aceea a unei abordări holiste asupra copilăriei, prin

aceasta înțelegînd integrarea tuturor serviciilor ce vizează sănătatea, nutriția, igiena, dezvoltarea din punct de vedere cognitiv și socio-emoțional a copilului. Doar o astfel de abordare holistă poate duce la atingerea obiectivelor.

UNESCO este organismul internațional mandatat să coordoneze eforturile internaționale pentru atingerea obiectivelor Educației pentru Toți.

La nivel internațional, pentru a putea monitoriza cu mai mare ușurință atingerea obiectivelor, copilăria timpurie a fost definită și consacrată ca și concept desemnînd perioada cuprinsă între naștere și 8 ani. În întreaga lume, serviciile de educație și îngrijire timpurie se adresează, de obicei, copiilor de la naștere și pînă la intrarea în școală, fiind deseori separate: servicii pentru copii de pînă la 3 ani și pentru copii de la 3 ani pînă la intrarea în școală. Vîrsta intrării în școală variază de la țară la țară, dar în general se consideră că pînă la 8 ani toți copiii din lume sunt cuprinși în învățămîntul primar.

Periodizarea copilăriei timpurii de la naștere la 8 ani are ca reper elaborarea politicilor integrate de educație, îngrijire și sănătate necesare asigurării bunăstării copiilor în perioada cea mai vulnerabilă a vieții.

1. DEZVOLTAREA COPILULUI.

CONCEPTE
ȘI TERMINOLOGIE
DE BAZĂ

1. DEZVOLTAREA COPILULUI. CONCEPTE ȘI TERMINOLOGIE DE BAZĂ²

Sumar

Acest capitol prezintă conceptele de bază referitoare la:

- *Creșterea, îngrijirea și dezvoltarea copilului*
- *Domeniile de dezvoltare a copilului*
- *Factorii care determină creșterea și dezvoltarea copilului*

Îngrijirea reprezintă factorul principal în dezvoltarea optimă a copilului.

Conceptul **îngrijirii** este strâns legat de cel al **dezvoltării**.

A **îngrijii** înseamnă a răspunde necesităților fundamentale ale copilului, ce țin de:

- protecție,
- alimentație,
- asistență medicală,
- dragoste și afecțiune,
- interacțiune și stimulare,
- securitate.

Creșterea și dezvoltarea

Cunoașterea creșterii și dezvoltării normale a copilului este absolut necesară pentru înțelegerea fiziologiei și patologiei acestei vârste.

Îngrijirea include totalitatea acțiunilor întreprinse de îngrijitorii parentali, non-parentali și comunitate în vederea asigurării sănătății, alimentației, dezvoltării psihosociale și cognitive a copilului.

Îngrijirea înseamnă mai mult decât „a spăla” sau „a avea grijă”. Ea definește totalitatea practicilor urmate de părinți, îngrijitori non-parentali (educatori, medici) și comunități, care protejează și promovează sănătatea, alimentarea, dezvoltarea psihosocială și cognitivă a copilului. Prin urmare, **îngrijirea este factorul-cheie** pentru dezvoltarea reușită a copilului.

Nevoile copilului nu apar izolat; ele se manifestă simultan și solicită răspunsuri prompt. Adeseori, atunci când copilul este mic, părinții aproape că nu conversează cu el, îi pun biberonul în gură și îl îngrijesc ca pe un obiect. Chiar dacă părinții răspund necesităților esențiale ale copilului — se adresează medicului în caz de urgență, îi oferă un mediu sigur și protejat etc. — ulterior acest copil ar putea să se perceapă singur ca un obiect, nu va avea inițiative și se va integra dificil în grup sau comunitate.

Prin urmare, un mediu favorabil pentru dezvoltarea copilului va răspunde tuturor acestor necesități în același timp. Principalele acțiuni de îngrijire vor include minimum: asigurarea securității, oferirea căminului, îmbrăcăminte, hrăni, prevenirea și tratamentul bolilor, afecțiuni, comunicare și stimulare, joc, socializarea copilului.

Creșterea se referă la schimbările specifice de ordin fizic și creșterea în dimensiune. De exemplu, sporirea numărului de celule sau creșterea în dimensiune a celulelor existente duce la creșterea în înălțime, greutate, lungimea membrelor, precum și la modificarea formei corpului. Astfel de modificări pot fi măsurate cu ușurință.

² După Landers, Cassie, A Basic Course in Early Child Development Developmental Pediatrics, Milestones in Early Childhood, Early Childhood Resource Pack, UNICEF, 2002.

Creșterea și dezvoltarea sunt procese complementare.

Deși aceste noțiuni adeseori sunt substituibile, ele nu înseamnă același lucru.

Cine prezintă riscuri?

Nou-născuții și sugarii care prezintă semne de dezvoltare cu anumite probleme de ordin fizic, cu deficiențe de învățare sau cu probleme legate de comportament. Aceștia sunt copiii născuți înainte de termen sau cu greutate mică la naștere, copiii care au fost alăptați de mame ce au suferit de malnutriție.

Atenție!

Identificarea și intervenția cât mai timpurie are o importanță critică în cazul acestor categorii de copii!

Creștere mai înseamnă și diferențiere, transformare, organizare, maturizare biologică și regresie.

Creșterea continuă pe parcursul întregii vieți, dat fiind faptul că corpul reînnoiește în permanență celulele lezate sau moarte. În primul an de viață, copiii sugari au cel mai rapid ritm de creștere: către această vîrstă ei își triplează greutatea avută la naștere și adaugă încă jumătate la statura cu care s-au născut. Se înțelege că perturbările creșterii survenite în această perioadă sunt deosebit de periculoase pentru evoluția ulterioară a copilului. La vîrsta preșcolară, creșterea scade în intensitate. În adolescență ritmul de creștere iar se întetește.

Dezvoltarea este definită ca sporire în complexitate sau modificare de la forme simple la forme mai complexe și mai detaliate. Este un proces ordonat, continuu, în cadrul căruia copilul obține cunoștințe vaste, dezvoltă un comportament mai variat și deprinderi mai diverse. Deși modelul dezvoltării este, în general, același pentru toți copiii, **ritmul dezvoltării variază de la un copil la altul**. Ritmul și calitatea dezvoltării copilului țin de maturitatea fiziologică a sistemelor nervos, muscular și al scheletului. Factorii ereditari și de mediu, unici în cazul fiecărui copil, influențează și ei ritmul și calitatea dezvoltării copilului. Toți acești factori vin să explice diferențierea atât de semnificativă a dezvoltării copilului.

Procesul de creștere și / sau dezvoltare poate fi:

- **Tipic/normal** — se presupune obținerea unor deprinderi și asumarea unor modele comportamentale într-un ritm și cu o consecutivitate previzibile. În categoria „tipică” se includ și diferențele neînsemnate și simple neregularități (de ex., copiii de un an care se învață să meargă, deși nu s-au tîrît).
- **Atipic** — este caracteristic copiilor care se dezvoltă în mod diferit, cu devieri sau întârzieri marcate de dezvoltare sau a căror creștere și dezvoltare sunt incomplete sau nu corespund parametrilor normali.

Copiii cu întârzieri în dezvoltare pot să se manifeste ca și copiii de vîrstă mai mică în unul sau mai multe domenii de dezvoltare.

Devierea de dezvoltare presupune existența unui element care se deosebește de cel caracteristic pentru dezvoltarea normală.

Dezvoltarea anormală în unul sau mai multe domenii poate să aibă sau nu repercusiuni asupra dezvoltării și obținerii deprinderilor în alte domenii.

Există mai multe cauze ale dezvoltării atipice: erorile genetice, malnutriția, bolile, rănilor și posibilitățile limitate de învățare (dificultăți de văz, de auz, de mișcare, dereglări mintale etc., etc.)

Orice problemă sau moment neînțeles privind creșterea și dezvoltarea copilului necesită consultul unui specialist (medic pediatru, psiholog, psihopedagog etc.), care va aprecia fiecare caz în parte și va face recomandările de rigoare.

Drepturile copiilor mici

Pentru vârsta de 0-3 ani (prioritare)

- Protecție împotriva pericolelor fizice
- Nutriție și asistență medicală adecvate
- Vaccinări complete
- Prezența unui adult de care să se atașeze
- Prezența unui adult care poate înțelege și răspunde la semnele lor
- Lucruri pe care să le privească, să le atingă, să le audă, să le afle, să le miroase, să le guste
- Oportunități de a explora lumea din jurul lor
- Stimulare a capacității de a se exprima și a înțelege
- Sprijin pentru a căpăta deprinderi noi de mișcare, vorbire și reflecție
- Șanse de a dezvolta o anumită independență
- Ajutor pentru a învăța cum să-și controleze propriile comportamente
- Oportunități de a începe să învețe cum să-și poarte de grijă singuri
- Ocazii cotidiene de a se juca cu diferite obiecte

Pentru vârsta de 4-7 ani (prioritare)

- Oportunități de a-și dezvolta deprinderi de mișcare fină
- Încurajare de a vorbi — prin intermediul conversației, lecturii făcute de un adult, cântecului
- Activități care vor dezvolta un sentiment de autoritate, pricepere
- Ocazii de a învăța să coopereze, să ajute, să împartă cu alții
- Explorare prin intermediul acțiunii
- Aplicarea aptitudinilor preparatorii pentru scris și citit
- Oportunități de a alege și a-și asuma responsabilități
- Încurajare de a-și dezvolta autocontrolul, cooperarea și determinarea de a realiza proiecte
- Susținerea sentimentului propriei valori
- Ocazii de autoexprimare
- Stimularea creativității

Raportul UNICEF „Situația copiilor în lume: Copilăria timpurie”, 2001.

Alte drepturi și responsabilități ale copiilor cuprinși în procesul educațional³:

- Dreptul de a fi educat într-un mediu sigur în care să beneficieze de protecție fizică și emoțională
- Dreptul de a avea acces la toate materialele și resursele educaționale
- Dreptul de a fi asistat și susținut de educator
- Dreptul la un educator competent
- Dreptul de a fi tratat cu respect și corectitudine
- Dreptul de a participa la procesul educațional
- Dreptul la asistența unor servicii sociale, atunci când e necesar
- Dreptul la intimitate și confidențialitate
- Dreptul de a fi protejat de abuzul persoanei autoritare

³ După Porte, Louis, Student behaviour, Theory and Practice for teachers, Allen and co., 1996.

- Dreptul de a fi protejat de impunerea unor restricții care nu sunt absolut necesare
- Dreptul de a înțelege utilitatea cunoștințelor dobândite
- Dreptul de a învăța cu plăcere și interes
- Dreptul la joc și relaxare
- Responsabilitatea de a-și purta de grijă
- Responsabilitatea de a împărți cu alții resursele și echipamentele existente
- Responsabilitatea de a întreține și de a utiliza echipamentele, evitând posibile accidente
- Responsabilitatea de a fi cooperant
- Responsabilitatea de a fi afectuos
- Responsabilitatea de a comunica
- Responsabilitatea de a asculta și de a ține cont de părerea celorlalți; responsabilitatea de a-și asuma propriile acțiuni și consecințele acestora

Domeniile dezvoltării

Sunt numeroase modalități de clasificare a domeniilor dezvoltării. Cea mai răspândită clasificare (după B. Bloom), cuprinde 3 domenii:

- fizic
- cognitiv
- socioemoțional

Creșterea și dezvoltarea fizică

Conceptul, conform căruia copilul este un tot întreg, are la bază principiul că toate domeniile creșterii și dezvoltării umane sunt legate între ele. Nici unul din aspectele dezvoltării nu se manifestă de sine stătător, iar toate deprinderile, oricât de simple sau complexe ar fi, reflectă intercorelarea abilităților.

Aceste trei domenii contribuie la concentrarea asupra unor elemente ale dezvoltării normale a copilului și sunt utilizate pentru a descrie evoluția copilului de-a lungul procesului continuu al dezvoltării. Înțelegerea fiecărui domeniu al dezvoltării contribuie la formularea „portretului” copilului, care este util pentru evaluarea caracteristicilor imediate și permanente legate de abilitățile copilului și comportamentului lui. Progresul personal al copilului poate fi diferit în diverse domenii: un copil poate să se învețe să meargă devreme, dar să înceapă să vorbească târziu. Dezvoltarea în fiecare din aceste domenii depinde de stimulentele existente și de posibilitățile de a învăța oferite de mediul înconjurător.

Creșterea fizică este un proces strict individual, care se manifestă prin modificarea formelor și proprietăților, precum și a dimensiunilor întregului corp, servind drept indiciu al sănătății și stării satisfăcătoare a copilului.

Dezvoltarea motorie constă în abilitatea copilului de a se mișca și a exercita controlul asupra diverselor părți ale corpului său. Mișcările de *motricitate grosieră* sunt acelea ce implică folosirea grupurilor mari de mușchi, cum ar fi mersul, săriturile, înotul și mișcările nelocomotorii — șezutul, împingerea și tragerea obiectelor. Abilitățile *motorii fine* includ construirea din cuburi, încheierea nasturilor și tragerea fermoarelor, folosirea creionului/pixilului la desenare/scriere.

Dezvoltarea cognitivă

Domeniul dezvoltării cognitive vizează implicarea tuturor proceselor psihice și achizițiile copilului în planul percepțiilor, reprezentărilor, deprinderilor, obișnuințelor, abilităților.

Dezvoltarea perceptivă se referă la utilizarea tot mai complexă a informației primite prin intermediul simțurilor: văzului, auzului, simțului tactil/atingere, mirosului, gustului și poziției corpului. Percepția se referă la modul în care un simț sau combinația din mai multe simțuri sunt folosite pentru a selecta aspecte specifice ale mediului (culori, dimensiuni, forme, sunete, gusturi, texturi, parfumuri etc.), asupra cărora e necesar să se insiste pentru a putea distinge care detalii au importanță, pentru a cunoaște căror deosebiri trebuie să li se acorde atenție. Bazele sistemului receptiv sunt puse deja la momentul nașterii. Prin experiență, învățare și maturizare, percepția se dezvoltă printr-un proces coordonat și unitar de prelucrare a informației complexe și de remarcare a celor mai mici asemănări și deosebiri. **Percepția este baza cunoașterii.**

Dezvoltarea cognitivă constituie un proces permanent prin interacțiunea copilului cu persoane, obiecte, participarea la diverse evenimente ce au loc în mediul înconjurător. Procesul cognitiv include astfel de activități mintale cum ar fi descoperirea, interpretarea, divizarea, clasificarea și memorizarea informației. În cazul preșcolarilor, procesul cognitiv include abilitățile de receptare, prelucrare, evaluare a ideilor, de judecată, de soluționare a problemelor, de înțelegere a regulilor și conceptelor noi, de previziune și de vizualizare a posibilităților și consecvențelor.

Dezvoltarea vorbirii. *Limba poate fi definită ca sistem de simboluri rostite, scrise sau exprimate prin gesturi.* Limba este un sistem care le permite ființelor umane să comunice între ele. Dezvoltarea normală a vorbirii are loc pe secvențe. Dezvoltarea vorbirii (limbajul) este influențată de dezvoltarea generală a copilului: cognitivă, socială, perceptivă și neuromusculară. De asemenea, dezvoltarea vorbirii depinde de calitatea și volumul vorbirii auzite, cu alte cuvinte de calitatea și volumul stimulilor verbali.

Dezvoltarea emoțională și socială

Dezvoltarea emoțională și socială se referă la *sentimentele copilului față de propria persoană și relația lui cu alte persoane*, la comportamentul copilului și reacțiile sale în cadrul jocului și lucrului, legătura emoțională formată între copil și părinții săi sau persoanele care îl îngrijesc, relația dintre copil și alți membri ai familiei sau prieteni. Alte aspecte fundamentale ale dezvoltării emoționale și sociale sunt asumarea rolurilor specifice genului copilului, independența, autonomia, simțul moralității, încrederea, acceptarea regulilor.

Dezvoltarea emoțională. Uneori acest tip de dezvoltare se numește *dezvoltare personală* și constituie o parte extrem de importantă a dezvoltării timpurii a copilului. Emoțiile copilului se diversifică în timp ce el reacționează la diverse evenimente printr-un spectru larg de sentimente. În perioada miciei copilării sunt însușite unele abilități emoționale: capacitatea de a accepta și a exprima sentimente, de a înțelege sentimentele altora, capacitatea de a reacționa la schimbări, de a judeca, de a cunoaște și de a primi plăcere de la senzația de deținere a controlului, influenței, abilități de a avea grijă de propria persoană.

În afară de aceasta, la cea mai fragedă vîrstă copilul devine conștient de *natura sa socială*.

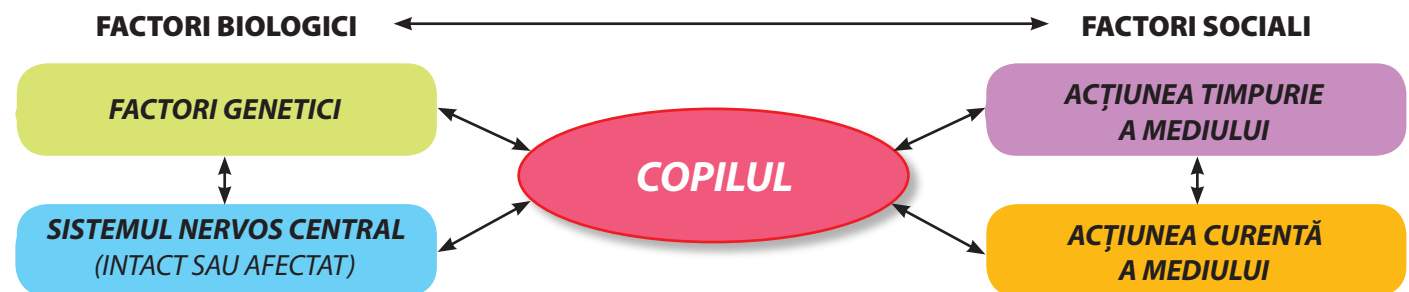
Dezvoltarea socială, sau socializarea, începe din prima zi de viață în interacțiunea cu părinții și cu alți membri ai familiei. Interacțiunea cu alții înseamnă dezvoltare. Copiii își formează diverse abilități de comunicare socială pe parcursul primilor ani de viață. Ei învață să se bucure de compania altor persoane, în afară de părinți, și să aibă încredere în ele. În relațiile lor cu alte persoane, **copiii învață diverse modalități de cooperare, de exprimare a dezacordului, de împărtășire a sentimentelor, de comunicare și de afirmare în cadrul grupului**; copiii învață să activeze în calitate de **membri ai unui grup — să participe în activități de echipă**, să se adapteze la așteptările altor membri, să respecte drepturile și sentimentele altora. În afară de aceasta, copiii învață cum să-și exprime emoțiile într-un mod acceptabil în cultura respectivă.

Factorii care determină creșterea și dezvoltarea copilului

Creșterea și dezvoltarea sunt, în mare parte, determinate de factorii moșteniți de la ambii părinți prin cele două seturi de gene care acționează independent, dar afectează și decid ritmul și limitele creșterii, în special ale scheletului, determină diferențele constituționale în dezvoltarea glandelor endocrine.

Sunt o multitudine de factori care pot influența evoluția normală a individului. Dar ei depind de *rezistența organismului, de zestre sa ereditară, de perioada în care acționează, de gradul constituirii structurilor nervoase, de forța și durata acțiunii acestor factori*.

Greutatea mică la naștere, alimentația neadecvată, îngrijirea necorespunzătoare și pierderile de substanțe, suferite în urma îmbolnăvirilor frecvente și repetate, infecțiile, abuzul față de copil, neglijarea copilului, precum și alți factori de mediu au ca rezultat o creștere întârziată, comparativ cu alți copii de aceeași vîrstă.

2. COPILĂRIA TIMPURIE:

DE CE ESTE ATÎT DE
IMPORTANTĂ?

Dezvoltarea creierului are loc, mai ales, în **primii trei ani de viață**.

Primul an de viață este cel mai important pentru dezvoltarea ulterioară a copilului și pentru devenirea lui ca personalitate.

2. COPILĂRIA TIMPURIE: DE CE ESTE ATÎT DE IMPORTANTĂ?

Sumar

Acest capitol cuprinde:

- *Argumente privind importanța perioadei timpurii în viața unui individ (bazate pe cercetări recente din domeniul psihologiei dezvoltării copilului și al neuropsihologiei)*
- *Specificul dezvoltării copilului în perioada 1-7 ani: vârsta oportunităților*
- *Necesitatea abordării holiste a dezvoltării copilului mic*

Științific este demonstrat, că primii trei ani de viață sunt decisivi, critici în formarea abilităților mintale la copii, a personalității și comportamentului lui social și consecințele ratărilor la vârsta timpurie cu timpul pot să se acumuleze.

1. Cercetările ultimului deceniu din domeniul biologiei moleculare au arătat că **dezvoltarea creierului copilului în primul an de viață este mai rapidă și mai amplă decât se credea**.

Lunile următoare după nașterea copilului sunt extrem de importante pentru formarea creierului lui. În această perioadă numărul legăturilor neuronice, care fac posibil procesul de învățare, se mărește de 20 de ori.

Celulele creierului copilului — neuronii — se înmulțesc vertiginos, se stabilesc sinapsele și structurile pentru toată viața. Într-o perioadă scurtă de numai 36 de luni, copiii își dezvoltă capacitatea de a gândi și vorbi, de a învăța și a raționa/cugeta, pun bazele valorilor personale și a comportamentului necesar pentru viața adultă.

În primul an de viață creierul copilului aproape că se triplează ca mărime și crește de la un sfert la trei sferturi din greutatea creierului adultului. La un copil de trei ani se formează aproximativ 1 000 trilioane de conexiuni — cam de 2 ori mai multe ca la adulți. Perioada de reproducere a conexiunilor creierului coincide cu perioada copilăriei timpurii, când copiii descoperă lucruri noi pentru prima dată.

Creierul uman este deosebit de plastic, capacitățile lui de a se reorganiza se păstrează pe parcursul întregii vieți. Cert este că anume în copilăria timpurie creierul se formează cu o viteză inegalabilă în comparație cu altă perioadă. Dacă orarul naturii nu este respectat sau este subminat printr-o neglijare cronică sau prin abuz, atunci procesele fiziologice pot fi distruse, cărările stabilite între neuroni pot fi alterate și rezultatele dezvoltării pot fi diferite.

Caracterul unic al creierului copilului în primul an de viață

2. Copiii sunt programați, din punct de vedere biologic, pentru învățare anume în această perioadă. Modalitatea de formare, asamblare și interconectare a circuitelor creierului determină ce putem face, *ce vrem să facem, cum gândim, cine suntem*. Aceste legături, care asigură viabilitatea creierului, depind, în particular, de codul genetic, dar, în mare măsură, *de experiența de viață din primul an*. Anume în această perioadă creierul copilului este capabil în cea mai mare măsură să perceapă ușor și repede experiențele noi și să le folosească util. Specialiștii au denumit această funcție a creierului ca *plasticitate/maleabilitate*.

Creșterea explozivă și capacitatea de autoorganizare a creierului în primul an de viață, experiențele pe care le are copilul pe parcursul acestei perioade sunt condițiile ce pun baza a tot ceea ce urmează. În perioadele următoare ceea ce ne face deștepți, creativi și adaptabili sunt circuitele neuronale, formate în primul an de viață și care susțin capacitatea noastră de a folosi abstracțiunile din memorie în scopul formării unor idei noi și rezolvării problemelor de viață (Dr. Ester Thelen, 1998). Și cu cât rețeaua de conexiuni neuronale este mai complexă, cu atât mai deștept poate fi un copil, desigur dacă nu intervin noi experiențe de sortare, înregistrare și acces.

Ferestrele oportunităților sunt larg deschise ⁴										
	prenatal	nașterea	0-1 ani	2 ani	3 ani	4 ani	5 ani	6 ani	7-10 ani	11-23 ani
Dezvoltarea motorie										
Motricitatea fină										
Vederea binoculară										
Vocabularul de bază										
Limba a doua										
Performanțe muzicale										
Matematica și logica										
Atașament social										
Controlul emoțiilor										

3. Creierul copilului mic percepe deosebit de ușor noua experiență.

Orice atingere, mișcare sau emoție se transformă în semnale electrice și reacții chimice, care dinamizează procesele genetice, transformînd, la rîndul lor, legăturile din creierul copilului în posibilități de învățare. Experiența timpurie este importantă pentru crearea mecanismelor necesare funcționării creierului.

⁴ Adapted from Doherty, 1997. Source: McCain and F.Mustard, Reversing the real brain: Early years study, Ontario, April, 1999. Din The state of the World Children, Early Childhood, UNICEF, 2001.

Anume în această perioadă sprijinul și măsurile speciale sunt absolut necesare pentru a realiza dezvoltarea optimă a copilului în corespundere cu potențialul psihic și fizic al acestuia.

Teoria și practica arată că vârsta fragedă oferă posibilități incomparabile privind potențialul de care dispune pentru schimbări benefice.

Înrijirea și educația timpurie au un impact decisiv și de durată asupra modului în care se dezvoltă oamenii, care este capacitatea lor de a învăța și de a-și regla emoțiile.

4. Studiile în domeniu demonstrează că dezvoltarea optimă a sistemului nervos al copilului, care determină dezvoltarea fizică, psihică și socială, depinde de *alimentația corectă, de afecțiunea și stimularea* pe care copilul le primește în primele luni și ani de viață.

De asemenea cercetările arată impactul pozitiv al *legăturii și interrelațiilor* dintre copil și părinții lui (sau alte persoane care îl îngrijesc) vizavi de toate aspectele supraviețuirii, creșterii și dezvoltării copiilor. **Interacțiunile dintre oameni** sunt tot atât de importante pentru dezvoltarea creierului copilului ca și hrana pentru nutriția copilului, a sunetelor — pentru auz, a fasciculului de lumină — pentru ochi.

Dacă această perioadă de viață — *primul an* — va fi neglijată și creierul nu va primi stimularea necesară, posibilitățile pentru diverse tipuri de învățare (fizică, intelectuală, socioemoțională) pot fi diminuate esențial. Dacă orarul naturii nu este respectat sau este subminat printr-o neglijare cronică sau prin abuz, atunci procesele fiziologice pot fi distruse, căările stabilite între neuroni pot fi alterate și rezultatele dezvoltării pot fi diferite.

Copiii se nasc cu premise fizice, sociale și psihologice, care le permit să comunice, să învețe și să se dezvolte. Dacă aceste premise nu sunt recunoscute și nu se stimulează dezvoltarea lor, ele pînă la urmă se pierd.

5. Consecințele a ceea ce se întâmplă în perioada intrauterină, în primele luni și ani ai copilului pot să influențeze perioadele ulterioare de dezvoltare a lui. Performanțele obținute în copilăria timpurie creează fundamentul pentru succesele copilului la școală, formează caracterul lui în preadolescență și adolescență. Toate componentele de bază ale intelectului emoțional — încrederea în sine, curiozitatea, perseverența, autocontrolul, capacitatea de a stabili legături, de a comunica și coopera —, care determină cum învață și se comportă copilul la școală și în viață în general, depind de îngrijirea pe care a primit-o acesta (de la părinți, educatori de la grădiniță sau alți îngrijitori) în copilăria timpurie. Atunci cînd copiilor nu le-a fost asigurat un început bun în viață, de cele mai multe ori ei stagnează în dezvoltare și nu-și pot realiza potențialul său la maximum.

- Copiii care se educă de către oamenii care comunică și au grijă în permanență de ei, se alimentează bine, mai rar se îmbolnăvesc decît copiii cărora nu li se acordă nici o atenție.
- Copilul, reușind să stabilească relații emoționale satisfăcătoare pe parcursul primelor luni și ani de viață, își dezvoltă capacitatea de a iubi și a întreține relații stabile cînd va fi mare, adult.
- Copiii care au fost stimulați pozitiv în copilăria timpurie înregistrează succese școlare mai bune, o frecvență mai bună; se reduce repetenția, se extind posibilitățile încadrării în muncă, se micșorează nivelul criminalității printre minori și a gravidităților timpurii la fete.
- Copiii, ale căror necesități nu au fost satisfăcute în copilăria timpurie, deseori duc lipsă de încredere și le este greu să creadă în ei înșiși și în ceilalți. Copiii, care nu primesc ajutor în monitorizarea și reglarea propriului comportament în copilăria timpurie, au mai multe șanse de a deveni neliniștiți, speriați, impulsivi și dezorganizați atunci cînd vine timpul să meargă la școală.

- Îmbunătățirea sănătății copiilor mici, alimentației lor, asigurarea posibilităților de comunicare stimulatorie și a instruirii la vîrsta timpurie pot avea impact pozitiv asupra economiei țării și a populației, poate contribui la diminuarea inechității economice și sociale.

Creierul dispune de capacități remarcabile de autoprotecție și recuperare. Dar grija plină de dragoste pe care o primesc copiii în primii ani de viață sau lipsa acestor experiențe importante lasă amprente trainice în mintea copiilor mici.

Experiențele negative sau lipsa unor stimuli adecvați pare efect grav și de durată. Cînd copiii nu primesc îngrijirea necesară în perioadele importante de dezvoltare sau sunt supuși unor traume, abuz sau neglijență, dezvoltarea creierului lor poate fi compromisă. Mulți copii, care trăiesc în condiții deosebit de grele, refugiați sau care au nimerit în situații de postconflict, sau lipsiți de dragostea părintească se confruntă cu traumatisme grave și se află sub influența unui stres continuu și incurabil. În astfel de condiții „se aprind” doar unele dintre sinapse, în timp ce cea mai mare parte a creierului se stinge. Stresul împiedică învățarea. O dată cu creșterea copilului acest fenomen poate periclita mecanismele de dezvoltare.

Cercetătorii Betty Hart și Todd Ridley de la University of Alaska au supus studiului 42 de copii născuți de părinți funcționari, reprezentanți ai clasei muncitoare și bogați. Pe parcursul celor 2,5 ani de viață cercetătorii au realizat cîte o oră de înregistrări a fiecărui cuvînt pronunțat de copil, orice interacțiune părinte-copil în fiecare casă. Înregistrările conțin 1300 ore de interacțiuni zilnice, milioane de declarații ordinare. La vîrsta de 3 ani copiii au fost supuși unor teste standard. Copiii funcționarilor au acumulat cel mai mare punctaj. **Limba vorbită a reprezentat indicele de bază.** Copiii funcționarilor au auzit în medie 2100 de cuvinte pe oră. Copiii muncitorilor — 1200 de cuvinte pe oră, iar cei ai părinților bogați — doar 600 de cuvinte pe oră. Funcționarii vorbesc de trei ori mai mult cu copiii lor. Copiii funcționarilor au prezentat reacții pozitive de 30 ori pe oră — de două ori mai mult decît copiii muncitorilor și de cinci ori decît cei ai bogătaşilor. Tonul vocii a constituit diferența. Reacția afirmativă este de o importanță majoră. Un copil care aude „Ce am făcut noi ieri? Ce ai văzut?” va asculta mai mult părintele în comparație cu cel care aude permanent „Încetează!” sau „Treci încoace!”.

La vîrsta copiilor de doi ani, toți părinții au început să vorbească mai mult cu ei. Dar la această vîrsta, diferența dintre copii era atît de mare, încît cei „rămăși în urmă” nu au mai putut reface „handicapul”. Diferențele în succesele academice au persistat pînă la școala primară. Fiecare copil a învățat să opereze cu limbajul și putea să formeze propoziții complexe, dar cei privați anterior nu puteau utiliza cuvintele într-o manieră conceptuală. Un studiu recent de îngrijire zilnică a arătat același lucru. Copiii, cărora li s-a vorbit începînd cu o vîrstă fragedă, ulterior erau mai buni la rezolvarea problemelor.

Cheia dezvoltării encefalice, menționează Dr. Hart, pare să rezide în rata învățării timpurii nu atît de mult cît este posibil, ci în măsura în care creierul devine interconectat în primele luni și ani.

(Din Sandra BLAKSLE, Factorii de mediu par să realizeze o influență mai mare decît factorii genetici, traducere din New-York Times, 1998 — din materialele UNICEF.)

Dezvoltarea reprezintă un proces continuu de schimbare în cadrul căruia nivelul de mișcare, gândire, simțire și interacțiune al copilului cu persoanele și obiectele din lumea înconjurătoare devine din ce în ce mai complex.

„Creșterea explozivă și capacitatea de autoorganizare a creierului în primul an de viață, experiențele pe care le are copilul pe parcursul acestei perioade sunt condițiile ce pun baza a tot ceea ce urmează. În perioadele următoare ceea ce ne face deștepți, creativi și adaptabili sunt circuitele neuronale, formate în primul an de viață și care susțin capacitatea noastră de a folosi abstracțiunile din memorie în scopul formării unor idei noi și rezolvării problemelor de viață” — susține Dr. Ester Thelen. Cu cât rețeaua de conexiuni neuronale este mai complexă, cu atât mai deștept poate fi un copil, desigur dacă nu intervin noi experiențe de sortare, înregistrare și acces.

Pînă la 3 ani — cea mai bună vîrstă pentru dezvoltarea inteligenței la copii!

Inteligența nou-născuților poate fi stimulată practic chiar de la naștere, potrivit rezultatelor unui studiu realizat de o echipă de cercetători chinezi, care a analizat efectele benefice ale dezvoltării timpurii a creierului la copiii mici. Studiul specialiștilor chinezi asupra a 119 bebeluși, care au avut probleme cu circulația cerebrală ca urmare a asfixiei parțiale în timpul nașterii, demonstrează că cei care primesc o educație timpurie stimulatorie se dezvoltă mai mult din punct de vedere intelectual.

„Educația copiilor înaintea împlinirii vîrstei de trei ani are o influență directă asupra dezvoltării inteligenței lor”, a declarat șeful echipei de cercetători Bao Xiulan, pediatru la spitalul universitar din Beijing (Beijing Union Medical College Hospital). Studiul a constatat în împărțirea bebelușilor în două grupuri, unul primind o educație obișnuită, iar celălalt — una stimulatorie. La împlinirea vîrstei de 1,5 ani, acestora le-au fost studiate capacitățile cognitive. Copiii din primul grup au avut un indiciu mediu de dezvoltare intelectuală de 90, cei din al doilea grup au înregistrat 105, indicele de bază fiind 100 pentru cei normali. În plus, 9 la sută din copiii din primul grup au avut deficiențe mentale destul de grave.

Studiul a demonstrat că e mult mai probabil ca traumele sau deficiențele înregistrate după vîrsta de 3 ani să rezulte în daune permanente, posibilitatea de a se rezolva înaintea acestei vîrste fiind mult mai mare. Stimulul mintal provocat prin educația timpurie ajută nu doar la evitarea sau minimalizarea deficiențelor, dar determină și o dezvoltare intelectuală sporită a copiilor.

(“People Daily”, August, 2001. China Education and Research Network, <http://www.edu.cn/20010831/200899>)

Dezvoltarea este un **proces multidimensional**, cele mai importante dimensiuni ale acesteia fiind:

- dimensiunea fizică sau motorie (abilitatea de mișcare și coordonare);
- dimensiunea cognitivă (abilitatea de a gândi și reflecta, judeca);
- dimensiunea socioemoțională (abilitatea de a interacționa cu lumea din jur și abilitatea de a simți);

Dezvoltarea este un proces **integral**. **Dimensiunile dezvoltării sunt interdependente**, se află într-o strînsă *determinare, relaționare și se influențează reciproc și se dezvoltă simultan, fiecare dintre acestea fiind în egală măsură importantă*. Astfel, dezvoltarea emoțională, de exemplu, afectează dezvoltarea fizică și cognitivă. Dacă un copil se confruntă cu stări de stres emoțional și nu are abilitatea de a face față stresului, vor fi afectate capacitățile lui de a se dezvolta fizic și de a învăța. Această interacțiune între dimensiuni distincte din punct de vedere conceptual, dar interdependente organic solicită o atenție asupra **„copilului în întregime”**.

Repere-cheie privind dezvoltarea:

Dezvoltarea este un proces, care începe în **perioada prenatală** și continuă pe tot parcursul vieții. Capitolul de față face referiri în special la dezvoltarea în perioada **copilăriei mici**. Pentru această noțiune în vorbirea curentă este mai des folosită sintagma *copilăria timpurie* sau *copilăria precoce*: ea cuprinde **perioada de la naștere pînă la încheierea tranziției școlare**. În contextul Republicii Moldova, această vîrstă este cuprinsă de la naștere pînă la 7 ani. Tot ceea ce se întîmplă — sau nu se întîmplă — în acești primi ani de viață ai copilului este esențial, atît pentru bunăstarea lui imediată, cît și pentru viitorul lui⁵. Este o perioadă fundamentală pentru dezvoltarea creierului, ce determină progrese în formarea capacităților cognitive, lingvistice, sociale și educaționale ale copiilor. Acești ani, de asemenea, sunt cruciali fiindcă aduc cele mai mari riscuri pentru supraviețuirea, sănătatea, creșterea emoțională și fizică a copiilor.

Conceptul de dezvoltare a copilului include și vectorul **interacțiunii**. Interacțiunea este întotdeauna o stradă cu circulație în ambele sensuri. Din primele clipe ale vieții, copilul interacționează cu oamenii și cu lucrurile din jur. De la naștere, un copil care se simte iubit, în siguranță, aprobat în ceea ce face, tratat cu grijă, răbdare și atenție atunci cînd este sănătos sau bolnav, un copil care nu este pedepsit sau ignorat, un copil care are parte de jocuri și comunicare, va avea dorința de a învăța, de a-și dezvolta capacitățile, de a răspunde părinților, comunității și societății cu aporturi importante, materiale și spirituale.

- Dezvoltarea umană este determinată de interacțiunea dinamică și continuă a factorilor biologici și a experienței, copiii trecînd prin procese succesive de asimilare și acomodare.
- Cultura influențează toate aspectele dezvoltării umane și este reflectată în tradițiile și regulile de creștere a copiilor.
- Formarea abilităților de autoreglare constituie piatra de temelie în dezvoltarea copiilor mici sub toate aspectele.
- Copiii sunt participanți activi la procesul de dezvoltare a lor, reflectînd dorința proprie ființei umane de a explora și stăpîni mediul.
- Relațiile umane și impactul lor asupra individului constituie elementele unei dezvoltări sănătoase.
- Dezvoltarea copiilor se produce pe căi individuale, traiectoria lor este caracterizată prin continuitate și discrepanțe, precum și printr-un șir de tranziții semnificative.
- Timpul în care copilul trece prin anumite experiențe poate avea importanță, dar, de cele mai multe ori, copilul rămîne vulnerabil în fața riscurilor și este predispus să accepte influențele protectoare atît pe parcursul primilor ani de viață, cît și pînă la maturitate.
- Dezvoltarea poate fi modificată în copilăria timpurie prin intervenții eficiente, care pot schimba echilibrul dintre riscuri și factorii protectori, determinînd, astfel, atingerea unor rezultate mai bune.

⁵ <http://www.unicef.org/earlychildhood/index.html>.

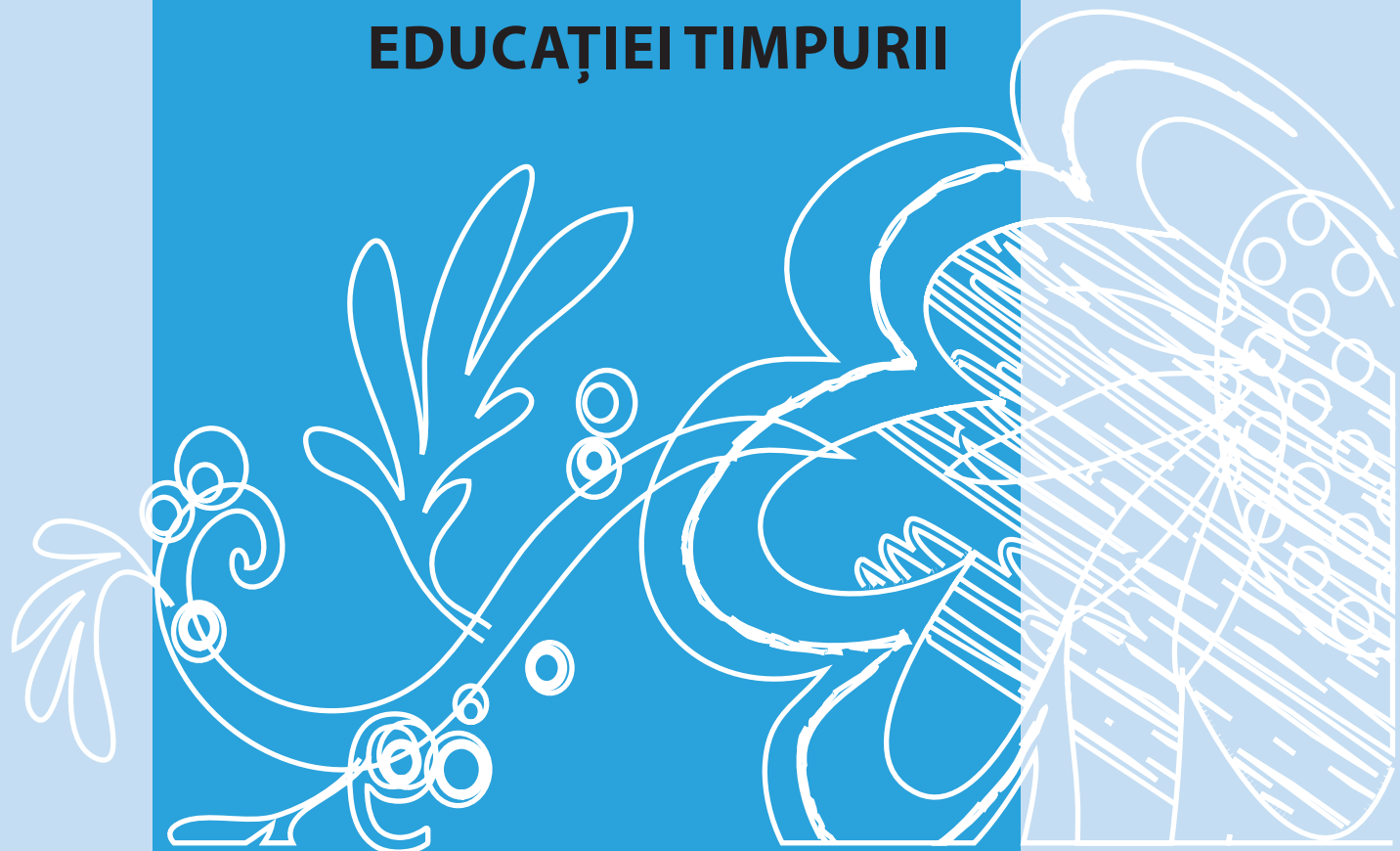
Informații furnizate de cercetări:

- Copiii, care prezintă un nivel înalt de anxietate cronică, secretă cantități mari de hormoni ai stresului, cortizoni, care dăunează exercitării capacităților cognitive și funcționării sistemului imunitar.
- Sugarii prematuri, care au fost masați cu grijă zilnic de câteva ori în spital, au crescut în greutate mai repede, iar la încheierea primului an de viață erau mai dezvoltați din punct de vedere mintal și motor decât cei care nu au fost stimulați. Presiunea masajului stimulează o parte a nervului cranian care activează tractul gastrointestinal, stimulând producerea unor hormoni precum insulina. Cu cât este mai mare nivelul insulinei, cu atât este mai eficientă absorbția hranei, iar copiii cresc mai repede. Copiii, care beneficiază de masaj, au un nivel scăzut de cortizon în urină, hormoni careucid importante celule imunitare.
- Anumite microelemente, cum ar fi iodul și zincul, sunt extrem de importante pentru dezvoltarea sănătoasă a creierului.
- Subnutriția duce la letargie dăunând interesului copilului pentru lumea din jurul lui.
- Nutriția deficitară diminuează rezistența copilului la boală.
- Alăptarea îl protejează pe copil de boli, deoarece anticorpii mamei sunt transmiși prin lapte.
- Sugarii prematuri, care au fost hrăniți cu biberonul cu lapte de mamă, s-au dezvoltat mai bine decât cei care au fost hrăniți cu lapte adaptat.
- Copilul se naște cu 10 miliarde de celule nervoase și petrece primii trei ani din viață adăugînd celule gliale pentru a sprijini și hrăni acești neuroni, care sunt capabili să formeze mii de interconexiuni sub forma dendritelor și axonilor care se extind și în alte regiuni ale creierului.
- La 6 ani copilul are două treimi din creierul adultului și are de 5-7 ori mai multe conexiuni între neuroni decât creierul unui copil de 18 luni sau al unui adult. Creierul unui copil de 6-7 ani are o imensă capacitate de a realiza mii și mii de conexiuni dendritice între neuroni. Acest potențial de dezvoltare se finalizează în jurul vârstei de 10-11 ani, cînd copilul pierde cam 80% din volumul de conexiuni neuronale. Ceea ce nu dezvoltăm sau nu utilizăm, pierdem ca și capacitate. O enzimă este eliberată în creier și dizolvă toate căile neuronale slab mielinizate.

(Early Childhood Resource Pack, Young Child Survival, Growth and Development, Module 2, 3. UNICEF, New York, 2004)

3. TEORII PSIHOPEDAGOGICE CE STAU LA BAZA EDUCAȚIEI TIMPURI

3. TEORII PSIHOPEDAGOGICE CE STAU LA BAZA EDUCAȚIEI TIMPURII

Sumar

- *Principalele teorii psihopedagogice care stau la baza concepției actuale despre copil în perioada copilăriei timpurii*
- *Idei de bază în fundamentarea teoretică a demersului educațional centrat pe copil în perioada copilăriei timpurii*

Nu există o singură teorie care să cuprindă în totalitate psihopedagogia dezvoltării. Pentru integritate în asigurarea realizării la modul practic al unei educații centrate pe copil, metodologia care se propune în acest ghid se bazează pe o cercetare riguroasă, o rețea teoretică solidă și pe practici pedagogice încununate de succes ale unor piloni remarcabili ai educației din întreaga lume.

Teoriile constructiviste

Ideile lui Piaget, privind impactul **învățării prin descoperire și explorare** asupra dezvoltării copiilor mici, constituie baza educației în copilăria timpurie.

Constructivismul, centrat în particular pe dezvoltarea cognitivă, acordă atenție egală eredității și educației în dezvoltarea copilului. Copiii sunt abordați ca subiecți care își utilizează capacitățile fizice și intelectuale în continuă dezvoltare, pentru a **interacționa activ** cu mediul și a acționa asupra acestuia. În aceste procese, copiii își dezvoltă capacități cognitive și modele comportamentale tot mai complexe. Mediul poate împiedica sau poate stimula rata dezvoltării, însă consecutivitatea etapelor parcurse în dezvoltare este universală, generală.

Psihologul elvețian Jean Piaget, adept fidel al constructivismului, s-a impus prin **teoria stadială a dezvoltării cognitive** a copilului, conform căreia:

- Dezvoltarea intelectuală a copilului trece prin mai multe stadii sau etape succesive.
- Consecutivitatea acestora este universală, generală, iar gradul de dezvoltare a copilului poate varia de la un domeniu la altul, precum și în funcție de cultură și mediu.
- Copiii traversează aceleași etape în dezvoltarea lor, dar o fac cu pași diferiți, de aceea vârsta nu se suprapune cu etapa.
- Etapele constituie trepte spre moduri de gândire tot mai sofisticate. Cu fiecare etapă copilul învață anumite operații ca structuri mintale organizate. Stadiul nou nu-l exclude pe cel anterior, noile condiții suprapunându-se celor anterioare. Dacă într-un stadiu n-au fost asimilate anumite operații, în stadiul următor dificultățile de învățare vor fi inerente.
- Stadiile semnificative în procesul de învățare și formare a personalității copilului sunt:

Puncte-cheie ale teoriei lui Piaget

Erik Erikson prin **teoria dezvoltării psihosociale** completează teoria dezvoltării cognitive a lui J. Piaget.

- *stadiul inteligenței senzomotorii*, cuprins între 0 și 2 ani;
- *stadiul gândirii preoperaționale*, cuprins între 2 și 6 ani;
- *stadiul operațiilor concrete*, cuprins între 6/7 și 10/11 ani;
- de la 11 ani intervine stadiul *operațiilor formale*.
- Structurile psihologice sunt grupuri de scheme mintale care iau naștere prin interiorizarea acțiunilor cu obiectele. Copiii își construiesc structuri mintale noi prin care asimilează mediul. Structura și relațiile cu mediul se construiesc pe plan psihic în mod dinamic, sub formă de acțiuni, operații, grupuri de operații, întâi concrete, apoi în formațiuni logice.
- Dezvoltarea/învățarea este constantă reciprocă între procesul de *asimilare* și *adaptare*. Prin asimilare copilul corelează obiectul cu schema deja existentă, prin adaptare își modifică schema conform obiectului. Cunoașterea noului confruntă procesul de asimilare și acomodare. Înțelegerea se produce doar atunci când aceste procese se află în echilibru.
- În dezvoltarea ontogenetică, învățând, copilul supune obiectele sau fenomenele schemelor sale de asimilare: „a aplica, a tăia” (inteligența senzomotorie), a seria, a clasifica (operații logice), a scădea, a aduna (operații numerice), a relaționa fenomenele (explicații cauzate) etc. Dobândind aceste operații în mod stadial, copilul este capabil să le aplice la o mai mare varietate de fenomene, obiecte, contexte, cu mențiunea că ele pot fi cucerite doar printr-o *activitate internă*.

Urmărind în mod special greșelile pe care le comit copiii în soluționarea de probleme și în aplicarea diverselor modele de explorare, Piaget a demonstrat **rolul activ al copilului** în explorarea oamenilor și a lucrurilor, astfel progresând în dezvoltarea sa cognitivă și morală. Conform teoriei lui Piaget, copilul interacționează cu forțele externe mai degrabă activ, decât pasiv: el desfășoară o activitate mentală extrem de intensă, în timp ce se străduiește să găsească explicație evenimentelor și lumii din jurul lor. Înțelegând aceste lucruri, persoanele care îngrijesc copilul devin conștiente de importanța rolului pe care îl au în devenirea copilului să-i creeze oportunități pentru cercetare și explorare, să-i acorde suport emoțional, să-i asigure securitatea și să-i încurajeze această abordare este în contrast cu directivele eronate conform cărora rolul adultului este de a preda, a stimula și a lua măsuri imediate:

- copiii au un rol activ în determinarea propriei dezvoltări. Ei sunt experimentatori înnașcuți, dacă li se oferă posibilitatea și susținerea necesară pentru a explora;
- învățarea are loc pe etape, care diferă prin calitatea judecății copiilor, modul în care acționează și învață aceștia despre lumea din jurul lor;
- învățarea este senzorială, bazându-se pe „aici” și pe „acum”;
- structurile mintale, inclusiv cea interpersonală, se formează prin interacțiunea copilului cu mediul.

După **Erikson**:

- Dezvoltarea este un proces de *integrare* a factorilor biologici individuali cu factorii de educație și cel socio-cultural.

Teoria învățării socioculturale și
zona proximei dezvoltări

Teoria cultural-istorică
a învățării

Teoria multiplelor inteligențe

- Pe parcursul vieții omul traversează opt stadii polare, reflectate prin teza: *potențialul de dezvoltare al individului capătă împlinire pe tot parcursul existenței*.
- Fiecare stadiu este sensibil pentru acumularea unor anumite calități, care, de la un stadiu la altul, rămân; această acumulare se produce ca urmare a traversării unei noi crize de dezvoltare. Crizele apar în urma conflictului dintre posibilitățile de relaționare ale persoanei și cerințele mediului social.
- Stadiile urmează într-o anumită consecutivitate și au o anumită structură. Fiecare stadiu poate decurge (angajând persoana prin anturaj) pozitiv sau negativ, iar în final se soldează cu un produs psihologic pozitiv sau negativ, ce marchează dezvoltarea ulterioară a personalității:
- în primul an de viață există relația bipolară de caracteristici: *încredere — neîncredere*, ce generează *încrederea în adulți*;
- de la 1 la 3 ani se manifestă dihotomia: *autonomie/emancipare — dependență/îndoială*, ce generează autocontrolul;
- între 4 și 5 ani — dihotomia: *constituirea dorinței de a afla ce fel de persoană va fi — sentimentul vinovăției*, ce generează sentimentul de responsabilitate;
- între 6 și 11 ani — dihotomia: *constituirea inițiativei — sentimentul de inferioritate* generează sentimentul competenței;
- între 12 și 18 ani acționează dihotomia: *conștientizarea identității Eu-lui — confuzia rolurilor*, iar ca produs pozitiv — fidelitate și loialitate.

Lev Vîgotsky — idei-cheie:

- Cu referire la **caracterul social** al învățării: informația nouă este dobândită zilnic, înglobată în evenimentele cotidiene și capătă semnificație în virtutea relevanței sale prin importanța, complexitatea, natura ei interactivă și caracterul social al experiențelor;
- În contextul **zonelor dezvoltării** diferențiem:
- *zona actualei dezvoltări*, adică „spațiul” solicitărilor în care subiectul soluționează independent situațiile de problemă; structurile psihologice **sunt mature**;
- *zona proximei dezvoltări*, adică spațiul în care copilul ajunge să soluționeze problema, dar numai cu ajutorul adulțului. Esențială rămâne disponibilitatea copilului de a accepta și a profita de ajutor; structurile psihologice se află în proces de **formare**.
- Orientarea procesului educațional spre zona proximei dezvoltări este condiție prioritară pentru educația copilului.

Studiind felul în care copiii prelucrează și asimilează informația, psihologul **Howard Gardner** a identificat câteva moduri de învățare, numite și *intelligențe multiple*: socială (interpersonală), personală, spațială, lingvistică, logico-matematică, muzicală, corporal-chinestezică, naturalistă și existențială. Astfel de diferențe determină laturile forte și punctele vulnerabile care influențează felul de acțiune al copilului. Fiecare tip de inteligență are la bază o structură neurologică care își are propriul curs de dezvoltare. Gardner, renunțând la noțiunea de inteligență generală, a permis ca multe probleme legate de învățare

Toate aceste teorii sunt o sursă de inspirație și constituie universul teoretic ce contribuie la o cât mai adecvată abordare a educației copilului mic.

să fie considerate diferențe, și nu deficiențe. El consideră că o mare parte din potențialul copilului se pierde, dacă nu îi oferim ocazia să-și dezvolte un spectru larg de abilități mintale.

Teoria lui Gardner atrage atenția asupra talentelor unice ale fiecărui copil. Copiii, care nu reușesc într-un domeniu, trebuie să fie stimulați să se dezvolte în altele, unde reușesc mai ușor. Meritul acestei abordări este că îi ajută pe părinți să recunoască laturile forte ale copilului și acele abilități care se pot dezvolta mai târziu decât altele, ținând cont de faptul că dezvoltarea în arii/domenii diferite se produce și cu tempouri diferite.

Pornind de la ideea că orice modalitate uniformă de predare este, evident, nesatisfăcătoare, de vreme ce fiecare copil este diferit, Gardner considera că procesul educațional planificat și realizat din perspectiva multiplelor inteligențe:

- condiționează centrarea pe copil și individualizarea,
- facilitează interacțiunea cu lumea,
- asigură și susține succesul în autoexprimare,
- întărește imaginea de sine și sentimentul de competență.

Lucrările lui **John Dewey** subliniază că experiența personală este o componentă vitală în prima fază de dezvoltare a conceptelor.

Copiii dezvoltă noi concepte prin alăturarea cunoștințelor anterioare la experiențele prezente, arată **J.M. Hunt**.

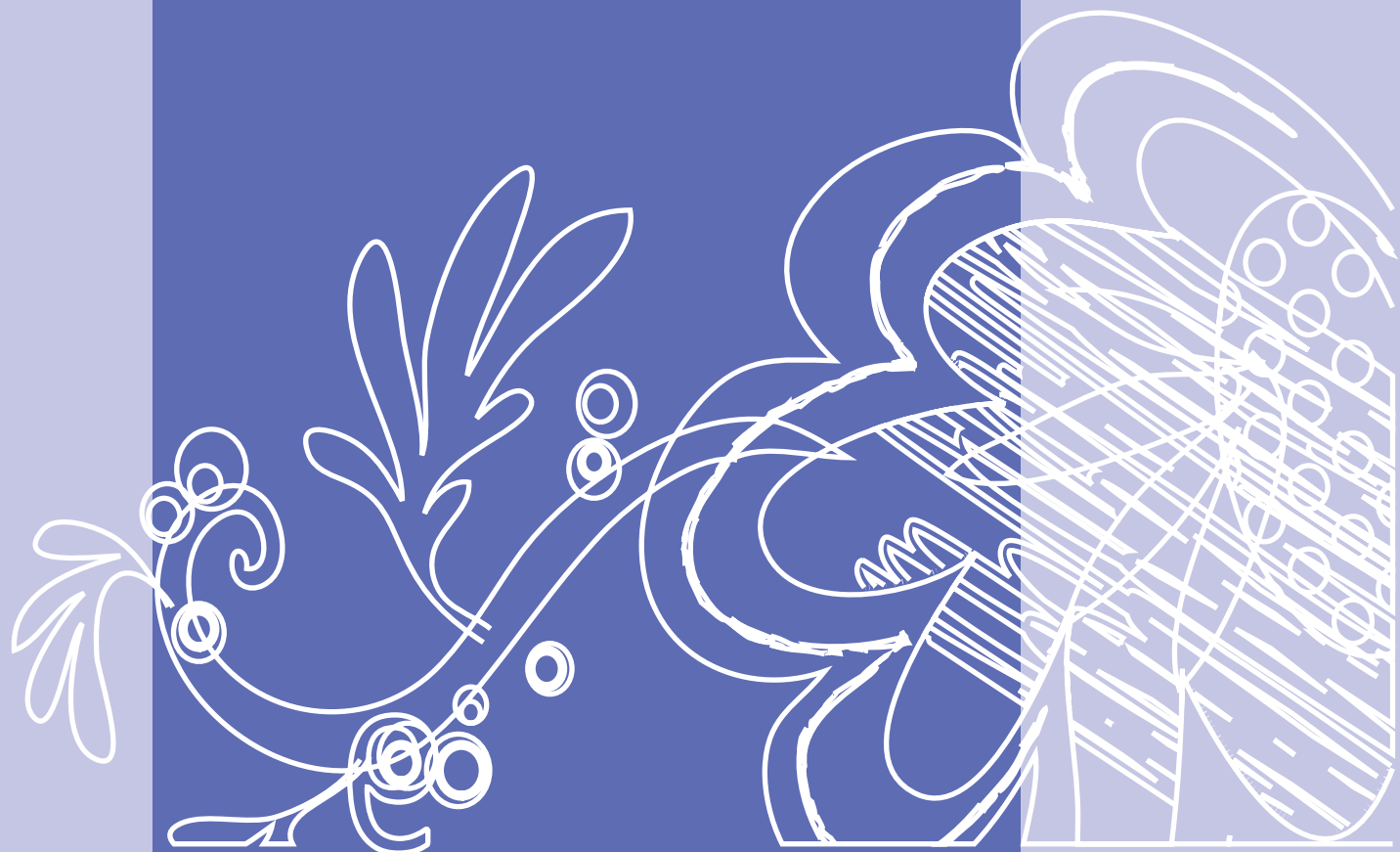
Jerom Bruner observă că, în timp ce copiii manipulează mediul social, ei dobândesc capacitatea de a comunica prin intermediul limbajului.

Filosofia educațională a lui **Kaminsky** vizează menținerea copilului — a nevoilor/necesităților, particularităților (fizice, cognitive, socioemoționale), ritmului și nivelului individual de dezvoltare — în poziția centrală în gândirea și planificarea educației.

4. OBIECTIVELE EDUCAȚIEI TIMPURII

4. OBIECTIVELE EDUCAȚIEI TIMPURII

Obiectivele generale ale educației timpurii:

- dezvoltarea integrală normală și deplină a copilului, valorificându-se potențialul fizic și psihic al acestuia, respectându-se ritmul propriu de dezvoltare a acestuia, nevoile sale afective și specificul activității sale de bază — jocul;
- dezvoltarea capacității de a interacționa cu alți copii, cu adulții și mediul pentru a dobândi cunoștințe, deprinderi, atitudini și conduite noi. Încurajarea explorărilor, exercițiilor, încercărilor și experimentărilor, ca experiențe autonome de învățare;

- descoperirea de către fiecare copil a propriei identități, a autonomiei și dezvoltarea unei imagini de sine pozitive;
- sprijinirea copilului în acumularea cunoștințelor, capacităților, deprinderilor și atitudinilor necesare acestuia la intrarea în școală și pe tot parcursul vieții.

OBIECTIVELE GENERALE

Dezvoltarea cognitivă

- **Ascultarea și vorbirea:** utilizarea limbajului oral pentru a comunica cu ceilalți, îmbogățirea vocabularului, dezvoltarea capacității de exprimare, înțelegerea mesajelor transmise de ceilalți, participarea la o conversație, utilizarea limbajului pentru soluționarea situațiilor. Pe măsură ce copiii învață să asculte și să vorbească, ei capătă autocontrol și control asupra mediului, interacționează eficient cu ceilalți și pot strânge din ce în ce mai multe informații.
- **Citirea și scrierea:** înțelegerea semnificației limbajului scris, înțelegerea scopului materialelor scrise și cum se citesc, familiarizarea cu alfabetul, cu literele și cuvintele scrise. Când încep să citească, copiii cuceresc o nouă lume a informațiilor, inclusiv cea a imaginației. Scrierea le dezvoltă memoria, comunicarea și înțelegerea.
- **Învățarea prin soluționarea problemelor:** copiii observă evenimente în jurul lor, fac predicții, testează soluții posibile, învățarea trece dincolo de observarea faptelor. A cunoaște cum pot fi folosite cunoștințele dobândite ajută la o continuă învățare.
- **Dezvoltarea gândirii logice:** copiii colectează informații referitoare la obiectele din mediu și relațiile dintre ele prin comparare, clasificare, seriare, numărare și prin identificarea de scheme și modele.
- **Exprimarea simbolică:** copiii utilizează obiecte în moduri diferite, le dă nume diferite astfel că o ceașcă poate deveni un telefon sau o linguriță un avion; el joacă rolul mamei sau al unui pompier, redă lumea prin desene sau afișe, realizează un grafic al schimbărilor vremii într-o săptămână sau lună, sau un desen cu întâmplările unui personaj dintr-o poveste. Aceste reprezentări și simboluri permit copiilor să evadeze din realitatea adevărată și le stimulează imaginația și capacitatea de a explora idei abstracte.

Dezvoltarea socioemoțională

- **dobândirea identității de sine:** cunoașterea de sine și interacțiunea cu ceilalți, copii și adulți
- **asumarea responsabilității pentru sine și pentru ceilalți:** respectarea regulilor și rutinelor, respectarea celorlalți și asumarea inițiativei
- **comportament prosocial:** demonstrarea empatiei, a înțelegerii celorlalți prin împărtășire cu ceilalți

Copilul **pregătit pentru școală** trebuie să fie:

- sigur de sine, prietenos, capabil să dezvolte relații cu copiii de vârstă lui
- capabil să se concentreze și să ducă la bun sfârșit o sarcină
- capabil să comunice stările lui afective: supărare, frustrare, bucurie, satisfacție
- capabil să asculte cerințe și indicații și să fie atent.

Dezvoltarea fizică

- **dobândirea controlului asupra motricității grosiere:** mișcarea conștientă și deliberată a mușchilor mari ai corpului, în special mâinile și picioarele; asigurarea echilibrului și a stabilității, realizarea de alergări, sărituri, sărituri peste obstacole, ocolirea obstacolelor, precum și mișcări de manipulare, de exemplu aruncări, împingeri, prinderi.
- **dobândirea controlului asupra motricității fine:** utilizarea și coordonarea mușchilor mici ai mâinii și folosirea lor cu dexteritate; pe măsură ce se dezvoltă mușchii mici, copiii capătă abilități de autoajutorare, de manipulare a obiectelor mici, precum foarfecele și instrumentele de scris. Motricitatea fină se dezvoltă ulterior celei grosiere.

5. PRINCIPII DE BAZĂ ALE PRACTICII ÎN EDUCAȚIA TIMPURIE

5. PRINCIPII DE BAZĂ ALE PRACTICII ÎN EDUCAȚIA TIMPURIE

Sumar

Acest capitol prezintă principiile de bază care trebuie să orienteze deciziile și practicile educaționale adoptate de cadrul didactic în activitatea zilnică cu copiii și familiile lor.

- *Principiul considerării copilului ca un întreg*
- *Principiul respectării depline a drepturilor copilului*
- *Principiul medierii învățării în cadrul procesului de învățămînt*
- *Principiul diferențierii și individualizării*
- *Principiul învățării bazate pe joc*
- *Principiul abordării integrate a curriculum-ului*
- *Principiul diversității contextelor și situațiilor de învățare*
- *Principiul alternării formelor de organizare a activității și a strategiilor de învățare*
- *Principiul parteneriatului cu familia și cu comunitatea*

Practica didactică a cadrelor didactice în perioada copilăriei trebuie să aibă ca obiectiv principal dezvoltarea deplină a copilului pornind de la unicitatea acestuia.

Principiile pe care le vom prezenta reprezintă repere importante ale activității cadrului didactic, care trebuie să ghideze deciziile lor asupra modului în care interacționează cu copiii și cu familiile acestora, a modului în care organizează contextele și experiențele de învățare și abordează jocul copiilor și învățarea.

Centrarea procesului educațional asupra copilului, un principiu deplin acceptat al educației contemporane, presupune în esență preocuparea permanentă a cadrelor didactice pentru cunoașterea copilului ca individualitate și adaptarea programelor de educație la profilul individual al subiectului supus educației. Din această perspectivă, considerarea copilului ca un întreg, ca un ansamblu structurat de trăsături, necesități, înclinații, potențialități definitorii aflate într-o strînsă determinare și relaționare reciprocă este o condiție esențială pentru formarea, prin mijloace specifice educației, a unei personalități integre și armonioase.

Aceasta presupune, în primul rînd, *recunoașterea copilului ca o individualitate, o personalitate în formare, ale cărei arii de manifestare — fizică, spirituală, emoțională, cognitivă, socială —, se influențează reciproc și se dezvoltă simultan, fiecare*

Cu cît cunoști mai bine modul în care învață copilul mic, cu atît mai mult îl poți ajuta să se dezvolte sănătos!

Principiul considerării copilului ca un întreg⁶

⁶ Glava, Adina, Glava, Cătălin. Introducere în pedagogia preșcolară, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002.

Principiul respectării depline a drepturilor copilului

din acestea fiind în egală măsură importantă și trebuind să facă obiectul educației timpurii. În consecință, programele educaționale oferite în perioada educației de la 1 la 7 ani trebuie să identifice și să utilizeze secvențe de curriculum care să se adreseze nu doar ariei cognitive a personalității, dar și celei afective, sociale și motorii, astfel încât dezvoltarea într-o anumită latură să susțină și să stimuleze evoluția celorlalte laturi și a personalității ca întreg. Acest lucru presupune din partea cadrelor didactice o preocupare permanentă de exploatare din perspective multiple a situațiilor de învățare create. Astfel, de exemplu, activități ce urmăresc cu preponderență obiective de natură cognitivă ascund numeroase prilejuri de stimulare afectivă sau dezvoltare morală, identificarea lor ținând de flexibilitatea și creativitatea cadrului didactic.

Caracterul unic al personalității copilului este dat și de specificul *necesităților individuale de cunoaștere și formare ale copilului* ce sunt considerate din ce în ce mai des în pedagogia contemporană punctul de start al intervenției educaționale. Contrar concepției pedagogice preșcolare tradiționale, necesitățile copilului preșcolar nu se rezumă la cele de bază, fiziologice sau privind protecția și îngrijirea, ci parcurg întreg registrul necesităților fundamentale ale ființei umane: necesități afective (de dragoste, sentimentul apartenenței și al valorii personale), de cunoaștere, de acțiune și de afirmare a individualității. Fiecare dintre aceste necesități ia forme particulare, diferite de la copil la copil și de la o perioadă de dezvoltare la alta și trebuie cunoscute, interpretate, înțelese și întâmpinate ca un ansamblu de necesități, unele determinându-le și influențându-le pe altele. Relația acestor cerințe particulare ale copilului cu anumite configurații sau caracteristici de personalitate nu trebuie nici ea ignorată. De exemplu, necesitățile de cunoaștere ale copilului sunt direct influențate de nivelul dezvoltării cognitive, dar și de stabilitatea afectiv-emoțională și de trăsăturile temperamentale ale copilului.

Adoptarea normelor generale care să guverneze întreg procesul de educație timpurie implică recunoașterea și asumarea prevederilor unor documente internaționale cum sunt:

- **Convenția cu privire la drepturile copilului (septembrie 1990);**
- **Declarația Conferinței mondiale de la Jomtien, Thailanda (1990) referitoare la „Educația pentru toți”;**
- **Declarația de la Salamanca (1994) cu privire la asigurarea accesului participării și calității educației pentru toți;**

Sintetizând, normele recomandate educației de aceste declarații internaționale se referă la:

- asigurarea șanselor egale la educație și dezvoltarea deplină a potențialului individual pentru toți copiii, indiferent de sex, rasă, religie, limbă, necesități speciale;
- asigurarea asistenței și îngrijirii necondiționate din partea adultului, familiei, comunității, serviciilor sociale;
- asigurarea respectului față de copil, ceea ce implică și asigurarea dreptului la liberă expresie și decizie.

Dincolo de aceste documente internaționale, care reprezintă o sursă de definire a drepturilor fundamentale ale copiilor, ce trebuie respectate și pe parcursul procesului educațional, se propune și o altă perspectivă de analiză a acestor drepturi, aceea a valorilor fundamentale pe care comunitatea educațională le propagă, valori ce țin de: autodisciplină, autocontrol, responsabilitate; aspecte ce țin de valorizarea sinelui: cultivarea stimei de sine, a respectului de sine; valori ce țin

Principiul medierii învățării în cadrul procesului educațional

de respectarea egalității șanselor, a demnității, a sensului valorii, a dreptății în educație, valori ce țin de relația cu ceilalți: respect, politețe, toleranță, colaborare, încredere, onestitate; valori ce țin de abordarea sarcinilor de lucru: perseverența, trăirea satisfacției muncii.

Recunoașterea fiecăreia dintre aceste valori propagate în procesul educațional implică exprimarea ei ca un drept al copilului.

Respectarea drepturilor nu se face automat, fără asumarea responsabilităților. **Drepturile copiilor sunt în sensul cel mai strict responsabilitățile educatorilor.** Aceștia trebuie să asigure cadrul de respectare a drepturilor în grădiniță, antrenând grupul de copii și ceilalți agenți ai acțiunii educaționale în asumarea responsabilităților.

Exemple:

1. **Dreptul copilului:** A fi ascultat și a i se oferi ocazia să-și exprime opiniile implică **responsabilități:**
 - pentru copil:
 - să comunice, dar și să asculte, să nu monopolizeze discuția, să nu-și desconsidere partenerii de discuție;
 - pentru educator:
 - să încurajeze comunicarea, să asculte, să ghideze discuțiile colective, să formeze la elevi deprinderi de comunicare.
2. **Dreptul copilului:** A fi educat într-un mediu educațional prietenos, sigur, pozitiv, în care este încurajat și susținut implică: **responsabilități:**
 - pentru copil:
 - să coopereze și să se implice, să respecte regulile de comportare disciplinată, să ofere respect;
 - pentru educator:
 - să creeze un mediu educațional plăcut și sigur și să dezvolte o relație cu copii bazată pe recunoaștere, susținere și încurajare permanentă.

Acest principiu postulează varietatea de efecte formative în profilul psihofizic al copilului, datorate intervenției mediatore a adultului și a contextului învățării pentru cunoașterea realității și pentru dezvoltarea deplină a potențialităților individuale. El își găsește fundamentul în cercetări de dată recentă ale psihologiei dezvoltării privind modificabilitatea structurilor cognitive, definită drept capacitatea ființei umane de a fi modificat de experiențele externe, în sens evolutiv, prin intervenția unui mediator între stimul și organism și nu doar prin expunerea directă la factorii educativi⁷.

Astfel, reprezentanții psihologiei sociale cognitive de la Geneva au arătat importanța considerării dimensiunii sociale a inteligenței, amintită doar de Piaget, subliniind că „dezvoltarea cognitivă nu rezultă dintr-o simplă interacțiune a co-

⁷ Glava, Adina, Glava, Catalin. Introducere în pedagogia preșcolară, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002, p.82.

⁸ Idem, p.36.

Principiul diferențierii
și individualizării

pilului cu lumea, ea fiind *mediată de interacțiunile sociale cu unul sau mai mulți indivizi*⁸. Modelul piagetian al dezvoltării cognitive a fost îmbogățit și de *Teoria achiziției abilităților* cognitive create de R. Fisher (1980), în care factorul extern al dezvoltării cognitive este *contextul (experiențele de mediu educațional și structurile genetice individuale)* în care au loc învățarea și performarea capacităților. Pentru Fisher, fiecare copil se dezvoltă diferit, contexte diferite conferind abilități diferite.

La această teorie se adaugă și rezultatele cercetărilor lui R. Feuerstein⁹, care subliniază rolul adultului (părinte, educator) ca mediator al învățării și organizatorul experiențelor de învățare copilului, arătând că învățarea este cu atât mai eficientă cu cât crește cantitatea medierii, iar dezvoltarea individului ca rezultat al expunerii directe la stimulii educaționali este prezentă mai ales pentru subiecții care au beneficiat de numeroase experiențe de învățare mediată.

La rândul său, cunoscutul psiholog rus L.S.Vîgotski recunoaște importanța medierii pentru calitatea cunoașterii, în teoria sa asupra zonei proximei dezvoltări spre care trebuie să țintească acțiunea educațională. În fapt, accesarea acestei zone a nivelului de dezvoltare imediat superior este posibilă prin medierea adultului și a unor elemente ale contextului în care are loc învățarea.

În concluzie, varierea controlată a tuturor acestor factori mediatori prezenți în orice acțiune de intervenție educațională: **contextul, adultul, interacțiunile sociale** poate determina o accelerare a depășirii unor caracteristici cognitive considerate ca specifice unei vârste. Rolul educatorului implicat în programele de educație timpurie este în acest sens acela de a conștientiza valențele formative ale acestor factori și de a-și exersa competențele de utilizare a lor ca instrumente de mediere a dezvoltării copiilor.

Diferențierea și individualizarea trebuie să constituie o preocupare permanentă a cadrelor didactice, pe parcursul întregului proces de învățământ, manifestată prin maniera particulară de proiectare, organizare și desfășurare a activităților de învățare. ***Diferențierea și individualizarea curriculară presupune, din această perspectivă, un ansamblu de acțiuni organizate și sistematice ale cadrului didactic, ce au ca scop identificarea nevoilor educaționale individuale sau ale unor subgrupuri din grup și crearea unui context educațional care să vină în întâmpinarea acestor nevoi.***

În acest sens, diferențierea curriculară vizează adaptări ale *conținuturilor* educației, ale *proceselor* didactice (strategii de lucru), *mediului* psihologic și fizic de învățare (resurse, sprijin din partea adultului etc.), *produselor* așteptate de la copii (în termeni de Cunoștințe, Abilități, Atitudini, Comportamente) în urma parcurgerii activităților de învățare. Diferențierea și individualizarea nu se limitează la subordonarea influențelor educative la particularitățile individuale sau de grup ale copiilor, ci, dimpotrivă, își propune activarea și valorificarea la maximum a potențialităților reale ale co-

⁹ Glava, Adina, Glava, Cătălin. Introducere în pedagogia preșcolară, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002, p.83.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ibidem.

Principiul învățării bazate pe joc

piilor, accelerînd astfel dezvoltarea acestora. Aceasta înseamnă că activitățile didactice diferențiate trebuie să țintească „zona proximei dezvoltări”¹⁰ la care copilul este capabil să ajungă cu sprijinul adecvat. Acceptînd ideea că metodele didactice adecvate permit accelerarea într-o anumită măsură a dezvoltării¹¹, se conchide că diferențierea și individualizarea curriculară reprezintă mobiluri ale acestei dezvoltări, de care trebuie să beneficieze toți copiii.

Principiul abordării integrate a curriculum-ului

Jocul este activitatea fundamentală a copilului între 1 și 7 ani prin care acesta se dezvoltă natural; jocul trebuie să stea la baza conceperii activităților didactice.

În educația timpurie, abordarea interdisciplinară a conținuturilor este o necesitate dată de nevoia firească a copilului mic de a explora mediul înconjurător, fizic și social, de a-l cunoaște și a-l stăpîni, preocupare ce este pe deplin întîmpinată în condițiile structurării interdisciplinare a curriculum-ului. Aceasta, deoarece modul natural al copiilor de a învăța despre ceea ce îi înconjoară nu este acumularea de cunoștințe pe domenii ale științei, ci, dimpotrivă, integrarea informațiilor, priceperilor, deprinderilor diverse în jurul unor teme care le-au stîrnit interesul sau a unor elemente de viață reală.

Studierea integrată a realității îi permite copilului explorarea în mod global a mai multor domenii de cunoaștere, subordonate unor aspecte particulare ale realității înconjurătoare, asigurîndu-i achiziția unor concepte și legități fundamentale, a unor proceduri de lucru și instrumente de cunoaștere a realului. De asemenea, abordarea interdisciplinară a conținuturilor educației timpurii permite *luarea în considerare a necesităților de cunoaștere* a copiilor mici și abordarea unor subiecte de interes pentru aceștia eventual, în cadrul unor teme-proiecte mai cuprinzătoare, sugerate de documentele curriculare. De aici se pot delimita două funcții ale abordării interdisciplinare a conținuturilor: *funcția de organizare a cunoașterii* — de integrare a cunoștințelor într-un ansamblu informațional, ceea ce asigură o asimilare mai temeinică, datorită conexiunilor logice favorizate de această abordare; și *funcția formativă*, dată de achiziția unor competențe de obținere a cunoștințelor și de utilizare creatoare a informației, capacități ce vor fi integrate ulterior într-un stil personal de cunoaștere.

Principiul diversității contextelor și situațiilor de învățare

Acest principiu subliniază importanța oferirii de către educatoare în mediul educațional de contexte și situații de învățare cît mai diverse, care să solicite implicarea copilului sub cît mai multe aspecte: cognitiv, emoțional, social, motorice. Fiecare moment al zilei reprezintă o oportunitate de învățare, dar nu în sensul de sarcini didactice formulate de cadru didactic, ci momente precum dejunul, momentele de tranziție, somnul de după-amiază sau mersul la toaletă.

Principiul alternării formelor de organizare a activității și a strategiilor de învățare

Cu cît contextele de învățare sunt mai diverse (prin sarcini, prin materiale, prin mediul fizic, prin modalități de interacțiune etc.), cu atît mai valoroase sunt experiențele de învățare ale copiilor. Totodată, această diversitate face ca toate cunoștințele, deprinderile, capacitățile să fie transferate în contexte diferite și astfel să se realizeze conexiunea dintre ele și dintre elementele realității.

Alternarea formelor de organizare și a strategiilor reprezintă un principiu strîns legat de cele precedente. Învățarea are loc fie prin sarcini individuale, fie prin sarcini în perechi sau grupuri mici (cînd învățarea reciprocă este foarte eficientă),

Principiul parteneriatului cu familia și cu comunitatea

fie în grup mare. Fiecare dintre aceste forme de organizare are avantajele ei care sunt puse în valoare prin utilizarea lor în momentul cel mai oportun, în funcție de particularitățile individuale ale copiilor, de obiective, de conținuturi și de momentul zilei.

Alternarea strategiilor are ca reper de bază îndeosebi particularitățile de vîrstă și individuale (pentru unii copii fiind mai eficiente anumite strategii decît altele), dar și de obiectivele și conținuturile propuse.

Este necesar ca între educatoare și familie să se stabilească relații autentice de parteneriat, care să asigure continuitate și coerență în demersul educațional; familia trebuie considerată un partener activ, nu doar receptor al informațiilor furnizate de educatoare referitoare la progresele realizate de copil; totodată e importantă înțelegerea valorii educației în perioadele timpurii și preșcolare pentru comunitate și participarea comunității la oferirea tuturor șanselor la educație, dezvoltare, creștere și îngrijire ale fiecărui copil pentru un start bun în viață al acestuia.

Toate aceste principii sunt determinate de rezultatele studiilor privind specificul dezvoltării și învățării copiilor de vîrste mici și principii determinate de orientările și politicile educaționale la nivel internațional. Convingerea noastră este că asumarea acestor norme plasează procesul de educație timpurie în parametri descriși de orientările internaționale în domeniul educației la vîrste timpurii și asigură un plus de științificitate demersurilor educaționale prin luarea în considerare a celor mai noi evidențe științifice ale psihologiei dezvoltării și pedagogiei școlare.

6. CE ESTE UN CURRICULUM INTEGRAT?

**CE ÎNSEAMNĂ
PREDARE
INTEGRATĂ?**

6. CE ESTE UN CURRICULUM INTEGRAT? CE ÎNSEAMNĂ PREDARE INTEGRATĂ?

Sumar

- *Avantajele abordării integrate a curriculum-ului*
- *Cum abordăm integrat curriculum-ul? Exemple.*
- *Ce înseamnă predare integrată? Etapele realizării unui studiu tematic. Exemple de studii tematice*

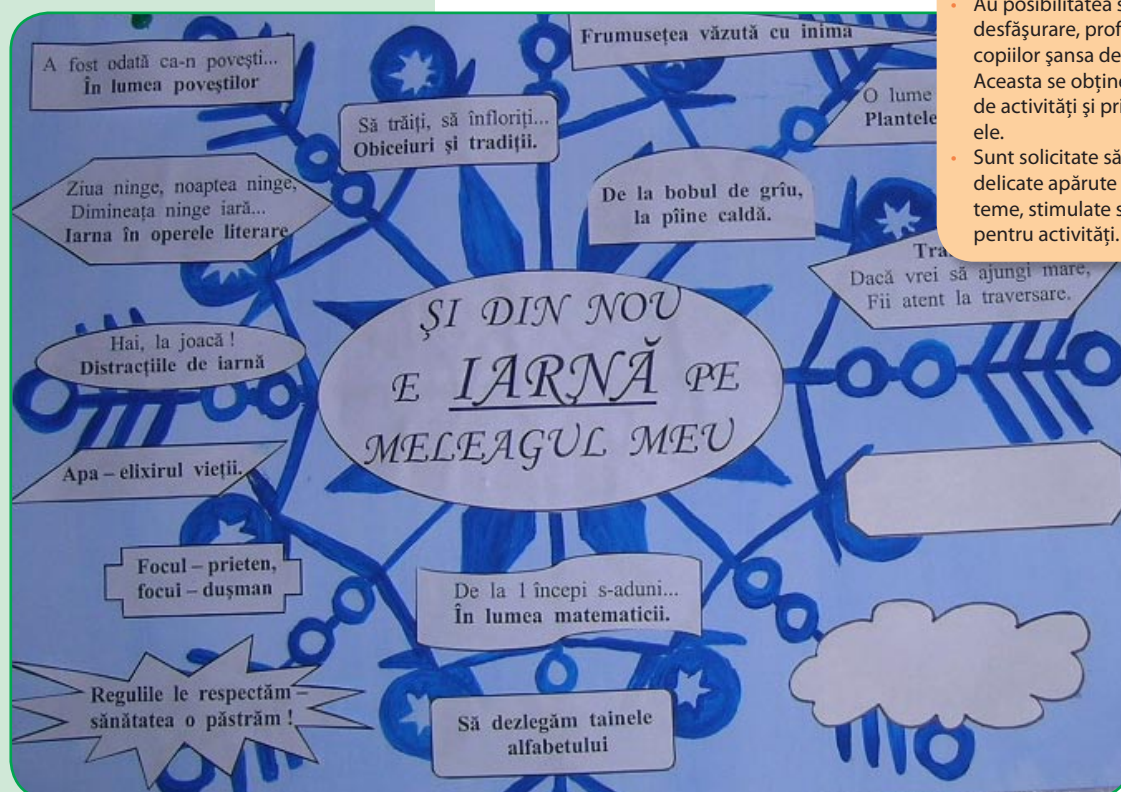
Curriculum-ul integrat este expresia modului în care privim dezvoltarea copilului și gândim învățarea lui.

Toate domeniile de dezvoltare sunt intercorelate și interdependente. Dezvoltarea într-un domeniu condiționează dezvoltarea în celelalte domenii. Curriculum-ul, deși structurat pe arii curriculare, prin obiectivele cadru și de referință pe care le cuprinde, vizează dezvoltarea copilului în ansamblul său, obiectivele între ariile curriculare fiind corelate între ele și cu domeniile de dezvoltare.

Cunoștințele, deprinderile, capacitățile dezvoltate prin fiecare arie curriculară se află în strînsă corelație și ele devin mai temeinice atunci cînd activitățile de învățare sunt realizate prin conținuturi/teme interdisciplinare, cînd prin activități se realizează conexiunea între cunoștințe, deprinderi, capacități din domenii diferite de dezvoltare.

Studiile tematice și proiectele sunt practici de integrare a ceea ce copiii învață în procesului educațional. În cadrul lor copiii sunt solicitați să învețe în mod semnificativ.

Exemplu de abordare integrată a curriculum-ului, prin proiecte tematice

PENTRU PĂRINȚI

- **Părinții** sunt implicați și împărtășesc din experiența lor în cadrul diferitelor activități ale grupeii¹³.
- Părinții înțeleg modul de abordare a învățării la copii și sprijină dezvoltarea acestora în același mod în afara creșei și a grădiniței.

PENTRU CADRE DIDACTICE

- **Cadrele didactice** sunt stimulate de conținutul mereu nou și de posibilitățile foarte interesante, de metodologii didactice noi.
- Se concentrează asupra unei teme în jurul căreia să dezvolte predarea/învățarea, să-și organizeze propria gândire și planificare, identifică și elaborează experiențe de învățare care susțin scopurile educaționale urmărite.
- Au posibilitatea să prezinte tema în desfășurare, profund, acordând tuturor copiilor șansa de a învăța în cadrul studierii ei. Aceasta se obține prin folosirea unei varietăți de activități și prin crearea conexiunilor între ele.
- Sunt solicitate să anticipateze eventuale situații delicate apărute în procesul studierii unei teme, stimulate să genereze idei originale pentru activități.

PENTRU COPII

- Oferă un caracter sistemic cunoștințelor și abilităților.
- Creează oportunități pentru ca să ajungă copiii la informație pe căi diferite; copiii abordează tema potrivit cu stilul propriu de învățare.
- Este satisfăcută dorința de cunoaștere a copiilor, corespunde necesității de a fi antrenați prin toate abilitățile cognitive, afective și estetice în căutarea răspunsurilor, în descifrarea unei idei.
- Sunt implicați în experiențele de învățare mai variate, în învățare prin colaborare cu semenii.
- Sunt respectate interesele schimbătoare ale copilului.
- Satisface necesitățile unor grupuri de vârste diferite și niveluri de dezvoltare diverse, a unor copii ale căror interese și necesități variază.
- **Copiii** li se recunoaște capacitatea de gândire originală, competența și li se permit noi căi de a-și dobîndi cunoștințele. Un astfel de model integrat de predare, atunci cînd este pregătit și aplicat cu grijă, poate conduce la constituirea unei comunități de copii în care ei:
 - se preocupă de celălalt;
 - efectuează asocieri intelectuale interesante;
 - dezvoltă deprinderi de comunicare și dialog;
 - formează spiritul de colectiv¹².

¹² Glava, Adina, Glava, Catalin. Introducere în pedagogia preșcolară, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002, p.83.

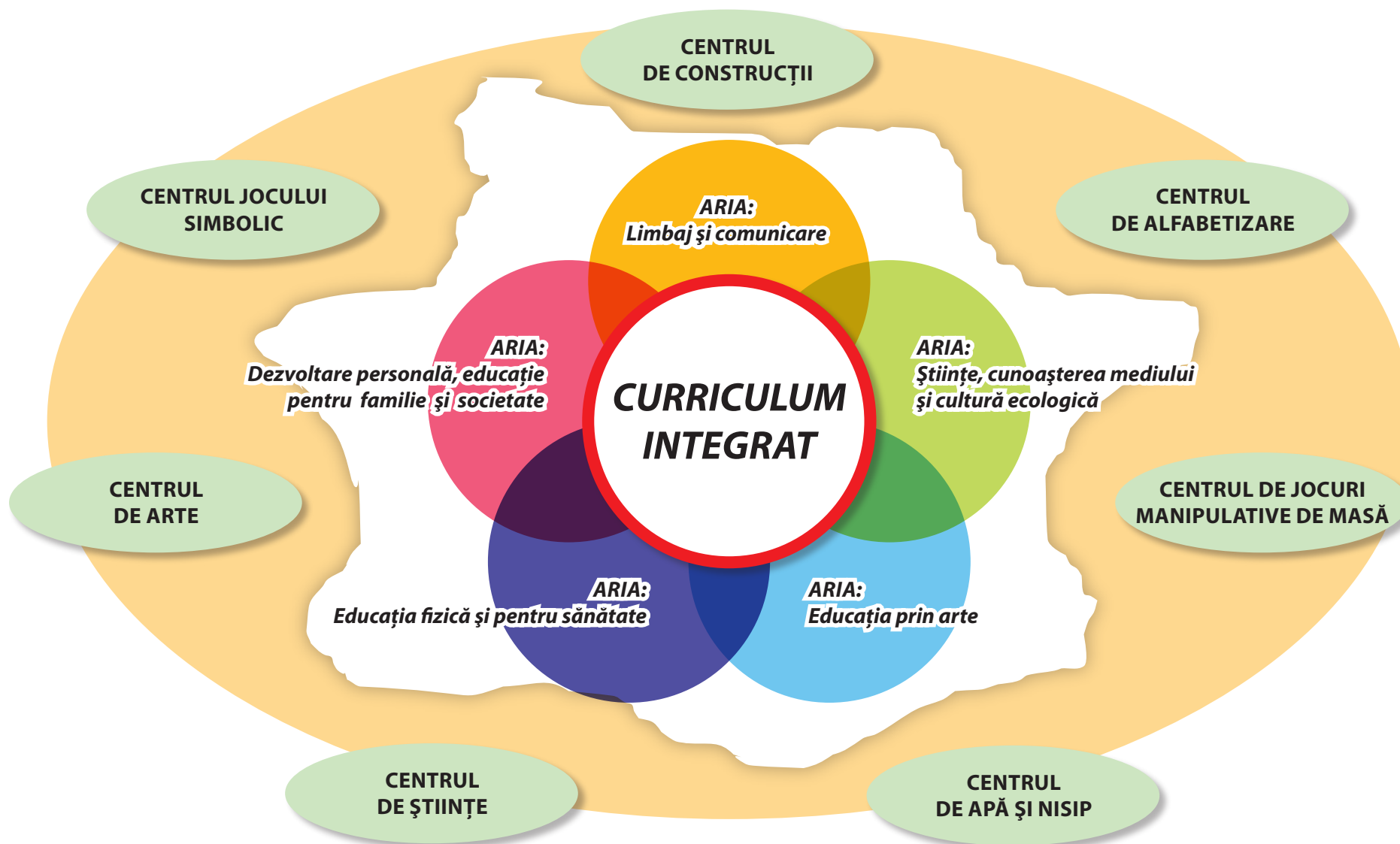
¹³ Ibidem.

PANOU DE INFORMARE PENTRU PĂRINȚI

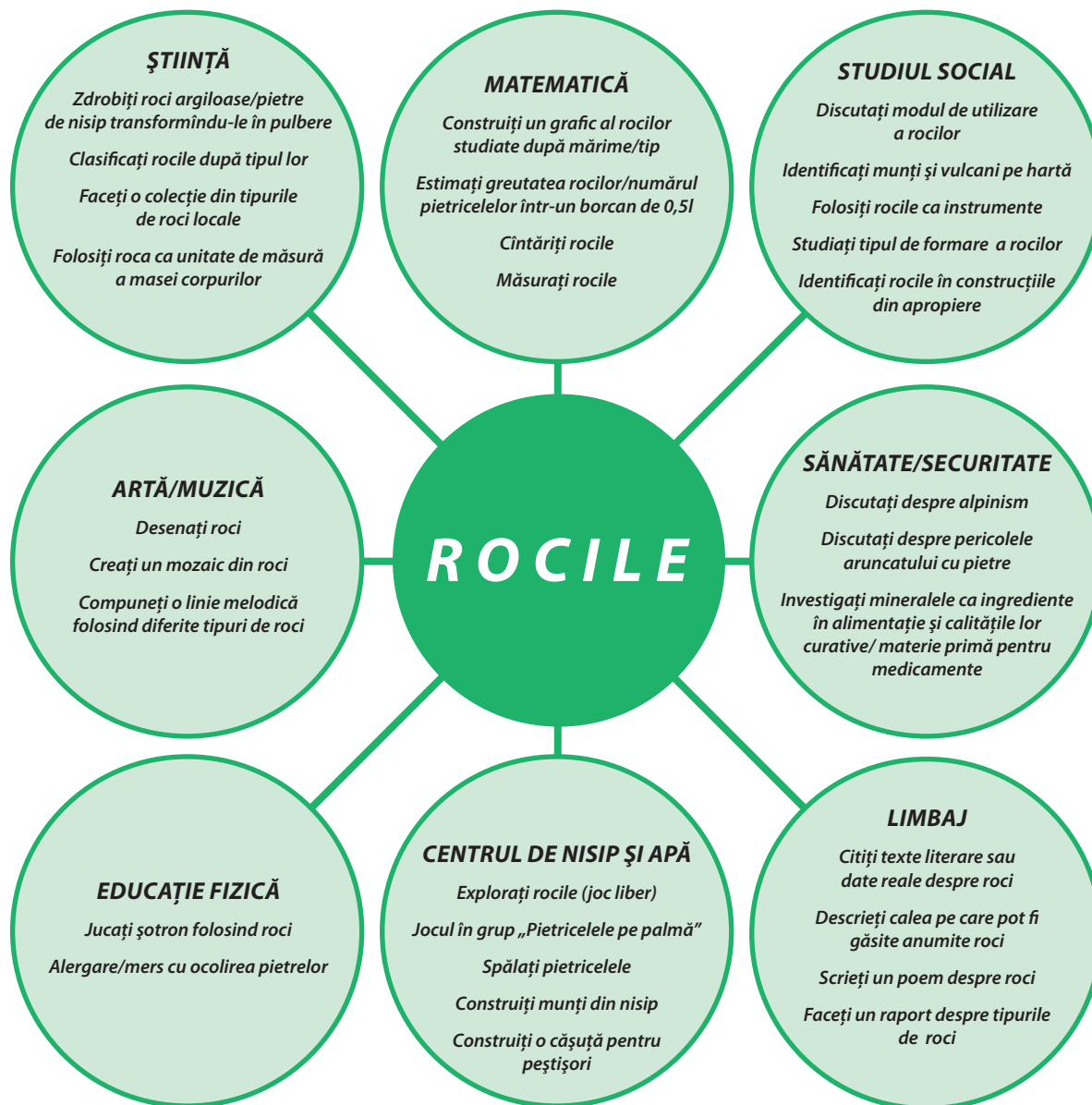

Reprezentarea grafică a planificării UNITĂȚII TEMATICE

(îmbinarea ariilor curriculare în funcție de temă)

Exemplu de unitate tematică abordată din perspectiva tuturor ariilor curriculare

6.1. Cum abordăm curriculum-ul într-un mod integrat?

Proiectarea unităților tematicе/studiu tematic

Unitățile tematicе se proiectează pornind de la selectarea din curriculum a unor obiective de referință din mai multe arii curriculare. Astfel prin realizarea unei unități tematicе se asigură abordarea integrată a curriculum-ului și conținuturile sunt strîns legate între ele. Unitățile tematicе sunt identificate prin sondarea intereselor copiilor, dar și sugerate copiilor prin expunerea lor la noi experiențe de învățare.

Unitatea tematică vizează atingerea diverselor obiective de referință din mai multe arii curriculare prin activarea centrelor de activitate, în care se desfășoară procesul educațional ce se încadrează în unitatea tematică.

Durata realizării unei unități tematicе variază în funcție de vîrsta copiilor, de interesul lor pentru temă, de contextul temporal (anotimp) și cultural (evenimente specifice).

● În bază de asalt de idei.

Grupul de planificare poate include părinți, copii, cadre didactice și alte persoane care vin cu sugestii interesante. Orice idee, se notează. Pentru a evita conflictele, copiii selectează temele prin vot, iar educatoarele justifică tema aleasă.

Dacă o temă inițiată de cadrul didactic nu este adecvată, interesul copiilor se pierde. Prin întrebări inițiate atît de copil, cît și de educator pot apărea idei ce vor fi apoi extinse într-o multitudine de experiențe de învățare.

● **Sondajul intereselor copiilor din grupă**, prin completarea în timp a panourilor „VREAU SĂ ȘTIU”, „VREAU SĂ FAC”, sau „VREAU SĂ POT”, tabela „CCC” — ce știu, ce vreau să știu, cum pot afla. Altă variantă „CCC” — ce pot face, cu cine voi colabora, cînd vom lucra.

În funcție de vîrstă și nivelul de dezvoltare al copiilor, panourile pot fi completate individual de fiecare copil, pe măsură ce decide care este domeniul său de interese sau necesitățile sale. În cazul cînd copiii nu pot scrie, sunt ajutați de educator sau părinte. Se variază și printr-un atelier. Cînd fiecare copil este provocat să deseneze sau să scrie pe foaie interesul său, ca mai apoi să-l acroșeze pe panoul comun. Completați, panourile rămîn la vederea părinților și a copiilor, care au timp să le studieze și să conștientizeze orizontul de interese și necesități.

Identificarea temelor:

Unitatea tematică:**Exemple de teme:**

● **Sondajul familiilor** referitor la panoul „INTERESUL COPILULUI MEU”.

- Răspunde întrebărilor ce și le pun copiii și poate fi dezvoltată împreună cu ei.
- Pornește de la aceea ce știu copiii și pot face deja și creează oportunități ca să-și dezvolte noi deprinderi și cunoștințe.
- Poate fi explorată pe diferite căi într-o perioadă lungă de timp.
- Permite realizarea obiectivelor curriculum-ului.
- Permite integrarea diferitelor arii curriculare.
- Reflectă respectul pentru diferențele individuale, culturale și de familie.
- Creează oportunități pentru a implica membrii familiilor copiilor.
- Resursele și materialele la temă sunt disponibile. Aici pot fi incluse și persoane cu care să se discute, locuri pe care să le viziteze, cărți care să le citească, materiale pe care să le cerceteze.
- Oferă variate posibilități de a folosi jocul pentru a transpune experiența practică în înțelegere.
- Satisface necesitatea copiilor de:
 - a se mișca și a fi antrenați în activități fizice,
 - a realiza interacțiuni sociale,
 - a fi independenți,
 - a obține reușite în învățare,
 - a-și dezvolta o autoapreciere pozitivă.

1-3 ani: Familia mea, Eu, Culorile, Jucăriile, Legumele, Florile, Ridichea (plantă, povestea), Soarele, Povestea (o poveste pentru o săptămână, personajele vin pe rând, familiarizarea cu unele personaje vii — iepurașul, pușorul, cocoșul ...), Grădinița mea, La bunici, Bucătăria, Păpușa mea etc.

3-7 ani: Piinea, Ciclurile de creștere (a omului, plantelor și animalelor), Transportul local, Apele, Fântânile, Rocile, Podurile, Vecinii, Prietenii etc.

Componentele unității tematic. Etapele realizării unui studiu tematic

I. Subiectul și originea acestuia

Experiențe împărtășite lucrînd în pereche

Copiii împărtășesc pe rînd, lucrînd în pereche, ce știu la temă, nu contează dacă sunt sau nu de acord cu informația celui alt. Ceea ce contează cu adevărat este să asculte cu atenție și să descopere cît mai multe idei diferite de ale lui. Copiii împărtășesc întregii grupe o idee aflată de la partener.

Cînd copiii elaborează curriculum-ul împreună cu educatoarele, ei își dezvoltă deprinderi de comunicare și limbajul în toate aspectele sale, își formează abilități sociale la cel mai înalt nivel.

II. Discuții, reflecții

Elaborare de idei despre conținut. Activitatea începe prin următoarele întrebări: *Ce știți deja despre... Ce ați dori să știți despre... Cum vom obține informații...*

Din perspectiva temei, cadrul didactic stabilește scopurile și planifică cum poate lucra cu obiectivele și centrele de activitate, activitățile conexe care vor fi realizate și conceptele care vor fi explorate.

Famiile sunt invitate să ia parte la studiul tematic. Părinților li se anunță tema. Ei sunt rugați să participe la selecția materialelor. Familiile vin cu idei despre: unde se pot implica, cu ce materiale pot contribui, ce excursii pot organiza, discută despre domeniul în care se simt experți, cu ce pot ajuta la proiecte.

Este bine să fie planificat din timp cum și unde vor fi folosite talentele și experiența tuturor părinților.

III. Materialele necesare

IV. Activitățile propriu zise

V. Evaluare

- Colectarea materialelor la temă se începe o dată cu demararea planificării. Cadrul didactic gîndește cum pot fi implicați părinții, copiii, experții din domeniu, care ar putea fi invitați în grupă. El însuși, avînd suficient timp, adună imagini, cărți, lucruri și obiecte adecvate studierii temei, materiale păstrate acasă, idei pentru artă, muzică, texte etc.
- Ce au învățat copiii? Ce priorități au apărut pentru îmbunătățirea, extinderea unității tematic? (idei pentru individualizare; noi aspecte pentru explorare; modul în care pot fi modificate activitățile pentru a eficientiza învățarea și dezvoltarea; lucruri ce pot fi excluse sau introduse)
- Ce a învățat cadrul didactic din punctul de vedere al copilului? Ce a învățat din punctul de vedere al educatorului? Care tehnici au fost eficiente pentru optimizarea învățării?
- Copiii de asemenea poartă o discuție de evaluare: Ce au reușit foarte bine? Ce ar face altfel ca viitorul proiect să fie mai bun?

V. Sugestiile de îmbunătățire și extindere a proiectului se vor referi la:

VI. Activități de final

- Modalități de individualizare
- Explorarea unor subiecte conexe
- Modalități de îmbunătățire a activității
- Lucruri de terminat sau de adăugat

Se planifică chibzuit activitățile de încheiere a temei. Este foarte important ca și copiii să decidă care ar fi modul de finalizare a activității:

- O expoziție a ceea ce este relevant pentru lucrul făcut de copii pe parcursul studierii temei.
- O carte a clasei.
- Un dejun cu părinții.
- O excursie.
- Dramatizare în baza unui scenariu creat sau rescris de copii.
- O conferință de presă organizată împreună cu părinții sau colegii din alte grupe.
- O sărbătoare a ... (copacilor, florilor).

Important este ca, indiferent de forma și conținutul activității finale, copiii să demonstreze achizițiile la temă și, neapărat, să fie implicați părinții.

Durata lucrului asupra unității tematice poate fi: o zi, o săptămână, o lună, câteva luni... În funcție de:

- vârsta copiilor
- nivelul interesului manifestat
- obiectivele realizate (cunoștințe, abilități, atitudini, valori)

APARIȚIA SUBIECTULUI — din experiența cadrelor didactice (Exemplu de studiu tematic pe termen lung, bazat pe curiozitatea copiilor)

Era o iarnă de poveste. Dar plimbările în aer liber deveniseră îngrijorătoare, deoarece zăpada albă și pufoasă era provocatoare. Fiecare copil era tentat să o guste de mai multe ori și în cantități periculoase pentru sănătate. Explicațiile educatoarei de a-i convinge de dauna provocată de impuritățile zăpezii și a țurțurilor nu aveau efectul dorit.

Atunci ea, în cadrul temei „Apa în mediul nostru” a planificat studierea stărilor apei. În centrul „Știința” au fost aduse spre cercetare zăpadă și țurțuri. Grupul de copii a observat ce se întâmplă cu zăpada și țurțurile de gheață la încălzire. Copiilor li s-au propus vase curate, deschise la culoare. Copiii au descoperit că zăpada și gheața s-au transformat în lichide, au descoperit diferite sedimente depuse pe fundul vaselor. Cercetate orientat, s-au dovedit a fi impurități din aer, de pe acoperiș. Copiii au constatat uimiți că nu le-au depistat inițial.

Educatoarea le-a amintit că este vorba de aceeași zăpadă și țurțuri pe care ei le „gustă” insistent afară și care, de fapt, conțin multe impurități invizibile.

În cazul descris, momentul didactic bine gândit a fost infiltrat în activitatea care le-a oferit copiilor argumente descoperite prin explorare, experimentare.

Panoul CCC rămîne acroșat pe întreg parcursul studiului. La el se revine periodic, ca și la un instrument de evaluare și autocontrol.

Exemplu de tabel CCC — grupa pregătitoare

Etapa de proiectare — Tema „Apa”

Educatoarea a inițiat un asalt de idei din perspectiva celor trei CCC. A rezultat următoarea completare (vă propunem unele idei interesante):

CE ȘTIU?	CE VREAU SĂ ȘTIU?	CUM PUTEM AFLA?
ION: <ul style="list-style-type: none"> Apa n-are culoare Apa o folosim în fiecare zi Apa n-are miros Apa se naște din izvoare MIHAELA: <ul style="list-style-type: none"> Apa din fântină este foarte limpede CRISTI: <ul style="list-style-type: none"> Apa din izvor este mai bună decât aceea din apeduct Cînd plouă toamna tîrziu, apa se transformă în gheață VASILE: <ul style="list-style-type: none"> Apa este folositoare pentru toți Apa este bună pentru sănătate Apa poate fi lichidă, gheață și aburi VICTOR: <ul style="list-style-type: none"> Fără apă natura vie nu poate trăi Prin apă poți să vezi 	MIHAELA: <ul style="list-style-type: none"> Ce se face din apă? Cum apare apa pe pămînt? CRISTI: <ul style="list-style-type: none"> De unde izvorăște apa? De unde vine ploaia? Cum vine apa din cer? VICTOR: <ul style="list-style-type: none"> Cum ajunge apa în apeduct? De ce apa clocotește? EUGEN: <ul style="list-style-type: none"> De unde vine apa? Cum se face ploaia? CECILIA: <ul style="list-style-type: none"> Cum apare curcubeul? NICU: <ul style="list-style-type: none"> Cum se formează fulgii? 	NASTEA: <ul style="list-style-type: none"> Îl pot întreba pe fratele meu mai mare DRĂGĂLINA: <ul style="list-style-type: none"> Putem consulta enciclopedia DĂNUȚ: <ul style="list-style-type: none"> Bunica mea știe multe lucruri și o putem invita să ne povestească VICTOR: <ul style="list-style-type: none"> Putem experimenta cu apa

Aici educatoarele, părinții pot scrie ideile proprii.

Altă variantă tabel CCC completat de copii

În procesul completării tabelului, copiii împărtășesc cunoștințele care le posedă deja la tema dată, învățând unii de la alții. Astfel, pe parcurs, poate să dispară necesitatea explicațiilor date de cadrul didactic.

Plantele de primăvară						
Ce vrem să facem?	Cînd și cu cine vom realiza?					
	<i>luni</i>	<i>marți</i>	<i>miercuri</i>	<i>joi</i>	<i>vineri</i>	<i>notă</i>
1. Să mergem în excursie, să identificăm, studiem diferite plante – Marius, Andi, Mihaela					*Toți copiii	
2. Să plantăm diferite plante, să aflăm ceva nou despre ele – Gabi, Irina, Dana			Mădi, Vlada, Mihai, Chiril			
3. Cum să le îngrijim? – Maxim						
4. a) Să facem puzzle din imagini de flori. b) Să alcătuim ghicitori, poezii. Să codăm denumiri de plante, flori – Radu c) Să căutăm cîntece, poezii, povești, să dramatizăm – Victor		a) Mihai, Chiril, Dana B., Daniel D.	b) Irina Elnara Veronica Mihăiță Dana B., Vlada	c) A-ția „Zambile” Veronica Mihăiță Irina Dana B. Vlada Elnara		
5. Cum să protejăm florile. Ecologii cine sunt? – Veronica				Asociația „Ghiocel” Mihai Sebi Dan P. Marius		
6. Despre hrana plantelor. Plantele ce mănîncă? – Mihaela			Mihaela, Dana			
8. Să brodăm, să modelăm, să pictăm flori – Daniel	* Va fi deschis centrul de artă și de menaj, vor putea lucra toți doritorii. Va asista ajutorul de educator, un adult.					
9. Să căutăm informații despre florile de primăvară		Dima Andreea Vlada Mădălina Beatrice				
10. Cum ne ajută plantele să trăim? – Sandu	Sandu și Dima					
11. Să elaborăm reguli de protejare a plantelor – Dima		Dima, Andreea Sebi Pati				
12. Rolul plantelor în modă – Veronica				Asociația „Narcisa”, Veronica, Andreea, Gabi, Andi, Andi, Mădi		
13. Să confecționăm flori – Andreea			Andreea, Vlad			
14. Să ne facem medalioane cu imagini de flori – Maria	Toți copiii					
15. Să organizăm o sărbătoare pentru Radu (E ziua lui de naștere) – Victor, să invităm părinții.					*Toți copiii	

Materiale:

- Metru pentru măsurarea înălțimii copiilor, cântar.
- Fișii de hîrtie ori țesătură p-u a realiza graficul înălțimii copiilor;
- Foaie A3 pentru ca fiecare copil să-și lase amprenta mîinii.
- Vopsea cu amidon, creioane ori carioca, ață, oglinzi...

Unitatea tematică creează condiții de dezvoltare, realizare a unui proiect personal al fiecărui copil care poate fi realizat în familie: elaborarea cărții „Acesta sunt eu” sau „Așa sunt eu” sau „Eu și prietenii mei”

**Cum ați face altfel ca să se autocunoască fiecare copil?
Să depisteze asemănările/
deosebirile dintre ei
și alte persoane?**

Exemplu de realizare a unui studiu tematic: „EU SUNT UNIC”

(Această unitate tematică este proiectată pentru o zi)

Ziua poate începe cu jocul „Țin mîna prietenului” (Acest joc se organizează cînd copiii deja se cunosc). Copiii se țin de mîini și fiecare îi spune colegului din stînga sa ceea ce știe el că poate face prietenul lui: „eu țin mîna prietenului meu Andrieș, mîna voinică, care mă ajută să construiesc”, „eu țin mîna prietenei mele Ionela, mîna harnică, care știe să coase nasturi, să modeleze floricele”...

Copiii și adulții din grupă își pun amprenta mîinii cu vopsea pe foaie, adultul îi ajută să semneze amprenta. Observarea tabloului, copiii își dau cu părerea despre tablou, prin ce este frumos, ce emoții trăiesc privindu-l, depistează asemănările, deosebirile.

Copiii pot audia o poezie/text (de ex. „Sfatul degetelor” de Elena Farago).

Poate fi organizată o miniactivitate de predare: descrierea, crearea (desenarea, pictarea) portretului unui om.

Jocul „Se schimbă locul”. Copiii stau în două șiruri față în față. Animatorul (un adult, apoi copiii) anunță: „Se schimbă locul copiilor cu ochii albaștri, (... cei cu părul șaten, blond, cei care sunt stîngaci, dreptaci, fetițele, băieții...)”. Copiii care au ochii albaștri se schimbă cu locurile, animatorul, dacă are ochii albaștri se aranjează în șir, deci un copil va rămîne fără loc. El devine animator.

Activitate în perechi: copiii enumără asemănările și deosebirile, apoi prezintă descoperirile grupului.

Copiii:

- vor desena/picta autoportretul
- își vor măsura înălțimea, vor tăia o fișie lungă cît înălțimea proprie și o vor lipi pe foaie mare (în grafic)
- își vor cîntări masa corpului.

Joc de cunoaștere: Ce ai fi vrut să fii, dacă nu te-ai fi născut copil? (Prin care este stimulată imaginația și creativitatea copiilor, prin care cadrul didactic cunoaște copilul)

Completarea tabelului „Prin ce eu sunt unic”

Nr.	Prenumele, numele copiilor	Prin ce este el unic?
1	Anișoara Miron	Eu am păr cîrlionțat, nasul cîrn și ochii verzi.
2	Sandu Puiu	Eu am părul blond și pot sări peste minge.
3	Mirela Popușoi	Eu pot desena cu mîna stîngă.

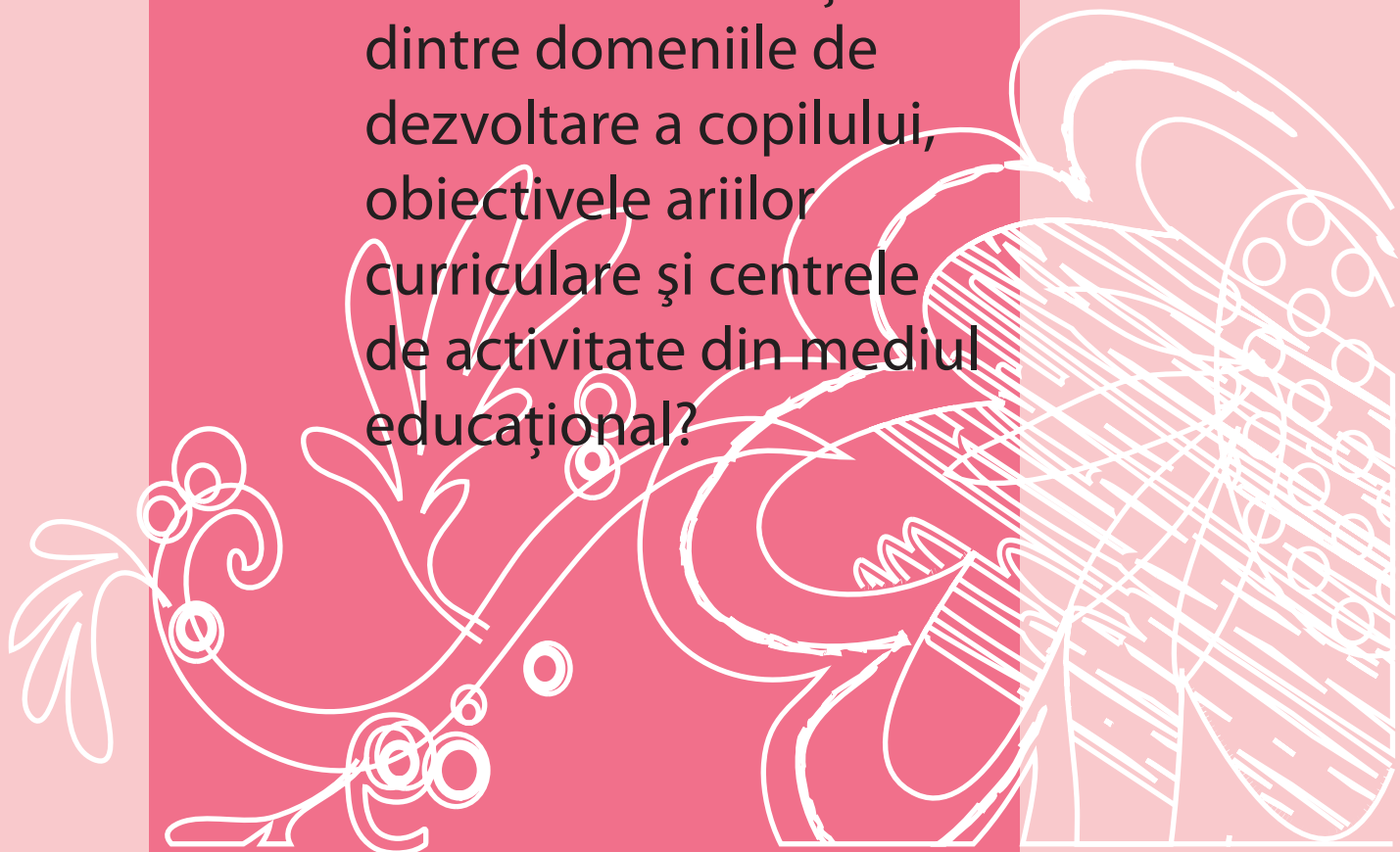
Notă: Dacă nu pot scrie singuri copiii, cadrul didactic este ajutat de un adult care scrie ce spune copilul (nu ce vrea adultul să audă).

Trecere în revistă: copiii prezintă lucrările, povestesc ce au reușit să realizeze, pun întrebări, propun sugestii.

7. CUM ÎNVAȚĂ COPILUL?

Cum stabilim relația
dintre domeniile de
dezvoltare a copilului,
obiectivele ariilor
curriculare și centrele
de activitate din mediul
educațional?

7. CUM ÎNVAȚĂ COPILUL? CUM STABILIM RELAȚIA DINTRE DOMENIILE DE DEZVOLTARE A COPILULUI, OBIECTIVELE ARIILOR CURRICULARE ȘI CENTRELE DE ACTIVITATE DIN MEDIUL EDUCAȚIONAL?

Sumar

Specificul învățării copilului — exigențe privind organizarea învățării

Corelarea abordării holiste (globale) a dezvoltării copilului cu curriculum-ul și cu mediul de învățare

- *Corelarea obiectivelor ariilor curriculare cu centrele de activitate prin activitatea copiilor. Exemple*
- *Corelarea obiectivelor ariilor curriculare cu centrele de activitate prin obiectivele de referință. Exemple*

7.1. Cum învață copilul?

Cu cât mediul de învățare este mai bogat în stimuli (vizual, lingvistic, tactil, auditiv, social etc.), cu atât cresc oportunitățile copilului de a învăța prin interacțiune cu persoanele (copii sau adulți) și prin acțiunile sale concrete asupra obiectelor.

Conform cercetărilor în domeniul pedagogiei, copiii învață cel mai bine făcând. Aceasta înseamnă că prin implicare activă în interacțiunile cu mediul, copiii dezvoltă semnificații ale lumii din jurul lor. Înțeleg ceea ce îi înconjoară. Ei învață observând ce se întâmplă atunci când interacționează cu obiectele și persoanele. Ei se implică spontan în astfel de acțiuni. Construiesc din cuburi, desenează, se joacă „de-a vânzătorul...” (sau alt joc simbolic), modelează și, în acest mod, adaugă noi informații celor pe care deja le știe, generând noi cunoștințe. Copiii învață concepte simple pe care apoi le utilizează pentru a înțelege concepte mai complexe. Aceasta este ceea ce Piaget numea procesul de asimilare și acomodare.

**Rolul cadrului didactic este acela de a crea un mediu
care să-i invite pe copii să observe, să fie activi,
să facă alegeri și să experimenteze.**

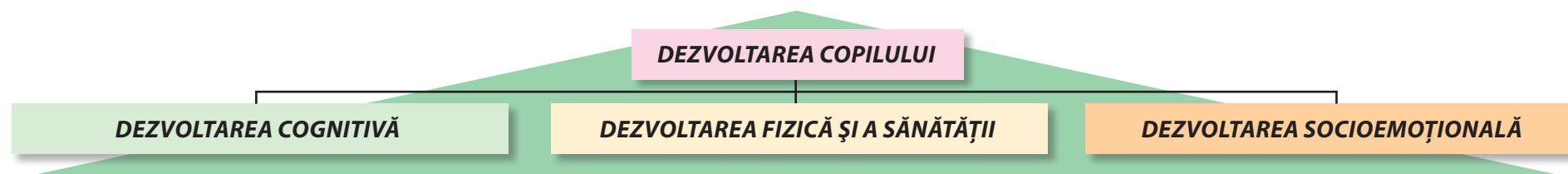
Teoriile cognitive și cele sociale subliniază importanța interacțiunilor copilului asupra dezvoltării sale

Jocul este pentru copii modalitatea primordială prin care ei învață și se dezvoltă!

În perioada grădiniței, copiii adaugă noi experiențe celor pe care le-au trăit când au fost bebeluși și sugari. În acești primi ani, prin explorările timpurii, când totul era nou, copiii au descoperit că obiectele au greutate, volum, culoare și că ocupă spațiu. Ei descoperă aceste lucruri prin atingere, prindere, rostogolire, răsturnare, miros, supt, tîrîre sau cățărare peste tot ceea ce intră în contact cu ei.

În primii trei ani de viață, copiii învață despre simbolizare — lucru care le va fi de mare folos când vor descoperi cititul și scrisul. Pentru ei, simbolizarea este arta imitării. Ei își folosesc corpul și degetele, picioarele și mâinile, ochii pentru a imita acțiunile pe care le văd la ceilalți. De asemenea în această perioadă copiii intră în contact cu conceptele precum timpul și cauzalitatea. Ei devin conștienți de faptul că anumite evenimente determină alte evenimente (de exemplu, că dacă împing un obiect, el s-ar putea să cadă).

Imitația simbolică a copiilor contribuie la dezvoltarea limbajului acestora. Mai târziu, preșcolarii încep să utilizeze cuvintele rostite drept simboluri care reprezintă oameni, obiecte, mișcări, sentimente, idei. Pe măsură ce explorarea lor devine mai extinsă, ei vorbesc despre observațiile lor și despre experiențele pe care le trăiesc. Totodată încep să înțeleagă simbolizarea (limbajul) celorlalți. Mediul în care se află devine mai extins și mai bogat o dată ce au început să utilizeze cuvintele pe care le aud și cuvintele pe care ei le știu. Cu toate acestea, ei învață despre lume și aceasta capătă sens prin limbaj, DOAR DACĂ SE JOACĂ CU OBIECTE CONCRETE. Copiii au nevoie de contact nemijlocit cu mediul pentru a înțelege cu adevărat lumea din jurul lui.

ÎNVĂȚAREA PRIN JOC						
	ARIA Limbaj și comunicare	ARIA Științe, cunoașterea mediului și educația ecologică		ARIA Educația prin arte (literatură, muzică, desen, modelaj)	ARIA Dezvoltare personală, educație pentru familie și viața în societate	ARIA Educație fizică și educația pentru sănătate
		Mediul natural și cultura ecologică	Formarea reprezentărilor elementare matematice			
Centrul de ALFABETIZARE						
Centrul de CONSTRUCȚII						
Centrul de ȘTIINȚE						
Centrul de NISIP ȘI APĂ						
Centrul de ARTĂ						
Centrul JOCULUI SIMBOLIC						

7.2. Corelarea ariilor curriculare cu centrele de activitate (prin activitatea copiilor)

Tema poate fi:
Familia
Cunoașterea de sine
Prietenii mei

Educatoarele vor pune la dispoziția copiilor materiale ca ei să poată lua decizia ce să facă cu ele, pe care să le utilizeze, cu cine să colaboreze sau poate să lucreze individual.

Aceste sarcini de lucru sunt exemple, sugestii, dar copiii pot decide și singuri ce lucrări să realizeze.

Centrele de activitate	Ariile curriculare							
	Dezvoltarea personală, educația pentru familie și societate	Limba și comunicare	Științe, cunoașterea mediului și cultura ecologică	Formarea reprezentărilor elementare matematice	literatură	desen, modelaj, pictură	muzică	Educația fizică și educația pentru sănătate
Alfabetizare	Realizează conexiunea ideii textului cu viața personală și socială	„Citește” cărți, creează cărți despre sine, familie „Scrie” fiecărui membru al familiei câte un compliment. Elaborează o enciclopedie „Familiiile noastre”	Povestește despre contribuția personală în ecologia mediului	Grupează membrii familiei în copii și adulți.	„Citește” poezii despre familie: de oameni, de păsări, de animale, plante	Contemplează tabloul „La picnic”. Alcătuieste istorioare după tablou.	Cîntă cîntece și organizează jocuri muzicofritmice învățate cu părinții	Describe conținutul jocurilor organizate cu grupul de copii
De științe	Creează arborele genealogic al familiei sale	Notează pe hartă locul de baștină al părinților, desenează casa bunicilor, o atașează la hartă	Studiază habitatul diferitelor familii (de oameni, păsări, plante ...)	Alcătuieste grafice: „Familia mea” – numărul de persoane, numărul de femei, bărbați, culoarea părului, ochilor...	Identifică rolul membrilor familiilor despre care au auzit în poezii (omul, ariciul, cucul ...)	Numește pictorii care au pictat portrete	Colectează cîntece de leagăn cîntate în familia lor	Participă la scrierea / desenarea cartotecii de jocuri populare în care se jucău părinții, bunicii
De construcții	Construiește casa/, blocul, strada pe care locuiește ori ar vrea să locuiască el cu familia, bunicii, prietenii	Etichetează construcțiile	Construiește sălașe pentru vietăți	Compară numere, numește forme, culori ale materialelor pe care le utilizează	Participă la construirea unei machete: secvență din natură	Pictează habitatul diferitelor (specii) familii: păsări, plante, oameni... colaborînd cu colegii		Utilizează materialele de construcție la organizarea jocurilor de mișcare
Nisip și apă		Creează o povestioară cu tema „Cu familia la pescuit”	Detectează care este rolul nisipului în ecologie, experimentînd acțiunea apei asupra nisipului	Pregătește câte un cozonac de nisip pentru fiecare membru al familiei utilizînd nisip, apă și vase.			Confecționează instrumente muzicale, le utilizează adecvat	

Centrele de activitate	Ariile curriculare							
	Dezvoltarea personală, educația pentru familie și societate	Limbaș și comunicare	Științe, cunoașterea mediului și cultura ecologică		Educația prin arte			Educația fizică și educația pentru sănătate
			mediul natural și cultura ecologică	Formarea reprezentărilor elementare matematice	literatură	desen, modelaj, pictură	muzică	
Artă	Creează autoportretul; familia mea, camera mea	Describe propriul portret	Colaborează în crearea lucrării "Familia mea iubește natura"	Modelează dale, veselă, ornamente pe batiste, țese covorașe utilizând și elemente geometrice		Pictează: „Familia mea la picnic” Modelează: sufrageria noastră;	Creează ilustrate pentru culegerea de cîntece	Ilustrează jocurile din cartotecă
De joc de rol	Se joacă „De-a meseriile părinților”			Se joacă „De-a bucătăria”: scrie/desenează rețete de bucate preparate în familiile lor	Se joacă „De-a spectacolul”: interpretează poezii despre meserii.	Menaj: prepară salate ca în familie	„De-a etnografii”: elaborează culegeri de cîntece de leagăn (culese din familii)	
Zona de relaxare	Poate fi o canapea ori un fotoliu. Vor avea la dispoziție: carte, puzzle, alte jocuri manipulative, muzică relaxantă ... sau în aer liber diferite utilaje, atribute de joc, carte, ...							

7.3. Corelarea ariilor curriculare cu centrele de activitate (prin obiectivele de referință)

Centre de activitate	Ariile curriculare							
	Dezvoltarea personală, educația pentru familie și societate	Limbaș și comunicare	Științe, cunoașterea mediului și cultura ecologică		Educația prin arte			Educația fizică și educația pentru sănătate
			Mediul natural și cultura ecologică	Formarea reprezentărilor elementare matematice	Literatură	Desen, pictură, modelaj	Muzică	
Alfabetizare	Să relateze despre diverse aspecte ale vieții de familie	Să valorifice în vorbire cuvinte ce desemnează conduite social-morale	Să caracterizeze grupurile de obiecte vii (familii de oameni, plante, păsări ...)	Să recunoască, să descrie poziția obiectului în spațiu, în raport cu alte obiecte, să compună ghicitori, poezii despre număr	Să asculte activ, să fie coautor. Să compună în baza textului audiat (sfârșitul, începutul, scrisori)	Să descrie o lucrare de artă, să caracterizeze emoțiile artistului plastic cînd a realizat lucrarea și emoțiile proprii, privind lucrarea	Să povestească unele amănunte despre instrumentele muzicale	Să relateze, informeze despre alimentația corectă
Științe	Să distingă valorile moral-spirituale familiale și sociale	Să alcătuiască propoziții dezvoltate și fraze subordonate. Să pronunțe corect și clar sunetele limbii materne	Să exploreze influența factorilor ecologici asupra organismelor vii, să manifeste atitudine grijulie, participativă în natură	Să caracterizeze elementele din mulțimi, reuniuni–raporturi cantitative între obiectele din mulțimile comparate, indiferent de mărime, poziție	Să studieze literatura de profil (științifică) despre familii, modul de trai (alimentația, ciclul, vieții, habitatul)	Să aplice elemente ale limbajului plastic, să descopere culori necunoscute sie, să respecte simetria, elemente de perspectivă	Să distingă, caracterizeze piesele muzicale. Să se familiarizeze cu muzica preferată în diverse familii, (popoare)	Să identifice stilul sănătos de viață. Să argumenteze necesitatea alimentației corecte

Centre de activitate	Ariile curriculare							Educația fizică și educația pentru sănătate
	Dezvoltarea personală, educația pentru familie și societate	Limbaj și comunicare	Științe, cunoașterea mediului și cultura ecologică		Educația prin arte			
			Mediul natural și cultura ecologică	Formarea reprezentărilor elementare matematice	Literatură	Desen, pictură, modelaj	Muzică	
De construcții	Să redea în construcție casa părintească	Să manifeste atenție auditivă și auz fonematic în situațiile solicitate	Să distingă construcțiile ecologice de cele dăunătoare	Să diferențieze mișcările și acțiunile după viteză, să măsoare utilizând unități nestandardizate de măsură	Să construiască pentru personajele din texte, pentru joc de rol, decor pentru dramatizări			Să-și dezvolte coordonarea mișcărilor, simțul ritmului și al echilibrului, orientarea în spațiu
Nisip și apă		Să vorbească clar, cu tempou și intensitate medie a vocii	Să (experimenteze) argumenteze unele legități existente în natură (eroziuni, alunecări de pământ, construirea barajelor)	Să raporteze numărul la cantitate și invers, să utilizeze numeralul. Să compună probleme, să exploreze modalități de descompunere a numerelor		(Pictură cu apă, desen pe nisipul umed) Să coopereze în pregătirea materialelor (colectarea frunzelor, spălarea, vopsirea nisipului ...), realizarea lucrărilor	Să producă instrumente muzicale din vase cu apă, cu nisip	Să studieze proprietățile apei, rolul pentru întreținerea vieții (Apa - prieten, apa - neprieten)
Artă	Să contempleze opere de artă din colecția familiilor	Să valorifice în vorbire cuvinte : denumiri de culori, nuanțele lor, de limbaj al artei plastice, de materiale	Să cunoască proprietățile lutului, lucrările meșterilor populari (olarii, producătorii de ceramică)	Să identifice și să numească relațiile spațiale dintre unele obiecte în raport cu altele, să le redea în lucrările lor de artă	Să manifeste tendința de expresie prin desen, modelare în baza textelor literare	Să manifeste creativitate, dorința de autoexprimare a emoțiilor prin pictură, desen, ...Să respecte regulile de utilizare a materialelor și a instrumentelor	Să redea în pictură, modelaj etc., muzica audiată. Să facă conexiuni între lucrări de artă (picturi, grafică) și muzică	Să redea prin desen regulile pentru evitarea situațiilor de risc (traumelor)
Joc de rol	Să-și formeze atitudini pozitive față de familie	Să demonstreze abilități de comunicare interpersonală eficientă	Să exteriorizeze emoțiile, re-producînd caracteristicile componentelor mediului natural (jucînd roluri - urs, copac, pasăre...)	Să utilizeze succesiunea în timp a evenimentelor. Să împartă obiectele în părți, numind jumătate, sfert, două, trei sferturi ...	Să improvizeze în baza textelor	Să ia decizii și să-și asume responsabilități, să activeze independent și prin cooperare	Să exprime prin mișcări și sunete caracteristice conduita unor personaje (fințe) din povești, poezii, cîntece	Să accepte, să respecte stilul sănătos de viață
Zona de relaxare	Să respecte drepturile altor copii	Să manifeste dorință de a răsfoi/citi independent	Să se implice în îngrijirea plantelor pe straturi ...		Să audieze povești, poezii	Să aplice elemente ale limbajului plastic în diverse situații	Să improvizeze ritmuri, motive ritmico-melodice, mișcări de dans, care reflectă conținutul muzicii	Să manifeste calitățile moral-estetice și conduita civilizată, emoții pozitive în cadrul jocurilor

8. JOCUL COPILULUI

8. JOCUL COPILULUI

Sumar

- *Rolul fundamental al jocului, ca modalitate naturală de a învăța, în dezvoltarea copilului*
- *Importanța și semnificația jocului liber al copilului*
- *Evoluția jocului și a modului de implicare a copilului în joc în perioada timpurie*
- *Sugestii pentru cadre didactice și părinți privind tipuri de comportamente ale adultului și condiții dezirabile pentru susținerea jocului copiilor*

Comportamentul de joc din copilărie este fundamentul creativității viitorului adult!

În anul 1990, *Asociația Internațională pentru Dreptul copilului* de a se juca a prezentat importanța jocului în procesul de educație. Participanții din 15 țări au afirmat de comun acord că:

- jocul este important pe întregul parcurs al procesului de educație;
- jocul spontan este important pentru dezvoltarea copilului;
- climatul natural, cultural și interpersonal trebuie să fie îmbunătățit și extins pentru a încuraja jocul;
- interacțiunile copil-adult în activități corespunzătoare de joc ale copilului sunt o componentă importantă a procesului învățării.

Cercetătorii au descoperit că experiența jocului se află în strânsă legătură cu numeroase funcții și operații psihologice precum:

- gândirea creativă;
- rezolvarea problemelor;
- abilitatea de a face față tensiunilor și anxietăților;
- achiziționarea de noi perspective, semnificații ale lucrurilor;
- abilitatea de a utiliza instrumente;
- dezvoltarea limbajului (Christie & Johnson, 1983).

Conform lui Howard Gardner, jocul reprezintă o experiență care stimulează dezvoltarea tuturor celor nouă tipuri de inteligențe:

- un proces universal interdisciplinar
- o activitate de exprimare a sinelui prin imaginație
- un drept fundamental al copilului
- un mod de înțelegere a realității, eliberat de eșecuri
- diferit la variate vârste, necesită diferite obiecte și activități pentru fiecare vîrstă

Ce este jocul?

Jocul în perioada copilăriei mici

Importanța jocului pentru dezvoltarea personalității copilului

Prin activitatea de joc, copiii:

Evoluția modului de implicare a copilului

În joc, în funcție de vârsta copilului:

Anii copilăriei mici, în special pînă la 3 ani, sunt deosebit de importanți pentru dezvoltarea creierului, întrucît experiențele trăite în cadrul jocului determină dezvoltarea unui număr din ce în ce mai mare de sinapse care construiesc și modelează creierul aflat în creștere. Jocul, în contextul atașamentului securizant al adulților, oferă copiilor stimularea și activitatea fizică de care au nevoie pentru a-și dezvolta creierul, proces necesar viitoarei învățări.

- Jocul reprezintă o forță cu caracter propulsor în procesul dezvoltării copilului (mai ales în perioada timpurie). Jocul capătă o pondere și un rol deosebit, ca valoare formativă bine determinată, în momentul cînd cadrul relațional al copilului se extinde o dată cu plecarea lui la grădiniță. Posibilitățile sporite de contact și cu alți adulți, din afara cercului familial (avem în vedere, în primul rînd, educatoarele) determină un proces de emancipare afectivă reflectată în joc. Prin intermediul jocului, copilul dobîndește deprinderea modului de autodeservire în satisfacerea propriilor necesități, ca apoi însuși jocul să devină mai complex, să se structureze tocmai datorită acțiunii cu diverse instrumente.
- În procesul de integrare a copilului mic în viață și programul de activitate în grădiniță, în condițiile noilor relații dintre copil și adult (educat-educator), treptat, jocul de acțiune, de simplă mînuire a obiectelor — la început simple, apoi mai complexe — se transformă în joc cu temă, cu subiect și roluri, cu relații bine stabilite între partenerii de joc.
- Contactul dintre adult și copil oferă în mod curent copilului modele de conduită, stimulînd dorința copierii acestora.

- *desfășoară o activitate în sensul identității personale*, urmează cerințele și determinările de bază ale ființei lor;
- *rezolvă probleme de viață* din mediul lor fizic și social;
- *experimentează* posibilități de adaptare, de a deveni flexibili în gîndire și în rezolvarea problemelor. Procesul acesta este mai important decît produsul.
- *crează soluții diferite*, exprimă experiențele lor în simboluri, ceea ce îi va ajuta să gîndească abstract;
- *comunică cu ceilalți și/sau cu sine*, vorbesc, folosesc multe cuvinte, se exprimă plastic și învață în general limbajul;
- *ascultă, înțelege*;
- *folosesc obiectele* din jurul lor în scopul pentru care sunt create (învăță utilizarea lucrurilor), dar și în alte scopuri (devin creativi).
- *se concentrează* pe ceea ce fac, devin atenți, motivați și interesați... pentru că fac ceea ce le place!

- **Comportament de neimplicare** — copilul se plimbă de la o activitate sau de la o situație la alta fără a se implica;
- **Supraveghetor** — copilul urmărește ceilalți copii cum se joacă pentru perioade lungi de timp. Uneori pune și întrebări sau are sugestii, dar nu se implică.
- **Jocul paralel** — copilului îi place să se joace singur cu jucăriile pe care el și le alege și nu pare deloc interesat de ce se joacă ceilalți copii.
- **Jocul asociativ** — copilul se joacă cu ceilalți, se implică în unele activități. Au tendința de a îi exclude pe alții, limitînd numărul celor cu care se joacă la doi sau trei parteneri. Jocul cunoaște evoluții numai cu acordul fiecăruia implicat cu oarecare sau fără negociere.

Direcții de evoluție a activităților
 ludice la copiii mici

Tipuri de jocuri ale copilului

Reprezentarea simbolică din cadrul
jocului este un precursor al citirii!

- **Jocul cooperativ** — copiii își organizează singuri jocul, își desemnează rolurile, își împart responsabilitățile și negociază regulile. Deseori, unul sau doi copii domină jocul.

 - Jocul se constituie ca activitate fundamentală în perioada timpurie.
 - Diversificarea jocului manifestată prin apariția unor noi forme de joc.
 - Modificarea structurii jocului în sensul apariției unor noi elemente, subiecte, rolul, regulile.
 - Trecerea jocului de la acțiuni disperate la acțiuni încheiate, care dau unitate și identitate unui anumit tip de joc.
 - Trecerea de la reflectarea externă a acțiunii indivizilor, fără o semnificație socială la nivelul posibil de înțelegere a copilului preșcolar.
 - Trecerea de la atitudinea de identificare a planurilor real-imaginar la disocierea pînă la opunerea lor.
 - Apariția conștiinței situației de joc („este de-adevăratelea sau ne jucăm”).
- **Jocuri practice** (specifice sugarii) — copilul pipăie, explorează jucăriile și obiectele pe care le are la îndemînă (specifice vârstei lui), le scutură pentru a auzi anumite zgomote, lovește cu ele, trage de anumite obiecte pentru a vedea ce se întîmplă
- **Jocurile manipulative** (specifice celor de 1-2 ani) — copilul manipulează obiectele, jucăriile specifice vârstei lui (piese de Lego, forme, figuri mari, puzzle-uri mari etc.), le mișcă, le transportă, le adună/le împrăștie, le încarcă/le descarcă din cutii, le desface.
- **Jocuri simbolice** (specifice preșcolarilor — 3-6 ani) — jocuri în care copilul utilizează mediul pentru a pune în scenă realitatea așa cum o percepe el, jocurile în care ei pretind că sunt diferite personaje din lumea reală sau imaginară.
- **Jocurile cu reguli** (specifice școlarilor mici — 6-10 ani) — jocuri care au regulile lor, precum sunt jocurile de echipă, jocurile sportive. Sunt, în general, **jocuri ale căror reguli stabilesc prin ce modalitate cîștigi**. Exemple: „De-a v-ați ascunselea”. Regulile sunt ale jocului, nu sunt reguli ale cadrului didactic. Copiii inventează astfel de jocuri și, îndeosebi, regulile lor.

Unele jocuri didactice sunt și jocuri cu reguli. De exemplu, jocul „Eu spun una, tu spui două” — măr/mere, mașină/mașini etc., este un joc didactic cu unele reguli.

Un aspect foarte important al dezvoltării cognitive a copiilor mici este reprezentat de jocul simbolic, în care copiii construiesc din ce în ce mai sofisticate reprezentări ale lumii. Jucîndu-se cu obiectele, materialele de desenat, copiii întruchipează simboluri ale oamenilor, ale obiectelor și ale acțiunilor. O bucată de lemn poate fi un telefon, cîteva linii pe o hîrtie pot reprezenta un membru îndrăgit al familiei, cîteva bucățele de puzzle pot reprezenta mîncare etc. Acțiunea mintală de reprezentare simbolică este un precursor al citirii, întrucît literele simbolizează sunete.

Conexiunea dintre joc și învățarea citit-scrisului poate fi realizată fie prin jocul liber, fie prin jocul orientat de adulți, în care aceștia îi ajută pe copii să joace roluri din cărțile de povești.

Cerințele jocului în educația copiilor mici

Pentru educatoare, toate aceste observații referitoare la jocul copiilor se materializează în **cerințe față de organizarea și planificarea activităților**. Putem concretiza o listă de astfel de cerințe pentru a asigura jocului funcțiile lui în devenirea personalității copiilor:

- Jocul trebuie să ofere copiilor ocazii să facă descoperiri.
- Materialele puse la dispoziție trebuie să fie astfel alese încât să atragă copilul la experiențe personale și însușirea de deprinderi.
- Când se introduce o nouă jucărie sau un nou material didactic, copiilor trebuie să li se dea timp să le cunoască și să le exploreze.
- Să se țină seama de faptul că fiecare copil încorporează în joc propria lui experiență de viață. În joc copilul cunoaște realitatea, dar și noi aflăm despre el o serie de amănunte tocmai prin observarea jocului lui.
- Să li se asigure copiilor suficiente materiale și echipamente de joc pentru a nu îi pune în situația de a-și manifesta egoismul specific vârstei. Cu răbdare copilul trebuie îndrumat spre a le împărtăși cu ceilalți, în acest mod stimulând dezvoltarea sa pe plan socioemoțional, chiar dacă la început acest lucru este dificil...

Sugestii pentru cadrele didactice... și părinți privind jocul copilului:

- participați la jocul copilului dacă vă acceptă;
- jucați-vă efectiv cu copilul, stimulați-l să manipuleze obiecte și situații, diversificându-i modalitățile de joc;
- folosiți materiale potrivite pentru nivelul de dezvoltare a copilului și stimularea lui;
- materialele alese să fie colorate, sigure și durabile;
- planificați activitățile în așa fel încât copilul să-și antreneze cât mai multe abilități;
- atrageți copiii să se joace dacă este nevoie;
- apreciați mereu pozitiv eforturile copilului în joc;
- extindeți acțiunile copiilor și propuneți și altele;
- lăsați copiilor destul timp să se gândească, să-și dezvolte jocul și să găsească soluții la problemele ivite, nu le răspundeți dumneavoastră;
- îmbogățiți cunoștințele copilului cu materiale pe care el le poate folosi jucându-se;
- creați copilului posibilități multiple de a se juca cu alții; stimulați copilul să stabilească relații de joc cu alți copii, dezvoltați jocul în comun al copiilor;
- folosiți-vă întreaga dumneavoastră creativitate și experiență pentru a descoperi împreună cu copilul noi obiecte și materiale ce îi pot stimula și extinde experiența prin joc;
- folosiți toate ocaziile pentru a dirija atenția copilului spre obiectele și evenimentele naturale/reale care pot stimula și satisface curiozitatea sa;
- îmbogățiți cunoștințele copiilor cu teme variate despre evenimentele, lucrurile, fenomenele din lumea înconjurătoare, extindeți tematica și arealul de subiecte;
- fiți în permanentă căutare de noi modalități prin care să facem jocul copiilor pe măsura posibilităților acestora;
- acordați timp suficient și spațiu ambiental într-un mediu curat și securizant unde jocul să fie o experiență benefică și sigură.

(După PETI: *Educație Timpurie Individualizată*// Ghid pentru educatoare. UNICEF-CNETIF, Chișinău, 2000).

9. MEDIUL DE ÎNVĂȚARE

9. MEDIUL DE ÎNVĂȚARE

Sumar

- **Importanța asigurării unui mediu educațional stimulativ care să încurajeze învățarea**
- **Argumente psihopedagogice în favoarea organizării mediului fizic educațional în centre de activitate**
- **Amenajarea spațiului de învățare pe centre de activitate. Cerințe și recomandări**
- **Tipuri de centre de activități și materiale specifice**
 - Centrul de Artă (desen, pictură, sculptură etc.)
 - Construcții/Blocuri
 - Jocuri simbolice/Jocul de rol
 - Alfabetizare/Biblioteca
 - Jocuri manipulative de masă
 - Știință
 - Nisip și Apă

9.1. CENTRELE DE ACTIVITATE¹⁴ — o dimensiune importantă a abordării educației timpurii centrate pe copil

“Mediul intervine în dezvoltarea copilului, în formarea personalității lui și a calităților sale specific umane, ca sursă a dezvoltării, nu în rol de ambianță”.

(Lev Vîgotsky)

¹⁴ Termenul de centru de activitate desemnează spațiul destinat unor activități de un anumit profil din perspectiva materialelor și a stimulilor pe care îi conține, deserving un anumit domeniu de cunoștințe, deprinderi și abilități. Termenul este similar cu cel de arii de stimulare, centre ludice, centre de interes, colțuri.

Însuși mediul educațional este un bun educator pentru copiii mici. Mediul constituie contextul fizic, cultural, social în care se realizează educația copilului. El trimite permanent mesaje copilului, cele mai multe dintre ele fiind esențiale pentru formarea acestuia și constituie elementele de bază în experiența lui de viață. Acest capitol oferă câteva idei cu privire la modul în care trebuie să organizăm spațiul fizic și echipamentul în sala de grupă pentru a sprijini și promova necesitățile de dezvoltare a copiilor.

Un mediu eficient pentru învățare la vârstele mici este un mediu care favorizează jocul liber ales în direcția dezvoltării globale a personalității copilului.

Mediul educativ din sala grupei trebuie să fie un cadru adecvat experienței și situațiilor de învățare.

Amenajarea spațiului grupei în zone ludice corespunde, în fapt, caracteristicilor și nevoilor/ cerințelor de învățare ale copilului mic

Jucându-se, preșcolarul învață — nu numai prin jocul propus și organizat de educatoare ci, mai ales, prin *jocul inițiat și desfășurat din propria inițiativă*. Jocul pe care îl alege copilul singur, dintre opțiunile pe care i le propune mediul din sala de grupă, este un *joc creativ și liber*. În acest joc se vor antrena posibilitățile maxime de soluționare a problemelor, se va realiza o motivație intrinsecă și se vor exercita soluții creative. Dacă mediul în care acționează copilul va fi structurat adecvat, cu materiale utile, în cantități suficiente și distribuite cu un scop educativ bine precizat, copilul va fi stimulat să-și aleagă jocul care să-i dezvolte, să-i formeze cunoștințele, aptitudinile și atitudinile necesare adaptării socioindividuale.

Educatoarea pregătește și organizează spațiul educativ, alege materialele potrivite jocurilor și astfel influențează în mod indirect alegerea tipurilor de activități de către copil. Un mediu bogat, structurat și organizat, în funcție de necesitățile de dezvoltare a copilului, oferă acestuia ocaziile de alegeri și decizii care să îi sprijine propria devenire. Deși copilul este cel care alege centrul de activitate și, respectiv, tipul de activitate, educatoarea extinde alegerile posibile prin amenajarea, dispunerea materialelor și schimbarea periodică a acestora.

Spațiul îi „vorbește” copilului prin ceea ce îi oferă ca **posibilitate de acțiune și experiență**.

Una din responsabilitățile cele mai importante ale educatoarei este de a-i ajuta/sprijini pe copii să învețe din propria lor experiență. Folosind situațiile de învățare apărute în contextul activității de joc (atât spontan, cât și organizat), acesta trebuie să le furnizeze permanent ocazii de acțiune, trezindu-le și, totodată, stimulându-le responsabilitatea. Oferind preșcolarului un mediu securizat și stimulat, care îl susține și îl încurajează în dezvoltare, educatoarea îl face încrezut în forțele proprii, creativ, capabil să-și asume decizii și responsabilități — după puterile sale —, devenind independent și liber în exprimare.

Studiile efectuate la vârsta preșcolară au demonstrat caracteristici comune ale procesului de învățare la copii. Pentru fiecare caracteristică se manifestă o serie de cerințe ce trebuie îndeplinite pentru asigurarea *condițiilor dezvoltării*.

(J. Piaget).

- Copilul are propria sa manieră de a percepe lumea.** Pentru aceasta el are nevoie să fie confruntat și cu alte moduri și maniere de percepție ale colegilor săi și ale adultului.
- Copilul are permanent nevoie să verbalizeze** (să discute și să explice) **activitățile sale și gândurile pe care le are.** Deci el va elabora idei asupra lumii prin vorbirea sa, prin ascultare, acțiune, mișcare, desen, construcții și grafică.
- Copilul este curios și simte nevoia de a manipula obiectele din mediul său imediat.** În acest sens, trebuie stimulat să-și utilizeze toate simțurile pentru a studia/explora obiectele, situațiile și relațiile în care el se mișcă.
- Copilul mic percepe lucrurile global sau parțial și nu este încă în stare să surprindă toate relațiile dintre ele.** Deci învățarea se va axa pe stabilirea legăturilor dintre lucruri, prin experiențele de tip integrat prilejuite de educator și mediu.
- Copilul acționează adesea fără a gândi la consecințele actelor sale.** Cerința față de programele educative va fi: să i se dea posibilitatea de a prevedea consecințele actelor sale și de a lua decizii independente.

Mediul eficient oferă copiilor ocazii de experimentare a noi soluții de activitate.

Mediul educativ sectorizat individualizează educația.

Centrele de activitate și jocul liber ales de copil, în acest mediu, oferă terenul unei posibilități de cunoaștere exploratorie a realității.

- f) **Copilul mic are nevoie să persevereze în acțiunile sale pînă obține rezultate satisfăcătoare.** Este nevoie, astfel, să i se pună întrebări, dar și singur să formuleze întrebări, să poată răspunde la ele, dar și singur să descopere răspunsurile și să își exprime ideile prin cît mai multe moduri (maniere).
- g) **Copilul mic caută anumite puncte de reper pentru a înțelege realitatea.** El are, deci, nevoie de a compara, a clasifica și ordona obiectele și situațiile.
- h) **Orice copil are nevoie să se simtă în siguranță, să se simtă bine în “pielea sa”.** De aceea este necesar ca el să se joace într-un mediu securizat și tolerant care să-i furnizeze ocaziile de a alege și a-și asuma riscurile deciziilor de la vârste mici.
- i) **Copilul are nevoie de reușită,** ceea ce impune ca dezvoltarea sa să se realizeze prin activități potrivite nivelului său de dezvoltare cognitivă, socială, emoțională și motrică, el fiind stimulat prin rezultate.

Acest lucru este posibil numai dacă ei simt libertatea și au siguranța că greșelile nu le sunt aspru sancționate.

Un mediu amenajat în spirit educativ oferă sprijin adecvat nivelului individual de dezvoltare. Prin observație educatoarea știe ce și cît îi trebuie fiecărui copil. Ea poate sprijini individual prin elemente de amenajare care să oglindească necesitățile de dezvoltare ale copilului.

Mediul de învățare trebuie să țină seama de particularitățile fiecărui copil. Materialele dispuse în centre trebuie să fie variate și să motiveze curiozitatea copiilor mici pentru a-și urmări propriile interese și investigații. Fiecare copil are nivelul său de cunoaștere, psihomotricitatea sa, o dezvoltare socioafectivă care îi este proprie, un limbaj care îl caracterizează și propriul său nucleu de personalitate care îl diferențiază de ceilalți. Resursele din centre și tipul de activități desfășurate în baza lor satisfac diferitele stiluri de învățare caracteristice copiilor. Sau copiii aflați la diferite niveluri de dezvoltare pot beneficia de atenția și sprijinul sporit al educatoarei, de susținerea colegului, de tot timpul necesar pentru a însuși un nou tip de activitate sau deprindere.

În jocul său fiecare copil observă, explorează, manipulează, descoperă, pune întrebări, ia decizii, acționează. Atunci cînd are libertatea de a acționa în sensul propriilor cerințe de dezvoltare, el va realiza o explorare a realității care servește formării personalității. În activitatea de joc, în mod spontan, copilul trece prin toate etapele procesului general de cercetare a realității:

- explorarea;
- investigarea;
- aflarea unor soluții posibile;
- planificarea și organizarea;
- soluționarea creativă a problemelor și luarea deciziei;
- comunicarea, colaborarea, cooperarea;
- evaluarea.

Fiecare centru de activitate trebuie să ofere posibilitatea realizării acestui proces de cunoaștere a realității prin

Spațiul amenajat ajută copilului să **aleagă și să decidă**.

investigația personală. În același timp, trebuie să faciliteze cooperarea și colaborarea între copii și între copii și educatoarele ca *participanți* ai acelui proces.

Aflați în fața mai multor posibilități, copiii învață să aleagă ceea ce li se potrivește: învață din experiență proprie și își asumă responsabilitatea deciziei. Atunci când materialele sunt aranjate în așa fel încât copiii să poată avea ușor acces la ele, copiii au o mulțime de ocazii de a exprima opțiuni. Spațiile deschise oferă copiilor posibilitatea de a vizualiza materialele pe care le au la dispoziție. Preferințele micuților de 1-3 ani sunt diferite față de cele ale copiilor mai mari, de aceea mediul educațional trebuie proiectat în așa fel, încât aceste preferințe să fie întâmpinate. Copiii înțeleg mai bine beneficiile desfășurării unor activități independente, atunci când educatorii îi stimulează în direcția exprimării de opțiuni.

9.2. Amenajarea spațiului de învățare în centre de activitate

Educatoarea organizează și planifică spațiul de învățare prin amenajarea centrelor de activitate.

Mediul fizic cuprinde tot ce înconjoară grădinița. Podelele, pereții, forma și mărimea sălii de grupă, spațiul pentru activitățile în aer liber, mobila, materialele, echipamentul și jucăriile influențează experiențele copilului. Culorile neutre și iluminatul cald, natural creează o atmosferă benefică. Aranjarea mobilei oferă sugestii de utilizare a spațiului și de asigurare a mobilei în spațiu, liniște, un bun nivel acustic. Un mediu bine construit ajută la desfășurarea unor jocuri complexe, la manifestarea independenței, dezvoltarea capacității de socializare și la soluționarea problemelor. Copiii sunt încântați și stimulați să inițieze învățarea, să exploreze materialele și să descopere noi adevăruri.

Pentru a atrage și motiva copiii mici în activități, este bine ca ei să participe la amplasarea și dotarea centrelor de activitate. Colaborarea educatoarei cu copiii în organizarea spațiului grupei facilitează interacțiunile și asigură o motivație reală în alegerea jocurilor. Amenajarea centrelor trebuie să țină seama de evaluarea inițială a cerințelor și particularităților copiilor.

O altă cerință este și aceea de a planifica activitățile și în funcție de resursele pe care educatoarea le are la dispoziție. În centrele de activitate trebuie să existe un material variat, bogat și interesant. Materialul de care trebuie să dispună centrele ludice motivează curiozitatea și încurajează achiziționarea de noi cunoștințe. Modul în care el este distribuit și amplasat trebuie să ofere o atmosferă distinsă, securizantă, estetică și reconfortantă, care să stimuleze urmărirea propriilor interese de cunoaștere și investigație.

Centrele de activitate pot avea un caracter permanent sau temporar!

Avantajele organizării centrelor de activitate pentru dezvoltarea copiilor

Centrele de activitate sunt, în fapt, **o manieră de organizare a spațiului educațional din grupă, după criteriul activităților fundamentale pe care le desfășoară copiii**. Ele asigură cunoașterea realității în domeniile cele mai importante: prin știință, arte plastice, jocuri de mișcare, jocuri de masă, bibliotecă, construcții etc.

Fiecare centru oferă terenul unei activități în care jocurile alese vor dezvolta cunoașterea într-o sferă a vieții socio-umane. Toate, împreună, dezvoltă personalitatea copilului în ansamblu.

În oricare din centre copilul descoperă realitatea fie individual, fie colaborând cu ceilalți. Independența în alegere și acțiune se completează cu cooperarea și negocierea soluțiilor.

Echipamentele și materialele utilizate se găsesc la îndemîna copiilor. Ele sunt sortate, ordonate și etichetate pentru a păstra ordine și a oferi exemplul unei organizări eficiente. Folosirea și rearanjarea lor rămîne la latitudinea copiilor sub atenția educatoarei.

- Împărțirea sălii de grupă în centre de activitate **corespunde activităților pentru care copiii manifestă un interes deosebit**. Organizate ca „laboratoare de lucru” (O.Decroly), acestea oferă copiilor posibilitatea să acționeze activ cu materiale semnificative din lumea lor, să experimenteze, să exploreze, descoperind sensul lucrurilor și al interacțiunii dintre ele, și nu luîndu-le „de-a gata” de la adult. Astfel, copiii preiau inițiativa în construirea propriilor cunoștințe.
- **Centrele de activitate asigură o planificare flexibilă, eficientă, individualizată și deschisă a activităților.** Utilizarea centrelor de activitate asigură educatoarea să observe, să-și organizeze și să-și planifice activitățile într-un mod nerigid și deschis *nevoilor de dezvoltare ale copiilor*. Circulația liberă între arii și interacțiunile ce se stabilesc în joc creează copiilor tot mai multă *independență și încredere în forțele lor*, ceea ce presupune că pot să decidă și să răspundă personal. În același timp, se trezește interesul manifestat pentru o arie sau alta și posibilitatea satisfacerii lui. Copiii își întăresc *motivația pentru învățare și acțiune și sentimentul de siguranță*, pe care îl au de la produsul propriei activități. Avînd la dispoziție o varietate de materiale, copiii învață conform intereselor, necesităților și stilului propriu de învățare.
- Amenajarea spațiului în centre de activitate stimulează **lucrul în colaborare**, încurajează **interacțiunile copiilor** în procesul activității și **comunicarea liberă, negocierea, expunerea și argumentarea opiniei proprii, creativitatea soluțiilor**, adică oferă posibilități de exersare a relațiilor sociale și — un lucru de mare valoare în copilăria timpurie — **posibilitatea de a învăța unul de la altul**. („Copiii învață mai bine unii de la alții” — Jean Piaget). La fel se construiesc relații de colaborare și cooperare între educatoare și copii.
- Copilul are **dreptul și posibilitatea de a alege**: *centrul de activitate, partenerii, sarcina de lucru, materiale și ustensile, forma de exprimare a produsului activității*. El își gestionează singur timpul aflării în centru, conform interesului și/sau ritmului de achiziție a competențelor, este liber să aleagă o activitate în grupul de semeni sau să se joace de unul singur.

Etape ale amenajării centrelor de activitate

- În centrele de activitate competiția devine secundară (lucru foarte necesar la vârstele mici, când fragilitatea afectivă este recunoscută și este nevoie de valorizare și atitudine pozitivă).
- Disciplina interdicției se înlocuiește cu autocontrolul și stăpânirea de sine, care sunt mult mai productive în raport cu devenirea personalității copilului și construirea încrederii în sine.
- Lucrul în această manieră relaxează copiii și educatoarea în așa fel, încât atmosfera este permanent distinsă, netensionată și optimistă.
- Cunoașterea grupei de copii și cunoașterea fiecărui copil în parte (**evaluarea inițială a copiilor**);
- Cunoașterea resurselor, inventarierea și producerea lor (**evaluarea resurselor și a posibilităților**); Este bine să nu se pornească de la ideea că nu sunt resurse suficiente. Practica ne-a demonstrat că inventivitatea educatoarelor este nelimitată. De multe ori este mai frumos și mai util amenajată o grădiniță cu resurse modeste. Important este să surprindem mesajul mediul educativ și să-l variem în funcțiile de obiective.
- Planificarea centrelor și adecvarea activităților în grupuri mici la activitățile cu grupa întreagă de copii (**elaborarea planificării**);
- Amenajarea diferitelor centre și dotarea lor cu materialele necesare (**amenajarea**);
- Cunoașterea centrelor împreună cu copiii (**stabilirea obiectivelor și a regulilor la fiecare centru în cooperare cu beneficiarii**);
- activitățile pe centre de activitate (**programul zilnic și evaluarea permanentă**);
- varierea materialelor, echipamentelor și schimbarea centrelor (**reamenajarea**);
- apelul la colaboratori externi — părinți sau alți educatori (**parteneriatul cu familia și comunitatea**).

Cerințe privind amenajarea centrelor de activitate:

- identificarea spațiului suficient pentru fiecare centru
- asigurarea mobilierului adecvat
- identificarea posibilităților de separare a centrelor
- asigurarea securității spațiului de joc
- selecționarea materialelor/mijloacelor educative
- crearea posibilităților de alegere a altor materiale
- design-ul spațiilor astfel încât să fie funcționale și ușor accesibile
- crearea culoarelor de trecere dintr-un centru în altul
- identificarea spațiului de expunere/evaluare a produselor/rezultatelor copiilor
- identificarea posibilităților de intervenție/sprijin din partea adultului
- posibilitatea desfășurării activității în diverse centre

9.3. Tipuri de centre de activități și materiale specifice

Centrele de activitate pot varia de la grupă la grupă, de la o vîrstă la alta, însă principalele centre necesare dezvoltării copilului sunt:

- Artă (desen, pictură, sculptură etc.)
- Construcții/Blocuri
- Jocuri simbolice/Jocul de rol
- Alfabetizare/Bibliotecă
- Jocuri manipulative de masă
- Științe
- Nisip și Apă

Centrele de activitate reproduc, în miniatură, situații reale de viață și semnificative, context în care copiii exersează adevărate activități umane, accesibile vîrstei lor.

Repartizarea materialelor esențiale pe centre se bazează atît pe logică, cît și pe cercetarea științifică.

În primul rînd, structurarea spațiului compensează potențialul psihic incomplet al copilului — la această vîrstă copilul se orientează insuficient în spațiu și timp.

În rîndul al doilea, așa cum copiii învață prin asocierea informației noi cu cea deja cunoscută, a materialelor noi cu cele deja familiare, este logică gruparea materialelor de același fel în centre de studiu.

Nu este nevoie, neapărat, de jucării și materiale didactice scumpe, sofisticate, pentru a stimula experiențele cognitive, fizice, socioemoționale ale copiilor. Copilul învață mai repede și mai bine despre lumea în care trăiește prin jocul cu materiale simple și cu obiectele pe care le utilizează în fiecare zi. Materialele obișnuite care se găsesc prin casă pot oferi minunate ocazii pentru explorare.

Materiale de bază pentru domeniul artistic includ:

Alte materiale ce pot fi folosite în Centrul de ARTĂ:

Strategii și sugestii pentru Centrul de ARTĂ:

Centrul de ARTĂ

Centrul de activități artistice încurajează copiii să-și dezvolte și să-și descopere creativitatea, să se distreze cu materiale noi și să experimenteze tactil. Totodată, acest centru stimulează curiozitatea, simțul estetic, imaginația și spiritul de inițiativă al copiilor, încrederea în sine, dezvoltarea motricității fine și grosiere și abilități cognitive. Dacă copiilor li se dă timpul și libertatea de a lucra cu materialele din centru, de a face singuri descoperiri și de a testa idei în practică, atunci însușirile și calitățile astfel stimulate vor ajuta la punerea bazelor unor activități viitoare ale vârstei adulte.

- **ceva pe care să se picteze (șevalet, hîrtie — coli mari);**
- **ceva cu care să picteze (perii de diferite lungimi și diametre, culori, vopsea de pictat cu mâinile și/sau cu picioarele);**
- **ceva cu care să deseneze/picteze (creioane — simple și colorate, de ceară, cretă, carioca lavabilă, marchere, vopsea).** Pentru vopsea se **utilizează pensule** cu mîner lung și cu mîner scurt, late și înguste. Pentru lucrul cu vopsea: bureți, șervețele de hîrtie, țesătură, containere pentru pictura cu degetele, diverse ștampile, imprimeuri (dopuri de plută, pene, cucuruji,...) , vase pentru apă;
- **ceva pe care să deseneze (hîrtie albă, carton, hîrtie colorată, ziare, texturi etc.);**
- **ceva care să lipească lucrurile (lipici sau clei, amidon de porumb, bandă adezivă, hîrtie de lipici, bastonașe de clei etc.);**
- **ceva pentru tăiat (foarfece cu vîrfurile rotunde — minimum 5-6 unități — pentru copiii care pot lucra în acest centru); foarfecele, acul, sula, perforator, materiale reciclabile:** sîrma, banda adezivă, agrafe și sfori, pentru ca ei să poată modela, confecționa lucrări tridimensionale, sunt puse zilnic la dispoziția copiilor ori li se dau dacă au nevoie, fiind asistați de adulți pentru protecție.
- **ceva de aplicat (hîrtie albă și colorată, hîrtie adezivă Oracal, trafarete, forme geometrice, ilustrate vechi etc.);**
- **ceva de modelat (plastilină, aluat, pămînt, argilă etc.);**
- **lucruri din natură — nuci, flori uscate, conuri de brad, semințe, scoici, pietricele, pene, frunze, cereale, boabe etc.);**
- **materiale de cusut — mărgel, panglică, fundă, ață, țesături;**
- **obiecte de bucătărie — bucățele de hîrtie sau folie de ambalat, dopuri;**
- **materiale de construcție — resturi de lemn, de linoleum, parchet, tapete etc.**
- **diferite — cutii de orice fel;**
- **ceva de făcut curățenie (lavete, burete, mățuri, prosoape);**
- **șorț sau cămașă veche ca să nu se murdărească etc.**

Strategii și sugestii
pentru **Centrul de ARTĂ**:

- Aranjați centrul în afara zonei de circulație — aceasta facilitează munca independentă și reduce posibilitățile ca un copil să agațe un șevalet sau să se murdărească, din greșeală, cu culori (vopsea).
- Amenajați centrul în apropierea sursei de apă; dacă nu este posibil — aduceți vase cu apă, care pot fi folosite atât pentru muiatul/spălatul periilor, cât și pentru spălatul miinilor.
- Asigurați spațiu suficient pentru ca să poată alege copiii între a lucra la șevalet, la masă sau chiar pe podea;
- Puneți materiale pentru pictatul cu degetul, palma, pentru elaborarea colajelor, aplicațiilor.
- Puneți lucrările fiecărui copil în cutii separate sau în tăvițe pentru copt.
- Păstrați la îndemână borcănașe, pensule, creioane, carioca etc. de diverse dimensiuni.
- Permiteți-le copiilor să rămână în picioare, să stea în genunchi, pe scaune, să șadă cu fața spre speteaza scaunului în timp ce se joacă la masa din centrul artelor.
- Oferiți-le copiilor forme geometrice simple.
- Încercați să folosiți și alte materiale pentru lipit (în afară de clei): bandă adezivă, hîrtie de lipici, bastonașe de clei etc. Lipiți bucățelele de bandă adezivă, tăiate în prealabil, de marginea unui vas greu.
- De fiecare dată puneți pe masă numai cîte unul sau două materiale pentru colaje.
- Transformați o cutie de carton în șevalet de masă.
- Marcați materialele disponibile în centru, cît și recipientele pentru a asigura ordinea și curățenia.
- Expuneți obiecte de artă în centru, în sala de grupă și pe hol, la fel și lucrările copiilor — îi va face mîndri de munca lor și vor vedea că le considerați efortul lor important. Este foarte important să păstrați lucrările de artă ale copiilor pentru a observa progresele făcute de ei și a discuta cu părinții despre realizările lor.
- Permiteți copiilor să-și ducă lucrările acasă, să le “lucreze” în continuare cu părinții.
- Lîngă șevalet se agață într-un cui salopete de pictor sau cămăși, maiouri vechi. Copiii le îmbracă cînd pictează, ca sa-și protejeze hainele. S-ar putea să fie nevoie să le reamintiți, cu blîndețe, să poarte aceste salopete.
- Plastilina moale, lutul, aluatul de joc acoperit cu o cîrpă umedă, păstrată într-un vas larg, trebuie să fie pusă zilnic în centrul pentru activități artistice. Pe unul dintre rafturi trebuie să existe cîteva planșe pentru lucrul cu plastilina și cîteva ciocane pentru turtit plastilina, cuțitașe, lingurițe de plastic pentru scobit.
- Educatoarea are depozitate: sare, făină, amidon pentru a prepara lipici, aluat de joc — împreună cu copiii, vopsea.
- Rafturile și cutiile cu materiale sunt etichetate cu imagini și cuvinte, în centru de activități de artă sunt reguli de utilizare și securitate stabilite împreună cu copiii. Copiii își vor asuma responsabilitatea de a pune obiectele la locul lor, astfel va fi facilitată menținerea ordinii în centru. (Listele cu materialele de care este nevoie aici se pot trimite în scrisori către părinți și vor fi afișate la vîzul părinților pe panoul „O mîna de ajutor” înainte de a începe studiul unei teme.)

Materiale de bază
pentru centrul de
**JOCURI MANIPULATIVE DE
MASĂ:**

Centrul de **JOCURI MANIPULATIVE DE MASĂ**

Activitățile din acest centru îi ajută pe copii să numere, să facă asocieri și clasificări, să-și creeze propriile jocuri și să-și exerseze deprinderile de limbaj, să-și dezvolte calitățile individuale, mușchii mici și coordonarea oculomotorie. Abilitățile sociale se dezvoltă prin utilizarea de către mai mulți copii a materialelor, prin negocieri și rezolvarea problemelor, prin realizarea construcțiilor colective.

- **Jucării de autocorectare** (cele care se potrivesc una cu alta într-un anume fel — ex. puzzle):
 - Puzzle (de lemn sau carton moale)
 - Tipuri de puzzle prin care un copil așază un obiect într-un anume loc — ex. Cilindri în găuri, incastre
 - Forme care să-i stimuleze îndemînările (încheierea nasturilor, tragerea fermoarelor, legarea șireturilor)
 - Șabloane
- **Jucării cu mai multe variante** — acestea pot fi asamblate variat, în funcție de creativitatea copilului:
 - Cartonașe de cusut
 - Blocuri de masă (cum ar fi lego), cuburi cu litere, figuri geometrice, culori etc.
 - Măgele și fire pentru cordoane
 - Cîrlige — ținte și cartonașe pentru ținte
 - Obiecte de sprijin pentru înscenări, cum ar fi: mobila de păpuși, animale, seturi de familie, seturi de mașini, seturi de plante, legume, fructe din plastic — plate sau mulaje etc.
 - Jocuri de manipulare, jucării de asamblat
 - Echipament de măsură și cîntărire etc.
- **Colecțiile** — sunt compuse din seturi de obiecte asemănătoare și pot fi asamblate în diferite modalități. Fiind atractive, stimulează copiii să sorteze, să potrivească și să compare:
 - Dopuri de butelii din plastic
 - Nasturi
 - Clei
 - Scoici
 - Semînțe
 - Pietricele etc.

Strategii și sugestii
pentru Centrul de

**JOCURI MANIPULATIVE DE
MASĂ:**

- Planificați acest sector în apropierea altor spații liniștite, cum ar fi Biblioteca sau Arta;
- Depozitați jocurile de masă pe rafturi joase, lângă mese: aceasta nu face doar ca jucăriile să fie oricând accesibile copiilor, dar facilitează și ordonarea lor;
- Plasați în centru o masă și scaune;
- Ar trebui să existe spațiu nelimitat pe podea, unde copiii să se poată juca oricând ar dori — pentru aceasta așterneți un covoraș pe podea în aria sectorului sau folosiți covorul mare din centrul sălii de grupă; sunt binevenite și pernutele individuale ale copiilor.

Centrul de NISIP ȘI APĂ

Acest centru oferă copiilor ocazia de a-și exersa percepția senzorială, gândirea logică, capacitatea motorie. De când învață să meargă de-a bușilea, copiii adoră senzația pe care le-o dă jocul cu nisip și apă. Le place să stropască, să umple gălețuțe și să toarne apă din ele, să facă jucăriile să plutească ori să le scufunde. În nisip le place să sape, să cearnă și să îngroape. Combinând nisipul cu apa, copiii vor modela, vor construi și vor face tuneluri. Jocul cu nisipul și apa permite copiilor să se confrunte cu principii de matematică și știință. Când amestecă nisipul cu apa, descoperă că au schimbat principiile ambelor: nisipul uscat devine tare și apa este absorbită, iar textura ambelor materiale, de asemenea, se schimbă. Jocul cu nisipul și apa stimulează mințile copiilor, dar îi și liniștește în același timp.

Materiale de bază
pentru **Centrul de
NISIP ȘI APĂ**

- Pipete, pompe de apă
- Căușe, strecurătoare
- Forme de tăiat aluat (biscuiți, prăjituri, bomboane etc.)
- Pietricele, rămurile, scoici, frunze, bețe, solzi
- Perii de sîrmă
- Pămătufuri
- Măgele din lemn
- Blocuri de lemn
- Figurine din plastic
- Seturi pentru baloane de săpun
- Stropitori din butelii de plastic
- Cutii de la filmele foto
- Jucării de culori contrastante
- Masă ajustabilă - cu nisip/cu apă
- Seringi alimentare
- Șorțulețe
- Fărașe pentru nisip
- Linguri de dozat cafeaua
- Coloranți alimentari
- Roți pneumatice
- Capace de la butelii de plastic
- Pîlnii, bețișoare de la înghețată
- Farfurii și tacîmuri, cești și căni gradate pentru măsurare, diferite vase, gălețușe
- Gofraje pentru ouă
- Tăvițe pentru cuburi de gheață și tăvițe pentru copt prăjituri
- Jucării (camioane, mașinuțe, vaporeșe, bărcuțe)
- Site, burete, dopuri, clește
- Cutii de conserve (goale)
- Forme pentru nisip
- Tuburi de cauciuc
- Obiecte care plutesc sau nu plutesc etc.

Strategii și sugestii pentru **Centrul de NISIP ȘI APĂ**

Masa cu nisip și apă poate să conțină și alte materiale care stimulează curiozitatea copiilor, dorința lor de a atinge și explora. Acestea ar putea fi: rumeguș, frunze de toamnă, ghindă, zăpadă, cuburi de gheață, pietriș etc. pe care le pot aduna înșiși copiii din curte sau din parcuri, ori educatoarele (sau părinții) le pot obține de la întreprinderi de prelucrare a lemnului sau de pe șantierele de construcții.

- **Creați două zone distincte — una pentru jocul cu apă și alta pentru jocul cu nisipul — deși activitățile se desfășoară simultan. Acest aranjament permite copiilor să se joace independent cu nisip și apă și când doresc să extindă jocul în ambele zone.**
- **Centrul trebuie să fie situat pe o suprafață dură (linoleum sau lemn).**
- **Plasați aria lângă o sursă de apă și pe o suprafață ușor de curățat (linoleum sau plastic).**
- **Două vase plate, cum ar fi lighenașe de spălat vase sau cădițe pot fi folosite pentru a ține în ele apa și nisipul.**
- **Vasul cu apă trebuie umplut zilnic (ca să nu se dezvolte bacterii în ea). Pentru copiii foarte mici nu trebuie prea multă apă (doar 5-8 cm), deoarece acești copii au plăcerea să stropească și să o împrăstie în toate părțile. Pentru copiii mai mari, adâncimea apei poate ajunge până la 10 cm, pentru a stimula jocurile mai complicate.**
- **Puneți nisipul în vase largi pentru a defini spațiul personal de joacă al copilului; Stratul de nisip trebuie să fie destul de gros pentru a se putea săpa și a face tuneluri. El trebuie să fie curat și fin.**
- **Potriviți înălțimea mesei cu apă sau nisip la înălțimea taliei copiilor din grupă, în așa fel ca fiecare copil să poată lucra nestingherit.**
- **Renunțați la roțile sau sprijiniți masa de un perete pentru a preveni mișcarea ei din loc; Sub masă este nevoie să întindeți prosoape, cearșafuri, ziare sau resturi de material pentru a prinde nisipul ce cade sau să absoarbă apa vărsată.**
- **Oferiți instrucțiuni concise și clare pentru a-l ajuta pe copil să-și dezvolte abilitățile de joacă.**
- **Oferiți suficiente jucării pentru a reduce numărul conflictelor dintre copii. Folosiți jucării viu colorate care contrastează cu culoarea nisipului. Introduceți jucării și materiale noi, dacă interesul copiilor scade.**
- **Încurajați copiii să împartă jucăriile cu alții, să se joace și să comunice cu alți copii.**
- **Limitați numărul copiilor care se joacă la mesele cu apă și nisip până la o persoană sau două, dacă cei care se joacă se excită ușor.**
- **Dacă unor copii nou-veniți le place să se joace cu apa sau nisipul, oferiți-le ceva timp să-i observe pe ceilalți copii și permiteți-le să se implice treptat în activitățile din centru.**
- **Jocul cu nisip și apă poate crea dezordine. Lăsați copiii să facă dezordine și învățați-i să facă curățenie în urma lor. Pentru aceasta dați-le lavete, bureți, o găleușă etc. Podeaua trebuie spălată după ce copiii s-au jucat aici; ea trebuie să fie în permanență uscată, pentru ca nu cumva copiii să alunece. În timpul jocului copiilor să aveți întotdeauna la îndemână prosoape și cîrpe pentru a șterge tot ce se varsă pe jos.**

Materiale de bază
pentru **Centrul de
BLOCURI/CONSTRUCȚII**

Centrul de **BLOCURI/CONSTRUCȚII**

Centrul pentru activități de construcție va conține materiale de diferite dimensiuni și forme pentru crearea de structuri imaginare, cum ar fi orașe, clădiri, ferme și grădini zoologice, trenuri, depozite etc. Construind, copiii își dezvoltă aptitudini matematice, se dezvoltă gândirea și crește capacitatea de a soluționa probleme. Se face apel la creativitate și astfel, crește capacitatea de concentrare. Pe măsură ce construiesc împreună, copiii rezolvă probleme de viață și învață să coopereze și să respecte munca altora.

PENTRU VÎRSTA DE 1-3 ANI

- Seturi pentru construcție — diferite mărimi și forme: blocuri din plastic, lemn sau carton gros;
- Mobilier pentru păpuși
- Coșuri
- Cutii sau lăzi mici de carton sau plastic
- Figurine de oameni, animale
- Camioane, mașinuțe, avioane, cărucioare
- Copaci, plante din plastic etc.

PENTRU VÎRSTA DE 4-7 ANI

- Seturi pentru construcție — diferite mărimi: blocuri din plastic, lemn sau carton gros
- Blocuri de tip LEGO
- Semnele circulației rutiere
- Hîrtie, carton și bandă adezivă
- Carioca, marcheri
- Perii de curățat țevile
- Bucăți mici de stofă
- Coșuri
- Bucăți de preș
- Cutii sau lăzi mici de carton sau plastic
- Bucăți scurte de sfoară sau șireturi
- Figurine de oameni, animale
- Camioane, mașinuțe, avioane, căruțe
- Copaci, plante din plastic

Strategii și sugestii
pentru **Centrul de
BLOCURI/CONSTRUCȚII**

- **Selectați pentru Centrul Construcției/Blocuri o zonă unde nu se va circula prea mult. Materiale de construcție trebuie să se afle într-un loc ferit, unde nu vor fi dărâmate de copiii care trec grăbiți de la un centru de activitate la altul; acest lucru va face ca structurile construite să rămână în picioare de la o „sesiune de lucru” la alta, fie că cele două sesiuni sunt în aceeași zi sau în zile consecutive.**
- **Spațiul destinat materialelor de construcție ar trebui să fie suficient de mare, astfel încât copiii să-și poată împrăștiia blocurile și, deoarece copiii se joacă cu blocurile la podea, mesele și scaunele nu sunt necesare.**
- **Așterneți în aria Blocuri un covoraș pentru a reduce nivelul intensității zgomotului și pentru ca micuții să se poată așeza sau culca atunci când construiesc ceva. Covorașul nu este doar de frumusețe, el nu trebuie să fie nici prea gros (se dărâmă construcțiile), nici prea subțire (copiii alunecă).**
- **Marcați rafturile cu materiale, astfel încât copiii să știe unde să le găsească sau să le înlocuiască.**
- **Înainte de a plasa un material de construcție în centru, asigurați-vă că nu este deteriorat (ex., nu are așchii).**
- **Recipientele cu accesorii (oameni de jucărie, animale, mașinuțe, avioane, vapoare, cîrpe etc.) trebuie puse pe raft, alături de cuburi, pentru a fi mereu accesibile copiilor care vor să le folosească individual.**
- **Construcțiile vor rămâne în locul unde au fost făcute pînă a doua zi (sau mai mult), pentru a le putea finisa.**
- **Numărul materialelor de construcție, varietatea formelor lor și spațiul necesar vor varia în funcție de vîrsta copiilor și de obiectivele curriculare la zi.**
- **Spălați periodic materialele de construcție din centru cu apă și săpun.**

Materiale de bază
pentru **Centrul de
ALFABETIZARE/BIBLIOTECĂ**

Centrul de **ALFABETIZARE/BIBLIOTECĂ**

Centrul include cărți și materiale pentru activități de audiție și scriere. E o zonă liniștită, unde copiii se pot așeza și privi cărțile sau pot asculta lectura educatoarei sau a unui părinte, își pot citi unul altuia. Lectura trebuie să fie o activitate zilnică și copiii vor fi îndemnați să-și creeze propriile cărți, să le citească celorlalți, să inventeze istorioare, să le pună în scenă și să asculte o varietate mare de povești.

PENTRU VÎRSTA DE 1-3 ANI

- Cărți cu povestiri scurte cu sfârșit previzibil.
- Cărți cu imagini clare și simple, viu colorate.
- Cărți care conțin povești în care se repetă anumite formulări.
- Cărți cu imagini-surpriză.
- Cărți cu povești cu rimă.
- Cărți de colorat.
- Cărți cu ilustrații ce reprezintă oameni de diferite vârste, sexe, culturi, ocupații.
- Album cu fotografiile copiilor.
- Casetofon și/sau televizor și înregistrări audio-video.
- Tablouri/imagini, ilustrate, fotografii.

PENTRU VÎRSTA DE 4-7 ANI

- Cărți de colorat.
- Cărți cu povești, povestiri, poezii.
- Crestomații.
- Dicționare.
- Enciclopedii.
- Texte, propoziții lacunare.
- Alfabetul în imagini.
- Reviste, ziare.
- Hîrtie, caiete, carioca, creioane, pixuri, clei, scotch.
- Tablouri/imagini, ilustrate, fotografii și seturi de tablouri etc.
- Cărți „scrise” și „editate” de către copii, împreună cu părinții.

Strategii și sugestii pentru **Centrul de ALFABETIZARE/BIBLIOTECĂ**

- Cărțile despre insecte, păsări, animale, plante, roci, planete etc.
- Casetofon și/sau televizor și înregistrări audio-video.
- Cărți cu ilustrații ce reprezintă oameni de diferite vârste, sexe, culturi, ocupații.
- Album cu fotografiile copiilor etc.

- Alegeți un spațiu în apropierea altor sectoare liniștite, cum ar fi Centrul de Artă, Jocuri de masă, Nisip și Apă.
- Plasați centrul într-un spațiu liniștit și lângă sursa de lumină (fereastră).
- Mobilați spațiul cu scaune moi și perne. Poate fi și un fotoliu. O mobilă confortabilă redă ideea că acesta este un loc relaxant. Un covoraș pe podea, un scaun-balanșoar, o pernă sau chiar o saltea pot ajuta la crearea unei ambianțe calde, plăcute.
- Includeți o masă și scaune — unii copii preferă să se uite în cărți în timp ce stau pe scaune.
- Puteți mobila spațiul cu rafturi pentru aranjarea cărților (care pot servi concomitent și ca mobilă de delimitare a ariilor).
- Aranjați cărțile atractiv și la nivelul ochilor copiilor. Deoarece copiii (mai ales cei mici) nu pot citi titlul de pe cotorul cărții, ei trebuie să-i vadă coperta pentru a o recunoaște.
- Decorați pereții sectorului cu tablouri sau lucrări ale copiilor.
- Pentru zilele mai întunecoase, iluminați sectorul astfel încât copiii să nu-și încordeze prea mult ochii.
- Aranjați un spațiu unde copiii ar putea asculta înregistrări ale cărților citite.
- Dotați aria cu creioane, pixuri, carioca și hârtie (caiete), pentru ca preșcolarii să poată exersa scrierea.
- Pentru cei mici, utilizați marcheri pentru a pune în evidență anumite obiecte de pe rafturi. Desenați/lipiți imaginea unei jucării și confecționați o etichetă cu numele acesteia. Aceste suporturi vizuale îi ajută pe copii să găsească și să pună singuri la loc o jucărie și, în același timp, stimulează dezvoltarea limbajului prin atribuirea denumirilor unei imagini.

În centrul destinat copiilor mici este binevenit un scaun-balanșoar, unde puteți să vă așezați comod luând în brațe câte un copil și examinând împreună cu el cărți sau lecturându-i ceva.

Materiale și echipamente
pentru **Centrul de ȘTIINȚĂ**

Centrul de ȘTIINȚĂ

Copiii, prin esența lor, sunt oameni de știință, care caută permanent să se informeze în legătură cu lumea care îi înconjoară. Ei încearcă să înțeleagă această lume prin intermediul observării și experimentării. Curiozitatea naturală a copiilor este calea spre însușirea cunoștințelor. În Centrul de ȘTIINȚĂ copiii pot experimenta, explora, descoperi adevăruri; pot cunoaște însușiri, caracteristici, particularități ale obiectelor, fenomenelor, lucrurilor, precum și modalități de utilizare a lor. Ei se pot familiariza cu modul de viață al ființelor vii (dacă sunt aici), cu relațiile care se stabilesc între acestea și lumea înconjurătoare, își formează deprinderi de a îngriji vietățile; copiii capătă cunoștințe științifice ecologice, își formează diverse atitudini despre lumea înconjurătoare. Interacțiunea cu obiectele, observarea, compararea, clasificarea, dialogul și comunicarea sunt esențiale. În sfârșit, copiii colaborează, cooperează, exprimă păreri, emit soluții creative, iau decizii, se autoevaluează etc.

- Piese magnetice colorate și lucruri care pot fi atrase sau nu de magneți.
- Mingi, baloane, baterii, becuri, lanterne, monede, foarfece, sfoară.
- Plante, flori, frunze de diferite tipuri, forme, culori, dimensiuni.
- Semințe ce pot deveni plante (iarbă, boabe, flori) și nu numai.
- Diverse tipuri de soluri, lichide, coloranți.
- Lupe, microscopice, bile de sticlă colorate, binocluri; Eprubete și borcănase; Lampă cu spirt.
- Pietre de diferite mărimi, culori, forme, compoziții.
- Lucruri de texturi diferite: lemn, calcar, plastic, țesături moi, hîrtie fină, glaspapir, pene variate etc..
- Diverse produse alimentare solide și lichide, coloranți alimentari pentru a examina și compara gusturile, mirosurile, textura/compoziția, culorile și a vedea ce se întîmplă cînd ingredientele sunt amestecate.
- Tăvițe pentru copt, veselă în care se vor face salate, gustări etc.
- Vietăți (păsări, animale, peștișori) și colivii/căsuțe/acvariu pentru acestea.
- Materialele folosite în viața cotidiană: vase, veselă, tacîmuri de diferite mărimi, capacități, forme diferite, balanțe din cutii, greutatea nestandarde pentru ele (castane, pietricele).
- Orice obiect sau produs — boabe de fasole, nasturi, capace de la sticle, butelii, scoici, pietricele, sfori, bețișoare, bucăți de țesături, de lemn, de plastic, recipiente — care se pot găsi în gospodărie, dar care nu sunt periculoase pentru copii.
- Planșeta geometrică — planșetă cu cuie de lemn și benzi elastice.
- Seturi de figuri geometrice, ștampile, șabloane cu figuri geometrice.

Strategii și sugestii
pentru **Centrul de ȘTIINȚĂ**

- Cuburi de tipul “unifix” de diferite dimensiuni.
- Seturi de figuri, corpuri geometrice de diferite dimensiuni.
- Pătrate care au tipărite pe ele numere de la 1 la 10, numere „de podea”.
- Echipament de măsurare: câni gradate pentru măsurarea lichidelor sau a crupelor, linguri de măsurat, rigle, rulete, cântare și termometre (interioare, exterioare), ceas, clepsidră, barometru, compas, stetoscop, balanță.
- Bastonașe, sacoșe, coșuri, panglici.
- Jocurile de reconstituire a imaginilor (puzzle); Mozaica cu figuri geometrice.
- Jocurile lotto, Jocurile domino, Piese de Lego.
- Mărgel colorate.
- Folie (de staniol, de celofan, de aluminiu).
- Creioane colorate, marcheri, pixuri, hârtie de scris, de desenat, de făcut grafice, hârtie creponată, lipici, benzi adezive, reviste vechi etc.
- Ciocane, burghiu, scripeți, șuruburi, unelte de grădinarit, coardă, lacăte și chei, roți etc.
- Plasați aria ȘTIINȚĂ în vecinătatea ariilor liniștite și care necesită concentrare — Bibliotecă, Artă, Jocurile manipulative de masă, Nisip și Apă — și pentru motivul că se vor organiza activități complementare, comune.
- Marcați rafturile și materialele cu poze și cuvinte, astfel încât copiii să folosească materialele și să le pună la loc;
- Etichetați/marcați experiențele „științifice” ale copiilor și plasați-le într-un loc vizibil — să poată fi văzute de toți copiii.
- Înainte de a plasa vreun material în arie, asigurați-vă că acesta este inofensiv pentru copii.
- Rezervați un loc pentru plante lângă un geam însorit, unde copiii pot uda și îngriji plante sau răsaduri.
- Se poate amenaja și un muzeu al semințelor (frunzelor, florilor, pietrelor, lichidelor, plantelor/erbar etc.) preferate sau alese de fiecare copil. Copiii pot clasifica semințele după culoare, formă, mărime; pot utiliza poze cu flori și pot încerca să identifice căror dintre aceste flori aparțin semințele respective.
- Pentru a răspunde interesului copiilor, schimbărilor anotimpurilor și studiilor tematice, acest centru va fi în permanentă schimbare.

Centrul JOC SIMBOLIC/IMAGINAȚIE/DRAMATIZARE (actorie)

Acest centru îi încurajează pe copii să însceneze ceea ce văd în viața de zi cu zi, ajutându-i să înțeleagă lumea înconjurătoare și să-și asume diferite roluri. Jocul simbolic și dramatizarea oferă copiilor posibilități multiple de învățare. În timp ce își joacă rolurile, copiii învață despre ei înșiși, despre familiile lor și societatea în care trăiesc, învață să coopereze cu alții prin alegerea rolurilor și interpretarea lor. Jocul de rol creativ stimulează capacitatea intrinsecă de expresie a copiilor. el contribuie la toate experiențele de învățare a copilului și este o parte importantă a curriculei. Interpretarea jocurilor de rol stimulează gândirea și imaginația copiilor, le dezvoltă limbajul, îi ajută la soluționarea problemelor și la perfecționarea capacităților de comunicare.

Materiale de bază
care pot fi utilizate în **Centrul de
JOC SIMBOLIC:**

- Păpuși — băieți și fete; printre acestea se va număra o păpușă cu un handicap fizic.
- Telefon, oglindă.
- Pături, lenjerie de pat pentru păpuși.
- Îmbrăcăminte — haine vechi de copii, adulți, pălărioare, precum și pantofi.
- Farduri.
- Veselă, vase, tacâmuri, tigăi, oale și cratițe, căni, pahare, farfurii (mari, mici), cești, pocale.
- Ustensile de gătit — linguri de servit, polonice etc.
- Țesături de folosit ca prosoape de bucătărie.
- Materiale de curățat (săpun, perie mică, mătură).
- Destul de mult mobilier și echipament poate fi construit din cutii vechi: Aragaz, Frigider, pat pentru păpuși, masă și scaune.
- Bazin de plastic în care se vor spăla păpușile sau hainele.
- Casete cu cîntece.
- ... și alte materiale necesare pentru desfășurarea jocului de rol.
- Spital — vestă de doctor, de asistentă medicală, materiale pentru bandajat, pături pentru a crea un pat de spital.
- Magazin de încălțăminte — scaune, pantofi, centimetru de măsurat piciorul, bani de jucărie, sacoșe de „cumpărături” etc.
- Frizerie — piepteni, perii, cutii goale de șampon, prosoape, lighean (pentru a „spăla capul”).
- Service auto — mașini, pompă de benzină — toate făcute din cutii de carton etc.

Materiale ajutătoare pot fi confecționate pentru jocuri specifice, ca de exemplu:

Strategii și sugestii pentru **Centrul de JOC SIMBOLIC**

Strategii generale pe care le puteți utiliza în crearea și funcționarea centrelor de activitate:

- Puteți plasa centrul lângă o altă zonă zgomotoasă, cum ar fi sectorul Blocuri, pentru a nu-i deranja pe copii dintr-o secțiune liniștită a sălii de grupă.
- Aranjați sectorul ca o casă, cu mobilă, o sobă-jucărie (care poate fi confecționată din carton), un pat pentru păpuși, destul de încăpător pentru un copil, frigider, chiuvetă, ustensile de bucătărie, aragaz, fier de călcat, ibric, telefon etc. — folosiți-vă imaginația. O idee bună este plasarea unei oglinzi în această zonă, astfel încât copiii să se vadă în timp ce se îmbracă în diferite haine.
- Experimentați spații diverse:
 - Alimentarea
 - La spital
 - Încălțăminte
 - Frizerie, coafură, atelier de reparație
 - Birou
 - Navetă spațială
 - Grădinița zoologică
 - Centrul de reparații
 - Stația de pompieri
 - Magazinul de confecții, de jucării, de produse alimentare etc.
- Spațiul pentru sector trebuie să fie clar definit, cu granițe care să țină la distanță copiii care nu sunt implicați în acest joc, aceste granițe trebuie să confere copiilor sentimentul intimității; cu toate acestea trebuie păstrată o anume deschidere care să invite sau să permită copiilor care vor să intre în joc să facă cu încredere acest lucru. Granițe pot fi reprezentate de pereții sălii de grupă sau de mobilier și de rafturi. Acestea de la urmă trebuie să fie destul de scunde ca să vă permită să vedeți oricând peste ele și să supravegheați jocul atunci când este nevoie.
- Puteți ajuta și la mutarea jocului de rol în alt spațiu: astfel copiii pot „merge la școală” la centrul de Alfabetizare sau la „magazin” în centrul de Jocuri manipulative, la „plajă” în centrul Nisip și Apă sau la „ZOO” în centrul Știința etc.

Creați arii pentru diverse tipuri de activități ale copilului. Ariile/Centrele obligatorii sunt:

PENTRU VÎRSTA DE 1-3 ANI

- Centrul de Artă
- Centrul Bibliotecă
- Centrul de Nisip și Apă
- Centrul de Jocuri manipulative de masă
- Centrul de Construcții/Blocuri
- Ungherașul viu (Științe)
- Familia

PENTRU VÎRSTA DE 4-7 ANI

- Centrul de Artă/Menaj
- Centrul de Alfabetizare/Bibliotecă
- Centrul de Blocuri/Construcții
- Centrul de Joc simbolic
- Centrul de Jocuri de masă
- Centrul de Științe

Materiale de bază
care pot fi utilizate în **Centrul de
JOC SIMBOLIC:**

- În funcție de obiectivele educaționale pe care le aveți de realizat, de interesele copiilor, vârsta lor și materialele disponibile, puteți crea și alte arii/centre — tematice —, ca de exemplu: Bucătăria, Familia, Muzica, Matematica, Centrul de scriere, Centrul de construcții din resturi, Centrul de descoperiri etc.
- Definiți clar centrele de activitate pentru grupe mici de copii.
- Utilizați mobilierul pentru a distinge/delimita ariile. Există rafturi, carpete, cutii, șevalete, mese și galerii caracteristice fiecăreia.
- Mobilierul trebuie plasat în așa fel, încât să permită vederea de ansamblu a tuturor copiilor în toate centrele folosite.
- Separați zonele zgomotoase de cele care cer liniște și concentrare.
- Centrele de activitate trebuie să fie destul de spațioase, astfel încât în ele să se poată juca concomitent 4-5 copii.
- Spațiul dintre piesele de dotare trebuie să fie suficient de mare, astfel încât copiii să nu se ciocnească.
- Delimitați clar centrele de activitate, în așa fel încât copiii să știe unde stau materialele și unde să le folosească și să le așeze.
- Plasați în centre jucării și materiale didactice adecvate pentru activitățile în aceste arii, precum și vârstei copiilor. Materialele și centrele de activitate sunt etichetate.
- Împreună cu copiii stabiliți reguli clare pe care aceștia să le cunoască în folosirea ariilor, în strângerea jucăriilor, în desfășurarea activităților cotidiene.
- Plasați în centre materiale și instrumente de joacă care nu prezintă pericol, sunt bine întreținute și adecvate nivelului de dezvoltare a copiilor.
- Plasați jucăriile și materialele didactice la dispoziția copiilor, la nivelul copiilor în așa fel încât aceștia să le poată folosi singuri și să le poată pune la loc.
- Schimbați periodic jucăriile și materialele didactice pentru a menține treaz interesul copiilor.
- Materialele și jucăriile din arii trebuie să fie destul de variate, astfel încât să se adapteze diferitelor categorii de copii (cu dificultăți de învățare, copii foarte dotați etc.).
- Tablourile de pe pereții sălii de grupă trebuie să fie la înălțimea privirii copiilor, inclusiv tablourile făcute de copii.
- Asigurați o zonă liniștită în care copiii să se poată relaxa sau să poată sta singuri, chiar să se odihnească, și asupra căreia să asigurați, totuși, controlul.
- Planificați spațiul sălii de grupă în așa fel, încât el să asigure posibilități pentru mișcare și acțiune din partea copilului.
- Gândiți amenajarea spațiului grupei și după necesitățile educative speciale ale copiilor din grupă (dacă există în grupă astfel de copii).
- Utilizați cât mai des spațiul curții și spațiile naturale.
- Planificați un spațiu de păstrat, jucăriile și materialele didactice, la care să aibă acces copiii și care să fie ordonat împreună cu aceștia;
- Marcați centrele și materialele, spațiile și cutiile de depozitare pentru ca să știe copiii ce și unde se află, precum și de unde să ia și unde să pună lucrurile — astfel încurajați ordinea și curățenia în sala de grupă.
- Asigurați un spațiu pentru păstrarea produselor activității copiilor (portofolii de evaluare, desene, aplicații, colaje și, de ce nu, construcții etc.) în sala de grupă.

- Asigurați un spațiu informațional pentru părinți.
- Mențineți sala de grupă în condiții igienice și lipsită de pericole de accidentare. Asigurați aerisirea periodică a sălii de grupă.
- Puneți la dispoziția copiilor pernuțe, saltele, scaunele pentru activitățile de citire, audiții, odihnă.
- Folosiți lumina, culoarea, sunetul și mirosurile pentru a face camera mai atrăgătoare.
- Țineți întotdeauna cont de siguranță și hotărâți dacă nu cumva este periculos pentru copii să se joace cu materialele și echipamentele (plante, substanțe toxice, forme arcuite, ascuțite, dimensiuni mici — pot fi înghițite etc.).
- Toate produsele activității copiilor — cărțile confecționate de ei, colajele, picturile, construcțiile, poeziile, poveștile compuse de ei, experiențele efectuate etc. — sunt unice, reflectă unicitatea culturii copiilor. De aceea nu vă grăbiți să le strângeți după activitate, ci expuneți-le la vedere, într-o manieră atractivă — să le vadă toți; acestea pot transforma sala de grupă într-o grădină, într-un magazin sau într-o navă spațială.
- Încurajați copiii să aibă grijă de materiale și jucării și să păstreze ordinea și curățenia grupei, punând lucrurile la locul lor.
- Stimulați copiii să facă ordine în arie/centru după terminarea activității, încurajați punerea materialelor întotdeauna în același loc.
- Materialele din diferite zone pot fi folosite în comun și în alte centre. De exemplu, animalele de pluș (sau plastic, lemn) pot fi mutate de către copii de pe masa de joc în zona cu materiale de construcții, dacă ei construiesc un ZOO și au nevoie de animale.

10. ROLUL EDUCATORULUI ÎN INTERACȚIUNEA CU COPILUL ȘI ÎN DEZVOLTAREA COMUNITĂȚII GRUPEI DE COPII

10. ROLUL EDUCATORULUI ÎN INTERACȚIUNEA CU COPILUL ȘI ÎN DEZVOLTAREA COMUNITĂȚII GRUPEI DE COPII

Sumar

- *Comunicarea adult-copil — factor decisiv în creșterea, dezvoltarea și educația copilului*
- *Principii de comunicare cu copilul*
- *Modalități de stimulare a independenței copilului*
- *Reguli de comunicare eficientă cu copilul. Practici pozitive și negative de comunicare cu copilul. Exemple*
- *Roluri ale cadrului didactic într-un proces educațional centrat pe copil*
- *Modalități de dezvoltare a unei comunități a grupeii de copii*

10.1. Comunicarea în sistemul de relații adult-copil

Principii generale de comunicare cu COPILUL

- Acceptarea înseamnă recunoașterea dreptului copilului de a fi o individualitate, de a fi deosebit de ceilalți, în același timp și de părinți.

Interacțiunea dintre copil și adult este reglată de câteva *principii atitudinale generale*.

Cum poate fi realizată acceptarea copilului în cadrul comunicării cotidiene?

În timpul comunicării cu copilul este necesar să fim foarte atenți în exprimarea aprecierilor. E bine să ne reținem de a face aprecieri negative la adresa copilului sau a calităților de caracter specifice lui. Comunicarea apreciativă negativă dăunează relaționării cu copilul, diminuează încrederea lui în adulți. Aprecierea negativă a copilului trebuie substituită prin aprecierea critică a *comportamentului negativ concret*, a acțiunilor greșite, negândite, păstrându-i pozitivă imaginea "Eu-lui" și totodată întărirea și aprecierea de fiecare dată a comportamentelor pozitive, a micilor cuceriri ale acestuia. Copilul trebuie să fie sigur de dragostea noastră, indiferent de succesele și realizările proprii curente. Acceptarea este reglată de formulele: "Eu te iubesc/te apreciez fiindcă tu ești", "Eu te iubesc/te apreciez așa cum ești", dar nu de formula "Eu te iubesc fiindcă tu ești bun, ascultător". O astfel de raționare formează fundamentul interacțiunii copilului cu educatoarea. cu părinții.

A fi acceptat înseamnă a fi prețuit indiferent de felul în care arăți, de familia din care provii, de talentele sau comportamentul tău.

Dezvoltarea afectivă sănătoasă a copilului nu poate exista fără acceptare.

○ Respectarea individualității și personalității copilului.

Comunicarea pe orizontală favorizează totodată și evoluarea, perfecționarea însăși a adulților, care pot să capete astfel calități și capacități noi. Chiar și adulții învață multe despre ei înșiși în interacțiunea cu copiii.

Comunicarea de la egal la egal cere de la adulții care comunică cu copilul, în special de la educatoare, respectarea următoarelor condiții:

Pentru ca imaginea “Eu-lui” pozitivă să fie stabilă și să nu depindă numai de atitudinea binevoitoare a educatoarei /a părinților, este important ca sursa unor astfel de aprecieri să fie cât mai diversă: alți adulți (rude, adulți din afara familiei, copii mai mari, alte educatoare din grădiniță, personalul de îngrijire etc.), alți copii — într-un cuvânt toți acei ce contactează cu copilul. Copilul se va convinge că poate fi bun nu numai pentru părinții săi, dar și pentru alți oameni.

A accepta copilul înseamnă, la modul practic:

- a te adresa copilului, folosind întotdeauna ca apelativ numele lui;
- a comunica cu copiii frecvent de-a lungul zilei, fiind prietenos și interesat;
- a identifica ceva plăcut la fiecare copil de fiecare dată când comunică cu acesta;
- a acorda atenție copilului când acesta vorbește;
- a-l încuraja pe copil când încearcă să facă ceva fără a insista ca el să fie perfect în ceea ce face.

Acest deziderat poate fi realizat în cadrul comunicării dialogate, bazate pe tendințe comune în realizarea scopurilor, pe comuniune, pe percepția situațiilor, pe orientarea acțiunilor spre soluționarea conflictelor etc. Se schimbă radical statutul relațional al copilului — copilul, oricât de mic ar fi el, se transformă **din obiect al influențelor educaționale în subiect, aliat, partener, inițiator al actului comunicativ, creator**. Apare egalitatea în poziții, dispare educația în interpretarea ei tradițională și apare **dialogul educațional**.

Obișnuită pentru comunicarea adulților cu copilul este poziția de “deasupra”, **de dominare**, manifestată prin stilul autoritar de comunicare, când copilul este dirijat, controlat, apreciat de adult. La fel de negativă este relația când adultul este “dedesubtul” copilului, care, în astfel de situații, se transformă în manipulator, încercând să folosească adultul în scopuri și interese personale. **Poziția “de la egal la egal” (pe orizontală) presupune recunoașterea rolului activ al copilului în procesul de interacțiune, interrelaționare și formarea treptată la copil a necesității în autoperfecționare și autoeducație.**

- Formarea empatiei — capacității de a se plasa imaginar în poziția copilului pentru a înțelege mai bine “Eu-l” lui, capacitatea de a vedea lumea “cu ochii copilului”, prin prisma viziunilor și reprezentărilor lui.
- Capacitatea adultului de a se ridica pînă la nivelul de înțelegere a adevărului „copilăresc”.
- Constituirea comunicării cu copilul în baza dorinței continue de a cunoaște specificul individualității lui, sensibilizării față de schimbările ce se produc la copil, sesizării stărilor emoționale, a lumii lui interne. Respectînd individualitatea copilului, ținem cont de nivelul dezvoltării lui, înțelegînd că el poate să nu coincidă cu legitățile generale de dezvoltare, fiind în tempou de accelerare sau de retardare.

○ **Formarea și respectarea independenței, autonomiei copilului**

Cum să vorbești cu un copil:

- Plasați-vă la același nivel cu copilul pentru a comunica cu el, vă puteți apleca, așeza pe covor lângă copil, cobori în genunchi sau chiar îl puteți lua în brațe, astfel comunicarea nu capătă un caracter al unui raport de autoritate, de putere.
- Captați atenția copilului înainte de a vorbi cu el.
- Stabiliți contactul vizual cu copilul.
- Vorbiți simplu și clar, accesibil nivelului de dezvoltare a copilului.
- Vorbiți cât mai mult cu copilul în timpul zilei, folosind toate ocaziile apărute.
- Lăudați copilul pentru încercările lui de a face ceva indiferent de rezultatul obținut.
- Reacționați la toate intențiile copilului de a comunica sub toate formele.

Cu cât este mai mic copilul, cu atât este mai mare valoarea imitării pentru el în procesul de învățare socială. Adultul pentru copil constituie un etalon, model de conduită, este purtătorul normelor sociale, constituind o autoritate indiscutabilă pentru el.

Începînd de la 2 ani, cînd cuceririle copilului în planul limbajului, al expresivității, al motricității îi conferă o mai mare încredere în propriile forțe, copilul începe să manifeste primele semne de independență, deși e conștient că nu poate renunța la ajutorul părinților. Este perioada crizelor de furie, cînd părinții și educatoarea sunt greu încercați.

Independența este dorința și priceperea copilului de a acționa în viață în relație cu experiența personală, care întruchipează normele sociale de conduită. Cineva a spus: "Dacă-i dorești binele copilului tău, învață-l să se descurce fără tine".

La 3-4 ani copilului îi vine să se abțină de la imitarea greșelilor comise de adulți, contrapunîndu-le acțiunile proprii corecte. Deja la vîrsta preșcolară capacitatea de a se comporta independent se formează foarte repede. De la început ea se manifestă în legătură cu acțiunile semenilor (5 ani), apoi și în raport cu adulții (6 ani), mai întîi în plan verbal, apoi și în cel acțional.

Manifestînd independență, copilul insistă asupra poziției proprii nu din capriciu, dar fiindcă o consideră corectă. Independența se manifestă în situații critice, conflictuale atunci cînd copilul observă decalajul dintre comportamentul părinților și al semenilor de referință și cunoștințele, experiențele proprii.

Modalități de stimulare a independenței copilului:

Adulții deseori nici nu observă că poziția socială a copilului în comunicare se schimbă, că treptat apar și apoi se intensifică elementele egalității, copilul căpătând posibilitatea și dreptul de a realiza funcții separate de control și de dirijare în comunicare.

COPILUL POATE FI IUBIT ȘI STIMAT,
DAR NU POATE FI DOMINAT DE
CINEVA!

COPILUL NU SE NAȘTE PENTRU A CORESPUNDE AȘTEPTĂRILOR
PĂRINȚILOR SĂI, CI PENTRU A-ȘI REALIZA DORINȚELE ȘI
ASPIRAȚIILE, PENTRU A-ȘI REALIZA VIAȚA PROPRIE.

Trebuie să conștientizăm faptul că la vârsta preșcolară se schimbă structura comunicării noastre cu copilul, se valorifică relațiile de egalitate, de parteneriat în diferite activități (în joc, convorbire, construire etc.) prin colaborare, cooperare. Imitarea globală este substituită treptat prin elementele atitudinii critice față de acțiunile semenilor și ale adulților, apar primele forme de **comportament independent**.

Acest proces este definitivat de atitudinea noastră, de stilul de comunicare practicat.

- În comunicarea noastră copilul nu trebuie să apară în rol de elev, învățăcel (care este școlit în permanență); este important ca el să înțeleagă că poate să se egaleze prin ceva cu adulții. Aceasta valorifică încrederea copilului în forțele și cunoștințele proprii, îl face apt să aprecieze adecvat și să însușească modelele sociale de comportament.

Exemplu: propuneți copiilor zilnic să facă de serviciu — să ajute la adus mâncarea de la bucătărie, la pus masa, să curețe mesele după ce au terminat de mâncat. Rugați copiii să vă ajute la pregătirea sălii de grupă pentru activități: să repartizeze materialele, jucăriile, ustensilele, să fie „asistentul” Dvs. în timpul petrecerii activității, chiar să vă înlocuiască, la nevoie... Aceste sarcini se alocă prin rotație fiecărui copil, astfel fiecare având șansa de a se simți util și necesar. Încurajați copiii să se descurce singuri la îmbrăcatul hăinuțelor, încălțatul cizmulilor, pusul mânușilor, încheiatul fermoarelor când e posibil. Permiteți-le să-și aleagă mâna cu care scriu, desenează, pictează etc. și neforțând să schimbe mâna de care se folosesc.

Oferiți-le o gamă de opțiuni acceptabile — ce carte să privească/citească, cu ce jucării să se joace, ce să deseneze/picteze și cum, ce colaj să elaboreze la tema respectivă, ce materiale/ustensile să folosească, cu care dintre copii — ca parteneri — să activeze, cum să organizeze o petrecere/sărbătoare la grădiniță, o acțiune de interes comunitar etc.

Reguli de comunicare eficientă
Comunicarea eficientă pornește de la atitudinea pozitivă față de sine însuși și față de cel din fața noastră.

- Este binevenit să creăm situații în care ar fi modelată necesitatea noastră în ajutorul copilului, situații hazlii de întreținere, concurență, situații de joc cu „greșeli” programate pentru ca copilul să le observe și să le corecteze etc.
- Soluționăm corect problema repartizării responsabilităților în familie/ în grupa de copii de la grădiniță, ținând cont de posibilitățile mereu în creștere ale copilului. Pornim de la însărcinări uzuale simple, pînă cînd stabilim un număr optim de obligații transferate total responsabilității copiilor. Drept rezultat se va schimba atitudinea copilului față de sine însuși, față de propriul nivel de autoapreciere. Obținînd încrederea adulților, copilul va tinde și mai departe să o îndreptățească pentru a păstra și a consolida reprezentarea pozitivă despre sine, deja formată. În așa mod copilul va deveni treptat independent de controlul extern al adultului (*să aibă grijă de plantele și vietățile din grupă, să strîngă jucăriile și materialele didactice, să curețe locul de joacă, să ajute pe copiii din grupele mai mici, să aibă grijă de terenul lor de joacă etc.*)
- Îi permitem copilului să-și exprime liber atitudinile, opiniile proprii, pentru a le cunoaște, a găsi cauzele celor neadecvate, pentru a le corectea. Independența copilului în judecată, în exprimare de atitudini va fi blocată dacă ele vor fi filtrate prin cenzura dură a noastră, a adulților. Putem supune controlului, cenzurii doar formele de exprimare a atitudinilor în cazul în care ele pot să lezeze personalitatea cuiva. **Copilul trebuie să aibă dreptul la opinie și la exprimarea ei liberă în interacțiune cu oamenii.** Există doar urmări negative ale expresiilor de tipul: „Vorbești prostii!”, „Dacă tăceai, filosof rămîneai”, „Ce drept ai tu să judeci? Tu încă ești mic și nu poți să-mi dictezi, să mă acuzi!” Copilul trebuie să aibă dreptul să-și exprime opinia, fără ca el să fie pedepsit, orice atitudine față de adult, inclusiv cea negativă. Este o condiție greu de conceput și de realizat pentru adulți, dar foarte necesară pentru copil.

Pentru a stimula exprimarea opiniei proprii a copiilor, a independenței în acțiune, puneți întrebări cu final deschis: „Spune-mi despre...”, „Ce crezi despre...”, „M-ar interesa să aflu ce părere ai despre...”, „Ce-ai observat la...”, „De ce crezi că...”. Sunt întrebări care au multe răspunsuri posibile, nici unul dintre acestea nefiind cu necesitate corect sau greșit. Ca rezultat copiii pot ajunge la nivele superioare de dezvoltare a limbajului și gîndirii critice, a independenței.

Există mai multe tipuri de atitudini relaționale, utilizate în comunicarea interpersonală — fiecare dintre ele avînd un impact diferit asupra interlocutorilor¹⁵.

1. **„EU SUNT BINE, TU NU EȘTI BINE.”** O astfel de atitudine provoacă nevroze și distanțare între persoane, fiind deci ineficientă. A-i spune copilului: „Fac atîtea pentru tine..., iar tu ...”, „Ești un nerecunoscător” etc. îl umilește și nu servește la nimic.
2. **„EU NU SUNT BINE, TU EȘTI BINE.”** Exprimă o lipsă de autoapreciere care anihilează energia și face din celălalt un tiran, deci îl dezechilibrează și îl duce la negativism și la refuzul de a colabora. A-i spune copilului: „La timpul meu nu am avut atîta noroc în viață, n-am avut atîtea ocazii favorabile, pe cînd tu ai totul și nu prețuiești; ai putea, dacă ai vrea, dar nu vrei”, îl dezechilibrează și nu servește la nimic.

¹⁵ După Mariangeli, L., De vorbă cu Pinocchio, Editura ARC, Chișinău, 2000.

Comunicarea trebuie să țină seama de faptul că centrul atenției nu-l reprezintă ceea ce se comunică, ci cealaltă persoană și relația noastră cu ea.

3. Atitudinea **„EU NU SUNT BINE ȘI NICI TU NU EȘTI BINE”** este distructivă. A-i spune copilului: *„Ești un nenorocit, din cauza ta m-am enervat..., am bătăi de inimă...”*, *„M-am chinuit toată noaptea să pregătesc activitatea cât mai interesant, dar tu...”*, *„Bagă de seamă, o să sfârșești prost ...”*, este negarea absolută a pozitivității, este foarte primejdios și poate duce la psihoze, la imposibilitatea de a coexista cu lumea.
4. **„EU SUNT BINE ȘI TU EȘTI BINE”** — atitudine contrară celei precedente. Exprimă un raport corect și este bună pentru ambii. A-i spune copilului: *„În fond, eu sunt mulțumită de mine însămi, de ceea ce am făcut și sunt mulțumită și de tine. M-ai ajutat foarte mult și fără tine nu cred că m-aș fi descurcat atât de bine. Tu ești bravo, chiar și atunci când mă mai superi”*, este benefic, este o atitudine pozitivă, întotdeauna utilă.

Pentru a comunica eficient este bine să pornim de la pretextul minim oferit de celălalt — cuvânt, privire sau orice altceva, un obiect cu care se joacă — întărindu-l, și numai după aceea vom introduce cererea, programul sau propunerea noastră. Astfel copilul primește mesajul de care are întotdeauna nevoie, și anume: **„TU EȘTI IMPORTANT. NEVOILE TALE SE AFLĂ PE PRIMUL LOC. EU TE RESPECT ȘI SUNT LÎNGĂ TINE CA SĂ TE AJUT SĂ CREȘTI, SĂ TE DEZVOLȚI”**. În felul acesta este respectată atât demnitatea copilului, cât și a noastră.

SĂ EVITĂM UNELE COMPORTAMENTE:

- a nu-l saluta pe copil atunci când se trezește din somn, când intră și când iese din grupă;
- a accepta ca el să nu salute;
- a-l privi ca pe cineva pe care trebuie să-l servim, ca pe o greutate, o povară;
- când e mic, a-l hrăni în pripă și vorbind gălăgios în același timp cu alte persoane (copiii, personal, părinți etc.);
- a folosi momentul meselor pentru reclamații, reproșuri, critici;
- a face curat și ordine în timp ce copilul/copiii mănâncă;
- a trînti ușile, încălțăminte, jucăriile, uneltele ... în timp ce el este ocupat cu ceva esențial: mîncare, studiu, conversații cu prietenii (extrem de importante la vîrsta aceasta), jocuri;
- a vorbi pe un ton ridicat, dictatorial;
- a-i face reproșuri în public, a-l bate/pălmui de față cu alții sau în intimitate, a-l ironiza, a-l compara cu frații și colegii săi;
- a-i spune: *„Fă așa pentru că-ți spun eu!!!”*
- a folosi un glas miorlăit, sclifosit, copilăresc, când ne adresăm copiilor mici;
- a ne grăbi și a-i grăbi și pe alții — graba distruge plăcerea;
- lipsa de atenție, întreruperi, negarea sistematică a celor spuse de el/ei. Părerile pot fi, însă, juxtapuse fără ca cineva să fie minimalizat. Să-l facem pe copil să înțeleagă că dacă cineva are o altă părere, aceasta nu anulează valabilitatea părerii sale: de aceea, în loc de „ori eu, ori tu” corect este să spunem: „eu și cu tine”. Să-l învățăm să-și spună în mod politicos ideile fără a fi redus la tăcere și fără a-i reduce și pe ceilalți la tăcere. „Eu am o altă părere...”, spus cu un zîmbet și fără a-l privi direct în față pe celălalt, ci în altă parte — mesajul dublu: a zîmbi și, în același timp, a spune cuvinte disprețuitoare etc.

SĂ FACEM, ÎN SCHIMB, URMĂTOARELE:

- să-l salutăm întotdeauna pe copil/ copii;
- să-i cerem să ne salute;
- să-l privim, văzându-l nu așa cum este el în acel moment, ci în potențialitățile sale, în acea formă minunată pe care o poate îmbrăca dacă prinde o sclipire în privirea noastră; fiindcă „*suntem cu toții bine*” și noi, și copilul nu trebuie să demonstrăm de fiecare dată și nimănui că suntem frumoși, deștepți și eficienți;
- vorbiți cu el cu voce joasă, de complice, intimă, dar întotdeauna firească, de adult;
- să nu-i spunem „*Trebuie!*” ci „*Ai putea? Sunt sigură că, cu puțin efort, ai putea să ...*”, „*Știi că poți!*” etc.;
- să-i dăm posibilitatea să aleagă: „*Îmi face plăcere dacă faci cutare sau cutare lucru, dar dacă nu-l faci acum, nu-i nici o problemă, data viitoare...*”;
- să folosim contrariul: „*Tu-mi dai asta și eu îți dau asta*”, oferindu-i ceva care pentru el are într-adevăr valoare;
- să-i spunem: „*Aș avea nevoie de ...*”, inversînd periodic raportul prea rigid în care eu, adultul, trebuie întotdeauna să te înțeleg pe tine, iar tu, copilule, nu trebuie niciodată să mă înțelegi pe mine;

Încurajați copiii cît mai des.

Există diverse moduri de a încuraja.

PRACTICI POZITIVE DE COMUNICARE CU COPILUL

Etimologic, „*a încuraja*” înseamnă „*a da inimă*” (de la **cor, cordis**, „inimă” în latină). Cînd încurajăm copiii, le transferăm curaj din inima noastră într-a lor. Să-l încurajezi pe un copil înseamnă să-l îndemni să treacă la fapte, să-l ajuți să acționeze. Copiii au nevoie de sprijinul nostru, dar au nevoie și să afle de la noi exact cît de mult sau cît de puțin au progresat. Au nevoie să-i ajutăm să avanseze și totodată să fim lîngă ei cînd dau greș; au nevoie să-i încurajăm să-și depășească limitele și să-și lărgască orizontul, să-i îndemnăm să facă mai mult și mai bine decît credeau că pot.

- **Lauda.** Lăudați copiii atît pentru tentativele, cît și pentru realizările lor. Laudele nu sunt niciodată prea multe dacă e vorba de stimularea EU-lui copilului. Lauda le atinge simțul valorii personale și al demnității. **Orice copil merită să simtă acest lucru.** Recunoscîndu-le valoarea intrinsecă și atrăgînd atenția asupra ei, îi ajutați pe copii să-și formeze o rezervă de încredere la care să poată apela mai tîrziu, cînd nimeni din adulți nu va fi în preajmă sau cînd vor trece prin momente dificile. Cînd îi lăudăm pe copii, îi învățăm totodată să remarcă și să-și exprime aprecierea pentru alții. Le oferim un model ce îi va ajuta să stabilească relații sănătoase și să devină genul de persoane capabile să se bucure de viață, cu o atitudine pozitivă față de situații și oameni.
- Folosiți **atenția pozitivă sau aprecierea în mod proactiv.** Este important să lăudați *anumite comportamente* („*Ești atît de drăguț cu prietenii tăi*”) și nu calități globale („*Ești băiat bun*”), pentru că un cuvînt de apreciere bine formulat îi oferă copilului informații explicite despre ceea ce a fost demn de laudă în comportamentul său, pentru a-l putea repeta. În plus, prin intermediul aprecierii îi transmiteți copilului ce este important pentru dvs., care sunt valorile pe care vreți să i le transmiteți. **Lăudați-l atunci cînd face un gest generos.** Aceasta îl va învăța că bunătatea și gen-

Comunicarea trebuie să țină seama de faptul că centrul atenției nu-l reprezintă ceea ce se comunică, ci cealaltă persoană și relația noastră cu ea.

erozitatea sunt importante, că vă face plăcere, iar el se va simți foarte bine. În plus, îi permiteți să se simtă o ființă capabilă de gesturi generoase.

Copilului trebuie să-i fie foarte clar ce comportament anume apreciați (proactiv), și nu doar „Bravo!”, „E grozav!”, „Sunt mulțumită” (reactiv). Termenii de ordin general cum sunt „grozav” și „bine”, deși încurajatori, nu-i ajută pe copii să înțeleagă ce v-ar plăcea să vedeți mai des la ei.

- Este normal să lăudați o treabă bine făcută, dar și **să recunoașteți și să prețuiți pașii timizi** pe care-i fac copiii către ceea ce și-au propus.
Ar fi prea mult să-i cerem micuței Ana, la cei 3 anișori ai săi, să fie drăguță cu un băiețel nou-venit în grupă. Dar este important să remarcăm atenția ei față de acesta atunci când îi mângâie tandru mînuța sau se străduiește să-l facă să rîdă în timpul unui spectacol de păpuși. „Uite ce fericit este Petrică, datorită ție, Ana” — spune educatoarea, iar fetița se simte la rîndul ei fericită — și cît se poate de mîndră.
- Cînd lăudați pe cineva este important să o faceți necondiționat:** nu adăugați cuvinte cum ar fi „dar”, „de ce”, „dar cum rămîne cu asta”, „de ce nu te porți așa mereu?”. Aceste rezerve vor estompa aspectele pozitive ale vorbelor de laudă și le vor transforma în critici sau în vorbe de corecție.

Așa DA	Așa NU
Îmi place felul în care v-ați ajutat unul pe altul.	Îmi place felul în care v-ați ajutat unul pe altul. De ce nu puteți face asta tot timpul?
Ați făcut o treabă grozavă cînd ați stat împreună și ați făcut colajul. Bravo!	Ați făcut o treabă grozavă cînd ați stat împreună și ați făcut colajul, dar ar fi fost și mai bine dacă n-ați fi vorbit atît.
Mulțumesc că l-ai ajutat pe Ionel să strîngă jucăriile. Ești un bun prieten!	Mulțumesc că l-ai ajutat pe Ionel să strîngă jucăriile. De ce nu faci asta tot timpul? etc.

Uneori este de preferat să intervenim înainte de a fi depășiți de situație, alteori este mai bine să stăm de o parte și să-i lăsăm să-și rezolve singuri problemele. Dar și atunci cînd îi lăsăm să se descurce singuri, le putem fi alături cu cîteva vorbe bune, cu o bătaie pe umăr sau cu un sfat venit la timp.

Cînd copiii sunt supărați pe nereușită, le putem atrage atenția asupra părții pe care au dus-o la bun sfîrșit sau dificultății tentativei lor, și nu asupra faptului că nu și-au atins complet scopul.

Încurajându-i din tot sufletul — încurajându-le visurile, talentele și calitățile —, îi ajutam să devină adulți, capabili să înfrunte viața cu siguranță de sine.

Limbajul trupului și tonul vocii sunt mai importante decât cuvintele pe care le folosim.

Zîmbiți-i mai mult, mai des, mai cald...

Doru are 5 ani și construiește un turn din cuburi. A creat un edificiu complicat, dar fragil, gata să se năruie. Când inevitabilul se produce, copilul izbucnește în plîns. Educatoarea, care este în preajmă, îl ajută cu cîteva cuvinte încurajatoare: „De data asta ai construit un turn foarte înalt, aproape la fel de înalt ca tine. Ai cumva nevoie de o mîna de ajutor ca să construiești acum altul? Te pot ajuta”. În timp ce lucrează împreună la turnul cel nou, îi arată cîteva procedee menite să facă structura turnului mai rezistentă. Doru are satisfacția de a ști că tentativa lui anterioară a fost remarcată și apreciată, iar acum învață tehnici noi care-l vor ajuta să facă pe viitor turnuri și mai grozave.

Oferirea de ajutor concret în rezolvarea problemei, situației este mult mai utilă și eficientă decît să tot repetăm, în mod automat: „Foarte bine!” sau „Bravo!”.

Încurajăm nu doar comportamentul copilului, ci și trăsăturile sufletești pe care și le dezvoltă copiii noștri, **personalitatea în ansamblu**. Când vedem că posedă o calitate pe care o admirăm — generozitate, bunătate, sensibilitate, hotărîre etc. — trebuie să le arătăm că am remarcat-o și o apreciem. Comentariile noastre contribuie la conturarea imaginii de sine pozitive, pe care copiii o vor purta cu ei la școală, în societate, pînă la urmă, în carieră.

- Coboriți la nivelul ochilor copiilor atunci cînd îi vorbiți și priviți-l în ochi.
- Luați-l pe micuț în brațe, pe genunchi.
- Vorbiți-i copilului ca unui adult, fără a aborda un ton extrem de afectat și de dulce.
- Evitați tonul critic, enervat sau furios și folosiți expresii calde, afectuoase pentru a dezvolta o relație bazată pe încredere reciprocă. Folosiți o varietate de tonuri pentru a solicita atenția copiilor și pentru a dezvolta diverse raporturi cu ei. Vorbind copiilor dintr-o dată calm, veți obține rezultate mai bune, decît strigînd la ei.

Limbajul, trupul nostru, mimica, vocea, tonul, cuvintele — toate acestea intră în sfera comunicării cu copilul. Este cunoscut faptul că micuții de 2 ani sunt capabili să ne descifreze starea emoțională din glas ori din mimică și să perceapă cînd un cuvînt bun se poate transforma în amenințare. Deci, trebuie să fim atenți ca mișcarea, vorba și sentimentele noastre să se afle pe aceeași lungime de undă — evident, o undă pozitivă. Astfel, vom cîștiga o mulțime de clipe de neuitat alături de micile minuni ce cresc sub ochii noștri.

Fiecare avem nevoie de zîmbetul cald și încurajator al celor din jur. Copilul vrea tot timpul să-i dați acest semn de afecțiune. Îi transmiteți, astfel, că lumea este un spațiu cald, unde nimic nu-i este ostil cît timp este lîngă dvs.

E bine să gîndiți întotdeauna pozitiv. Veți vedea cum totul se rezolvă mult mai ușor, iar pe fața lui se va așeza același zîmbet. Nu uitați: copilul învață și prin imitare, adesea el copiază expresia de pe fața celor mari.

Acestea presupun, în primul rînd, manifestarea interesului față de copil, atitudinea de a fi prietenos față de el, a fi receptiv la cerințele acestuia. Adulții care sunt blînzi cu copiii îi fac să se simtă în largul lor, să știe că au pe cine se baza și că sunt iubiți. Arătăm blîndețe și grijă față de copil atunci cînd:

Fiți blînd și binevoitor cu copilul.

Respectați principiul egalității și al colaborării cu copiii.

Acceptați sentimentele copiilor. Copiii au dreptul să aibă sentimente proprii.

Îndemnuri care încurajează exprimarea sentimentelor:

- suntem fizic la dispoziția copilului
- îl atingem cu blîndețe
- menținem un contact vizual cu el frecvent
- vorbim cu el de fiecare dată cînd avem ocazia
- ne aplecăm la nivelul la care copilul poate să ne privească în ochi atunci cînd ne jucăm cu el
- reacționăm prompt la plînsul copilului, luîndu-l în brațe și satisfăcîndu-i necesitățile.

Rețineți: sunteți adult, pentru că „conduceți” o activitate cu copiii, în toate celelalte — sunteți același participant, ca și copiii/copilul. La fel ca și ei vă trîntiți pe podea, „strîngînd ciuperci” sau, ca un copil capricios, bateți cu piciorul. Dvs. sunteți modelul celui comportament creativ, care este imitat, în mod involuntar, de către copii și spre care aceștia tind.

Uneori, cînd copiii sunt necăjiți sau furioși, fricoși, plîngăcioși, nouă ni se pare că se poartă irațional: „Nu ți-i rușine. Ești așa de mare și plîngi...” Dar copiii abia învață să-și exprime sentimentele și nu sunt capabili să le raționalizeze și să le categorisească. În loc să-l ridiculizăm pe copil pentru teama lui în fața furtunii, spre exemplu, am putea să-i spunem, pe un ton binevoitor: „Ce ai vrea să le spui domnilor Tunet și Fulger?”. Asta l-ar încuraja pe copil să-și abordeze temerile în mod constructiv, în loc să le dramatizeze. Băiețelul/fetița ar putea chiar descoperi că poate să-și învingă frica printr-un „Pleacă de aici!” spus răspicat Tunetului. Trebuie să-i lăsăm pe copii să-și exprime sentimentele, fără să-i facem de rușine, indiferent dacă ni se par rezonabile sau nu. Acuzîndu-i și făcîndu-i de rîs pe copii, îi facem să se simtă inferiori, ceea ce duce la neîncredere de sine sau la sentimentul global al lipsei de valoare. Acceptînd cu bunăvoință greșelile și spaimile copiilor și ajutîndu-le să le înfrunte, le îngăduim să crească mulțumiți, nu rușinați de ei înșiși. Avînd libertatea de a-și exprima adevăratele sentimente, copiii fac primul pas spre controlul lor. Prin faptul că-i încurajăm să-și exprime sentimentele, le arătăm copiilor că le recunoaștem semnalele pe care ni le transmit și că este bine să vorbești despre ceea ce simți.

- „Cum te simți? Vreau să spun, cum te simți în realitate?”
- „Pari...” (trist, supărat, îngrijorat etc., după caz);
- „Cînd sunt trist, uneori n-am chef să mîncînc”.
- „Care este problema...? Chiar vreau să știu!”.
- „Parcă te-ar supăra ceva. Nu te porți ca de obicei. Aș vrea să vorbesc cu tine despre asta” etc.

Aveți grijă să-i transmiteți copilului că dacă vrea să stea de vorbă, îi stați la dispoziție. Iar uneori poate conta foarte mult să nu spuneți nimic, ci, pur și simplu, să-i oferiți o îmbrățișare tandră. Este cea mai bună metodă de a-i transmite copilului următorul mesaj: „**ÎMI PASĂ DE TINE**”.

Acțiunile dvs. trebuie să fie în concordanță cu spuselor.

Nu ezitați să râdeți și să glumiți cu copiii.

Exclueți neglijența și emoțiile voastre în raport cu copilul.

Evitați întrebările autoritare.

Nu-l comparați pe copil cu altcineva: „De ce nu poți să fii și tu ca alți copii?”

Adesea e bine să faceți un lucru și să vorbiți în același timp despre el, evitând „predicile” și discuțiile lungi. Dacă un copil aruncă cuburile, de obicei este util să-l ajutați să construiască ceva cu ele, spunându-i în același timp: „*Poți construi cu ele*”. Acest lucru ilustrează un aspect deosebit de important al comunicării pozitive: **afirmațiile**. Spuneți copilului ce poate să facă, mai bine decât să-i explicați ce nu are voie să facă. Decât să-i spuneți copilului să nu alerge prin sala de grupă, mai bine rugați-l politicos să meargă încet, explicându-i de ce.

Ei apreciază distracția adecvată vârstei lor și reacționează la ea. Dacă glumiți sau râdeți cu copiii, nu vă faceți probleme că veți pierde controlul ordinii în sala de clasă. Dimpotrivă, râsul general poate stimula căldura umană și prietenia dintre dvs. și copii, încurajând colaborarea în sala de grupă.

Bucurați-vă împreună cu copiii de activitate, arătați-le bucuria că sunteți împreună!

Ajutați copiii să știe că activitățile lor sunt valoroase și utile.

Noi nu putem să ascundem de copii stările noastre emoționale nuanțate negativ, neliniștea, apatia, excitabilitatea și iritarea noastră — acestea, în mod involuntar, vor influența starea copiilor, molipsindu-i de emoții analogice. Nervozitatea noastră poate „acoperi” (domina) tot efectul pozitiv al activității. Motivați-vă pozitiv pentru activitate, încărcați-vă de emoții și sentimente pozitive pentru copii/copil, molipsiți-i de dragoste, lumină, căldură.

PRACTICI NEGATIVE DE COMUNICARE

Formulați întrebările pe un ton calm, neutru, binevoitor, fără nici o intenție critică, ca de exemplu: „Dar ce te-a apucat să faci acest lucru?” sau „Mai bine nu poți?”, „Te crezi deștept?” etc. Copilul simte imediat acest lucru, ceea ce îi diminuează semnificativ încrederea în dvs. și în importanța eforturilor pe care le depune.

Dacă facem comparații, riscăm să pricinuim mai mult rău decât bine. Psihologii susțin că această metodă nu face altceva decât să-l pună pe cel mic în situația de a se lupta pentru o bucată de dragoste, apreciere, inclusiv părintească. Starea creată îl va pune în situație de concurență și competiție cu ceilalți. Și dacă nu câștigă — un suris din partea adulților — s-ar putea ca stresul creat să fie prea mare, iar copilul să se înrăiască și să intre într-un soi de luptă interioară cu societatea, cu mediul și cu ceilalți semeni ai săi sau să-și piardă încrederea în puterile lui.

NU RĂNIȚI ORGOLIUL COPILULUI COMPARÂNDU-L CU ALȚI COPII!

„Ești un copil rău”.

„Dacă nu dormi acum, o să te înhațe bau-bau” sau „O să te înhațe zmeul dacă te găsește treaz...”

„Ce-i cu tine? De ce faci așa?”

Nu-i criticați pe copii.

Cicăleala este o formă subtilă a criticii, mesajul implicit al căreia este: „Nu am încredere în tine... sau că îți vei aminti să faci un anume lucru..., sau să te porți cum trebuie”.

O afirmație de acest gen reprezintă o greșeală gravă. În primul rînd copilul se va simți lezat. În al doilea rînd — el nu este rău, ci mai degrabă acțiunea pe care a făcut-o. În al treilea — este posibil ca cel mic să nu înțeleagă de ce este acuzat. E de preferat să-i explicați celui mic, pe înțelesul lui — fără nervi, fără supărare —, de ce nu este bine ce a făcut, cît de periculoasă este acțiunea lui, ceea ce nu înseamnă că este un copil rău.

Atunci cînd vă adresați, nu uitați că, mai ales, copiii mici, au un univers al lor — unul foarte fragil — în care realitatea și imaginarul nu se delimitează foarte clar. Nu-l amenințați cu nu știu ce creatură care o să vină prin întuneric să-l înhațe, pentru că tot ce veți reuși să faceți va fi să-l speriați. În urma unui astfel de tratament este posibil ca micuțului să înceapă să-i fie teamă de întuneric, să nu mai adoarmă decît cu dvs. alături, să trăiască o mare groază cînd își coboară piciorușele din pat, gîndindu-se că dedesubt există ceva gata-gata să-l atace. Dacă nu reușește să adoarmă, mai spuneți-i o poveste; dacă îl simțiți neliniștit, asigurați-vă că totul este bine și că dacă ceva îl supără, poate să vă strige oricînd.

Copiii mici nu au capacitatea de a explica de ce au făcut un anume gest. Este indicat să deslușim mai întîi problema pe înțelesul prichindelului și abia apoi să încercăm să-i spunem că nu este bine ceva.

De cele mai multe ori criticăm copiii doar ca să-i încurajăm să facă lucrurile mai bine, să fie mai buni. Copiii însă nu privesc criticile ca pe o încurajare. Pentru un copil critica pare mai curînd un atac la persoană și există mai multe șanse să-i provoace o atitudine de autoapărare, decît una de cooperare. În plus, copiilor mici le este greu să înțeleagă că nu ei sunt inacceptabili, ci comportamentul lor: pînă la 7 ani, copilul încă nu poate face diferența dintre „am făcut ceva rău” și „sunt rău”. El reacționează astfel: „Dacă am făcut ceva, atunci sunt rău”. Prea multe mesaje acuzatoare îi face să simtă că sunt răi, lipsiți de valoare sau că ceva le lipsește; se simt înfrînti și pierd motivația și încrederea naturală.

Asta nu înseamnă însă că nu le putem spune copiilor că nu ne place ceea ce fac. Putem spune exact ce vrem, dar fără a minimaliza respectul de sine al copilului. Indiferent ce s-a întîmplat, putem să-i dăm de înțeles că el/ ea e în ordine, deși ceea ce a făcut nu este. Cu toții greșim și toți avem dreptul la greșeală. Important este să îi ajutăm pe copii să învețe ceva din experiența lor, să facă legătura dintre ce au făcut și ce „s-a întîmplat”, să descopere cam cum ar trebui să procedeze pentru a readuce situația la normal

Nu-i ajutăm pe copii așteptînd de la ei tot ce este mai rău și pe deasupra suntem ineficienți. O strategie preferabilă cicălitului este de a stabili rutine previzibile care să implice așteptări rezonabile din partea noastră, a adulților. **Puneți accent nu pe uitare, ci pe reamintire.** În loc de „Nu uita!” spuneți-i copilului ceea ce vreți ca el să-și amintească: „Amintește-ți să...” Această strategie instituie un ton încurajator care e important la orice vîrstă. Metoda este extrem de utilă pentru copiii mici, care tocmai învață cum este viața. Și, mai presus de toate, aveți încredere în ei că vor reuși și spuneți-le și lor acest lucru: „Ce ajutor de nădejde ești că ți-ai amintit să strîngi cuburile!” Cu asemenea remarci pozitive îi arătați copilului ce așteptați de la el, că aveți încredere în el și, în același timp, îl încurajați.

SĂ REFLECTĂM...

„Stimulările” negative în comunicarea cu copilul

Prin ce se explică influența psihotraumatantă a aprecierilor negative?

Aproape zilnic noi, adulții, exprimăm copilului (fără nici o cenzură) neplăcerea, furia, nemulțumirea noastră provocată de comportamentul lui, de faptul că ne obosește, cere atenție din partea noastră. Deseori în comunicarea cu copiii noi ne permitem lucruri pe care nu le facem în comunicare cu adulții. Ofensînd copilul, cerem în schimb recunoștința, dragostea și stima lui. Refuzăm copilului stima noastră. („Pe el/ea trebuie eu să stimez? Mai întîi merită tu stima mea!”), totodată fiind siguri că el, la rîndul lui, este obligat să ne stimeze pe noi! Nu este obligat! **Nu poți iubi și stima pentru că trebuie!** În același timp, copilul este lipsit de posibilitatea de a învăța cum s-o facă, fiindcă noi îi modelăm forme de comportament de nerespect, îi insuflăm atitudini diametral opuse celor pe care le cerem de la el.

Necesitatea existenței și utilizării stimulărilor negative poate fi explicată prin obligația asumată și tendința adulților de a realiza funcțiile controlului extern prin diferențele de statut social, de nivelul de cunoștințe și experiențe sociale ale adultului și ale copilului. Pledăm nu pentru refuzul total de a aplica stimulările negative, dar pentru alegerea corectă a formelor de pedeapsă și utilizarea lor atentă, cu tact, evitînd urmările psihotraumatizante pentru copil.

Aprecierile negative adresate copilului, în majoritatea lor, țin de calitatea efectuării activităților și într-o măsură mai mică ele se referă la joc. Spunîndu-i copilului: *“Tu nu poți spăla vesela”, “Tu desenezi urît”*, noi putem frîna impulsurile copilului de a acționa în cadrul acestei activități, îi blocăm încrederea în posibilitățile proprii.

În timpul aprecierii negative a activității copilului se lărgeste volumul celor apreciate, făcîndu-se transfer pe personalitatea integră: *“Tu doar te lauzi că poți face ordine în camera ta, dar nu poți face nimica, lăudărosule!”*.

Extrapolarea aprecierilor negative și transferul lor asupra personalității copilului frînează dezvoltarea pe viitor a capacității de a reacționa adecvat la critica altora, blochează formarea autocriticii, conduce la subaprecierea și la apariția complexului inferiorității.

- îi creează copilului disconfort intern, micșorîndu-i posibilitățile adaptive;
- îi coboară autoaprecierea;
- coborîrea bruscă a autoaprecierii poate să provoace o explozie afectivă;
- fiind de lungă durată, ea poate să aducă la frînarea impulsului volitiv către autorealizare;
- împiedică formarea comunicabilității.

Influența psihotraumatizantă a aprecierilor negative poate fi intensificată prin tonul emoțional al expresiei, manifestările mimico-gestuale respective. De regulă, aprecierea negativă este exprimată cu ton acuzator, dojenitor, în formă

Impactul pedepselor fizice

grosolană, înjositoare. Copilul deja la câteva luni este capabil să reacționeze la intonația și mimica negativă a adultului, manifestând reacții emoționale corespunzătoare.

- Pedeapsa fizică formează impresia iertării rapide a copilului pentru acțiunea lui nedorită: l-am certat, l-am lovit, am exteriorizat furia noastră, copilul a plîns, a suferit durere și a tras concluzia că este deja iertat. Pedeapsa fizică este un proces foarte rapid, mai ales la părinții cu dezinhibiție motorie, obișnuiți să reacționeze la factori stresanți prin acțiune, efort muscular (lovitură), încît copilul nu reușește să conștientizeze vina lui, să-și analizeze comportamentele, să suporte simțul vinovăției. Mult mai eficientă în această privință este pedeapsa prin limitarea copilului în comunicare, distracții etc.
- Pedeapsa fizică complică procesul de comunicare a copilului cu adulții și semenii, îl face necomunicabil, timid, neîncrezut în sine etc. În cazul în care pedeapsa este inevitabilă, e necesar să știm că pedeapsa trebuie să urmeze îndată după fapta nedorită, să fie de scurtă durată.
- Pedeapsa fizică influențează distructiv elementele structurale ale "Eu-lui" copilului: coboară autoaprecierea, frînează independența, distruge imaginea "Eu-lui" pozitiv, sentimentul propriei demnități.

D. Dobson a formulat șase principii care ar trebui să-i ajute pe adulți în soluționarea problemei cu privire la pedepsirea copilului:

- Stabiliți limitele, apoi cereți respectarea lor.
- Reacționați încrezut și ferm la comportamentul demonstrativ al copilului.
- Diferențiați samavolnicia și iresponsabilitatea copilărească. Nu trebuie să pedepsiți copilul pentru fapte neintenționate, pentru că a uitat să îndeplinească rugămintea dvs.
- Atunci cînd conflictul este epuizat, liniștiți copilul și explicați-i totul. Nu cereți imposibilul. Fiți dirijat doar de dragostea față de copil.

Atitudinea corectă, binevoitoare, bazată pe stima copilului este fundamentul bunăstării lui și al sentimentului propriei demnități!

Controlînd, muștrînd, pedepsind pe parcursul întregii copilării, noi suntem bucuroși că avem un copil care se supune total restricțiilor noastre, fără a ne gîndi la urmările survenite. Mult mai tîrziu, în perioada maturizării sociale, suntem indignați la culme și mirați de infantilismul, pasivitatea, neajutorarea copilului nostru. Însă cea mai mare pierdere pe care o suportă "Eu-l" copilului este lipsa sentimentului propriei demnități. Omul lipsit de sentimentul demnității este incapabil să-și exprime și să-și apere opinia, este înfricoșat, acceptă atitudinea de batjocură, înjosire. **Se pierde nucleul, esența, puterea personalității.** Sentimentul propriei demnități își face apariția atunci cînd copilul este capabil să reproșeze: *"Nu vorbi cu mine cu așa voce", "Tu nu ai dreptul să mă pedepsești pentru asta"*. Atitudinea dată poate fi dezvoltată în cadrul relațiilor sincere, de încredere, în condițiile absenței fobiei de a fi pedepsit.

10.2. Rolurile educatoarei în procesul axat pe dezvoltarea copilului

Educatoarele care lucrează cu copiii mici, trebuie să-i trateze din perspectiva dezvoltării.

Ca ARHITECT cadrul didactic:

Numai percepend pe fiecare din ei ca fiind unici, demni de respect și înțelegere, educatoarea va putea crea pentru el experiențe satisfăcătoare. Educatorii care adoptă această perspectivă:

- construiesc procesul educațional stăpînind principiile de creștere și dezvoltare a copilului, în general, și buna cunoaștere a fiecărui copil, în particular.
- încurajează și acceptă inițiativa copiilor. Autonomia și inițiativa sunt factori stimulativi în procesul de stabilire a conexiunilor dintre idei și experiențe. Copiii care pun întrebări și apoi se preocupă să le găsească răspunsuri, devin responsabili de propria lor pregătire.
- furnizează copiilor o serie de materiale, întâlniri cu specialiștii, excursii etc.
- colaborează cu copiii în definirea domeniilor de interes ce urmează a fi dezvoltate în proiectele didactice, învățînd, astfel, împreună cu copiii lor. Interesele și experiențele copiilor sunt construite prin momente din care învață. Educatoarea introduce cunoștințe noi oferindu-le copiilor informațiile necesare la momentul potrivit.
- abordează un subiect testînd în prealabil cunoștințele copiilor, înainte de a le împărtăși cunoștințele noi. Strategia educatorilor care utilizează metoda dezvoltării este aceea de a pune copiilor întrebări pentru a afla ce știu, ce ar vrea să știe și care e modul de a învăța.
- îi încurajează pe copii să pună întrebări, să participe la discuții, să-și formuleze răspunsurile. Încurajează strategiile de gîndire ale copiilor și le arată respect acordîndu-le timpul necesar pentru a răspunde.
- posedă capacități de comunicare și de construire a relațiilor interpersonale cu copiii, cu părinții, cu colegii.

Din moment ce cadrul didactic realizează o educație care răspunde necesităților copilului, stilului predominant de învățare a acestuia, care se centrează pe proces și nu pe produs, el are mai multe roluri: manager, mediator/facilitator, observator, arhitect, secretar, regizor, prezentator.¹⁶

- Evaluează spațiul din perspectiva ochiului copilului
- Proiectează spațiul sălii de grupă și selectează materialele adecvate vârstei copiilor
- Adaptează spațiul la necesitățile și interesele jocului copilului
- Creează posibilități de a explora lumina și umbra, sunetele, culorile și textura
- Integrează elementele din lumea din afară în mediul sălii de grupă
- Reamenajează mediul grupei pentru a crea noi provocări în fiecare centru

¹⁶ Carter, Margie, Curtes, Deb, Training Teachers, Redleaf Press, 1994.

Ca SECRETAR cadrul didactic:

- Creează un model care demonstrează că cuvintele rostite pot fi citite și scrise
- Face reprezentări scrise și picturale ale jocului și limbajului copilului
- Notează literalmente limbajul copiilor (fixează ideile, intențiile copiilor pe lucrările acestora)
- Susține eforturile copiilor la povestirea sau descrierea pe hârtie a jocului sau a creației lor
- Marchează/etichetează tot mobilierul și materialele din spațiul educativ pentru a facilita învățarea
- Pregătește și distribuie părinților, comunității materiale promoționale cu subiect educativ

Ca REGIZOR cadrul didactic:

- Prin buna **cunoaștere și acceptare** necondiționată a fiecărui copil, promovează numeroase strategii și tehnici interactive pentru a face eficientă învățarea, creează oportunități echitabile pentru toți copiii: timp suficient și suport adecvat pentru fiecare copil, ținând cont de diferențele individuale, de stilul și ritmul de învățare
- Ajustează sarcinile la interesele și posibilitățile copilului; schimbă spațiul educativ în funcție de evoluția programului și de nevoile grupe și ale copiilor
- Pune în valoare părțile forte ale copilului pentru a încuraja progresele, a-i spori încrederea în sine și a-l învăța să-și construiască evoluția mizând pe laturile tari, planifică oportunități pentru a le valorifica, a le face funcționale
- Încurajează copiii să-și asume riscuri, fiind în preajmă și oferind susținere
- Planifică și pregătește un proiect prin materiale și activități care solicită efort de grup

Ca MEDIATOR/FACILITATOR cadrul didactic:

- Creează copiilor un mediu stimulativ de joc, favorabil pentru a-și exprima necesitățile, emoțiile și sentimentele; încurajează copiii să facă alegerea, le lasă dreptul să decidă singuri
- Îndeamnă copiii să folosească lucrurile și să-și practice deprinderile în mod spontan, netradițional. Experimentarea unor noi metode de joc reprezintă o cale de dezvoltare a spiritului inventiv
- Facilitează comunicarea dintre copii; creează ocazii de dialog între copii și între copii și adulți
- Prin soluționare de conflicte dezvoltă abilități sociale; oferă copiilor modele de a negocia și a soluționa situații pe cale pașnică
- Stimulează posibilități de exprimare creatoare, independența (în gândire, comportament); stimulează exprimarea și respectă opinia copilului
- Pune în valoare mai mult conținutul jocului, decât respectarea rigidă a regulilor
- Echilibrează eforturile copilului cu posibilitățile lui spre a-i favoriza dezvoltarea, dar și controlul de la interacțiunile sociale, de la învățare și joc
- Interpretează spre a fi mai explicit conținutul mesajelor lansate de copii
- Ajută copilul să-și extindă experiența de cunoaștere și s-o conștientizeze, adresându-i întrebări de tipul: ce face, de ce face, cum a reușit să facă, ce urmează să facă, ce crede că se va întâmpla etc.
- Favorizează trăirea de experiențe reale de către copii, experiențe de viață care, ulterior, ar stimula jocul, prin organizarea excursiilor, întâlniri cu oaspeți adulți și cu semenii, lecturi, vizionare de filme și spectacole etc.

Ca MANAGER cadrul didactic:

- Ține seama de caracteristicile unice ale fiecărui copil, îi respectă ritmul propriu de dezvoltare (nu-l grăbește, nu-l încetinește, are răbdare să-l asculte pe fiecare fără a-i impune alt ritm etc.)
- Asigură un mediu îmbogățit, apropiat/adecvat, specific vârstei, intereselor și posibilităților copiilor
- Regizează un anumit scenariu prin selectarea de teme și materiale sugestive
- Sugerează o varietate de posibilități de joc (cu același material didactic, cu material diferit, cu partenerii);
- Încurajează și susține utilizarea, în manieră liberă și creativă, a materialelor și situațiilor de joc
- Intervine cu noi materiale și idei pe parcurs, fără a întrerupe mersul jocului
- Stimulează lucrul în echipă al copiilor
- Construiește parteneriate educaționale de decizie și acțiune: grădiniță-familie-copii-comunitate; implică familia și comunitatea în procesul de dezvoltare a copiilor

Ca OBSERVATOR cadrul didactic:

- Se percepe și se comportă pe teren ca cercetător în domeniul educației timpurii
- Înregistrează progresul fiecărui copil pe baza observațiilor făcute și a notițelor luate zi de zi despre preferințe, frustrări, atașamente, competențe, stări, comportamente ale copiilor
- Înainte de a interveni și reacționa, observă în ansamblu și în context
- Planifică curriculum-ul pornind de la ideile și interesele copiilor

Calități personale:

- Activ
- Inteligent
- Posedă imaginație creatoare
- Iubește copilul
- Este dornic de a se perfecționa
- Este un bun ascultător
- Este flexibil și realist
- Este capabil să comunice constructiv și să colaboreze

10.3. Dezvoltarea sentimentului de grup

În **Teaching Children to Care**¹⁷, Ruth Charney scria: **“În lumea de astăzi, este extrem de important ca să trecem dincolo de ego-ul nostru și de lecțiile de autocontrol. Trebuie să găsim conexiuni între noi și ceilalți și să ne simțim membrii mai multor grupuri — grupuri intime, comunitare sau chiar lumea întreagă. Trebuie să-i învățăm pe copii să fie preocupați de ceilalți, după cum și ceilalți sunt preocupați de ei”.**

¹⁷ Charney, R., Teaching Children to Care, Greensield: North-East Foundation for Children, 1992, p.32.

R. Charney aprecia că educatoarele construiesc sentimentul comunității zi de zi, cerîndu-le copiilor:

- **Să cunoască numele celorlalți.** Copiii învață și folosesc numele celorlalți, familiarizîndu-se cu interesele și cu sentimentele acestora, cu părțile tari și slabe ale acestora.
- **Să-și aștepte rîndul.** Pe măsură ce cresc, acest lucru se petrece deseori fără ceartă sau fără ca ei să părăsească activitatea pe care o desfășurau.
- **Să împartă.** Copii încep să-și împartă cu educatoarea din atenția și timpul lor, precum și spațiul la cutia cu nisip, gustarea, creioanele, jucăriile, cunoștințele, experiența, ideile etc., cu ceilalți copii.
- **Să facă loc în cercul lor.** Copiii învață să le facă loc în cercul lor întîrziatilor sau nou-veniților și să stea alături de cei care nu le sunt în mod necesar cei mai buni prieteni.
- **Să se alăture altora.** Copii învață cum să se alăture grupurilor restrînse de o manieră constructivă și să lucreze cooperînd.
- **Să-i invite pe ceilalți să li se alăture.** Copii învață cum să facă invitații pentru cei care li se vor alătura activității lor.
- **Să fie prietenoși.** Copiii învață cum să salute și să-și exprime interesul pentru ceilalți, să acorde ajutor cînd este nevoie.
- **Să colaboreze.** Copiii colaborează la proiecte, soluționează probleme și se joacă împreună ca o echipă sau în grup.
- **Să soluționeze conflictele.** Copii învață că, discutînd despre diferite probleme, comunicînd sentimentele și punctele lor de vedere, conflictele se pot soluționa eficient.

Pe măsură ce își asumă roluri de conducători sau de adepți, de specialiști sau de elevi, ei încep să rezolve probleme și să-și stimuleze reciproc capacitatea de a le rezolva. Negocierea, comunicarea și compromisul sunt învățate cel mai bine interacționînd cu ceilalți. După ce copiii își exersează deprinderea de a interacționa, le este ușor să o folosească. Acest tip de deprinderi vor fi necesare pentru a întreține cu succes diferite relații în viață.

Trebuie să le permițeti copiilor să interacționeze cu ceilalți în nenumărate moduri, în grupuri mari și mici, cu unul sau cu doi copii deodată. De exemplu, Cornel, un băiat de șase ani, îl privește pe Doru, de patru ani, chinîndu-se să alcătuiască un puzzle dificil reprezentînd o navetă spațială. Cornel se așază lîngă Doru și-i cere voie să se joace și el. Cornel potrivește două piese din puzzle. Doru completează cu o piesă și Cornel cu o alta. Privind și discutînd diferite strategii, Doru a cîștigat o nouă deprindere. Cornel se simte important învățîndu-l și ajutîndu-l pe prietenul său mai mic.

„LEGILE COPILULUI” — Maria MONTESSORI

„Nu folosi forța cu mine. Asta mă obișnuiește cu ideea că numai puterea contează. Voi răspunde mult mai bine dacă sunt condus”.

„Nu fi inconsecvent. Asta mă pune în încurcătură și mă face să încerc să scap nepedepsit, indiferent ce fac”.

„Nu-mi face promisiuni, s-ar putea să nu le poți ține. Asta mă va face să-mi pierd încrederea în tine”.

„Nu mă face să mă simt mai mic decât sunt. Voi încerca să-ți demonstrez contrariul, purtându-mă ca o persoană „importantă”.

„Nu face în locul meu nimic din ceea ce aș putea să fac singur. Asta mă face să mă simt ca un copil și voi continua să te „folosesc” în serviciul meu”.

„Nu-mi menaja „relele obiceiuri”, acordă-mi cât mai multă atenție. Altfel nu faci decât să mă încurajezi să le continui”.

„Nu mă corecta în public. Voi fi mult mai sensibil dacă-mi vei vorbi blînd între patru ochi”.

„Nu încerca să discuți comportamentul meu în febra conflictului. Din anumite motive, auzul meu nu e foarte bun în acel moment, iar cooperarea mea e și mai slabă. E mai bine să acționezi cum este cazul, dar hai să nu vorbim despre asta decât mai tîrziu”.

„Nu încerca să-mi ții predici. Vei fi surprins să constăți cît de bine știi ce e bine sau rău”.

„Nu mă face să simt că greșelile mele sunt păcate. Trebuie să învăț să fac greșeli fără a avea sentimentul că nu sunt bun de nimic”.

„Nu mă cicăli. Dacă o faci, va trebui să mă protejez prin a părea surd”.

„Nu-mi cere explicații pentru comportamentele mele greșite. Cîteodată nici nu știi de ce am procedat așa”.

„Nu mă pedepsi prea tare. Mă sperii ușor și atunci spun minciuni”.

„Nu uita că-mi place să experimentez. Învăț din asta, deci, te rog să te obișnuiești”.

„Nu mă feri de consecințe. Trebuie să învăț din experiență”.

„Nu mă respinge cînd pun întrebări cinstite. Dacă o faci, vei constata că nu te mai întreb și îmi caut informațiile în altă parte”.

„Nu încerca niciodată să arăți că ești perfect și infailibil. Mă faci să simt că nu voi putea să te ajung niciodată”.

*„Nu uita că eu nu pot crește fără încurajări și înțelegere, dar cîteodată o apreciere, chiar cîștigată cîstit, este uitată.
Mustrarea batjocoritoare — NU”.*

„Poartă-te cu mine cum te porți cu prietenii tăi; atunci voi deveni și eu prietenul tău. Ține minte: învăț mai mult de la un model decât de la un critic”.

„Și, în afară de asta, te iubesc foarte mult..., te rog, iubește-mă și tu în schimb!”

11. PLANIFICAREA ÎNVĂȚĂRII

11. PLANIFICAREA ÎNVĂȚĂRII

Sumar

- **Strategii educaționale care reflectă abordarea integrată a dezvoltării copilului și centrarea procesului educațional pe copil**
 - Metode active, participative de învățare
 - Strategii de individualizare a învățării prin utilizarea teoriei multiplelor inteligențe. Exemple
 - Strategii adecvate învățării prin descoperire. Exemple
 - Strategii de promovare a învățării prin cooperare. Cooperare versus competiție. Avantaje și dezavantaje. Exemple
- **Evaluarea dezvoltării copilului**
 - Importanța cunoașterii psihopedagogice a copilului în procesul evaluării
 - Funcții ale evaluării. De ce facem evaluarea?
 - Principii ale practicii evaluative
 - Metode de evaluare a copilului:
 - Observarea copilului — baza unei evaluări documentate. Rolul observării. Ce observăm? Exemple
 - Analiza produselor activității copilului. Portofoliul copilului.
- **Planificarea programului zilnic**
 - Factori care trebuie luați în considerare în planificarea unei zile echilibrate
 - Momentele importante ale unei zile

Pentru a realiza o planificare adecvată copiilor, cadrul didactic trebuie să răspundă la următoarele întrebări:

1. Ce așteptări pot să am în privința copilului în fiecare stadiu al dezvoltării sale?
2. Cum învață copilul în fiecare stadiu al dezvoltării sale?
3. Ce știu despre fiecare copil pentru a mă ajuta să individualizez programul educațional?
4. Ce tipuri de activități sunt adecvate fiecărui copil?
5. Ce tipuri de materiale de învățare sunt adecvate fiecărui copil?
6. Cum pot adapta mediul și materialele de învățare pentru a include în activități și copiii cu deficiențe?
7. Care strategii de învățare sunt cele mai eficiente pentru fiecare copil?
8. Ce rol vor avea părinții în cadrul programului educațional?

La unele dintre aceste întrebări am încercat să vă ajutăm să răspundeți prin sugestiile, recomandările și exemplele pe care vi le-am prezentat. Important de reținut este faptul că toate aceste răspunsuri duc spre o planificare științifică a procesului educațional care subsumează tuturor principiilor enumerate la începutul acestui ghid.

11.1. Strategii educaționale care reflectă abordarea integrată a dezvoltării copilului și centrarea procesului educațional pe copil

În procesul educațional:

Copilul

Educatorul

Pentru realizarea curriculum-ului centrat pe copil educatorul stabilește scopuri pentru fiecare copil, luând în considerare toate aspectele dezvoltării lui: vârsta intelectuală, ritmul de dezvoltare, temperamentul, punctul forte (prin care copilul este pus în valoare), veriga slabă (pe care nu o spune copilului, copiilor)...

Pentru ca să-i ajute pe copii să realizeze aceste scopuri, educatoarele gîndesc strategii — selectează metode, tehnici, procedee. Este binevenit ca educatoarea să pregătească mai multe strategii pentru atingerea fiecărui scop, s-ar putea ca de la caz la caz să nu fie eficiente, să trebuiască schimbate, adaptate.

CENTRAREA PE COPIL ARE LOC ATUNCI CÎND:

- **se respectă principiul constructivismului:** învățare interactivă, învățare semnificativă, învățare prin descoperire, învățare tematică, interdisciplinaritate — învățare integrată;
- **se oferă un mediu educațional fizic/emoțional:** confortabil, îmbogățit, deschis, securizant, stimulat, flexibil;
- **se facilitează comunicarea prin:** lucrul în grup, proiect, echitate, acceptare necondiționată, încurajare, confidențialitate, sensibilitate, flexibilitate.
- **Este subiect al învățării** — poziție activă, opinie personală, responsabilitate;
- **Are noi roluri:** partener, interlocutor, gînditor, prieten, organizator, ascultător, persoană care rezolvă probleme, evaluator;
- **Se implică în comunicare,** negociere, interacțiune, luare de decizii.
- **Posedă cunoștințe despre copil:** caracteristici de vîrstă, tip de inteligență, stil de învățare, experiență anterioară, interes, nevoi;

Familia

Copiii învață cel mai bine când sunt **motivați** și când metoda de învățare îi absoarbe și este potrivită pentru ei.

- **Are noi roluri:** manager, facilitator, moderator, coechipier, designer, secretar, observator, prieten, mentor, evaluator, motivator, informator/instructor, eliberator;
- **În comunicare** oferă ascultare, încurajare eficientă, constantă, toleranță, simțul umorului, sensibilitate, dezvoltare emoțională.
- **Are cunoștințe despre copil:** caracteristici de vîrstă, nivel individual de dezvoltare, interese, nevoi, experiențe anterioare;
- **Îndeplinește noi roluri:** educator, prieten/mentor, avocat, partener, expert, asistent...
- **În comunicare:** ascultare, încurajare constantă, afecțiune, toleranță...

CARACTERISTICA METODELOR INTERACTIVE, PARTICIPATIVE DE ÎNVĂȚARE

„**Procesul de învățare** este acea activitate reflexivă care îi oferă posibilitate celui care învață să se inspire din trecut, să înțeleagă și să evalueze prezentul, în așa fel încît să materializeze viitorul și să capete cunoștințe noi.” (Kirby, 1995)

Pentru ca informația să se transforme în cunoștințe, care vor influența comportamentul, trebuie să ne conformăm unui anumit tip de învățare. Învățarea bazată pe metodele participative de predare este cheia spre finalitățile de succes. Noi toți învățăm prin diferite căi. Copiii învață cel mai bine când sunt **motivați**, când metoda de învățare îi absoarbe și este potrivită pentru ei.

Metodele participative de învățare pot fi distractive și efective, dar dacă nu sunt bine planificate și practicate, pot deveni dificile și improprie atît pentru educator, cît și pentru copii. S-ar părea că dvs. pierdeți controlul asupra grupei de copii, dar de fapt îl împărțiți cu aceștia, și tot dvs. rămîneți responsabil de învățare, disciplină și de crearea și menținerea unui mediu sigur.

Avantajele specifice ale metodelor participativ-active de învățare includ următoarele:

- implică direct și activ copiii în procesul vizat: aceștia sunt *activ angajați* în procesul de învățare proprie, ceea ce le permite să-și construiască o *experiență proprie*;
- contribuie la satisfacerea în mod firesc a necesităților, și nu forțarea acestei evoluții după un anume tipar;
- varietatea de experiențe de învățare *mărește* nivelul de energie și interes;
- sunt acceptate *diferite experiențe* de viață;
- promovează, mai degrabă, cooperarea între participanți, decît competiția;
- asigură oportunități membrilor grupului și educatorilor de a-și recunoaște și pune în valoare potențialul individual și a-și spori respectul de sine;

Cerințe privind selectarea metodei de predare/învățare

- permit copiilor de a se cunoaște reciproc și a extinde relațiile;
- promovează depinderi de ascultare activă și comunicare eficientă între copii;
- promovează/dezvoltă toleranța, înțelegerea și acceptarea necesităților proprii și ale altora;
- facilitează formarea comportamentelor corecte vizavi de problemele sensibile;
- încurajează inovațiile și creativitatea.

(CARICOM & UNICEF, 1999; CARICOM, 2000)

În funcție de obiectivele de referință pe care le aveți de realizat în procesul de predare/învățare, puteți utiliza următoarele metode interactive, participativ-active: *joc de rol, dramatizare, masa rotundă, asalt de idei/brainstorming, studiu de caz, luarea deciziilor, discuții în grupuri, în perechi, grupurile „zum-zum”, povestirile în flux, în lanț, dezlegarea ghicitorilor, Jigsaw, predare prin intermediul grupurilor de lucru, analiză situațională și studii de caz; practici demonstrative și ghidate; observații comportamentale; jocuri educaționale și simulări; interviul; lucrul în grupuri (mai mari sau mai mici); povestirea istoriilor de viață; activități audio-vizuale, (mini) proiecte — individuale și colective etc.*

Metodele activ-participative de învățare sunt, cu adevărat, CENTRATE PE COPIL.

Pentru o selectare reușită a metodei de lucru adecvate activităților propuse încercați, mai întâi, să răspundeți la următoarele întrebări:

- Este această metodă adecvată pentru îndeplinirea obiectivului propus?
- Utilizarea metodei asigură îndeplinirea obiectivului în cel mai simplu mod sau efectul este inutil?
- Metoda respectivă este bună pentru mine?
- Această metodă este potrivită pentru copii; se potrivește cu așteptările lor?
- Permite aceasta o învățare a cunoștințelor, deprinderilor sau a atitudinii?
- Solicită un nivel mai mare sau mai mic de cunoștințe, deprinderi sau atitudini decât le dețin în prezent copiii?
- Cât timp durează?
- Cât spațiu ocupă?
- Ce deprinderi specializate solicită?
- Sunt competent în acest domeniu?
- Ce materiale suplimentare, accesorii sunt necesare?
- Sunt acestea disponibile?
- Solicită această metodă activitate sau pasivitate din partea copilului?

Individualizarea învățării prin utilizarea teoriei multiplelor inteligențe

În concepția lui Howard Gardner caracteristica cognitivă a omului este descrisă de ansamblul de deprinderi, abilități, înclinații, talente grupate pe nouă tipuri de „inteligențe”. Toți indivizii normali posedă aceste inteligențe, care

Fiecare copil este unic!

Exemplu privind dominanța uneia dintre tipurile de inteligență cu impact asupra stilului individual de învățare:

interacționează și se combină într-un mod unic, singular. Toate tipurile de inteligențe foarte rar se manifestă în mod independent, ele, practic, acționează complementar, concurent, compensatoriu și coordonat. H. Gardner susține că un individ reprezintă o „colecție de inteligențe” și, chiar dacă un registru de inteligență nu este prea dezvoltat, combinația celorlalte tipuri, unde cunoaște o mai înaltă dezvoltare, îi permite să activeze cu succes într-un anumit domeniu.

H. Gardner critică sistemele de învățământ în care sunt recunoscute doar două tipuri de inteligențe, cea verbală și cea matematică. El consideră că inteligența este multidimensională. Un curriculum axat pe dezvoltare și formare recunoaște multidimensionalitatea, existența diferențelor, deci îl are pe H. Gardner un susținător al său.

Implicațiile teoriei multiplelor inteligențe (T.M.I.) în realizarea curriculum-ului are următoarele consecințe:

- Impune cunoașterea îndeaproape a copilului: a profilului de inteligență — aptitudinile, detectarea punctelor forte și a punctelor vulnerabile; stilurile de învățare, ritmul de dezvoltare; interesele; cultura familiei etc.
- Impune proiectarea demersurilor pedagogice necesare pentru individualizarea procesului educațional prin proiectarea obiectivelor, a strategiilor, a mediului educațional favorabil învățării autentice; reglarea și ajustarea permanentă a demersurilor pedagogice.

Implicarea T.M.I. impune conștientizarea de către educatori și părinți că toate tipurile de inteligențe au același grad de importanță în dezvoltarea personalității copiilor și pentru integrarea lor în societate. Inteligențele reprezintă diferite domenii și conținuturi, diferite modalități de învățare.

Educatoarea din grupa pregătitoare este îngrijorată de Sergiu (6 ani), că în fiecare zi își alege să activeze numai Centrul „Blocuri” (de construcții) și, oricât l-ar provoca dînsa să meargă în alte centre, el refuză, merge mereu în același centru și deseori activează singur: cum va învăța el să colaboreze, să comunice, să citească, să scrie?

La tema zilei „Încălțăminte”, Sergiu ca de obicei și-a ales centrul „Blocuri”, a construit o clădire cu multe niveluri, cu intrări arcuite, o clădire foarte frumoasă. La întrebarea: „Ce ai construit, Sergiu?”, el a răspuns că a construit un magazin de încălțăminte. Educatoarea l-a întrebat, cum să înțeleagă lumea că acesta este magazin și nu restaurant ori muzeu, cum deosebește el în care clădire e magazin, în care e teatru etc., întrebare la care Sergiu a răspuns că pe ele este scris, că el va scrie o firmă, că va desena marfa cuvenită. Pînă la urmă, Sergiu a scris o listă de încălțăminte, a desenat și a decupat încălțăminte, ajutat de ceilalți copii, a desenat bancnote (lei, dolari), au mai adus și încălțăminte de-a lor, s-au jucat „de-a magazinul” — au vîndut, au cumpărat etc.

Deci s-a produs o renunțare la sarcini uniforme, la perspectiva limitată a concentrării pe sarcini ce vizează doar competențele de tip academic (scris, citit, numărat, socotit etc.), ceea ce s-a întîmplat a fost, cu adevărat, o **practică didactică centrată pe copil**, pe necesitățile lui și, în acest mod procedînd, educatoarea l-a stimulat pe copil să valorifice resursele individuale prin implicarea mai multor inteligențe.

Acesta este un exemplu de realizare a individualizării, posibil în cazul respectării principiilor teoriei multiplelor inteligențe, care ne conduce și spre stilurile de învățare:

Exemple de strategii didactice adaptate tipurilor de inteligențe (în tabelă):

Tema: Povestea „Salba veveriței”

Prin activitățile enumerate se personalizează învățarea, se găsește sensul în care trebuie adaptat curriculum-ul pentru fiecare copil – „unicat”, care are anumite particularități individuale și de vîrstă, un anumit potențial, un anumit stil de învățare, anumite aptitudini, interese, nevoi educaționale, disponibilitate și capacități de învățare.

1. Încurajarea copiilor să-și utilizeze inteligențele preferate pentru învățare;
2. Activitățile educaționale să facă apel la diferite tipuri de inteligențe și stiluri de învățare;
3. Evaluarea învățării să ajute la identificarea stilului de învățare al copilului;
4. Rolul cadrului didactic este acela de îndrumător, facilitator al activității de învățare a copiilor.

Tip de inteligență	Întrebarea pe care și-o pune educatorul?	Strategii didactice
Naturalistă	Cum aş utiliza natura în predarea poveştii	Prin reactualizarea cunoştinţelor despre animalele de pădure, imitarea sunetelor produse de ele, a mişcărilor lor; crearea unui decor-secvenţă din pădure, utilizînd figurine, plante de cameră.
Verbal-lingvistică	Cum aş putea utiliza limbajul verbal pentru ca un număr mare, poate chiar toţi copiii, să înţeleagă povestea?	Utilizarea dialogului: copiii pun şi răspund la întrebări, fac predicţii, sunt coautori. Vor crea subiecte noi, introducînd şi alte personaje, alte acţiuni, scene ...
Vizual-spaţială	Cum aş utiliza grafica, imaginea, jucăria pentru a vizualiza ideile din poveste?	În timpul predării voi desena personajele din poveste. Unele secvenţe le voi preda prin dramatizare, copiii vor reda prin pantomimă acţiuni, emoţii, trăite de personaje. Copiii vor ilustra cu ajutorul jucăriilor povestea, vor construi din blocuri decorul sau scene din poveste.
Logico-matematică	Cum aş putea valorifica limbajul logico-matematic, cunoştinţele copiilor despre: mulţimi, numere, calcule, clasificări, operaţii logice pentru învăţarea acestei poveşti?	Copiii vor număra personajele, acţiunile realizate de fiecare din ei, vor răspunde la întrebări: de cîte ori a încercat Arică să o ajute pe Veveriţă? Cîte remedii a utilizat el? Cine a mai ajutat-o? De ce...?
Muzical-ritmică	Cum aş utiliza sunetul, melodia, ritmul pentru învăţare?	Vor audia diverse melodii, vor selecta melodia care arată dispoziţia Veveriţei dimineaţa, după ce a pierdut măgelele, cînd Arică ăa adus nuci. „Să mergem ca şi Arică, bătînd din palme tactul”. Compunerea cîntecului Veveriţei, a lui Arică.
Corporal kinestezică	Cum aş putea include limbajul chinestezic – mişcarea corpului în învăţarea poveştii?	Dramatizare; săriturile veveriţei: în înălţime, adîncime, peste obstacole; imitarea mersului ariciului /cu sprijin pe palme şi tălpi. Joc – sărbătorirea bucuriei Veveriţei.
Intrapersonală	Cum aş valorifica limbajul interior, reflecţia personală, emoţiile, trăirile afective, motivaţiile.	Întrebări: Care este dispoziţia Veveriţei? (veselă, tristă); Cum altfel decît Arică aţi putea ajuta Veveriţa? Ce aţi schimba în poveste?
Interpersonală	Cum să utilizez cooperarea, colaborarea în învăţare?	Discuţie în perechi: Cine ţi-a plăcut cel mai mult din poveste? De cine ţi-a plăcut cel mai puţin? De ce? Compunerea unei scrisori „în lanţ” adresată unui personaj din poveste. Realizarea în grup a decorului, a unei scene din poveste. Joc de rol în grup mic.
Existenţială	Cum aş utiliza filozofia poveştii pentru a înţelege mai bine faptele şi consecinţele lor?	Conexiuni cu viaţa personală /evocări / momente similare cu ale personajelor, care au fost soluţiile? Întrebare: ce preluăm din comportamentul fiecărui personaj?

Fiecare copil este unic!

Învățarea în microgrupuri, unde copiii realizează anumite sarcini deschise în baza poveștii „Salba Veveriței”, îi ajută pe copii să-și valorifice propriile resurse, să-și formeze capacitățile de autocunoaștere, de autoinstruire, de colaborare, cooperare, se bucură de succes, își dezvoltă motivația pentru învățare permanentă, pentru că răspunde nevoilor și dorințelor lui.

Organizarea procesului educațional în bază poveștii „Turțița”, ținând cont de diversitatea inteligențelor copiilor de 2-3 ani.

Educatorea iese din stilul tradițional de a veni în fața copiilor cu povestea prin jucărie sau tablou, teatru. Ea începe predarea cu coacerea împreună cu copiii a turțițelor. A pregătit suficient de multe materiale: ingrediente, vase etc.

Copiii observă fiecare ingredient și, explorându-l împreună cu educatoarea, descoperă și enumeră caracteristicile, de exemplu ale făinii: este albă, moale, caldută etc. Copiii iau câte un pumnisor de făină, presărind-o în castron și zicând „eu presar făină în castron. Făina este albă, moale”. În același mod se procedează cu fiecare ingredient. Apoi, împreună cu educatoarea, amestecă ingredientele, obținând o masă omogenă. Frământă aluatul, modelează turțițele, le pun ochi din miez de nucă, gură din felii de măr, le coc și le mănâncă. Copiii s-au implicat într-un proces de cunoaștere prin acțiune directă cu obiectele, ei explorându-le prin folosirea simțurilor, verbalizând prin identificarea caracteristicilor și observând rezultatul combinației ingredientelor (ce se întâmplă dacă punem apă peste făină?, ce se întâmplă dacă punem puțină apă?, dar multă?, cum este aluatul?, ce se întâmplă dacă îl frământăm?, ce se întâmplă dacă îl punem în cuptor? etc.

A doua zi, când educatoarea le spune povestea „Turțița”, ei sunt activi, deoarece deja știu ce vrea, cu bună seamă, moșul. Răspund la întrebări, deci se poate utiliza cu succes dialogul, copiii identificând cu ușurință subiectul și acțiunea poveștii, menținând treaz interesul lor.

Educatorea a condus activitatea pornind de la experiența de învățare a copiilor prin explorare și acțiune directă cu obiectele, experiență pe care au putut-o asocia cu ușurință de subiectul poveștii. O astfel de activitate implică toate tipurile de inteligență și răspunde nevoilor de învățare ale copiilor.

Am prezentat doar câteva strategii utile în demersurile de realizare a procesului educațional individualizat:

- Încurajarea autonomiei copilului în alegerea mijloacelor de învățare;
- Încurajarea autonomiei copiilor prin organizarea condițiilor de învățare în funcție de opțiunile personale;
- Prezentarea curriculum-ului într-un mod adecvat resurselor copiilor, asimilarea noului în ritm propriu fiecărui copil;
- Conceperea unor unități de învățare destinate diferitelor categorii de copii.

Pornind de la teoria lui H. Gardner, educatorii proiectează activități educaționale capabile să sprijine diversitatea, valorificarea optimă a diferențelor individuale, realizarea unui proces educațional individualizat.

**Adevărata „predare” a învățătorului este să creeze condițiile cele mai favorabile pentru autoînvățare...
Adevărata predare nu este aceea care oferă cunoștințe, ci aceea care îi stimulează pe elevi să și le cîștige.
S-ar putea spune că predă cel mai bine acel care predă mai puțin.**

John Milton Gregory

Învățarea prin descoperire

Învățare prin descoperire (uneori numită „investigație”) este procesul prin care i se permite copilului să dețină rolul major în experiențele sale de învățare. Pentru ca învățarea prin descoperire să fie eficientă, mediul, atitudinea adultului trebuie să contribuie nu să distragă, adultul nu forțează propria idee, lasă din mîna sa procesul învățării atunci cînd copilul se poate singur descurca.

E înspăimîntător? Pentru pedagogii furnizori de informație va fi dificil să învețe noile roluri, dar este posibil.

În învățarea prin descoperire pentru transformarea educației în interacțiune sunt implicate patru componente:

- 1. copilul**, participant activ, care soluționează probleme, implicat în proces de studiu personal, are posibilitatea să observe, exploreze, experimenteze, să analizeze, să descrie fenomene și lucruri necunoscute, să învețe cuvîntul.
- 2. educatorul** — resursă de motivare, stimulare, clarificare sau explicare, cu mare grijă de securitatea copiilor, avînd rol de asistent, ghid, facilitator.
- 3. mediul** include familiaritate și libertate în acțiune,
- 4. conținutul** poate fi nou, sau un adevăr afirmat pe care copilul trebuie să-l găsească și să-l folosească.

Cadrele didactice folosesc diverse ocazii — spontan apărute și special planificate —, ca să implice copiii să descopere cunoștințe:

La plimbare copiii mici „pictau” cu apă cu perii mari pe o suprafață pe jumătate însorită, pe altă jumătate umbrată. Lucrau pasionați, dar peste vreo cîteva minute un copil s-a apropiat și le zice: „Dinu, dar desenul tău a dispărut, uite, a lui Nicu este, dar al tău nu-i. De ce oare?” Dinu nu s-a simțit prea bine. Educatoarea le-a ajutat să găsească răspuns la întrebare — că unul desena la umbră, altul la soare și, continuînd să experimenteze, au înțeles că soarele usucă pictura și ea dispăre, desigur a dispărut și pictura lui Nicu, dar puțin mai tîrziu. Copiii au zis „a dispărut”, educatoarea le-a spus: „da, apa a dispărut, soarele a încălzit-o și ea s-a evaporat”.

*Experiențe similare au trăit și copiii care stropeau plantele pe răzor. Cărau apa de la robinet, turnau la rădăcina plantelor: „Pămîntul sughe apa, vedeți, o torni și îndată dispăre. Pe asfalt nu dispăre îndată, stă mult timp.” „De ce credeți că se întîmplă acest lucru?” îi întreabă educatoarea. „Pămîntul este uscat; pămîntul este rar și apa poate trece prin el; asfaltul este tare și apa nu trece” — s-au dat cu părerea copiii. Educatoarea i-a ascultat și zice: „Da, prin **sol** apa trece, el îi permite să treacă. Solul*

este **permeabil**. Ce puteți spune despre asfalt, dacă solul este permeabil?” „Asfaltul nu permite apei să treacă prin el, solul este permeabil, iar asfaltul nu este permeabil” — au zis copiii. „Copii, asfaltul **este impermeabil**”. „Ce bine că asfaltul este impermeabil, vom aduce multă apă și se va face un lac, vom pune bărcuțele pe el” — a zis Radu, care ținea în mâini o bărcuță. „Eu vreau să facem un lac pe pământ nu pe asfalt” — zice Alina. S-au contrazis ei, unde să construiască lacul, pînă la urmă au construit două lacuri, au numărat cîte butelii au turnat. Apa tot dispărea, dar de la o vreme s-a oprit „S-a saturat pământul/ solul să mai bea apă, și iată lacul”, au reușit să se joace cu bărcuțele, să danseze desculți în băltoacă. Așa au descoperit copiii unele proprietăți, ca apoi să experimenteze cu diverse materiale: lut, nisip, bucăți de piele, hirtie, țesătură, plastic, să treacă de la acest subiect la construcții, să cunoască multe alte proprietăți ale apei și ale altor materiale: solubilitate, insolubilitate, penetrare, reversibilitate, ireversibilitate, stările apei etc.

Copiii au manifestat interes pentru tema „Focul”. Acest studiu tematic a fost planificat, au fost implicați părinți, pom-pierii ca experți. Investigațiile despre efectele focului au fost realizate pe cale experimentală asistate de educator, unele în discuții cu pompierii, copiii s-au documentat și din literatură. Au „citit” texte. Copiii au adus informații pregătite în familie, au elaborat cartea „Focul este prieten, focul este neprieten”. Unii părinți și copiii din grup s-au pregătit pentru dezbateri cu subiectul „Focul este prieten, focul este neprieten”. Au adus argumente interesante și contrargumente convingătoare. A fost bine că au participat părinții, copiii încă nu pot singuri participa la discuții competitive, nu-și pot controla emoțiile. Copiii s-au ales cu cunoștințe, despre lumea fizică și naturală, au însușit strategii cu care pot extinde procesul de cunoaștere.

Copiii învață descoperind:

- Pornind de la o întrebare, o problemă, o ipoteză, o observare, un fenomen un obiect etc.
- Cu sprijinul adultului: securitate, mediu, limbaj
- Învață independent, individual, în grup
- Spontan, acceptă să fie desfășurată după un plan sau algoritm
- A sistematiza, nota, răspînd rezultatele

Avantajele învățării prin descoperire:

- Copilul vrea să se implice, îi sporește interesul, încrederea în sine, atenția, el află căi de a găsi informația de care are nevoie, modalități de a descoperi adevărul
- Impune participarea completă și independentă a copilului
- Permite libera exprimare a propriei creativități
- Ea lasă loc realizărilor personale
- Această învățare este ușor de adaptat, este multilaterală
- Plictiseala și apatia sunt reduse la minimum
- Se dezvoltă relații de prietenie
- Permite utilizarea diferitelor metode, deoarece fiecare copil poate aborda problema din perspective diferite

**Copiii trăiesc bucuria
descoperirii!**

**Prea dăunătoare și dure sunt
dezavantajele competiției
pentru a fi încurajată în perioada
timpurie!**

PROBLEME:

- Pentru cadrele didactice este mai ușor să informeze decât să pregătească materiale.
- Unde există libertate în educație, există și responsabilitate, necesită motivare pentru a provoca copiii.
- Metoda investigației are nevoie de timp. Uneori copiii urmăresc subiectul o vreme, ca apoi să acționeze neproductiv. Educatorul fiind pus în situație să găsească „catalizatori”: sugestii, motivare, materiale, strategii de continuare.

Metoda de învățare prin descoperire dezvoltă la copii:

- Capacitatea de a observa
- Capacitatea de a explora și experimenta
- Capacitatea de a analiza
- Capacitatea de a formula și adresa întrebări
- Capacitatea de a înainta ipoteze

Adevărata siguranță se găsește mai degrabă în solidaritatea socială decât în efortul individual izolat.

(F.M.Dostoievski)

Învățarea prin cooperare¹⁸

COMPETIȚIE ori COOPERARE? Care sunt avantajele și dezavantajele lor?

COMPETIȚIE

AVANTAJE:

- Relațiile competitive motivează sporirea performanțelor superioare
- Motivează afirmarea de sine, incluzând activitatea de afirmare proprie
- Stimulează efortul și productivitatea individului
- Promovează normele și aspirațiile înalte
- Micșorează distanța dintre capacitate și realizări

DEZAVANTAJE:

- Contribuie la formarea atitudinii agresive față de colegi, obstrucționarea lor
- Sporește rivalitatea cu colegii pentru dobândirea superiorității și poziției sociale pe o treaptă mai înaltă
- Nu sporește motivarea de învățare a întregului grup
- Determină conflicte și comportamente agresive în grup
- Slăbește interacțiunea între copii
- Impune manifestarea încercării de a-i împiedica pe ceilalți să obțină performanțe înalte (și din partea celor care reușesc în materie și din partea celor care trăiesc în umbră)
- Duce la lipsă de comunicare, lipsă de încredere reciprocă
- Amplifică anxietatea copiilor, teama de eșec
- Determină egoismul

¹⁸ Cosmovici, Andrei, Iacob, Luminița, Psihologie școlară, Polirom, Iași, 1999.

Cooperarea este o strategie de învățare, pe care o putem organiza în orice moment al zilei, la orice activitate.

Da, copiii trebuie să învețe a coopera: să învețe a se accepta, a colabora, a negocia, a oferi, a cere ajutor

(prietenii nu cresc în grădină)

COOPERARE

AVANTAJE:

- Copiii sunt apreciați pozitiv
- Toți copiii ajung să aibă rezultate bune
- Crește stima de sine, încrederea în forțele proprii
- Este utilizată o varietate de forme de interacțiune, sunt generate sentimente de acceptare și simpatie
- Se instaurează bună-înțelegerea și armonia
- Copiii cooperează în perechi, în grupuri
- Însușesc modele de lucru în comun
- Învață de la semenii
- Copiii oferă ajutor
- Copiii manifestă atitudine pozitivă față de semenii și adulții
- Își dezvoltă inteligența interpersonală
- Copiii își asumă responsabilitate de propriile rezultate și de rezultatele fiecăruia din grup
- Este stimulat comportamentul de facilitare a succesului celorlalți
- Diminuează anxietatea

DEZAVANTAJE:

- Apare „lenea” socială (cînd copiii lucrează în grupuri mari cum ar fi brainstormingul)
- Unele cadre didactice nu pot renunța la rolul lor comod, tradițional de informator și nu-l pot asuma pe cel de facilitator, consultant. Pe altă parte și copiii, obișnuiți să asculte numai ce spune cadrul didactic, să răspundă numai la întrebările lui, e mai simplu decît să fii tu responsabil de ceea ce faci.

**Jocul te ajută să intri în relații
cu ceilalți și cu lumea!**

Educatorii prin propriul model facilitează învățarea de a coopera de îndată ce copiii vin la grădiniță, prin a-i saluta, îmbrățișa, zîmbi, prin activitățile de socializare, cîntece, complimente, jocuri. Copilul aude mereu: suntem prieteni, așa îmi ajut prietenii, împart și prietenilor merele aduse de tăticul, omagiem prietenul, felicităm mama prietenului, scriem scrisoare prietenului,... a venit în sala de clasă bunică prietenului etc. La activitățile de muzică, de dans copiii mici și mari dansează în perechi, se îmbrățișează, învață a se accepta, a face ceva în același ritm. Pictează împreună, taie fructe pentru salată — vor mânca toți etc.

Una din cele mai frecvente activități de învățare, prin care copiii fac diferite descoperiri, cooperînd, este **jocul liber**, organizat, condus și orientat de copii — joaca activă. În sala de grupă, joaca reprezintă și activitatea copiilor în centre cu materialele, cu recuzitele. Educatoarele au rol de observator, vin cu sugestii: fie materiale pentru dezvoltarea jocului, fie cu o întrebare ca de la egal la egal, fie partener de joc cu drepturi egale cu ale copiilor — în funcție de vîrsta, necesitățile copiilor.

Copiii de 5-6 ani, jucîndu-se în curte, au observat cum la construcția blocului din apropiere a căzut de la înălțime un panou de beton. Unii numai au auzit bubuitura. Aceasta i-a mirat, îngrijorat, înspăimîntat.

S-a început discuția, întrebările: de ce? Ce s-a întîmplat? Oare a suferit cineva? Ce e de făcut ca să nu se întîmple așa lucruri? Copiii au spus ce emoții trăiesc: că s-au speriat, că le este frică să nu cadă vreun perete din blocul în care locuiesc. Au propus să observe mai îndeaproape, mai mult timp. Copiii și educatoarea au decis că este bine să discute cu tăticul lui Mircea, care lucra la construcție, despre lucrări, despre regulile de securitate, respectarea lor. Ei au listat toate întrebările pe care urma să le adreseze lui, au scris (au dictat și educatoarea a scris, unii și-au scris singuri dorința, au desenat — o scrisoare „în flux”) o scrisoare cu rugămintea de a veni la ei să-i ajute să se informeze. Dînsul le-a povestit multe lucruri, a construit cu ei împreună, arătîndu-le cum se protejează oamenii, că atunci cînd sunt ridicate greutatea, locul este îngrădit, trecerea interzisă, oamenii poartă echipament de protecție... Au intensificat jocul în centrul de blocuri, experimentînd diverse posibilități de a face ca să fie construcția trainică, utilizînd cunoștințele noi. Au inițiat jocuri de salvare a „răniților”: primul ajutor (cățelușilor, păpușilor), tratamentul la spital, au implicat în joc asistenta medicală, rugînd-o să-i informeze cum poate fi acordat primul ajutor. Acest joc apărut în urma unor observări, trăiri ale copiilor, nu a fost planificat din timp, dar a avut o mare semnificație pentru copii, ei au învățat multe lucruri și s-au eliberat de frica pe care o trăiau.

11.2. Evaluarea dezvoltării copilului

Cunoașterea temeinică a copilului stă la baza evaluării autentice a acestuia

Ce înseamnă a cunoaște copilul?

Părinții și cadrul didactic sunt adulții care petrec cel mai mult timp cu copilul. Ei îl cunosc cel mai bine. Ei pot fi cei mai buni evaluatori.

11.2.1. Importanța cunoașterii psihopedagogice a copilului

Nici o acțiune educativă nu-și are sens dacă nu este gândită, astfel încât să răspundă unor necesități individuale, nu poate fi eficientă dacă nu este adecvată sau accesibilă celui căruia i se adresează. De aceea punctul de pornire în proiectarea, organizarea, desfășurarea, evaluarea și reglarea intervenției educaționale trebuie să fie **cunoașterea copilului**.

Rolul studiului individualității a fost pregnant pus în evidență pe parcursul ultimului veac de organizare a sistemului educațional preșcolar. Cunoașterea caracteristicilor individuale ale copiilor în vederea organizării eficiente a procesului lor de formare constituie însă o preocupare mai nouă și capătă contururile **tratării individuale a copilului**. Această abordare se bazează pe concluzia comună a tuturor teoriilor care au încercat să explicitizeze parametrii dezvoltării copilului și care constă în *variabilitatea caracteristicilor psihofizice individuale*, în funcție de numeroși factori: biologici, sociali, culturali, educaționali etc.

Cunoașterea nu se reduce la totalitatea informațiilor cu privire la o realitate dată. Un educator știe multe despre fiecare dintre copiii săi, însă descoperă adevărata lor personalitate numai atunci când își propune să se ocupe de el în mod special. Se pune astfel problema: ce cunoaștem despre un copil și **cît de semnificativă** este informația obținută.

În psihologie „a cunoaște” înseamnă **a descifra formula psihologică individuală** sau, dacă ne referim la personalitatea în ansamblu, cunoașterea devine posibilă numai cu condiția stăpînirii factorilor multipli care alcătuiesc această realitate complexă, adică a factorilor fizici, psihologici, sociali, culturali.

Cunoașterea individualității copiilor cuprinși în procesul educațional contribuie la sporirea caracterului științific al actului educațional. Ca atare se impune traducerea în fapt a trei deziderate:

- să-l ajutăm pe copil să se cunoască pe sine însuși pentru a-și valorifica la maxim potențialul;
- să-i ajutăm pe părinți să-și cunoască copilul pentru a realiza o mai bună apropiere de el;
- să ajutăm educatoarele să-și cunoască mai bine discipolii pentru a le acorda acestora sprijinul necesar la fiecare pas de dezvoltare a lor.

Procesul de cunoaștere a copilului este complex și deloc ușor. Există păreri precum că aceasta este exclusiv apanajul psihologului. Însă cei care pot realiza o evaluare obiectivă a stărilor psihice pe care copiii le traversează, sunt cei care *interacționează zi de zi* cu aceștia, în condițiile și situațiile cele mai variate: părinții și educatorii. Dobîndirea de către dînsii a unui grad de competență în utilizarea cunoștințelor din psihologia dezvoltării și în cunoașterea copilului este, deci, esențială.

11.2.2. Funcțiile psihopedagogice ale acțiunii de evaluare a copilului mic

Cunoașterea psihopedagogică este un proces organizat și continuu, în care, printr-o acțiune de generalizare și sinteză a unui ansamblu de informații acumulate prin metode și în contexte variate, educatorul evidențiază parametrii organizării psihice individuale a celor pe care îi educă.

Funcția diagnostică

Cunoașterea prin evaluare nu este o acțiune cu scop în sine. Ea îndeplinește câteva funcții importante în diverse momente ale intervenției educaționale.

- constă în **aprecierea**, pe baza datelor obținute în procesul de investigație a psihicului infantil, a **nivelului de dezvoltare** psihofizică (în raport cu media vârstei și alte caracteristici individuale), **depistarea și explicarea cauzelor psihologice** care stau la baza diverselor reacții cognitive și afective. Modalitatea cea mai la îndemână educatoarelor pentru înțelegerea acestor cauzalități este **abordarea copilului ca întreg, integrarea** acestuia în complexul de factori care îi influențează existența și **interpretarea** datelor privind manifestările psihice și prin prisma acestor factori.

Funcția constatare și de măsurare

Funcția de reglare

Funcția pronostică

Funcția de informare

Funcția de condiționare a deciziilor pedagogice

Această funcție mai permite stabilirea cauzelor care au condus la o slabă pregătire și la o eficiență scăzută a acțiunilor educative.

- această funcție indică dacă o activitate de învățare s-a derulat în condiții optime, o cunoștință a fost asimilată, o deprindere a fost achiziționată.
- caracterul permanent pe care trebuie să-l aibă acțiunea de cunoaștere psihopedagogică va oferi date privind dinamica diferitelor variabile ale personalității. Cunoașterea acestora îi permite educatoarei reglarea și ameliorarea intervențiilor didactice, diferențierea și chiar individualizarea acestora acolo unde este cazul.
- se referă la anticiparea tendințelor și ritmului de evoluție a vieții psihice a copilului, a nevoilor și disponibilităților viitoare ale copiilor. Ea permite organizarea intervențiilor educaționale, astfel încât ele să faciliteze împiedicarea manifestărilor negative și valorificarea la maxim a potențialului copilului.
- profilul de dezvoltare psihologică — așa cum este el descris de educatoare — constituie o sursă de informare permanentă pentru *părinți* și un punct de pornire în cunoașterea proaspătului școlar pentru *învățătorii* de la ciclul primar. Din acest stadiu al educației preșcolare educatoarea trebuie să facă din acțiunea de cunoaștere a individualității și un suport pentru încurajarea autocunoașterii.
- presupune stabilirea direcțiilor de acțiune în vederea dezvoltării la maximum a potențialităților psihofizice de care dispune copilul. Acestea pot să fie:
 - menținerea** tipului de intervenție educațională în vederea activării potențialului real de exprimare a copilului;
 - consilierea** — accentul se pune pe protejarea dezvoltării psihice și contracararea tendințelor deviante;
 - psihoterapia** — accentul este pus pe recuperare (cazurile de rămânere în urmă în dezvoltare, insucces, abandon al activității, neadaptare la cerințele grădiniței etc.). În funcție de amploarea activității terapeutice, se recomandă ca aceasta să se desfășoare de către o echipă multiprofesională (educator, psihopedagog, psiholog etc.);

- **orientarea școlară viitoare** — dar și orientarea spre exersarea în procesul educațional în domeniile în care copilul are dificultăți sau, dimpotrivă, înclinații speciale.

Această funcție permite formularea deciziilor din două perspective:

- din perspectiva copilului — stimulativă, de întărire a rezultatelor, de formare a unor abilități, de conștientizare a posibilităților etc.
- din perspectiva educatoarei — a ști ce a făcut și ce are de realizat în continuare.

11.2.3. Principiile evaluării psihopedagogice

Cunoașterea psihopedagogică a copilului înseamnă respectarea unor caracteristici de eficiență a acesteia. Ea trebuie să meargă dincolo de acțiunea implicită de acumulare de date despre copii: acestea trebuie supuse unei analize riguroase în vederea *selecției* informației semnificative și *delimitării elementelor caracteristice* ale profilului psihologic individual al copilului.

Pentru ca acțiunea de evaluare a copilului să capete caracter științific, ea trebuie să răspundă unor rigori de investigație strict delimitate. Iată câteva condiții de rigurozitate ale acestui demers:

- Acțiunea de cunoaștere și evaluare trebuie să aibă în vedere atât factori fizici, fiziologici, psihologici, cât și factori ai mediului familial, social, cultural care contribuie la structurarea psihicului.

Acțiunea de cunoaștere și evaluare psihopedagogică trebuie să vizeze surprinderea personalității copilului în unicitatea sa structurală ca rezultat al interdependenței factorilor ce o alcătuiesc.

Structura, dinamica și tendințele personalității pot fi descifrate numai în contextul câmpului psihologic, al microgrupului, al interacțiunilor sociale (K. Levin).

- Evaluarea nu se efectuează cu scopul de a împărți copiii pe categorii, de a-i eticheta, de a trage concluzii de tipul: ce poate să facă copilul și de ce nu este capabil copilul. La fel, nu împărțim copiii după niveluri de dezvoltare sau pentru anumite programe educaționale.

Scopul evaluării psihopedagogice a copilului este de a acorda sprijin și ajutor copilului în tendința lui de a afla noul, de a se orienta în lumea înconjurătoare a lucrurilor, a naturii, de a-și explica unele lucruri despre propria persoană.

Este inadmisibil, din punctul de vedere al eticii pedagogice, de a folosi informația despre dezvoltarea copilului pentru soluționarea problemelor curente, care pot apărea în relația educatoarei cu copilul. Rezultatele evaluării în nici un caz nu trebuie să capete coloratură emoțională sau etică („Aceasta e rău, dar asta e bine...”, „Aici faci rău, aici nu e bine...” etc.).

Evaluarea trebuie să fie orientată spre acordarea de sprijin copilului în dezvoltarea sa.

Evaluarea se bazează pe înțelegerea comportamentului copilului pentru a găsi modalități de influență psihopedagogică eficiente, racordate la individualitatea lui.

Evaluarea se raportează permanent la personalitatea copilului.

Evaluarea psihopedagogică se realizează, de regulă, în condiții familiare copilului, în timpul derulării activităților obișnuite pentru copil.

Informația privind dezvoltarea copilului (în special cea mai puțin pozitivă) e bine să fie strict confidențială, dar ea trebuie comunicată părinților. În baza ei formulați pentru părinți *recomandări/sugestii* cum să-și ajute copilul în dezvoltarea lui, ca de exemplu: să găsească modalitatea accesibilă copilului, de a explica lucrurile; să-i ajute să se includă într-o activitate plăcută și atrăgătoare, dar pe care acesta încă nu o posedă; să-i satisfacă necesitatea lui în informație, povești, ghicitori, exerciții-probleme, istorioare, să-i acorde mai mult timp și mai multă afecțiune etc.

- Rezultatele evaluării psihopedagogice se compară *numai și numai cu performanțele copilului însuși*, cu succesele și insuccesele lui proprii. Este complet inadmisibil ca ele să fie comparate cu rezultatele evaluării dezvoltării altor copii sau cu cunoștințele generale și confuze ale educatoarei despre mersul obișnuit al dezvoltării în funcție de vîrstă, apartenență socială sau alți factori externi. Rețineți-vă de la expresii de tipul: „La vîrsta ta e timpul să știi ...”, „Ce știi tu?! ... lată, lonel...”. Nu este cazul ca educatoarea însăși să-l aprecieze pe lonel ca pe cineva avansat în dezvoltare, mai performant, sau, cu atît mai mult, să urmărească „abaterile” în dezvoltarea copilului de la ceea ce se numește „normal”.

REȚINEȚI! Fiecare copil are dreptul la calea sa proprie, unică, irepetabilă de dezvoltare!

Punctul de plecare pentru fiecare copil este el însuși, deoarece reprezentările despre dezvoltarea „normală” reflectă, ca regulă, o micrologie a dezvoltării, mersul ei în general.

Psihologii evidențiază mai multe etape în dezvoltarea copilului (de o durată de 2-3 ani, la finele cărora el, copilul, ca regulă, atinge un anumit nivel de dezvoltare în conformitate cu posibilitățile pe care le-a avut. Dar în interiorul acestor etape fiecare personalitate se dezvoltă în mod individual, în ritm propriu, după legități proprii. Dacă lonel la 5 ani știe deja să citească pe silabe, iar lui Petrică îi place să alcătuiască istorioare avînd ca eroine principale literele, aceasta nu înseamnă că lonel l-a depășit pe Petrică în dezvoltarea sa. Pur și simplu ei au ritmuri diferite de dezvoltare, care sunt determinate de aptitudinile/ capacitățile și dorințele lor deosebite.

- Acțiunile de analiză a profilului psihoindividual trebuie să aibă loc în mediul natural al copilului, iar probele de investigație trebuie integrate în activitatea obișnuită a acestuia. Dacă va fi nevoie, această activitate va fi dublată de examinarea în condițiile speciale, prin aplicarea probelor speciale.

În timpul activităților, al jocului liber ales sau al jocului organizat de către educatoare, al plimbărilor sau al altor momente de regim, educatoarea urmărește/observă comportamentul copiilor, menționează problemele apărute, stărilor de interes cognitiv sau cele de lipsă de interes, de bucurie sau necaz, fixează performanțele fiecărui copil și reacția lui la apreciere sau recompensă etc. Copilul nu trebuie să aibă sentimentul că se petrece ceva neobișnuit sau neplăcut. Este absolut inadmisibil să i se spună copilului sau, cel puțin, să i se dea de înțeles că el va fi într-un anume mod apreciat.

- Dezvoltarea copilului este un proces global, unitar; nivelul și ritmul dezvoltării în fiecare domeniu nu pot fi privite izolat, deoarece acestea sunt strîns legate între ele și se influențează reciproc.

Evaluarea psihopedagogică și, mai ales, aprecierea nivelului actual de dezvoltare a copilului se alcătuiește din mai multe aprecieri concrete.

Caracteristicile investigate printr-un procedeu de cunoaștere trebuie validate și cu ajutorul altor metode de investigație.

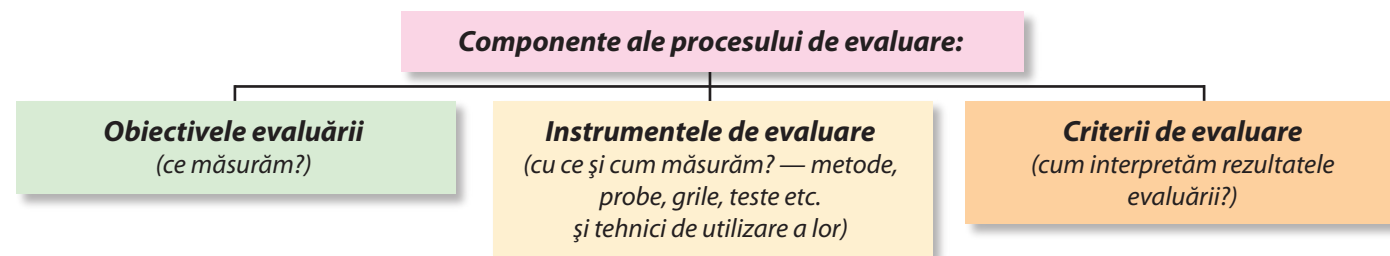
În conformitate cu datele psihologilor francezi, rezultatele unui diagnostic sunt valabile aproximativ timp de 6 luni.

Evaluarea psihopedagogică include:

De aceea, pentru a avea o imagine globală despre dezvoltarea copilului, este insuficient a studia doar una din sferele ei (fizică, cognitivă, social-emoțională): este necesar a aprecia nivelul dezvoltării fiecăreia dintre ele cu o ulterioară confirmare a datelor. Datele obținute trebuie analizate în interrelație, stabilindu-se totodată și relevanța lor pentru ansamblul structurilor individuale.

- Pentru a aprecia adecvat performanțele copilului, ritmul lui de dezvoltare și progresul (sau regresul) lui, este necesar de repetat unele situații de evaluare care țin de obiectivele principale privind intervențiile educaționale.

Este necesar de a repeta probele diagnostice sau observările, de a efectua cu regularitate discuții cu părinții etc. în funcție de importanța parametrilor sau a tendinței acestora de a se schimba.

ÎN CONCLUZIE:

Organizată astfel, acțiunea de evaluare a copilului servește drept bază pentru întreg procesul pedagogic. Ea va ajuta cadrul didactic să construiască procesul într-un mod cât mai eficient posibil din punctul de vedere al dezvoltării fiecărui copil și al grupei de copii în întregime. Ea oferă educatoarei posibilitatea de a realiza procesul educațional în mod creator, asigurându-i fiecărui copil confortul emoțional personal necesar și creînd condiții optime pentru cea mai bună dezvoltare: fizică, cognitivă, emoțională, socială. Evident că o astfel de tratare a copilului și a actului educațional presupune o foarte mare responsabilitate din partea educatoarei, deoarece acest proces presupune stăpînirea multor tehnici pedagogice și a cunoașterii temeinice a profilului psihologic al copilului în perioada timpurie. O educatoare orientată spre interesele reale ale copilului va aprecia prompt importanța și efectul unei astfel de abordări a copilului.

- acumularea informației despre dezvoltarea copilului
- înregistrarea informației căpătate
- interpretarea acesteia

Acumularea informației despre dezvoltarea copilului

1. Izvoarele/sursele informaționale

Pentru a avea o imagine cât mai obiectivă și cât mai amplă despre copil și, respectiv, pentru a-l aprecia cât mai adecvat, este necesar:

- de a explora diverse izvoare/surse informaționale;
- de a utiliza diverse metode de acumulare a informației;
- de a manipula diverse situații pentru repetarea procedurii de acumulare și interpretare a informației despre copil.

- **Copilul însuși ca sursă de informație.** Observînd copilul, analizînd răspunsurile lui la întrebări, exprimările, ideile și propunerile, examinînd produsele activității lui, observîndu-l în activitatea cotidiană, se poate da răspuns la toate întrebările referitoare la nivelul de dezvoltare a lui. Pentru ca această informație să fie veridică, trebuie să fii sigură că în momentul evaluării copilul se simte liber și se află într-o atmosferă obișnuită și liniștită. Este foarte necesar ca cel puțin o dată pe zi să discutați cu fiecare copil „tete-a-tete” pentru a-i afla părerea despre anumite lucruri, să discutați o anumită situație concretă, carte sau joc etc. Aceasta îi dă posibilitate copilului pentru autoafirmare, iar dvs. — pentru o mai bună înțelegere a comportamentului acestuia.
- **Grupa de copii, ca și context social** poate servi drept sursă foarte valoroasă de informație privind copilul. Acesta este o ființă socială, el este membru al grupului de copii din grădiniță și îndeplinește un anume rol. Educatoarea nu numai că are nevoie de informație despre caracteristicile ce influențează dezvoltarea personalității copilului ca membru al grupului, pentru ea este important să știe cum diferiți copii influențează atmosfera din grupă. Țineți cont și de faptul că unul și același copil poate fi concomitent membru al mai multor grupuri: la grădiniță, cu copiii din curte/ cartier, poate să formeze un grup cu frații/surorile lui — toate aceste grupuri pot servi drept surse de informații despre abilitățile cognitive, sociale, comunicative ale copilului, despre abilitățile de soluționare creativă a problemelor ce se iscă, modalitățile de luare a deciziilor și asumarea responsabilităților, diferențele de statut social etc.
- **Părinții, educatoarele din grădiniță, pedagogii specialiști (de arte, educație fizică, limbi moderne, logopedul, psihologul etc.),** medicul și asistențele medicale, personalul administrativ și auxiliar, care interacționează cu copilul, alte persoane (frați/surori, bunici, unchi etc.) pot servi surse inestimabile de informație despre dezvoltarea copilului. Fiecare îl privește pe copil din cu totul alt punct de vedere, poziția acestora poate să se deosebească de cea a educatoarei. Unica modalitate de a atinge aprecierea obiectivă este confruntarea pozițiilor diverșilor oameni care comunică cu copilul. Poziția părinților, în acest caz, este sursă de informație greu de subestimat — chiar dacă este subiectivă —, deoarece este cu adevărat unică. Nimeni în lume nu-l vede pe copil din optica părintelui și, evident, el întotdeauna are o bază reală (poate nu completă).

Trebuie de menționat că informația căpătată de la alții, inclusiv de la părinți, trebuie privită ca una suplimentară, deoarece ea este tangențială, nu vine nemijlocit de la copil.

- **CE trebuie să cunoaștem despre copil?**

2. Metodele de acumulare a informației

Caracteristicile investigate printr-un procedeu de cunoaștere trebuie validate și cu ajutorul altor metode de investigație.

Observarea și înregistrarea datelor

- **Identitatea psihofizică a acestuia:** trebuie să adunăm acele informații care ne spun CUM ESTE COPILUL, adică evidențierea particularităților individuale determinate de: vârsta cronologică, aptitudinile copilului, ritmul său unic de dezvoltare și învățare, stilul predilect în acțiune și învățare, capacitatea sa de concentrare asupra activităților, dificultățile de adaptare și de învățare etc.
- **Acțiunile copilului** — CUM ACȚIONEAZĂ COPILUL cu obiectele, fenomenele și persoanele din jur: manipularea obiectelor, identificarea elementelor componente, recunoașterea particularităților, modul predilect de acționare, tipurile de activități și condițiile în care acestea se desfășoară etc.
- **Relațiile psihosociale ale copilului** — este necesar să situăm copilul în interiorul grupului social și să identificăm CUM RELAȚIONEAZĂ el cu ceilalți copii, cu adulții cu care vine în contact.

○ CUM educatoarea trebuie să evalueze copilul?

Căile prin care putem evalua copilul sunt:

- cunoașterea directă — prin observări, prin folosirea unor instrumente științifice etalonate (probele și scalele de dezvoltare, testele, studierea produselor activității);
- cunoașterea indirectă — prin discuțiile cu cei care îl cunosc pe copil (părinții, frații/surorile, bunicii, alții copii din grădiniță, alți adulți).

Vom trece în revistă în continuare câteva din metodele de evaluare care stau la îndemîna educatoarei, nu înainte de a face două precizări necesare:

- calitățile și eficiența metodelor de evaluare depind de priceperea și valoarea personalității celui care le utilizează,
- este absolut necesară corelarea, confruntarea și certificarea datelor oferite de o anumită metodă cu cele obținute prin alte metode de evaluare.

A. Observarea și înregistrarea datelor despre copil

Observarea este eficientă în a determina „ce”, „cît” și „cum” învață copiii mici.

Înregistrarea este procesul documentării activității observate sau a comportamentului urmărit. Această informație alimentează judecățile făcute asupra copiilor și a metodelor de instruire potrivite. În funcție de contextul educațional, observările sunt uneori informale și nu includ înregistrarea; alteori ele se fac cu un scop precis, pentru a ne documenta, spre exemplu, dacă a căpătat o anumită abilitate copilul sau a înțeles corect ceva. Înregistrînd ceea ce vedeți sau ceea ce se face în sala de grupă, obțineți un document al muncii copilului, al calității acesteia sau al contactului lui cu ceilalți. În timp observările asupra copilului vă pot dezvălui tipare comportamentale, preferințe, stiluri în a învăța un lucru sau altul, stăpînirea unor abilități și progresul ca dezvoltare și creștere.

Avantajele observării

La ce se referă **Observarea**?

Cum se face observarea?

Prin observare ajungeți să posedați:

- o mai precisă cunoaștere și evaluare a fiecărui copil în parte referitor la cum simte acesta, cum gîndește, cum vede lumea, cum acționează, cum interacționează, ce știe și ce poate să facă. Aceste date individuale pot fi raportate la caracteristicile generale de dezvoltare;
- o imagine globală a fiecărui copil, sub aspectul intereselor, capacităților, reacțiilor caracteristice, precum și domeniile de dezvoltare mai mult sau mai puțin stimulate;
- o mai mare capacitate de a reacționa în relațiile cu copiii.

Ceea ce poate face un copil și cum face!

Din punct de vedere:

- **Fizic:** cum funcționează sistemul locomotor, mișcările largi și fine, coordonarea generală și coordonările particulare necesare diferitelor componente (ochi — mîna, ochi — gură; capacitățile de autoajutorare/ autodeservire);
- **Cognitiv:** ce știe și cum folosește ceea ce știe: capacitățile de soluționare a problemelor, curiozitatea cunoașterii, stilul de abordare și metoda predilectă de învățare, dezvoltarea limbajului verbal și non verbal, care dintre ele predomină, cum înțelege, cum analizează, cum sintetizează, cum și cît memorează, cum ordonează datele însușite etc.;
- **Socioemoțional:** relațiile cu alți copii și adulți, nivelele de dependență și independență comportamentală, autocontrol, frustrările, conceptul general despre sine, încrederea în forțele proprii, exprimarea emoțiilor și a sentimentelor, capacitatea de cooperare, colaborare, într-ajutorare, împărțirea și comunicarea cu ceilalți etc.;
- **Acțional** — cu ce și cu cine se joacă copilul și cu ce și cu cine nu, de ce, unde preferă să se joace, preocupările predilecte ale copilului, interesele, cît de repede sau încet lucrează/îndeplinește sarcinile;
- **Context educațional** — cît de bine corespunde mediul educațional nevoilor copilului: aspectul camerei, iluminarea, amenajările, programul zilei etc.

Pentru observarea adecvată a copilului, este bine să vă fixați anumite obiective. Pentru a fi eficiente, observările trebuie să fie sistematice, obiective, selective și atent înregistrate. Următoarele orientări vă pot fi de folos în efectuarea observărilor:

- Observați ce anume face copilul;
- Observați-i pe copii în locuri diferite, în momente diferite ale timpului petrecut la grădiniță
- Fiți realiști în programarea observărilor;
- Concentrați-vă asupra unui singur copil;
- Fiți discret — copilul nu trebuie să simtă că este supus observării ;
- Protejați confidențialitatea observațiilor;
- Înregistrați observațiile cît mai repede posibil;
- Alegeți un sistem practic de înregistrare a informațiilor.

Tehnici de observare informală

Înregistrări factuale — oferă informații despre ce s-a întâmplat, care a fost stimulul/motivația interesului pentru o anumită activitate, care au fost reacțiile copilului și cum s-a încheiat acțiunea. Pot include citate din dialogurile copilului și descrieri ale calității comportamentului.

Înregistrări narative — pot fi aprecieri zilnice sau impresii asupra activităților individuale sau de grup, care sunt înregistrate la sfârșitul zilei. Ele sunt utile pentru depistarea unora dintre succesele sau insuccesele zilei. Spre exemplu:

„Astăzi activitatea de grup, desfășurată prin jocul „Băsmăluța”, nu a decurs bine. Copiii și-au pierdut repede interesul. Le-a plăcut însă plimbarea în natură și abia așteaptă să meargă din nou. Ionela a fost extrem de interesată de cercetarea pîrîului; ea a examinat apa cu o lupă, încercînd să ghicească ce erau creaturile care roiau în ea. Fetița cu greu s-a întors în sala de grupă — a trebuit să fie chemată repetat.”

Verificarea zilnică a stării de sănătate și a dispoziției copilului — este vreun copil căruia îi curge nasul sau are nasul înfundat? Are vreunul din ei febră sau amețeli? Se scarpină vreun copil în cap? Plînge cineva la despărțirea de părinți? Este vreun copil care nu aude bine sau șchioapătă? Este cineva supărat, iritat, indispus, plîngăreț, obosit sau, dimpotrivă, vesel, fericit, nerăbdător să înceapă activitatea, interesat, curios, energic etc.? Toate observațiile de natură medicală, dar și psihologică se consemnează în dosarul copilului.

Observarea copiilor în centrele de activitate. Puteți observa și înregistra și opțiunile copiilor pentru diverse centre de învățare sau pentru diferite materiale cu care să opereze, sau pentru diferiți copii — parteneri de joacă. Aceasta vă poate ajuta să vă asigurați, spre exemplu, că acei copii care își petrec majoritatea timpului (liber ales sau în cadrul activității comune) în centrul pentru activități artistice, vor fi încurajați să exploreze și alte centre de activitate. Puteți ușura tranziția copilului (trecerea de la un centru la altul) prin amplasarea unei activități artistice îndrăgite de copil, într-o altă parte a sălii de grupă. Spre exemplu, copilul poate fi încurajat să deseneze/picteze norii și cerul deasupra castelului care va fi construit în zona **Construcții** din cuburi și cutiuțe sau în zona **Nisip și Apă**. În zona **Bibliotecă** copilul ar putea înfrumuseța coperta unei cărți pe care au „editat-o” înșiși copiii.)

Este foarte importantă observarea copiilor într-un anumit centru de activitate — pentru a putea interveni, atunci cînd e nevoie, a acorda sprijinul necesar la moment (prin materiale, sugestii, informație, implicare în activitate etc.), a dezvolta jocul, a vedea evoluția copilului în timp. Spre exemplu observațiile educatoarei în centrul *Jocul simbolic/de rol* trebuie să vizeze următoarele:

- Cum se prefac copiii că sunt altcineva?
- Cum folosesc obiectele pe post de „ceva”?
- Cum folosesc copiii sunetele, gesturile și cuvintele pentru a defini un obiect, o situație sau un aranjament?
- Ce roluri preferă să joace unii sau alți copii?
- Cum participă la jocul de rol alături de ceilalți?
- Cum vorbesc cu alții în cadrul unei situații a jocului de rol?
- Ce relații se stabilesc între participanții la jocul de rol?

Arile principale de comportamente observabile

Cum se face observarea?

În afara jocului simbolic, educatoarea poate observa și cum copiii extrapolează cele învățate în cadrul jocului — relații, atitudini, depinderi — în viața reală.

Înregistrând progresul copiilor pe parcursul anului, notele educatoarei trebuie să ilustreze evoluția în idei, mînuirea limbajului, încrederea în sine, sistemul de atitudini, spiritul de conlucrare și controlul asupra propriului comportament, pe care copiii le manifestă ca o consecință a jocului de rol.

O listă de verificare privind dezvoltarea oferă un exemplu de proces sistematic de colectare a datelor privind nivelul de dezvoltare și acțiune a unui copil în diferite domenii ale dezvoltării, posibilitățile și obstacolele întâlnite de copil. Lista de verificare poate evalua domenii ca:

- motricitatea fină și grosieră,
- limbajul expresiv și cel receptiv,
- abilități intelectuale
- socioemoționale și de autoajutor etc.

Lista de mai jos prezintă aspectele principale care trebuie observate la copii:

- **Cum reacționează copilul la activitățile cotidiene de rutină.**
- **Cum se comportă copilul în diferite perioade:** de odihnă sau de activitate, de „muncă” individuală sau de grup. Studiați copiii care se despart dimineața de părinții lor, apoi în timpul meselor, cînd merg la toaletă, se îmbracă, se spală sau se odihnesc.
- **Cum copilul alege și utilizează materialele.** Urmăriți:
 - calitatea mînuirii (ține peria cum trebuie?),
 - varietatea materialelor (folosește toate materialele pentru desen sau optează doar pentru vopsele cînd este în fața șevaletului?),
 - mînuirea imaginativă (inventează noi moduri de construcție sau pune doar cuburile unul peste altul?),
 - nivelul abilității (cîte piese sunt în jocul de reconstituire a imaginilor pe care îl dezleagă?);
 - nivelul de înțelegere a conceptelor (cît de complexă este gîndirea matematică pe care copilul o manifestă cînd utilizează diverse materiale de construcție?).
- **Activitățile de joc.** La ce nivel ludic (de joc) se află copilul (nivel solitar, observator, joc paralel, joc în cooperare)? În ce activități îi place să se implice? Se joacă un timp îndelungat cu aceleași obiecte sau îi place să le schimbe? Are sau nu activități de joc pe care le evită? Ce achiziții realizează în activitate (plăcerea de a fi cu alți copii, stimularea senzorială, satisfacție, sentimente de stăpînire a unor soluții la anumite probleme, sensul expresiei creatoare a ideilor și sentimentelor etc.)? Formulează independent scopuri în activitatea de joc? Există aspecte ale activității care îl frustrează sau care îi plac în mod deosebit? Exprimă prin joc fantezie verbală cu ajutorul gesturilor sau materialelor pe care le folosește? Ce roluri preferă în jocul de dramatizare (mama, copilul, tata, cățelul etc.)? Îi place să încerce lucruri noi? Manifestă curiozitate în ceea ce privește mediul, obiectele, lumea? Unde pare că se

joacă mai confortabil (afară, înăuntru, în curte etc.)? Are abilități speciale (muzica, pictura, puzzle, joc dramatic, relații sociale etc.)?

- **Cum comunică copilul.** Prin limbaj gestual, corporal, mimică, cuvinte? Are copilul contact vizual (vă privește în ochi)? Este conflictual? Care este tipul de comunicare: verbal (discuții), afectiv (simpatii, preferințe, prietenie), oferă și primește?
- **Cum manipulează copilul cu obiectele.** Cum copilul apucă obiectele? Copilul are stabilită lateralizarea la ochi, picior, mână? Dacă copilul are un handicap fizic, îl compensează cu alte părți ale corpului?
- **Cum intră copilul în contact cu alți copii.** Se joacă cu mulți copii sau doar cu doi copii? Este dispus să dea jucării și altora? Inițiază jocuri sau așteaptă să fie invitat? Ce fel de activități desfășoară împreună cu alți copii? Cooperează copilul cu alți copii? Care este tipul de cooperare: pasiv, activ (schimb de obiecte, jucării), ajutor acordat altora în activitate, oferă și primește ajutor, tendința de a conduce versus tendința de a se lăsa condus.
- **Cum intră copilul în contact cu educatoarele și cu alți adulți.** Este capabil să ceară ajutor? Necesită multă atenție și ghidare? Are nevoie de multe și constante laude? Îi place să stea de vorbă cu educatoarea? Stă cu adulții care vizitează sala de grupă?
- **Locul unde se joacă copilul în sala de grupă.** Urmăriți cum se mișcă copilul în sală. Lucrează în toate centrele de activitate? În care dintre ele preferă să stea mai mult? Se schimbă cu ușurință de la o activitate la alta sau are nevoie de ajutor? Ce sarcini îi atrag atenția? Cât de mare este perioada în care copilul își poate concentra atenția la diferite activități?
- **Stilul și aptitudinile de învățare.** Cum învață cel mai bine copilul: vizual, auditiv, experiențial sau printr-o combinație a acestora? Cum copilul rezolvă problemele? Ce îl recompensează pe copil? Cât de des trebuie recompensat copilul? Poate copilul să îndeplinească instrucțiunile date? Care este durata timpului de răspuns după ce i s-a propus să facă ceva? Ce tip de sarcini îi atrag predilect atenția? Cât timp își poate concentra atenția pe activitate? Copilul duce la sfârșit sarcinile date? Când lucrează copilul cel mai bine (perioada de zi, stilul de comunicare cu el, starea sănătății etc.)?
- **Cum copilul utilizează limbajul.** Se face ușor înțeles? Își exprimă dorințele? Care sunt caracteristicile vocii lui? Vorbește la fel cu copiii și adulții? Cât de bogat îi este vocabularul? Care este lungimea medie a propozițiilor construite de copil? Poate copilul să pună, să răspundă sau să reacționeze la întrebări? Folosește copilul pluralul, pronumele, timpurile prezent și trecut? Cât de mult își exprimă propriile trăiri prin voce și ton? Realizează un control al vocii, exprimând modulări în funcție de situații? Are o voce inexpressivă? Când este supărat, vorbește mai mult sau mai puțin decât de obicei? Vorbirea este modul lui predilect de a comunica cu ceilalți sau preferă alte moduri de comunicare? Folosește vorbirea în jocul obișnuit prin cântece, povești și poezii? Vorbirea este fluentă sau există probleme în articularea cuvintelor în exprimarea orală?

1. Fișă/Grilă de verificare:

Conținutul observării ce urmărește integrarea socioafectivă în colectivul grădiniței poate urmări:

2. Grilă/Fișă de verificare: Conținutul observării unor trăsături de personalitate

- **Cum copilul se mișcă în spațiu.** Studiați copilul în sala de grupă, în curte, în aer liber. Se cațără, aleargă, țopăie, sare? Cum își menține echilibrul? Știe să arunce și să prindă (o minge)? Cum se face mișcarea (repede sau încet)? Este sigur în mișcări sau, mai degrabă, șovăielnic? Cum își exprimă corporal emoțiile/sentimentele (se repede, mușcă copiii, sare în sus de bucurie, apleacă capul când ascultă, bate din palme, tropăie de necaz etc.)? Îi place fotbalul, dansul și alte activități care necesită mobilitate? Sunt lucruri care îl distrag? Cum se orientează în spațiul larg și cel restrâns al foi de desen?
- **Reacțiile emoționale ale copilului.** Cum și când își manifestă fericirea, entuziasmul, mulțumirea, supărarea, frica, furia, mânia, îndoiala, tristețea, teama, frustrarea? Este calm, lejer sau tensionat? Plînge frecvent? Rîde, zîmbește? Este capabil să-și exprime sentimentele în cuvinte? Poate negocia cu copiii și adulții? Devine frustrat prea ușor? Ce face când este frustrat? Știe /poate să-și controleze sentimentele? Ce fel de control emoțional are — exagerat, prea slab sau echilibrat?
- **Particularitățile voinței.** Poate să ia decizii (sub îndrumarea educatoarei sau independent) în raport cu situația sau regulile de conduită? Are capacitatea de a repara sau depăși obstacole? Are capacitate de efort voluntar și de îndeplinire a hotărîrilor luate? Manifestă spirit de independență și inițiativă în alegerea jocului?
- **Diverse roluri** pe care copilul și le asumă într-un grup (conducător, executant, ascultător, vorbitor etc.).

Prezentăm în continuare cîteva din grilele de verificare/observare a diverselor aspecte ale vieții psihice a copilului:

1. Relația copilului cu ceilalți copii în joc, activități, la masă etc.;
2. Relația copilului cu educatoarea și cu ceilalți adulți din jur.
3. Inserția copilului în viața colectivului, gradul lui de participare la activități: cu plăcere, cu bucurie, cu însuflețire, sinceritate sau, respectiv, neplăcere, supărăcios, plîngăreț, indiferent, refuz, izolare, ezitare, frică, suspiciune etc.
4. Sensibilitate față de frumos. Sentimentul curiozității, al vinovăției, al respectului și al admirației.
5. Capacitatea de a se adapta adecvat la normele vieții colective din grădiniță și de a stabili un număr cît mai mare de relații cu copiii din grupă.
6. Capacitatea de a stabili relații spontane, prompte și de durată cu adulți cunoscuți/necunoscuți, copii cunoscuți/necunoscuți etc.
7. Tipul de cooperare: pasiv/activ (schimb de obiecte, jucării), ajutor acordat altora în activitate, oferă și primește ajutor, tendința de a conduce/a se lăsa condus etc.

○ CARACTER

1. Atitudinea copilului față de activitate:

- Păstrează, îngrijește, protejează obiectele din camera de grupă, curățenia;
- Primește și execută sarcini date de adult (activități practice);
- Manifestă inițiativă în activitate, joc;
- Manifestă spirit de independență în alegerea jocului;

**3. Fișa/Grila de verificare:
Conținutul observării pentru
evaluarea stimei de sine a
copilului**

- Manifestă disciplină, ascultare, respectă regulile exprimate de educatoare etc.

2. Atitudinea față de adult:

- Respect, simpatie, admirație, sinceritate, antipatie versus gelozie, obrăznicie, recalcitrantă, nesupunere etc.
- Aici se pot ivi o serie de "baraje psihologice" exprimate prin: negativism, necomunicativitate, intoleranță.

3. Atitudinea față de alți copii:

- Respect, cinste, admirație, delicatețe, simpatie, altruism versus antipatie, gelozie, invidie, pîră, minciună, egoism, indiferență, dispreț etc.

4. Atitudinea față de sine:

- Autoapreciere adecvată versus neadecvată (joasă sau ridicată);
- Modestie versus îngîmfare și lăudăroșenie;
- Sigur pe sine versus neîncredere în forțele proprii;
- Sugestibilitate;
- Sinceritate versus minciună etc.

5. Atitudinea față de obiecte:

- Grijuliu;
- Econom;
- Atitudine de acuratețe etc.

○ TEMPERAMENT

- Rezistență la solicitări continue;
- Viteza vorbirii, mișcărilor (încet, repede);
- Echilibrul stărilor afective (de exemplu, în treceri exagerate de la rîs la plîns, activitate-pasivitate etc.).
- Capacitatea de muncă fizică și intelectuală (înalță, medie, joasă).
- Serios — fără griji;
- Energic — calm;
- Extrovertit — introvertit;
- Curios — indiferent;
- Vulnerabil — tensionat;
- Meticulos — dezordonat
- Gata să riște — imprudent;
- Încrezător — sceptic.

1. Copilul dă impresia că este încrezut în sine?
2. Se bucură de experiențele și situațiile noi?
3. Este dispus să meargă înainte chiar dacă ar putea să eșueze?
4. Care este reacția copilului la eșec? Este capabil să învețe din greșeli, este dispus să mai încerce o dată?

**4. Fișă/grilă de verificare/
observare pentru evaluarea
comportamentului motor
pentru copiii de 12-36 de luni**

5. Copilul se laudă permanent pe sine și capacitățile sale? Inventează istorii pentru a se lăuda și a-și impresiona semenii?
6. Cere permanent să fie apreciat și caută încurajări și feed-back pozitiv?
7. Este capabil să se dea cu părerea și să exprime ideile sale sau așteaptă până când alții vorbesc și pe urmă cade de acord cu ei? Este dispus să-și spună părerea în general?
8. Copilul își diminuează calitățile?
9. Este capabil să împartă și altora ceea ce are sau „păstrează” pentru sine posesiunile personale?
10. Este copilul capabil să acționeze și să ia decizii independent sau are nevoie de asigurare/sprijin permanent?
11. Este copilul capabil să-și asume responsabilitatea pentru sine și pentru acțiunile sale? Întotdeauna învinuiește pe cineva? I se pot oferi responsabilități în clasă?

<i>Vîrsta (luni)</i>	<i>Comportament motricitate fină (îndemînarea manuală)</i>	<i>Comportament motor global (mișcări cu participarea grupelor musculare mari – la nivelul întregului corp)</i>
12 luni	<ul style="list-style-type: none"> - realizează o construcție din două cuburi suprapuse; - încearcă să-și scoată ciorapul; - apucă obiectele mici cu precizie prin pensa digitală superioară (sub forma de clește). 	<ul style="list-style-type: none"> - face primii pași fără sprijin; - stă ghemuit fără sprijin; - se apleacă fără să-și îndoie picioarele.
13-15 luni	<ul style="list-style-type: none"> - ține cana sau paharul pentru a bea; - se servește de linguriță; - face o construcție pe verticală sau pe orizontală din câteva cuburi; - pune la comandă cubul în incastu; - mîzgălește cu energie cînd i se cere să scrie. 	<ul style="list-style-type: none"> - merge cu succes în spațiul obișnuit; - urcă de-a bușilea cîteva trepte; - nesprîjinit ridică un obiect de pe podea.
16-18 luni	<ul style="list-style-type: none"> - se servește curent de lingurița de a mîncă; - întoarce paginile unei cărți. 	<ul style="list-style-type: none"> - urcă și coboară scara ținut de o mînă, cu ambele picioare pe aceeași treaptă; - lovește cu piciorul în minge imitativ sau la comandă; - din picioare, aruncă o minge cu ambele mîini; - începe să alerge.
19-21 de luni	<ul style="list-style-type: none"> - construiește un turn din cinci cuburi; - gestul schițat în mîzgilitură devine mai organizat, poate căpăta tendința circulară. 	<ul style="list-style-type: none"> - lovește cu piciorul reglementar mingea (prin șut); - aleargă liber, flexînd genunchii; - în picioare, poate merge spre și înapoi.
22-24 de luni	<ul style="list-style-type: none"> - încearcă să împăturească o foaie de hîrtie; - trasează o linie după model; - aranjează jucăriile sau obiectele în ordine. 	<ul style="list-style-type: none"> - urcă sau coboară scara singur; - se urcă singur pe scaun sau pe pat; - își menține echilibrul mergînd pe bordura trotuarului sau pe o scîndură; - aleargă cu ușurință.
24-30 de luni	<ul style="list-style-type: none"> - participă la îmbrăcare, încălțare fără să-și poată lega singur șireturile; - poate transporta un pahar cu apă fără să-l verse; - desenează ghemul. 	<ul style="list-style-type: none"> - aruncă mingea cu adresa spre examinator sau o prinde; - sare pe loc cu ambele picioare odată; - merge la cerere sau imitativ pe vîrfuri și călcîie.
31-36 de luni	<ul style="list-style-type: none"> - reușește să se dezbrace și să se îmbrace, parțial, singur; - desenează cercul. 	<ul style="list-style-type: none"> - încearcă și reușește să stea pentru scurt timp într-un picior; - sare de pe o treaptă pe alta cu ambele picioare odată; - urcă și coboară scările, punînd alternativ cîte un picior pe o treaptă.

Înregistrarea datelor colectate prin observare

Cum puteți utiliza informațiile colectate prin observare?

Toate aceste fișe, prezentate mai sus, sunt, în fapt, Ghiduri de observare. Acestea trebuie să îndeplinească următoarele cerințe:

- să fie decis scopul observării;
- să fie aleasă o observare cât mai adecvată scopului propus;
- să fie prevăzut un timp și un spațiu pentru notarea cât mai adecvată a celor observate.
- **Alegeți-vă propria modalitate de înregistrare.** Este bine să aveți permanent la dvs. un carnetel și un creion în buzunar, pentru a înregistra, fără a întrerupe activitatea cu copiii, o frază sau pentru a descrie evenimentele-cheie într-un contact fizic sau comunicațional. Puteți avea foi volante și creioane peste tot în sala de grupă. La sfârșitul zilei aceste scurte notițe vor fi transcrise într-un carnet sau dosar (comun sau pentru fiecare copil). Listele de verificare pot fi plasate pe pereți de jur împrejurul sălii de grupă pentru a ține evidența opțiunilor făcute de copii. Magnetofonul este și el un mijloc eficient de înregistrare a faptelor de comportament al copiilor (informația verbală).
- **Respectați echilibrul dintre informația înregistrată și cea neînregistrată.** Înregistrați doar ceea ce vi se pare interesant, important, lucruri noi apărute în dezvoltarea copilului.
- **Stăruieți-vă ca păreri și convingeri dvs. să influențeze cât mai puțin aprecierea dvs. dată dezvoltării copilului.** Stăruieți-vă să fiți obiectivi înregistrând rezultatele observărilor dvs. Asupra aprecierilor noastre date copilului influențează mai mulți factori: informația precedentă (ex., cea despre statutul social al copilului), predilecțiile și suspiciunile proprii, sistemul de montaje psihologice etc. Și totuși ... Înregistrăm comportamentul copilului așa cum s-a derulat el. Pentru aceasta este necesară fixarea situației, care a generat informația (numiți acei copii sau adulți care au contactat nemijlocit cu copilul în momentul observat, activitatea în care el era inclus, atmosfera, anturajul care a generat un atare comportament etc.).

Puteți utiliza următoarele **tehnici de adaptare individuală**:

Încurajarea intereselor. Pentru un copil care evită să-și asume riscuri prin extinderea gamei de activități, puteți utiliza o activitate deja cunoscută lui, în care veți integra activități noi.

Ex.: „Alina vorbește atât de încet, încât e foarte greu s-o auzi când este într-un grup. Educatoarea îi dă păpuși, o alătură altui copil și îi roagă pe amândoi să se joace cu păpușile care vor cânta, mai mult strigînd, un refren dintr-un cântec bine cunoscut”.

Lui Gabriel îi place să construiască, dar nu-i place să deseneze sau să scrie. Educatoarea adaugă în zona Construcții niște hîrtie și bandă adezivă, rugîndu-l să facă un semn de circulație rutieră sau o etichetă cu semnul „Nu deranjați!”, pe care să le fixeze pe clădirea ce o construiește”.

Observînd activitatea copiilor în centrul Nisip și Apă, ați depistat interesul lor pentru poduri. Îi puteți ajuta să adune pietricele sau rămurele pentru a construi poduri deasupra apei. Puteți pune vaporeze să plutească pe sub poduri, iar dacă o bărcuță este prea înaltă și nu încapă pe sub pod, se poate discuta despre podurile mobile.

Cum îl puteți ajuta pe un copil timid sau rușinos care, deși o dorește, se teme să se apropie de copiii din centrul Jocul de rol/simbolic? Este nevoie de intervenția dvs.; de exemplu, „bateți” la ușă și spuneți cam așa: „Mătușa Maria a venit în vizită”

sau „Fratele vostru Ionuț s-a întors de la țară”. Totuși, implicarea dvs. trebuie să fie limitată în astfel de situații — imediat ce copilul respectiv a fost acceptat în joc, trebuie să vă retrageți din „scenă”.

Copiii împărțiți câte doi sau pe grupe. Piaget este de părere că cel mai bine copiii învață unul de la altul. Înțelegerea copiilor poate fi facilitată, de exemplu, grupînd un copil care nu înțelege o anumită noțiune cu unul mai priceput.

Axarea pe nevoi specifice. Dacă ați observat că mai mulți copii întâmpină dificultăți în derularea anumitor activități, spre ex. în folosirea foarfecelor, puteți propune activități care dezvoltă musculatura mîinii, cum ar fi apucarea obiectelor cu penseta sau cleștele sau plasarea cîrligelor pe un șevalet etc. Pasul următor ar fi ruperea hîrtiei pentru a se ajunge în final la tăierea ei.

În cazul în care ați observat că unii copii distrug materialele sau îi lovesc pe ceilalți, trebuie, desigur, să interveniți, punînd capăt acestor manifestări. Trebuie să fiți înțelegătoare și indulgentă cu acești copii care sunt greu de stăpînit în sala de grupă; încercați să înțelegeți emoțiile pe care copiii și le exprimă în acest fel, dar nu trebuie să tolerați comportamentul înșuși. În asemenea cazuri trebuie să fiți fermă, dar calmă, liniștită; trebuie să acceptați că există o necesitate specială a copilului care trebuie satisfăcută. De aceea, trebuie să ghidați copilul spre alte activități, de exemplu: „Ai voie să lovești plastilina, dar nu ai voie să lovești copiii” sau „Poți să bați cuie în tăblița aceasta, dar nu ai voie să arunci scaunele”.

B. Metoda analizei produselor activității

Desenele, aplicațiile, construcțiile tehnice din diverse materiale (hîrtie, cuburi, lemn, lozie, seturi de construcție de tip LEGO etc.), colajele, modelările, literele și cifrele scrise, încercări de a scrie cuvinte, propoziții, mostre de limbaj, care sunt transcrieri literale ale cuvintelor prin care copilul și-a exprimat un gând, o idee, poveștile, poeziile sau povestirile compuse de copil sau împreună cu părinții, albume sau cărți elaborate și „editate” cu suportul familiei etc. oferă informații prețioase despre viața internă a copilului, atitudinea lui față de lumea înconjurătoare, precum și despre particularitățile percepției și a altor laturi ale vieții lui psihice.

Prin aplicarea acestei metode obținem date cu privire la:

- însușirile psihice ale copilului (spiritul de observație, capacitatea de a înțelege, caracteristici ale reprezentărilor etc.);
- capacitățile psihice de care dispun copiii (coerența planului mintal, continuitatea logică a ideilor, forța imaginației, amploarea intereselor, calitatea cunoștințelor, deprinderilor, priceperilor și aptitudinilor);
- stilul realizării (personal, original sau comun, obișnuit);
- progresele realizate prin învățare (prin realizarea repetată a unor produse ale activității).

Metoda este una auxiliară, ea poate oferi informație sigură numai în combinație cu observarea, convorbirea și alte metode de cunoaștere a copilului. Spre exemplu: desenele copilului întotdeauna depind de condițiile în care ele s-au realizat, de intenția copilului (ce anume a vrut el să deseneze). Unul și același rezultat poate avea la bază cauze abso-

lut diferite: dacă copilul a vopsit frunzele copacului în roșu, aceasta, într-un caz, poate însemna că roșul este culoarea preferată a lui (culoarea reală a lucrurilor nu este în obiectivul copilului), în alt caz — că el a vrut să deseneze copacul pe timp de toamnă, în al treilea — că el, pur și simplu, la moment nu a avut alte culori. Pentru a clarifica lucrurile și pentru că desenul copilului are o slabă valoare informativă, este necesar să întrebăm copilul asupra intențiilor sale, să-l rugăm să ne explice ce a desenat. Toată producția verbală a copilului trebuie înscrisă și acroșată/alipită/aderată la lucrare. Prin mărturia sa copilul dezvăluie nu numai certe **aptitudini practice** (abilitate manuală, calități perceptive, bună orientare în spațiu etc.), dar mai ales **trăsături ale personalității** (reacțiile sale emoționale, de moment, atitudinile afective în situații determinate, preferințele, centrele sale de interes, viziunea asupra lumii etc.).

Produsele activității copilului pot fi organizate în **Portofolii** — niște colecții ale lucrărilor copiilor pe care aceștia le realizează în timp. Portofoliul poate fi/trebuie creat pentru fiecare copil de la cea mai fragedă vîrstă. Pe lângă lucrările copiilor, **Portofoliul** mai conține:

- date despre copil, notițele observărilor adulților;
- foaie de evaluare a copilului;
- fotografii sau înregistrări video ale copilului în timpul unei activități;
- înregistrări audio ale conversațiilor dintre copii, copil — adulți, evoluări publice;
- mai pot fi inserate foi de evaluare standard, notițe descriptive făcute în baza observării copilului în diverse centre de activitate și contexte de lucru sau de interacțiune cu semenii sau adulții etc.

Pentru *Portofoliu* se vor selecta acele lucrări (cu data, anul realizării, cu scurtă descriere pe care a făcut-o copilul) de la centrele de alfabetizare, artă, matematică, știință, menaj etc), care identifică schimbarea și/sau creșterea copilului într-un domeniu sau altul, în timp.

Conținutul *Portofoliului* nu se notează. Copilul este încurajat să decidă asupra fiecărei lucrări care „merită” să-l reprezinte. El motivează, argumentînd prin măsura efortului depus la realizarea ei, noile capacități sau deprinderi pe care le-a implicat, semnificația personală, gradul de noutate.

Portofoliul, prin informația esențială pe care o conține despre progresul copilului, servește drept material factologic în discuțiile cu părinții, administrația instituției, învățătorii de la ciclul primar sau alte persoane interesate de progresele copiilor. Dar cel mai important lucru este că înșiși copiilor le face plăcere să-și revadă „munca” lor peste un timp, mai ales cînd le reamintiți cînd a fost executată o anumită lucrare (toate lucrările copiilor sunt datate) și care a fost semnificația ei.

Convorbirea la **vîrsta preșcolară** este recomandabil de utilizat în combinație cu observarea sau subordonată unei activități pe care copilul o are de îndeplinit (în timp ce el „soluționează” o problemă sau face, execută ceva, i se pot pune diverse întrebări). Cu copiii în vîrstă de pînă la 4 ani nu se utilizează convorbirea care necesită răspunsuri verbale: lui i se pun întrebări, care necesită răspunsuri prin indicarea la obiect sau parte a acestuia (ex. obiecte cu elemente-lipsă — „Ce lipsește?”).

Structura unei convorbiri standardizate¹⁹:

Anchetarea

Convorbirea se desfășoară în condițiile unei dispoziții normale a copilului. Ea trebuie să fie liberă, degajată, nestingherită, să decurgă într-o atmosferă sinceră, de încredere, binevoitoare, în condiții de maximă naturaleză pentru că numai așa vor putea fi surprinse manifestările spontane ale copilului, mecanismele psihice așa cum sunt ele în realitate. Jean Piaget, un mare maestru în utilizarea acestei metode, pe care el o numea „clinică”, insista asupra „neutralității” cercetătorului, acesta abținându-se să dirijeze sau să corecteze în vreun fel mersul gândirii copilului, să-l distreze sau să-l amuze. Mai mult decât atât: după Piaget, *cercetătorul trebuie să se posteze în poziția copilului, care trebuie învățat*: e necesar de a arăta necunoașterea totală a jocului, a regulilor lui, chiar de a comite în mod conștient greșeli, pentru ca micuțul să poată să explice de fiecare dată regula respectivă.

„Jocul cu bilele”: *Educatorea: Iată bilele (bilele și creta se află pe o masă). Arată-mi cum se joacă cu ele. În copilărie m-am jucat mult, dar acum aproape că l-am uitat. Hai să ne jucăm împreună. Tu mă vei învăța regulile acestui joc și eu mă voi juca cu tine.”*

Puteți utiliza și **convorbiri standardizate** în care fiecare întrebare urmărește un anumit obiectiv, care apoi permite interpretarea rezultatelor.

1. Vrei să mergi la școală? (Această întrebare evidențiază *atitudinea generală — pozitivă sau negativă — privind debutul școlar*).
2. De ce (din ce cauză) tu vrei (nu vrei) să mergi la școală? (*Motive conștientizate de dorință sau nedorință de a merge la școală*).
3. Te-ai pregătit pentru școală? Cum te-ai pregătit (în ce a constat această pregătire)? Te-a pregătit cineva? (Evidențiază *care din acțiunile proprii sau acțiunile efectuate de către cineva cu el s-au memorizat și le percepe ca fiind pregătitoare pentru școală*).
4. Ți place la școală? Ce ți place (nu-ți place) cel mai mult? (Evidențiază *elementele realității școlare, preferate de către copii*).
5. Dacă ai fi încetat să mergi la școală (din anumite motive), cu ce te-ai fi ocupat acasă, cum ți-ai fi petrecut ziua? (*Prezența sau lipsa orientării școlare la copii în situația frecventării neobligatorii a școlii*).
6. Dacă învățătoarea ți-ar fi propus să alegi o temă pentru o lecție liberă, despre ce ai fi vrut să afli, cu ce ai fi vrut să te ocupi? (*Locul intereselor școlare în condițiile alegerii libere*).

Ancheta ca metodă amplă, desfășurată, este mai puțin folosită în psihologia copilului, ea fiind întâlnită într-o formă prescurtată și simplificată. Dintre formele ei — ancheta pe bază de chestionar și ancheta prin interviu — mai des întâlnită este cea de-a doua, care de multe ori ia forma unei conversații, a unui dialog. La copiii mici se practică mai mult interviul.

¹⁹ În „Ghid psihologic. Preșcolarul” — de Aglaia Bolboceanu și Maria Vrinceanu găsiți alte două variante ale **Convorbirii standardizate despre școală și procesul de învățare**, după L. Vengher, pag.140 și T. Nejnova, pag.136, și **Proba de studiere a poziției interioare a școlarului**, după N. Gutkina, pag.138).

Ancheta pe bază de chestionar este interesantă pentru cadrul didactic de la grădiniță ca metodă de acumulare a informației despre copil de la părinții acestuia, de la alți adulți care îl cunosc.

Există chestionare cu **răspunsuri libere**, chestionare cu **răspunsuri la alegere** din câteva posibile și chestionare cu **întrebări care cer răspuns forțat: „Da” sau „NU”**.

Cerințe de selectare și formulare a întrebărilor anchetei:

- ele trebuie să fie înțelese, concrete, să nu sugereze un anumit răspuns;
- fiecare întrebare trebuie să urmărească un scop anume;
- în procesul de formulare a întrebării este necesar de a evita cuvinte necunoscute pentru copil, cele neuzuale sau puțin utilizate în vorbirea curentă, precum și cuvinte cu sens dublu;
- e necesar de a evita întrebările duble, deoarece, în acest caz, copilul răspunde numai la o întrebare;
- evitați întrebările ce implică răspunsuri prin care copilul s-ar putea deprecia („Ai mințit vreodată pe cineva?”);
- evitați întrebările fără sens: nu întrebi un copil ce emisiune preferă, înainte de a-l întreba dacă are televizor acasă etc.

11.3. Planificarea și organizarea programului zilnic

Programul zilnic trebuie să includă obligatoriu:

- momentul sosirii la grădiniță și în sala de grupă, prezența la grădiniță
- activități de joc liber
- activități în grup mare
- activități în grupuri mici, în centrele de activitate

Cadrul didactic trebuie să știe că:

Existența unui program zilnic organizat în care timpul este atent administrat de către educator induce copilului siguranță, securitate și astfel stimulează creșterea și independența acestuia. Un program dezorganizat, nestructurat creează copilului sentimentul de haos, de lipsă de siguranță. Regularitatea zilnică a momentelor creează, totodată, sentimentul ordinii și al disciplinei.

Cîteva reguli privind organizarea programului zilnic

- Programați dimineața activitățile care-i solicită mai mult pe copii, atunci sunt mai odihniți.
- Prevedeți cel puțin 60 de minute în fiecare zi pentru jocul liber al copilului.
- Asigurați-vă că ați planificat 45-60 de minute de activități în aer liber.
- Programați momentul somnului imediat după masa de prînz.
- Organizați o activitate liniștită după momentul somnului.
- Activitățile de joc trebuie să fie organizate atît dimineața, cît și după-amiaza.

1. Individualizarea

2. Raportul adulți/copii

3. Planificarea rutinei zilei — momente fixe:

4. Stabilirea ritmului activităților

Factorii care trebuie luați în considerare în planificarea unei zile echilibrate

- Asigurați-vă că sunteți informată despre fiecare copil în parte.
- Creați condiții și planificați activități de abordare holistică a fiecărui copil în fiecare zi (șansă de dezvoltare în toate domeniile).
- Pe parcursul fiecărei săptămâni oferiți copiilor toate tipurile de opțiuni privind materialele de studiu (arte plastice, muzică, dans, artă dramatică, științe, matematică, mișcare, experiențe senzoriale, gătit, literatură artistică etc.).
- În fiecare zi utilizați strategii care ar oferi șansa copiilor să învețe în stilul propriu (vezi teoria inteligențelor multiple), să lucreze în grupuri mici și individual.
- Prevedeți activități care satisfac necesitățile și interesele fiecărui copil în parte prin exploatarea centrelor de activități cu materialele lor specifice.
- Gândiți-vă la copiii care au ritm diferit decât grupul și acordați-le timpul necesar pentru a termina ce au început.
- Adaptați activitățile la diferitele niveluri de dezvoltare a copiilor (diferite sarcini de lucru, puzzle simple și complexe, alternarea dificultății întrebărilor pe care le adresați);
- Stabiliți obiective pentru fiecare copil, raportate la obiectivele de referință, bazate pe observările dumneavoastră, în funcție de interesele personale și nivelul de dezvoltare atins de fiecare copil;
- Copiii învață eficient în ritm propriu dacă li se asigură un mediu bogat în resurse și timp suficient pentru a le explora. Materialele variate din centrele de activități mereu îmbogățite, înnoite, mențin interesul copiilor și îi stimulează, îi motivează să învețe.
- Verificați și convingeți-vă că programul este rațional și realist pentru numărul de copii și de adulți care se află în clasă.
- Planificați momentele în care aveți mai mare nevoie de ajutor și sprijin din partea altor adulți;
- Verificați, asigurați-vă că fiecare adult știe ce are de făcut pe parcursul zilei și în fiecare moment, al activității;
- Având în clasă membrii familiilor și alți voluntari, asigurați-vă că se simt bine și că știu ce au de făcut.
- Copiii se simt în siguranță atunci când știu că lucrurile se întâmplă în aceeași ordine și în aceleași perioade de timp.
- Calea prin care copiii învață „ce urmează mai departe” este un grafic cu desene mari ori fotografii, numit *programul zilei, care se „citește” zilnic* (este pe înțelesul adulților și al copiilor, conține cuvinte și imagini). Ei trebuie să știe despre schimbările care urmează în program.
- Intercați perioade active cu cele liniștite pe tot parcursul zilei.
- Timpul necesar pentru activități și pentru relaxare trebuie să reflecte atât necesitățile copiilor, cât și necesitățile educatorului;
- Programați activități de captare a atenției, declanșatoare, energizante, activități liniștitoare, pauze dinamice;
- Atribuiți atenție fiecărui copil, pe parcursul activităților didactice și extradidactice;
- Planificați activitățile în așa fel încât copiii să poată sosi, pleca de la grădiniță cu ușurință.

5. Planificarea unui echilibru al activităților

- Prevedeți timp suficient ca să învețe copiii lucruri noi, să-și formeze abilități noi și pentru a le practica pe cele învățate;
- Oferiți timp copiilor pentru a studia materialele, pentru a repeta activitățile și pentru a practica cele învățate;
- Planificați timpul pentru ca să reactualizeze copiii cele învățate anterior. Rezervați timp pentru verificare ce au învățat copiii. Această informație vă va ajuta să individualizați activitățile;
- Oferiți timp pentru însușirea anumitor deprinderi cu care copiii se familiarizează treptat în cadrul rutinei și a activităților organizate;

Activitățile desfășurate trebuie să alterneze astfel încât să fie:

- alese și dirijate de copii, activități dirijate de cadrul didactic;
- de cunoaștere, de explorare, de descoperire/informare, de creație;
- structurate — nestructurate ;
- de observare, de participare;
- individuale, cu alți copii, cu tot grupul, cu pedagogul;
- în încăpere și în aer liber.

6. Prevederea timpului pentru planificarea, evaluarea, pregătirea activităților împreună cu membrii echipei

- Ca să te simți organizat și gata pentru o zi de activitate, este important să existe un timp de pregătire a zilei de lucru — seara și în timpul somnului copiilor.
- Planificați, realizați ședințe scurte în echipă, pentru a trece în revistă evenimentele din grupă și pentru a vă comunica reciproc informații relevante.
- Pentru membrii familiilor și pentru alți voluntari scrieți fișe cu sarcini pentru a le reaminti ce anume trebuie să facă, în care centru va asista, cu care copii va lucra, cum să adune, aranjeze materialele, în ce mod să activeze copiii, cum să relaționeze cu ei.
- Prevedeți o întâlnire săptămînală cu toți colaboratorii care activează cu grupul de copii. Este important ca toți să se implice în planificare.
- Planificați diverse modalități de colaborare cu familiile.
- Programul să conțină segmente de timp speciale pentru ca educatoarele să :
 - poată observa copiii;
 - stea de vorbă cu ei;
 - lucreze atît individual, cît și în grupuri mici ori mari.

7. Planificarea momentelor line de tranziție

- Anunțați copiii din timp că urmează o altă activitate pentru a le permite să termine ce au început.
- Acordați suficient timp pentru a nu se simți zoriți copiii.
- Distribuiți copiilor sarcini specifice în momentele de tranziție, formulați sarcini clare adecvate vârstei (curățarea locului unde au lucrat sau au mîncat).
- Fiți flexibili, unii copii ar putea avea nevoie de mai mult timp să termine sarcina sau activitatea, de aceea puteți să începeți cu cei care au terminat mai repede

8. Flexibilitatea, deschiderea către adaptări la evenimente speciale

- Nu lăsați copiii care au terminat mai repede să aștepte pînă termină toți copiii activitatea anterioară
- Exploatați momentul tranziției spre o altă activitate pentru a oferi experiențe de învățare (de ex., pentru copiii de 5-6 ani, „Dacă numele tău începe cu același sunet cu care începe tren, televizor, trompă, atunci poți să îți alegi acum centrul de activitate unde vrei să lucrezi!”)

Pe parcursul unei zile pot avea loc schimbări de ordin meteorologic, absențe ale personalului, situații de criză, schimbarea intereselor și a nivelului de activitate a copiilor și alte motive:

- activitate propusă de un părinte, venit în vizită;
- excursie în împrejurimi;
- starea de spirit a grupei: dorința copiilor de a petrece o zi în aer liber după ce au stat în încăpere timp de mai multe zile din cauza condițiilor meteorologice nefavorabile;
- discutarea unui subiect, inițierea noului proiect, apărut spontan din informația, noutatea, adusă de către unul din copii;
- zi de naștere a unui copil;
- epuizarea interesului copiilor pentru un anumit subiect;
- implicarea copiilor în activități (permite copiilor care se află în plină joacă să-și trăiască plăcerea, fără a-i obliga să treacă la alte activități);

Momentele importante ale unei zile:

SOSIREA COPIILOR

Dimineața educatoarea are deja toate materialele necesare pentru activitățile care se vor desfășura în perioada de dimineață. Când vin copiii, ea îl întâmpină pe fiecare, salutîndu-l, spunîndu-i că e așteptat, că a pregătit pentru el acele materiale cu care îi place lui să se joace, să lucreze, să experimenteze, invitîndu-l să intre în sala de grupă.

Educatoarea salută și membrul familiei care însoțește copilul, discută despre starea de spirit și de sănătate a copilului (notează în registru, filtrul de dimineață). În această perioadă de timp copiii pot „citi” cărți, se pot juca, pot sta de vorbă.

La sosire, în sala de grupă pot exista pentru acest moment important al zilei panouri precum:

EU ASTĂZI SUNT AICI:

DISPOZIȚIA MEA AZI...

AȘA ÎMI AJUT PRIETENII:

Copiii completează aceste panouri care diferă în funcție de vîrsta lor.

Pentru copiii de pînă la 3 ani
(poate și 4 ani, depinde de ritmul
lor de dezvoltare)

Panoul „Eu astăzi sunt aici” este cu pozele lor, sub fiecare fiind scris prenumele, pe verso este desenată o căsuță sau un alt simbol potrivit. Dimineața toate pozele sunt întoarse cu partea pe care este desenată căsuța, copilul, venind, caută poza și o arată prietenilor, zicînd: ”Eu astăzi sunt aici” ori „Eu astăzi sunt la grădiniță, prieteni”, ceilalți copii îl aplaudă, astfel, arătînd bucuria reîntîlnirii.

Pentru copii de 4-7 ani

Pe panoul „**Dispoziția mea azi**” sunt două imagini (un iepuraș vesel, altul trist, ori un soare vesel, altul trist etc.). Sub fiecare imagine sunt buzunărașe, în care copilul își pune fișa (pe care este o poză a lui și prenumele, fișele fiind de culori diferite), în funcție de dispoziția pe care o are. Alături de panou este oglindă, copilul se privește în ea și își schimbă dispoziția, deoarece copiii mici nu le place să se vadă triști.

La această vîrstă panourile pot fi altfel.

Pe panoul „**Eu astăzi sunt aici**” copilul scrie numărul de rînd și prenumele în fiecare zi.

Pe panoul „**Dispoziția mea**” sunt mai multe imagini care arată starea afectivă, sub ele fiind scrise numirile emoțiilor. Unii copii notează ce emoții trăiesc dimineața pe fișe, alții în agende, ori în „calendarul dispoziției”.

Ei planifică ce lucruri vor face pentru grup, notînd în panoul „**Așa îmi ajut prietenii**”: servirea mesei, îngrijirea plantelor, vietăților din oaza clasei, completează „Calendarul zilei”, „Calendarul lunii”.

Astfel copilul învață să salute, să fie amabil, politicos, să răspundă la întrebări, să recunoască stările sufletești pe care le trăiește el și pe care le trăiesc ceilalți, care este comportamentul specific ce demonstrează o stare sufletească, numește starea pe care o trăiește:

***Eu rîd pentru că m-am
amuzat de... șotiile***

Ana plînge, este tristă...

Dan zîmbește, este bucuros!

DEJUNUL, GUSTĂRILE, PRÎNZUL

Momentul servirii mesei este un alt tip de activitate în care copiii învață, iar această oportunitate trebuie utilizată de către cadrul didactic. În timpul mesei **sunt solicitate acțiuni ce contribuie la dezvoltarea copilului în toate domeniile**: cognitiv, fizic, socioemoțional. Cadrul didactic trebuie să angajeze copiii în discuții despre gustul, înfățișarea mîncării, despre obiectele cu care mîncăm și cum să le utilizăm, despre așezarea mesei și strîngerea mesei, încurajîndu-i în acțiunile lor.

ATENȚIE!

Atmosfera în timpul mesei trebuie să fie calmă și plăcută, o conversație liniștită poate crea o atmosferă potrivită!

Dacă te vei ridica de la masă la un moment dat sau de mai multe ori, atunci și copiii vor face același lucru; încearcă să eviți aceste situații!

Dejunul, prânzul și gustările

Aceste activități sunt programate în momente stabile ale zilei, în funcție de vârsta copiilor.

***Sprijină copiii în dorința lor de a se folosi de veselă și solicită-le ajutorul în curățarea mesei!
Acordă suficient timp copiilor să mănânce, unii copii mănâncă încet; momentul mesei nu trebuie să fie în grabă!***

Nu folosiți niciodată mîncarea drept recompensă sau pedeapsă pentru copil!

Dejunul este servit atunci cînd copiii sunt pregătiți, deoarece unor le este foame cînd sosesc, alții preferă să se joace puțin, înainte de a mânca. Educatoarea împreună cu copiii mici (cei mari acționează independent):

- pun la loc cărțile, obiectele, jucăriile cu care s-au jucat;
- se pregătesc de dejun (proceduri de igienă): copiii mici sunt asistați de adult la spălatul pe mîini; ei învață cum să se folosească de săpun și prosop;
- aranjează masa: copiii mici fac anumite acțiuni — pun farfuriile, ceștile, tacîmurile, șervețelele, coșulețul cu piine împreună cu adultul etc.; copiii mari servesc masa independent, asistați de adult și transportă bucatele la mese, se servesc, transmit castronașele cu mîncare de la unul la altul.
- servesc dejunul și mănîncă; copiii învață să ajute la servirea mesei, să șadă la masă, să se folosească de tacîmuri, de șervețel, să se autoservească, învață să ofere ajutor, să discute despre bucate — calitățile gustative, ingredientele folosite la pregătirea lor. În timp ce copiii mănîncă, educatoarea îi ajută (nu le ia lingura din mînă, folosește altă lingură).
- copiii care au dejunat, se spală pe mîini (educatoarea le amintește, îi ajută, îi asistă) și apoi se pot bucura de joc liber.

Adulții prezenți, educatoarele și ajutorii de educatori, trebuie să participe la crearea acestei ambianțe: să stea la masă, să mănînce alături de copii, să vorbească cu ei. Copiii mănîncă diferit de mult, unii mai repede, alții mai încet. Este firesc. Cei care termină de mîncat mai repede, își strîng vesela, duc platoul pe masa de servit, își curăță masa, se spală pe mîini și apoi se vor juca în liniște ori vor răsfoi/citi o carte.

NU UITAȚI!

Copiii mici învață în timpul meselor cum să fie mai independenți, cum să se bazeze pe propriile forțe, dezvoltîndu-și coordonarea mînă — ochi, mînă — gură, învață să ceară, să ajute, își dezvoltă limbajul, simțurile, autocontrolul. Copiii exersează numărarea, punerea în corespondență: vesela, tacîmurile cu numărul de copii, cu numărul de locuri la fiecare masă. Copiii mari citeșc cine va șede la masă pe fișe, unde este locul fiecărui copil.

ÎNȚILNIREA DE DIMINEAȚĂ

Fiind anunțată tranziția la întrunirea de dimineață, copiii pregătesc împreună cu cadrul didactic locul de întrînire: pun deoparte jocurile, desenele, cărțile, își pun pernuțele ori scăunelele, de obicei, în cerc. Sunt organizate jocuri de socializare, de creare a bunei dispoziții. **Întrunirea de dimineață creează și întărește sentimentul de grup.**

La întâlnirea de dimineață copiii învață să fie împreună cu ceilalți și să se organizeze pentru întreaga zi pe care o vor petrece în grădiniță.

Copiii trebuie să cunoască programul zilei și acest moment este rezervat familiarizării lor cu activitățile ce se vor desfășura.

Întrunirea de dimineață este un moment foarte important în care copiii se așază toți împreună în sala de grupă și are ca scop:

- 1) **socializarea copiilor:** copiii se salută, dau mâna și spun o urare: „Bună ziua, Alina, îți urez o zi cu bucurii”, învață să răspundă „Bună ziua, Ionel, mulțumesc pentru urare, îți doresc succese”, „Mulțumesc”, „Cu plăcere” — copiii învață politețea. Copiii fie că își spun complimente, folosind determinative, comparații, (ești gîngășă ca o narcisă, ești îndrăzneț ca un ghiocel, ești voinic ca un stejărel, Dana, azi ești magnifică), fie că se uită unul la altul în ochi și spun ce „văd”: eu văd că ești fericită, de ce? sau Eu văd că ești cam supărat, de ce? Fie că se dezmiardă: „Bună ziua, Ana-Anișoara, Ana-Anuța ...”
- 2) **familiarizarea copiilor cu programul zilei,** află ce schimbări vor fi. Ei convin, ori depistează printr-un joc / o problemă / o ghicitoare în cadrul mesajului, ori printr-o surpriză care este **tema zilei**. Află ce proiect vor începe sau la ce etapă sunt în proiectul de lucru. Se informează despre activitățile pe care le pot face, materialele necesare. Împărtășesc noutăți, informații despre lucruri care li s-au întîmplat în familie, comunitate (vizite la rude, bibliotecă, oaspeți). Își planifică activitățile pentru ziua respectivă.

- 3) **exprimarea opțiunilor** privind activitățile, centrele unde doresc să lucreze — copiii mici pot spune unde vor să-și înceapă activitatea, firește cu sprijinul și suportul educatoarei, care îi anunță ce se va întîmpla în ziua respectivă.

Activități în centre, pe grupuri mici sau individual

Activitățile în grupuri mici sunt foarte importante întrucât se bazează pe interacțiune și promovează învățarea reciprocă (de la un copil la altul).

EXEMPLU:

Azi a venit în ospetie cineva, dar trebuie căutat unde s-a ascuns. Copiii caută în toate încăperile grupei, verbalizând acțiunile: în dormitor nu este nimeni, să căutăm în vestiar... în dulap nu este, sub canapea nu, găsindu-l îl observă, îl mângâie, îl hrănesc... se bucură, se joacă. Educatoarea anunță copiii: „Iepurașul nu are casă frumoasă și se roagă să-l ajutați, copii”. Ei vor activa în grupuri mici: vor picta, vor lipi floricele... pe cutia-casa iepurașului, vor modela morcovi pentru iepuraș, îi vor cânta, vor culege iarbă pentru el.

FORME DE ORGANIZARE A ACTIVITĂȚILOR CU COPIII

Sunt două perioade în zi când copiii au ocazia să lucreze în grupuri mici sau independent.

Cadrul didactic planifică activități speciale și pun la dispoziția copiilor materiale care susțin învățarea prin joc și descoperire în cadrul unei anumite teme sau pentru continuarea lucrului într-un proiect. Copiii aleg centrele de activitate, formează microgrupuri, aleg materialele independent, ori la sugestia educatoarei, decid unde, cum și care materiale le folosesc și ce vor realiza. Unii continuă lucrul în grupurile formate deja în zilele trecute, la proiectul aflat în desfășurare. Ei pot lucra independent, împreună cu părinții ori alți vizitatori (studenți care iau practică pedagogică, ori elevi, oameni în etate care vin la grădiniță).

Educatoarele susțin copiii în munca lor prin întrebări, sugestii, unele materiale, pe care le pun la dispoziția lor. În aceste momente ele inițiază pentru unii copii activități de alfabetizare de calcul, pentru alții rezolvarea problemelor de dezvoltarea gândirii — integrează ariile curriculare ca să se dezvolte copiii armonios. Educatoarele observă copiii, iau notițe despre modul în care interacționează, rezolvă situații de problemă, calitatea „muncii lor”, opțiunile personale, ce preferințe au, ce decizii iau, ce responsabilitate poartă...

Activități în grup mare, cu toți copiii

Activitățile cu întreg grupul de copii sunt folosite pentru a împărtăși toți aceeași experiență de învățare

Activitățile în aer liber sunt obligatorii pentru copil în perioada timpurie.

Interacțiunea cu mediul extern permite abordarea holistică a copilului. Prin activitățile în aer liber sunt apelate toate domeniile dezvoltării.

Activitățile cu întreg grupul de copii sunt folosite pentru a împărtăși toți aceeași experiență de învățare: audiere, vizionare, demonstrare din partea cadrului didactic, cânt, activități de mișcare, prezentarea unei vești. Ele nu pot avea o durată mare de timp și trebuie alternate cu celelalte forme de organizare.

Copiii se adună: să audieze o poveste, vizioneze un spectacol, pentru a li se preda un text fie proză, fie poezie; să observe; pentru a organiza un atelier de artă plastică; activități de muzică, dans, sport în săli cu destinație specială. În cadrul acestor activități se discută în perechi sau în grup mare diverse evenimente, se planifică, se inițiază activități distractive, se face trecerea în revistă a lucrului copiilor în grupuri, ateliere, se prezintă finalul proiectelor, se organizează vizite, excursii, întâlniri cu compozitori, poeți, experți în diverse domenii. Copiii pot activa în două grupuri, după care își împărtășesc noutățile, experiența.

Educatorea va fi gata de schimbare, deoarece copiii nu pot ședea prea mult: cei de 3 ani — 10-15 minute, cei de 5-7 ani — până la 20-35 de minute, dacă sunt bine motivați, dacă variază tehnicile, poziția copiilor. Va scurta perioada de timp etc.

ACTIVITĂȚI ÎN AER LIBER

Aceste momente ale zilei presupun jocul în aer liber, observări, explorări, descoperiri, activități de îngrijire a plantelor, păsărilor...Copiii pot citi cărți în aer liber, pot desena, confecționa, construi. În perioada caldă este necesară utilizarea sectorului cu apă și nisip.

Alte activități motrice se desfășoară pe terenul de joc amenajat, înzestrat cu aparate sportive sau mobilier de curte: liane/scări pentru cățărare, tobogan, otgoane întinse paralel la distanță de înălțimea copiilor ca să se poată deplasa pe ele, ladă cu nisip și recipient pentru apă.

Educatorea ia pentru jocurile copiilor atributele și echipamentul necesar, cutiile cu sugestii pentru jocurile de rol, pentru dramatizări/improvizări în baza textelor. Ea va avea grijă ca activitățile care solicită efort fizic sporit să alterneze cu acele care solicită mai puțin efort fizic: după o activitate statică, copiii, ieșind afară, vor alerga, se vor juca cu mingea, se vor cățăra; după o activitate de mobilitate sporită, copiilor li se vor propune activități mai liniștite.

Copilul învață prin joc, prin explorare, prin descoperire, se bucură și colaborează cu semenii, își coordonează mișcările, își formează ținuta dreaptă, echilibrul, face profilaxia piciorului plat, își fortifică sănătatea.

Să nu uităm!

Nevoile de mîncare, de somn diferă de la un copil la altul. Toți copiii trebuie să beneficieze de un interval de timp adecvat nevoilor lui pentru odihnă.

Atenție!

Programul zilei facilitează și momentele de tranziție, dacă este citit cu copiii în fiecare dimineață.

SOMNUL SAU ODIHNA DE DUPĂ-AMIAZĂ**SĂ NU NEGLIJĂM!**

- Momentele de relaxare sunt importante pentru toți copiii indiferent de tipul de program pe care îl frecventează. Pentru cei care frecventează programul lung, somnul de după-amiază este foarte important!
- Pregătește copiii pentru somn printr-o activitate liniștită — citirea unei povești, jocuri cu degețelele, audierea unor cîntece; permite copiilor să își aducă de acasă o jucărie preferată, o păturică cu care dorește să doarmă.
- Copiii asociază somnul cu casa lor și de aceea au nevoie să se regăsească în spațiul grădiniței!
- Fiecare copil adoarme în mod diferit. Întreabă părinții despre acest lucru. Unii au nevoie de un cîntecel, alții să fie mîngîiați.
- Pregătiți activități liniștite pentru copiii care se trezesc mai repede sau care nu reușesc să doarmă, jocuri la centrul de jocuri manipulative, cărți de răsfoit, colorat.
- Lăsați copiii să se trezească în ritmul lor!

Îndrumarea copiilor (lămurind de ce) să se odihnească este responsabilitatea educatoarelor, dar ei au dreptul să aleagă să se culce ori să se joace. Cîteodată ei vor alege să se joace (doar așa fac prietenii lor), altă dată ei se vor odihni, deoarece sunt obosiți. Unii au nevoie să doarmă mai mult timp, alții mai puțin, unii doar să se întindă. Sunt copii care nu se culcă, sau se trezesc mai devreme. Pentru ei sunt stabilite (împreună cu ei) reguli despre ce au voie să facă dacă nu dorm: se joacă în liniște cu puzzle, jocuri manipulative, citesc, desenează.

Copiii mici au nevoie de mai multe ore de somn decît cei mari. Unor copii le vine greu să lase jocul și să se odihnească. Educatoarea va facilita tranziția cîntînd un cîntec, citind o poveste (fără grozăvii), va trage jaluzele, diminuînd lumina, va masa copiii pe spate, va asigura un fondal muzical liniștit, va ruga părinții să aducă de acasă acel obiect cu care e învățat copilul să doarmă (păturică, jucărie). Este bine de discutat cu părinții despre somnul copilului, de aflat de cîte ore are nevoie în zi copilul ca să se odihnească, ce regim are acasă, cîte ore doarme noaptea. Educatoarele vor observa în repetate cadre comportamentul copilului care nu a dormit, este echilibrat, ori supărăcios, provocator.

MOMENTELE DE TRANZIȚIE DE LA O ACTIVITATE LA ALTA

În funcție de vîrstă, capacitatea de concentrare a atenției copiilor este diferită și crește cu fiecare an de viață. Instabilitatea lor, precum și dorința lor de cunoaștere, reclamă o diversitate cît mai mare de activități zilnice. Succesul fiecăreia dintre activități depinde însă în mare măsură și de modul în care se realizează momentul tranziției.

Unii copii își programează ziua din ajun ori dimineața, înainte de a veni la grădiniță: că vor lucra într-un anumit centru, că se vor juca cu prietenul. De aceea e bine ca la întîlnirea de dimineață să se stabilească programul și copiii să își poată exprima dorințele.

Schimbările neașteptate îi enervează și, deoarece autocontrolul copiilor la vârste mici este în dezvoltare, pot apărea conflicte.

Aflînd ce activități vor urma, ce schimbări se prevăd, copiii se vor conforma și astfel vor fi evitate stresul, conflictele, traumele. Deși programul zilei trebuie respectat, educatoarele trebuie să aloce suficient timp pentru tranziții. Să se permită copiilor să treacă de la o activitate la alta pe măsură ce ei finisează ori, pur și simplu, vor să facă altceva. Să li se permită copiilor să rămîină, să-și finiseze proiectul, sarcina.

Copiii trebuie anunțați cu cîteva minute înainte de trecerea la altă activitate: „peste x minute vom merge în sala de sport” ori „mai aveți 5 minute și ne pregătim să ieșim afară”, să mîncăm etc. Copiii își pot ajuta colegii să pună lucrurile la loc, să facă ordine. Este bine să se determine un loc unde copiii își pot lăsa lucrările pentru a le termina mai tîrziu sau chiar a doua zi, să se folosească cîntecul la tranziții, prin el se va da răgaz unor copii, care au un ritm mai lent.

12. COLABORAREA CU FAMILIA ȘI COMUNITATEA

12. COLABORAREA CU FAMILIA ȘI COMUNITATEA

Sumar

- *Condițiile unui parteneriat eficient între cadru didactic și familie*
- *Cum putem cunoaște mai bine familiile copiilor?*
- *Comunicarea cu părinții — fundamentul unui parteneriat durabil*
- *Familia — puntea de legătură cu comunitatea*

Cadrele didactice trebuie să recunoască rolul primordial al familiei ca prim-educator al copilului. Familia este primul spațiu fizic, socioemoțional și cultural cu care copilul intră în contact, iar amprenta lui asupra copilului este una crucială. Părinții sunt primii adulți de care copiii se atașează și în care au totală încrederea.

Parteneriatul dintre cadrul didactic și familie are ca scop bunăstarea copilului, respectarea tuturor drepturilor pe care acesta le are!

Succesul intervențiilor educaționale se bazează pe coerență, consecvență și continuitate. Cu cât influențele și deciziile educaționale sunt caracterizate de aceleași repere în educația copilului, cu atât dezvoltarea și învățarea copilului va cunoaște un mai mare progres.

De aceea, colaborarea cadrului didactic cu familia este esențială!

Un parteneriat eficient se bazează pe **respect reciproc** și **încredere**. Ambele părți contribuie cu ceva în acest parteneriat.

Cadrul didactic:

- oferă informații despre specificul dezvoltării copilului și educației timpurii
- observă modul în care copilul interacționează cu ceilalți copii, cu adulții și mediul în timpul în care acesta este la creșă/grădiniță
- oferă oportunități specifice de învățare
- pot evalua dezvoltarea copilului în raport cu specificul vârstei lui

Părinții:

- oferă informații despre sănătatea și dezvoltarea copilului în mediul familial, experiențe trăite împreună cu acesta
- împărtășesc așteptările lor privind copilul ce trebuie respectate

Parteneriatul dintre familie și instituțiile de educație reprezintă una dintre cheile succesului în viață ale copilului.

Cadrele didactice au obligația să respecte dorințele părinților și să-i ajute să-și cunoască copiii și să-i înțeleagă mai bine pentru a ști cum să-i sprijine în dezvoltarea lor. Cadrul didactic trebuie să recunoască, să încurajeze și să consolideze atașamentul primordial dintre părinți și copii.

Pentru ca parteneriatul dintre creșă/grădiniță să funcționeze optim este necesar ca de la început:

- **să cunoaștem bine familiile copiilor:** care sunt valorile importante, cum văd copilul și copilăria, ce mod de a relaționa cu copilul au, ce așteptări au pentru copil, ce așteptări au în privința creșei/grădiniței, care sunt caracteristicile lor culturale, religioase, ce stil de viață au, ce norme morale sunt împărtășite în familie etc. Toate aceste informații ne sunt de mare folos pentru a identifica contextul îndeosebi cultural și social în care crește și se dezvoltă.
- să ne asigurăm că furnizăm părinților **informații necesare asigurării condițiilor** celor mai potrivite pentru dezvoltarea corespunzătoare a copiilor în familie: amenajarea spațiului în care stă copilul, tipuri de jucării, de jocuri, de materiale benefice dezvoltării copilului, de activități, de interacțiuni, programul zilnic al copilului, alimentația, controlul medical periodic etc.
- **să comunicăm deschis cu familiile** pentru a le ajuta să depășească problemele pe care le întâmpină în creșterea și educarea copilului lor: noi suntem primii care putem să-i ajutăm cu adevărat, cunoscând copiii dintr-o altă perspectivă;
- **să creăm din creșă/grădiniță un spațiu deschis** în care părinții sunt bineveniți și pot participa la activități alături de copiii lor.

Știm că, în general, părinții nu sunt specialiști în creșterea și dezvoltarea copilului, nici în educația copilului, dar sunt cei mai buni specialiști atunci când este vorba despre propriul lor copil! Acest gând trebuie să-l avem în minte atunci când dorim să-i avem ca parteneri. Cu cât vom respecta mai mult statutul lor de părinte și vom valorifica ceea ce știu ei despre proprii copii, cu atât mai eficient va fi parteneriatul cu ei în folosul copilului.

12.1. Cum cunoaștem mai bine familiile copiilor?

În ce tip de familie trăiește copilul?

Ce trebuie să știm despre familia copilului?

- Este o familie nucleară în care el este singurul copil? Mai are alți frați? Ce vîrstă au? Fete, băieți?
- Este o familie extinsă? Cîți membri locuiesc în aceeași casă?
- Este o familie monoparentală? Din ce motive? Divorț, deces?

Toate aceste informații pot contura universul social al familiei care este foarte important pentru practicile educaționale la care a fost sus-pus pînă la intrarea în creșă sau grădiniță.

Ce personalitate și temperament au părinții acestuia?

Care este statutul socio-economic al părinților și problemele importante cu care se confruntă?

Care este specificul cultural al familiei copilului?

Ce tipuri de întrebări putem adresa părinților?

Tipul de personalitate și temperament ale părinților au un puternic impact atât asupra copilului, cât și asupra colaborării părintelui cu cadrul didactic. Unii comunică mai ușor, alții mai greu. Unii sunt timizi, alții sunt impulsivi. Diferențele între părinți sunt foarte mari, dar ele sunt necesare a fi luate în considerare atunci când comunicăm cu aceștia. Așa cum fiecare copil este unic și fiecare părinte este unic. Și de modul în care cadrul didactic îl abordează, depinde colaborarea cu acesta pentru binele copilului.

Nivelul de pregătire a părintelui și cel de trai al familiei influențează sănătatea, îngrijirea, dezvoltarea și educația copilului. **Cadrele didactice au datoria de a cunoaște care sunt problemele cu care părinții copilului se confruntă** și care au un impact direct asupra copilului, pentru a încerca să vină în întâmpinarea acestora și să prevină unele consecințe grave asupra copilului. Unii părinți pot avea probleme de sănătate, pot fi șomeri, pot avea grijă de o persoană în vârstă bolnavă din familie, pot avea probleme cu alcoolul, pot sta în condiții impropriet (spațiu mic, fără telefon, cu acces greu la transport), pot avea probleme financiare (acestea ducând la frecvența redusă a copilului la creșă sau grădiniță), pot trece printr-o depresie. Toate aceste situații trebuie cunoscute de către cadrul didactic pentru a ști cum să abordeze copilul și familia acestuia.

Cultura unei familii este cea care cuprinde valorile, credințele, practicile în baza cărora viața de zi cu zi de desfășoară într-o familie și care au o amprentă foarte puternică asupra fiecărui individ. Această cultură afectează modul în care oamenii interacționează, comunică, reacționează și își formulează așteptări în viață. Fiecare familie are cultura sa proprie. Respectul pentru diversitatea familiilor este un principiu de bază în colaborarea cu acestea. Specificul cultural etnic este o componentă identitară a familiei care condiționează succesul parteneriatului cu cadrul didactic.

- Chestionare pentru părinți
- Discuții informale inițiate fie de cadrul didactic, fie de părinte, ocazii potrivite pentru a afla informații cât mai multe
- Discuții formale în cadrul întâlnirilor cu toți părinții, când pot fi adresate anumite întrebări de către părinți sau în cazul vizitelor la domiciliu, cu consimțământul părinților
- Observarea părinților în momentele când sunt la creșă/grădiniță, când participă la întâlniri cu toți părinții, prin tipul de informații pe care le solicită, cum interacționează cu copilul și cu alți copii, cu alți părinți, cât este de atent la mediul din grădiniță etc.

La înscrierea copilului:

- Ce îi place copilului să facă cel mai mult?
- Care este jucăria preferată a copilului?
- Ce ați dori cel mai mult să știe copilul dumneavoastră și să poată să facă?
- Ce ați dori să ne spuneți despre copilul dumneavoastră?
- Ce vă doriți cel mai mult pentru copilul dumneavoastră?
- Ce vă așteptați să învețe copilul la creșă/grădiniță?

Modalitatea de adresare a acestor întrebări este decisă de cadrul didactic, scopul principal fiind acela de a obține răspunsuri cât mai complete și sincere.

Toate aceste întrebări se alătură celor care țin de sănătatea, obiceiurile alimentare și de odihnă ale copilului.

În discuții individuale sau printr-un chestionar imediat după înscrierea copilului:

- Există numite tradiții, sărbători, cîntece care sunt foarte importante pentru familia dumneavoastră?
- Cum ați dori să sprijinim respectarea acestor tradiții și sărbători ale familiei?
- Ați dori să le împărtășiți cu ceilalți părinți și copii? Ați dori să participați la astfel de activități?
- Ce considerați important să transmiteți copiilor? Ce este important în familia dumneavoastră?
- Cum doriți să fie copilul dumneavoastră cînd o să crească?
- Credeți că fetele ar trebui să primească o educație diferită față de băieți?
- Cum vă descurcați cu disciplina? Vă deranjează copilul cînd face gălăgie? Cum reacționați?
- Ce vă bucură cel mai mult la copilul dumneavoastră?

12.2. Comunicarea permanentă cu părinții — baza unui parteneriat durabil

Modalități de comunicare informală:

- **Creați un colț de noutăți și informații, un avizier la intrare în grupa de copii pe care o coordonați.** Acolo atrageți atenția asupra noutăților, a urgențelor și a evenimentelor importante la care vor participa copiii și, unde este cazul, și părinții.

Ceea ce vrem să transmitem părinților prin acest colț este că **SUNT BINEVENIȚI** și că grădinița/creșa reprezintă și **UN LOC CARE LE APARTINE**.

Prin mesajele expuse în acest colțișor părinții înțeleg că:

- vrem să știe ce învață copilul lor
- ne interesează ideile și sugestiile lor
- fac parte din comunitatea grupei și a creșei/grădiniței

În funcție de spațiul avut la dispoziție, colțul poate cuprinde:

- cutii poștale pentru fiecare familie
- cutia cu sugestii, cu foi de hîrtie și pixuri la dispoziția părinților
- fotografii cu copiii și părinții lor, precum și cu copiii în timpul activităților
- informații despre tema săptămînii/lunii
- solicitări de sprijin pentru anumite activități, unde părinții se pot înscrie pentru a participa
- broșuri, cărțile, materiale cu informații utile privind îngrijirea, creșterea și educarea copiilor la vîrsta respectivă
- obiecte care pot descrie specificul cultural al familiilor copiilor din grupă

- **Creați un caiet de corespondență (un jurnal) între dumneavoastră și părinți**, în care să transmiteți săptămînal informații despre progresele copiilor, despre dificultățile întâmpinate, despre momentele cînd este binevenit să participe la activitățile zilnice din grupă etc.

Caietul de corespondență reprezintă o modalitate permanentă de comunicare cu părinții și demonstrează interesul depus de cadrul didactic pentru a stabili o relație de colaborare cu părintele.

- **Utilizați și modalități rapide de comunicare, prin telefon sau poșta electronică.** Contactul permanent cu părinții stimulează implicarea acestora și dorința lor de colaborare.

- **Amenajați un spațiu special destinat întîlnirilor individuale/comune cu părinții fiecărui copil.** Înainte de a discuta individual cu părinții:

- uitați-vă cu atenție în portofoliul copilului și în caietul de corespondență
- revizuiți informațiile pe care le-ați strîns despre familie, despre interesele, valorile și preocupările acesteia
- stabiliți informațiile pe care doriți să le transmiteți părinților privind dezvoltarea copilului în toate cele trei domenii
- selectați cele mai importante informații pentru părinți

Scopul întîlnirilor individuale este acela de a împărtăși informații despre copil, de a face cît mai cunoscut modul de realizare a programului educațional din creșă/grădiniță (cum și de ce sunt amenajate într-un anumit fel centrele de activitate) și specificul dezvoltării copilului pentru fiecare vîrstă și, în mod special, al copilului lor. Astfel părinții vor înțelege mai bine cum pot să-l ajute pe copil în dezvoltarea sa și vor înțelege că implicarea lor este fundamentală pentru bunăstarea copilului.

Întîlnirile individuale au ca scop ultim implicarea părinților în realizarea unui plan comun de dezvoltare individuală a copilului, în care eforturile cadrului didactic să se întîlnească cu cele ale părinților.

În cadrul acestui plan individual de dezvoltare, cadrul didactic împreună cu părinții decid asupra priorităților în acțiunile educaționale pe care le vor întreprinde: pe ce tipuri de activități trebuie pus mai mare accent, unde are nevoie copilul de mai mare încurajare, cum pot fi depășite dificultățile în plan cognitiv, socioemoțional, fizic, ce tipuri de jucării sunt mai indicate a fi utilizate, ce tipuri de materiale sunt mai propice pentru a-i stimula dezvoltarea etc.

Acest spațiu poate fi destinat și întîlnirilor dintre părinți, unde aceștia pot schimba opinii și se pot organiza în a susține activitatea din creșă/grădiniță. Prin amenajarea unui astfel de spațiu părinții vor simți că sunt bineveniți în creșă/grădiniță!

Spațiul destinat părinților poate să conțină:

- o bibliotecă cu materiale și cărți de împrumut pentru părinți, precum și jocuri și jucării pe care aceștia le pot împrumuta

Avantajele implicării părinților în realizarea în comun a unui plan individual de dezvoltare a copilului

Modalități de comunicare formală:

- un registru la dispoziție pentru a se înregistra data la care a fost împrumutat vreun material și data la care va fi returnat.
- cărți despre dezvoltarea copilului care sunt utile părinților
 - o Părinții vor furniza informații mai fidele despre copil, ceea ce vă va ajuta la evaluarea cât mai corectă a dezvoltării copilului
 - o Veți obține informații mai complete despre cultura, interesele, temperamentul copilului, ceea ce vă va ajuta la o planificare mai adecvată a experiențelor de învățare
 - o Veți avea o imagine comună cu a părinților asupra punctelor tari și a celor slabe ale copilului
 - o Decizia asupra celor mai importante obiective și strategii va fi una agreată în comun
 - o Veți avea așteptări comune în privința creșterii și dezvoltării copilului
 - o Veți pune în valoare statutul părintelui de prim și cel mai important educator al copilului
 - o Educația devine o muncă de echipă
- **Venirea și plecarea de la creșă/grădiniță** reprezintă momente oportune pentru discuții informale cu părinții, care completează tabloul informațiilor furnizate și obținute pe alte căi de comunicare. Părinții vor constata că ei nu trebuie doar să lase copilul la creșă/grădiniță și să plece, ci îl pot ajuta să se organizeze pentru întreaga zi, observând care sunt centrele de activitate deschise, care este tema zilei, care este programul pentru întreaga zi și cum interacționează cu alți colegi la întâlnirea acestora. Totodată pot discuta cu cadrul didactic despre copil, despre realizările lui și progresele făcute, dar nu despre nereușitele acestuia și problemele întâmpinate. Pentru acestea se planifică întâlniri separate, când copilul nu este de față.
- **Vizitele la domiciliu.** Vizitele la domiciliu sunt privite cu reticență și de părinți și de cadre didactice uneori. Vizita trebuie privită ca o ocazie de a sta de vorbă în interesul copilului. Copilul va fi foarte bucuros să se întâlnească cu cadrul didactic și în spațiul lui de acasă. Este bine să:
 - aduceți cu dvs. o jucărie, o carte, un joc cu care să se joace copilul cât timp stați de vorbă cu părinții
 - spuneți care este scopul vizitei dvs., începând cu aspectele pozitive din datele culese despre copil
 - lăsați timp părinților să vorbească despre copil, despre preocupările pe care le au în ceea ce îl privește
 - adunați cât mai multe informații despre mediul în care trăiește copilul pentru a ști mai bine cum să-l abordați. Fiți atenți la detalii.
 - fiți diplomat în atingerea punctelor sensibile din discuție referitoare la problemele pe care le-ați observat în comportamentul copilului ca și consecință a unor practici defectuoase ale părinților. **Părinții vor să audă ceea ce le place să audă despre copiii lor.** Sugerați-le unele idei despre cum ar trebui să procedeze cu copiii, înțelegând intenția dvs. de a-i ajuta.

Este foarte important ca părinții să înțeleagă că ați venit nu pentru a reclama probleme cu copilul lor, ci pentru a-i ajuta cu competențele dvs. și cu ceea ce știți despre copilul lor pentru ca acesta să progreseze cât mai ușor.

Avantajele implicării părinților în realizarea în comun a unui plan individual de dezvoltare a copilului

- Scrisori de anunțare a unui eveniment sau a unei activități speciale a grupei/creșei/grădiniței, în care se indică data, ora, locul desfășurării evenimentului. Însă poate fi vorba și despre un eveniment care este în pregătire și este solicitat ajutorul părinților, fiind rugați să bifeze în ce postură pot ajuta la desfășurarea evenimentului. Uneori poate fi vorba despre o activitate tematică cu o anumită temă, unde părintele, fiind specializat ca profesie, poate da o mână de ajutor prin furnizarea de materiale și cunoștințe despre tema respectivă.

Părinții nu vor ști cum să-l ajute mai bine pe copil atîta timp cît ceea ce face copilul în creșă/grădiniță este o necunoscută pentru el sau este doar informație povestită de educatoare!

Invitînd părinții să participe la activități, ei vor putea să îl observe pe copil și să învețe cum să participe alături de el la activitățile specifice și cele mai potrivite pentru el. În acest fel, părinții participă alături de cadrul didactic la realizările și reușitele copilului, iar cunoașterea copilului, precum și planul individual de dezvoltare a acestuia va porni de la informații mult mai solide și împărtășite de ambele categorii de adulți.

Cadrul didactic îi poate indica părintelui ce poate să facă și cum să intervină în activitățile care se desfășoară în diverse centre. Astfel părintele va înțelege mai bine care este avantajul organizării activităților pe centre și cum poate și el să „prelungescă” aceste avantaje prin construirea unui mediu stimulativ pentru copil acasă.

12.3. Familia — puntea de legătură cu comunitatea

Rolul cadrului didactic în relația cu comunitatea

Creșa/grădinița trebuie să fie punctul de iradiere a preocupărilor care au în centru copilul și care să promoveze principiile unei creșteri, îngrijiri și educații de calitate!

Abordarea integrată a copilului atrage după sine un parteneriat mai larg decît cel dintre cadrul didactic și părinte. Familia și creșa/grădinița reprezintă primele cercuri social-culturale cu care copilul intră în contact și care le marchează dezvoltarea. Însă un rol important îl are și vecinătatea, cartierul, localitatea unde locuiește copilul, locurile pe care le vizitează în comunitate și persoanele pe care le vede și cu care interacționează.

Avînd părinții ca parteneri, cadrele didactice pot contribui la atragerea atenției comunității asupra importanței acestei perioade din viața copilului și a nevoilor speciale pe care le reclamă copilul la această vîrstă. Ei pot:

- organiza, împreună cu părinții, campanii de conștientizare a necesității asigurării tuturor condițiilor pentru dezvoltarea sănătoasă și armonioasă a copilului. Acestea pot fi tematice: „Copilul învață din prima clipă de viață”, „Eu am încredere în tine”, „Am nevoie de un mediu sănătos, ca să cresc frumos” etc., temele punctînd aspecte importante ale perioadei timpurii, insuficient valorizate în comunitate.
- organiza campanii de ajutorare a familiilor care întîmpină probleme economice și nu pot asigura condițiile necesare îngrijirii și creșterii sănătoase a copiilor.
- organiza evenimente ale creșei/grădiniței prin care comunitatea să cunoască mai bine activitatea copiilor și atenția care trebuie să le fie acordată.
- campanii de sponsorizare prin care se solicită sprijinul în anumite direcții: procurarea de materiale, cărți, jucării, echipamente, amenajarea unui spațiu de joacă etc.

La toate aceste tipuri de acțiuni sunt invitați:

- reprezentanți ai autorităților locale
- specialiști în educație, sănătate, protecție (cadre didactice, medici, asistenți medicali, asistenți sociali etc.)
- părinți și bunici
- reprezentanți ai organizațiilor nonguvernamentale și private care pot sprijini activitățile creșei/grădiniței
- reprezentanți ai presei locale care pot populariza evenimentul și pot aduce la cunoștință nevoile instituțiilor de educație a copilului de la 1 la 7 ani.

Părinții trebuie să fie partenerii cadrelor didactice în organizarea acestor evenimente care au ca unic scop îmbunătățirea calității serviciilor destinate copiilor mici.

PROMOVAREA STIMEI DE SINE ÎN FAMILIE, INSTITUȚIE, COMUNITATE. UNELE SUGESTII

1. *Încercați să gândiți pozitiv despre fiecare copil/coleg/părinte/partener comunitar, să căutați ce are mai bun, să-l ajutați să devină conștient de succesele lui.*
2. *Vorbiți despre momentele bune (chiar dacă este mult mai tentant să vorbiți despre ce e rău!) și vorbiți cu fiecare copil/coleg/părinte/partener comunitar despre puterile pe care le are.*
3. *Lucrați pentru a stabili o atmosferă caldă, grijulie în care toți copiii/coleții/părinții/partenerii comunitari au valoare, sunt ascultați și au oportunități de a contribui și de a-și asuma responsabilități.*
4. *Ajutați copiii să se simtă capabili prin iubire, încurajare și susținere. Lăudați-i oricând este posibil — dar nu într-un mod fals sau atunci când lauda nu este potrivită.*
5. *Oferiți copilului/colegului/părintelui/partenerului comunitar libertatea de a se exprima deschis, de a vorbi despre sentimentele sale, dar întotdeauna cu respect pentru ceilalți.*
6. *Implicați copiii/coleții/părinții/partenerii comunitari izolați sau timizi, însă întotdeauna țineți cont de necesitatea unora de a fi de unii singuri. Folosiți activitățile de grup și oferiți tuturor oportunități de a reuși.*
7. *Încurajați copiii/coleții/părinții/partenerii comunitari să dezvolte o rețea de susținere unul pentru altul, să fie dispuși să se ajute unii pe alții în situații dificile și să meargă unii la alții pentru a cere ajutor.*
8. *Oferiți-le copiilor/colegilor/părinților/partenerilor comunitari oportunități de a îndeplini cerințe și de a face ceva atunci când succesul este garantat. Încercați să ocoliți situațiile când eșecul este inevitabil.*
9. *Fiți gata să recunoașteți când ideile dvs. ca facilitator eșuează. Nu vă fie frică să vă cereți scuze. Atunci când sunt tratați cu respect, oamenii sunt înțelegători și întîmpină binevoitor greșelile. Faceți-i să înțeleagă că este acceptabil să greșești. Urmați și dvs. acest sfat. Noi toți facem greșeli!*
10. *Dacă doriți, certați sau disciplinați un copil cât mai departe posibil de ceilalți.*
11. *Aveți grijă de dvs. Unde este posibil, formați un grup de susținere de interes și „hrăniți-vă” propria stimă de sine. Împărtășiți succesele și discutați despre ocaziile mai puțin încununate cu succes. Formați-vă ca echipă!*

13. CÎTEVA RECOMANDĂRI METODOLOGICE

ARIA CURRICULARĂ

Copilul treptat învață:

„Dacă trăiesc în încurajare, copiii învață să fie încrezători în propriile forțe!”

Dorothy L. Nolte

Acest capitol cuprinde recomandări și exemple de activități pentru fiecare arie curriculară din *Curriculum-ul educației copiilor de vîrstă timpurie și preșcolară (1-7 ani) în Republica Moldova* pentru copiii de la 1 la 7 ani. Toate activitățile propuse au avut ca reper obiectivele cadru și de referință ale fiecărei arii curriculare, dar și modul integrat de abordare a curriculum-ului și a învățării, prin adresarea tuturor domeniilor dezvoltării copilului. Prin activitățile și recomandările prezentate, am căutat să oferim exemple concrete care să inspire cadrul didactic în practica zilnică.

CUNOAȘTEREA LUMII, DEZVOLTAREA PERSONALĂ, EDUCAȚIA PENTRU FAMILIE ȘI SOCIETATE

„A fi bun este un lucru nobil, dar a-i învăța pe alții să fie buni este și mai nobil.”

Mark Twain

- Cine sînt eu?
- Cine sunt părinții mei? Cine e familia mea?
- Cine sunt cei din jurul meu? (Colegii, cadrele didactice, alți adulți din creșă/grădiniță)
- Ce simt eu față de ei?
- Cum trebuie să mă port cu cei din preajma mea?
- Ce pot eu să fac?

La toate aceste răspunsuri copilul ajunge numai cu sprijinul adultului!

Formarea personalității copilului mic este caracterizată de impulsivitate, dependența emoțiilor și dorințelor de situație. Starea emoțională este dependentă de starea celor din jur — adulți, copii (dacă plînge unul, se molipsesc toți). Începe a se clădi independența, care e condiționată de acțiunea cu obiectele și dezvoltarea vorbirii, de comportamentul adultului. La ei apare simțul rușinii și simțul eu-lui. Apar elemente de conștiință de sine o dată cu identificarea numelui, sexului (fetiță, băiețel). Copilul mic începe să poată comunica prin limbaj cu adulții care îl înconjoară. Fiind mic-mic, cu ajutorul adulților, cunoaște lumea obiectelor, învață a le utiliza. Începe a înțelege vorbirea, a spune ceva, a merge, a aplica legile lui de proprietate:

- Dacă îmi place, este al meu.
- Dacă este în mîna mea, este al meu.
- Dacă îl pot lua de la tine, este al meu.
- Dacă este al meu, nici să nu-ți imaginezi că ar putea vreodată să fie al tău.

ARIA CURRICULARĂ**Neliniștea adulților****Să cunoaștem copilul:**

- caracteristica de vîrstă
nivelul individual de dezvoltare
- interese
- necesități
- temperament
- tip de inteligență dominant
- experiența anterioară

Copilul mic învață prin explorare**Rolul adultului**

Copilul cere insistent dreptul de a explora mediul, se interesează de tot și toate. Dacă pînă la 1 an, adultul se descurca, știa cum să procedeze ca să-l liniștească, să-l bucure, la 3 ani ai copilului adultul este deabusolat. Un copil este foarte liniștit, ce îi propui aceea face, este foarte lent în acțiuni, altul este agitat, capricios. Părinții sunt îngrijorați. Deseori nu știi cum să procedeze. Este firesc.

Adultul își pune întrebări: Cum să comunice cu copilul? Cum să creeze mediul psihoemoțional ca să se dezvolte sănătos copilul și să devină un om integru?

Răspunsul începe cu: **să cunoaștem copilul**, deoarece particularitățile psihicului determină comportamentul. Interesul sporit față de tot ce se află în cîmpul de vedere este caracteristic pentru copilul mic: scara îl „cheamă” să se urce, apa — s-o verse, ușa — s-o închidă/deschidă, mingea — s-o rostogolească... — orice lucru îl provoacă să acționeze. Ceea ce face depinde de situația și mediul în care a nimerit.

Memoria este în „regim” de cunoaștere. Gîndirea este intuitiv-acțională. Cunoașterea lumii se realizează activ-participativ. Dacă îl oprim de la manipularea cu obiectele din mediu, înseamnă că îi interzicem să gîndească.

(Pavlova, L., Doșkolinoe vospitanie, nr.2/2005).

Chiar și emoțiile se dezvoltă mai expresiv în momentul percepției obiectului. Copiii mici nu știu să-și dirijeze sentimentele, emoțiile. Ei sunt impulsivi, nestăpîniți, mai aprinși. Dispoziția lor este ca ploaia de vară — a ieșit mama, plîng tare, a intrat, rîd și aleargă la ea.

Ca să cunoaștem cu adevărat copilul, trebuie să-l observăm sistematic, în diferite situații. Adulții vor accepta copilul așa cum este. Îi vor veni în întîmpinarea necesităților lui. Vor avea grijă de confortul copiilor, cunoscînd factorii care îl influențează, creează mediu adecvat, au grijă să dezvolte o comunicare eficientă, variază activitățile, durata, mediul, dacă unii refuză să facă ceva, nu insistă, află motivul. Familiarizarea copiilor mici cu destinația diferitelor obiecte, însușirea modalităților culturale de a se adresa cu ele, formează conținutul esențial al activității copilului mic. În perioada aceasta **copilul are mare nevoie de adult**, care îl ajută **să descopere tainele mediului**.

Aceasta este activitatea determinantă, prin care copilul își dezvoltă perceperea, gîndirea, memoria, își dezvoltă inițiativa, independența, abilitățile, deprinderile, își formează comportamentul.

Copilul mic învață prin explorare; deci cea mai bună metodă este de a le crea condiții să acționeze, vorbind cu ei despre ceea ce fac, ajutîndu-i. Activitățile se bazează pe interesele, necesitățile și nivelul de dezvoltare și pe premisa că nici un copil nu trebuie forțat să participe la o activitate. Educatorul propune acestor copii alte activități, dar urmărește același scop — ei să exerseze, în cazul dat, motorica fină.

Adultul este un model pentru copilul mic pe care el îl imită, care participă la însușirea de către copil a operațiilor cu

„Cuvintele pline de bunătate pot fi puține și ușor de spus, dar ecoul lor este fără sfârșit.”

Maica Teresa

obiectele. De la adult învață să fie amabil, să zîmbească. Adultul trebuie să implice copilul, nu numai să-i lămurească, să-i demonstreze ce trebuie să facă sau să-l numească (și Dan, și Andreea și ...).

Ajutorul și aprecierea adultului sunt un stimul esențial pentru copil de a acționa cu obiecte și de a vrea să cunoască. Asta nu înseamnă însă că trebuie să-l ajutăm în toate și mereu, îi oferim șansa să încerce, îl încurajăm să se descurce singur, să greșească și să încerce iar. Nu așteptăm să vină un moment, când copilul nu mai vrea să fie ajutat, dirijat, condus de adult, anunțând „eu singur”. El, dacă este privat de această libertate, protestează cu îndârjire. Cu timpul, unor copii poate să le placă și să nu vrea, sau să aibă frică să fie independent. În multe lucruri copilul depinde de alții, dar, învățînd a învăța, încearcă să se descurce fie de unul singur, fie cooperînd.

Adultul își îndeplinește concomitent rolurile de:

1. Motivator — trezește interesul, curiozitatea (Ai barcă cu pînze... Poți pleca în larg! Dar, dacă nu este vînt, stai pe loc... Adultul/educatorul este pentru copil ca vîntul pentru barcă!).
2. Informator/instructor — lămurește, demonstrează.
3. Participant — face împreună cu copilul ceva (țin lingura împreună, aruncă undița împreună, nu mereu — atunci cînd copilul cere ajutorul și are nevoie de sprijin).
4. Eliberator — nu așteaptă copilul să ceară eliberarea... trebuie să știm cînd să-i mergem alături și cînd să rămînem mai în urmă.

„Nu putem fi liberi dacă nu suntem independenți. Prin urmare, ca să ajungem la independență, trebuie ca manifestările active ale independenței personale să fie călăuzite din cea mai fragedă copilărie.”

M. Montessori

Comunicînd cu copilul, îi transmitem mesajul că el este important. Nevoile lui se află pe primul loc. Îl respectăm și suntem lîngă el. Copilul se atașează de acel adult care are un comportament plin de afecțiune și căldură față de el, care reacționează adecvat la necesitățile, dorințele lui.

În perioada de adaptare la mediul grădiniței, un membru al familiei ajută copilul să cunoască această nouă lume — stă cu el, cunoaște și vorbește cu copiii și educatoarea. Educatoarea le propune/permite să ia jucării, se joacă împreună cu ei, stau la masă alături, ea e mereu cu ochii (neobservată) pe ei, ca să-i cunoască, vine cu aprecieri, încearcă să colaboreze — își arată respectul, dragostea pentru copil, îl ia în brațe. Nu cu forță!

Secvențe din viața copiilor la grădiniță:

Educatoarea i-a rugat să strîngă boabele împrăștiate pe podea, s-a implicat și ea. Culegeau cîte una, așa cum au văzut că face adultul, care urmărea scopul ca ei să-și dezvolte motorica degetelor. Dar la un moment dat un băiețel a început a aduna boabele cu palmele — astfel au terminat mai repede. Educatoarea s-a uitat și a zis entuziasmată de descoperirea băiatului: ***Uitați-vă, copii, cum strînge Mihăiță multe boabe deodată, e bine, așa vom finisa lucrul mai repede*** — a acceptat acțiunea copilului, a pus-o în valoare.

ARIA CURRICULARĂ

Copiii vopseau „casa” iepurașului cu perii mari (o cutie mare de carton, care a devenit casa lor). Săduța cu Petrică vopseau acoperișul, dar era fără prea mare spor — vopseaua pe masă, cutia mare. Săduța ia vasul cu vopsea și îl răstoarnă pe acoperiș, a luat peria și a început să întindă vopseaua pe cutia de carton. **Da, ai găsit soluția, așa e mai cu spor. Săduța și Petrică, ați terminat repede — a admirat inovația copilei.**

Altă educatoare, văzînd cum copiii construiesc un turn (din cuburi unifix cu dimensiuni mari), că vor să-l înalțe cît mai sus, zice: **Eu îl voi ridica pe Gelu, dar voi dați-i cuburile să le asambleze — a ajutat copiii.**

O fetiță a luat imaginea lebedei, a pus-o pe masă, a început să modeleze denumirea ei din aluat colorat. Au mai venit și alți copii și au procedat la fel. Educatoarea s-a apropiat și a zis: **Arată foarte frumos, ați muncit mult — a încurajat copiii.**

Adultul promovează încrederea în sine, el vrea ca să simtă copilul că poate lua decizii, că poate face ceva pe cont propriu:

- Oferă copiilor posibilitatea să-și exprime opțiuni, să decidă
- Încurajează copiii să facă singuri anumite lucruri
- Oferă copiilor posibilități să încerce, să exploreze mediul
- Organizează activități prin care copiii repetă acțiunile, pentru a-și forma abilități, deprinderi, dar în cadre, subiecte noi, cu alte materiale la discreția copilului — pot fi noi sau aceleași.

Adultul promovează sinceritate.

Copiii au ocazia să descopere cum să se comporte, observînd comportamentul celor din jur. Este important pentru copil să trăiască într-un mediu pozitiv, să i se dea exemple clare de comportament pozitiv, să se audă cît mai rar cuvîntul NU. Copiilor nu le plac cuvintele „nu” și „trebuie”. Are altă dispoziție cînd aude. „ar fi bine să...”, „te vei simți bine dacă...”.

Emoțiile de furie, supărare sunt recunoscute și se previne comportamentul dăunător: „Ești furios, este firesc, doar ți-a stricat construcția, dar nu ai voie să lovești pe cineva din acest motiv. Loviturile dor”. Copilul este orientat cu blîndețe spre o soluție constructivă.

Copiii învață atunci cînd văd comportamentul educatoarei față de ceilalți copii, părinți.

Este important să avem un comportament corect cu toți și întotdeauna.

Copiii învață comportamentul, relațiile cu alții, cooperarea, colaborarea, negocierea în baza comportamentului membrilor familiei, a educatoarelor, altor copii și în societate, la magazine, teatru, policlinică, la biserică, ...

Ce fac adulții, cînd copilul a luat ceva ce prezintă pericol? Folosesc *metoda substituirii, reorientării* atenției copilului asupra altui obiect, prezentîndu-l, făcîndu-l interesant, pentru a trezi interesul copilului.

Unitatea tematică „PRIETENII”

Centrul de Arte

Muzică

- Care este cântecul preferat despre prieteni? De ce vă place? Joc: „Îmi aleg prietenul”; „Cântăm numele noastre pe două note, utilizăm xilofonul.”
- Selectați melodia care arată cum este prietenul tău — ascultarea pieselor: vesele, triste, de leagăn, de dans, lirice —, care se potrivește cel mai bine cu caracterul prietenului, de ce?
- Ce cântați împreună cu prietenii?
- Colectarea cântecelor pentru prieteni. Imprimarea lor pe CD ori casetă.
- Învățarea cântecului, pe care ai putea să-l cânti prietenului de ziua lui. Diverse jocuri...
- Alegeți-vă un prieten, după cântecul lui — ascultarea cântecelor păsărilor și identificarea lor pe imagini.
- Compunem un cântec al grupei noastre.

Pictură, desen

- Faceți cunoștință cu prietenul meu, care nu este aici la grădiniță. Crearea și prezentarea „portretul prietenului”.
- Faceți un simbol care reprezintă prietenia.
- Pictați locul unde ați vrea să vă jucați/odihniți, plimbați cu prietenii.
- Desenarea unui tablou: „În ce culoare vezi tu prietenia?” Numiți tabloul. (Copiii desenează pe o foaie mare câte o pată colorată una lângă alta, pot chiar să fuzioneze culorile.)
- Modelați măștile prietenilor.

Centrul de Științe/Matematică

- Găsiți un prieten, descoperiți ce aveți comun, ce aveți diferit. Notați/desenați/scrieți ce ați descoperit.
- Activitate în perechi: „Fă-ți un prieten”. Copiii vor completa date în „buletinul de identitate” unul pentru altul (Pot desena portretul, lua amprenta degetului, cântări, măsura înălțimea, cei care nu pot scrie, vor ruga prietenii, educatoarea, poate asista un părinte să-i ajute).
- Se poate face un grafic cu toate datele: pe verticală — toate numele copiilor, pe orizontală — datele: înălțimea, masa corpului, culoarea ochilor,...

Centrul de Joc de rol

- Copiii se joacă prietenește de-a ceea ce vor ei.
- Improvizați „O întâlnire între prieteni”.
- Poate este ziua prietenului.
- Poate se joacă un spectacol pentru prieteni.

**Centrul de Alfabetizare/
Bibliotecă**

- Pentru mine prietenul înseamnă....
- Scrisoare pentru prietenul necunoscut (din altă grupă).
- Lectură: „Prieten bun” — M. Filip, „Trei prieteni” — V. Oseeva. Propunem copiilor să aducă texte care le plac lor.
- Prezentarea unei istorioare despre prietenul tatei, prietena mamei din copilărie, prin ce a fost deosebită?
- Joc de cuvinte cu proverbe despre prietenie.
- Listați lucrurile nostime pe care vreți să le faceți cu prietenii.
- Jocul „semnificații ascunse — prietenul meu...”
- E ora bancurilor despre prieteni...
- Elaborare de carte.

Menaj

- Confecție: cocor pentru prietenul meu
- Pregătirea biscuiților/salatei...

ARIA CURRICULARĂ

Copiii care trăiesc experiența cărților, bucuria de a se afla în lumea lor:

Cititul este o activitate zilnică!

LIMBAJ ȘI COMUNICARE

Cheia fermecată care deschide poarta de acces spre lumea fascinantă a cuvîntului este cartea, deci este nevoie ca în sala de grupă să fie carte peste tot: carte care îi place copilului, carte în fiecare centru de activitate — carte la subiectul care se studiază,...

*Limbajul și comunicarea prezintă aria-nucleu în integrarea obiectivelor tuturor celorlalte arii.
„Vorbînd, gîndește-te că-n umbra tăcerii celuilalt sunt doi ochi care te ascultă”.*

Al. Vlahuță

- Își dezvoltă interesul pentru citit, care devine motivația învățării, își dezvoltă imaginația, capacitatea de a relata succesiv un text, cursivitatea și coerența exprimării.
- Învăță un limbaj rafinat, poetic, învață a se comporta, învață a citi, a scrie etc.
- Își îmbogățesc vocabularul, cunoștințele despre lume — se informează.
- Își consolidează deprinderile de a asculta, a înțelege și a se exprima.
- Învăță modalități de a rezolva probleme în baza exemplelor, întâmplărilor personajelor.
- Învăță a respecta cartea.

Cum citim o carte copilului de 1, 2, 3, 4 ani?

- Dacă avem posibilitate, ținem copilul în brațe, răsfoim împreună cartea. Ne bucurăm de cele văzute, ne mirăm, apreciem, discutăm: cine a venit la personaj, cum îi cheamă, ce vor să facă, oare ce zic ei. Explicăm noțiunile de foaie, pagină, imagine (mai târziu — scriitor, grafician).
- După ce copilul și-a satisfăcut curiozitatea despre carte, acum ori mai târziu (poate a obosit și ieșim la plimbare), revenim la ea. Arătăm copilului coperta, îi spunem că această carte are foi: „tu le-ai răsfoit deja”, că în carte scrie, numim la concret despre cine.
- Citim, arătăm copilului cuvintele, le urmărim cu degetul, îi permitem/propunem și lui să urmărească.
- Citim expresiv, modelăm vocea conform personajelor și situațiilor descrise. Citim rar, dacă el vrea să repete cuvintele, îi permitem.
- Propunem copilului să întoarcă foile, îl ajutăm, dacă este nevoie. Mai studiem imaginile cu întrebări și comentarii.
- Ne distrăm, povestim același conținut, dar fără carte, folosim păpuși, jucării. Ne deghizăm în personajele din carte (azi adultul, mîine și copilul, ne uităm în oglindă, rîdem), mai povestim împreună cu copilul.
- Îndemnăm copilul să adreseze întrebări.
- După ce am citit fiecărui copil (ori cu 2,3 copii, șezînd împreună) o carte, două, putem citi unui grup mic de copii. Ei nu vor mai putea răsfoi fiecare, vom ține cartea ca să vadă toți. Ne poate ajuta pe rînd cîte un copil să întoarcem foile. *Copiii vor răspunde în cor, vom accepta ce zic și le vom propune: „Acum să ascultăm ce ne spune Ana, dar tu, Lenuța, ce crezi că...”, ca să învețe a vorbi pe rînd și a se asculta, menționăm: e bine cînd vorbiți cîte unul, auzim toți. Cu timpul, cînd deja copiii (2,5,3,4 ani) recunosc cartonașul/medalionul propriu cu poza, le folosim. Le zicem copiilor: „Al cui este cartonașul? Este al tău, Sebi? Tu vei*

Centrul de Alfabetizare/ Bibliotecă

Cartea pentru lectură poate fi aleasă de educatoare și de copil/copii.

Idei pentru organizarea lecturilor, atât pentru copiii de 1–3 ani, cât și pentru copiii de 3–7 ani.

răspunde. Să-l ascultăm pe Sebi.” Va trece timp pînă se vor învăța să vorbească pe rînd, chiar și cu medalioanele.

- Copiii sunt încurajați să participe la lectură, dar nu forțați. Cei care nu participă sunt cu al doilea adult, care organizează alte activități: jocuri liniștite, ori le citește (în alt loc).
- Dacă unii copii nu sunt gata să asculte povești în grup, ei fac altceva: se joacă „de-a ...”, construiesc, pictează, modelează ... Pe parcursul zilei, citiți și copiilor care nu pot asculta în grup, citiți-le fiecărui.

Cum să citim o carte copiilor de 5-7 ani?

Locul:

- Suficient de mare, ca să se simtă copiii comod. Un covor, o canapea / saltea — locul rezervat pentru citit.
- Izolat sau cel puțin mai îndepărtat de centrele gălăgioase, ca să poată copiii asculta cu atenție.
- Adultul oferă fiecărui copil un loc, utilizînd cartonașele cu poza și prenumele copilului sau poate fiecare copil avea pernuta, covorașul său.
- Copiii se așază confortabil, alături de adult, în jurul lui.
- Cartea se ține astfel ca toți copiii să poată vedea ilustrațiile de pe pagini și cum urmărești textul. Permiteți cercetarea ilustrațiilor la discreția copiilor.

Timpul:

- Se planifică timp special în programul zilei pentru citirea cărților (eficient este să fie zilnic, fie pînă la masă sau după somn/odihnă).
- Durata lecturii depinde de modul în care este realizată, de asiduitatea copiilor, interesul lor, de vîrsta care dictează adultului ce preferințe au, volumul textului, modul de prezentare.
- Deci, de îndată ce interesul copiilor începe să dispară, vă opriți.
- Înainte de a citi, folosiți jocuri de captare a atenției, declanșare, energizare.

Mărimea grupului:

- Lectura se poate face cu un copil, cu un grup mic și cu tot grupul.
- Cartea este aleasă în contextul subiectului studiat (unității tematice, proiectului).
- După ce cartea a fost citită, este pusă în biblioteca grupei, ca și copiii să o poată lua ori de cîte ori doresc (amintiți copiilor cum să se adreseze cu cartea ca să nu o deterioreze).

***Educatoarea cunoaște cel mai bine grupul de copii,
ea decide care este modalitatea cea mai eficientă de a citi o carte.***

Înainte de a prezenta cartea, reactualizați cunoștințele!

Prezentarea cărții:

Lectura cărții:

Pentru citirea textului poate fi creată o atmosferă divină: cu muzică potrivită, folosind efectul luminii!

Consecutivitatea lucrului cu cartea

Înainte de a prezenta cartea, se face pregătirea copiilor pentru a înțelege ideea / esența conținutului ei, reactualizarea cunoștințelor care vor fi completate cu informație nouă din carte. Acesta este momentul în care copilul își exteriorizează cunoștințele, își dezvoltă reprezentările la subiect, își activează gândirea. Punctul lui de vedere poate să nu coincidă cu cel expus în carte și nici cu al adultului. Este firesc, în discuții pot apărea contradicții, copilul adresează întrebări — aceasta este și motivarea de a cunoaște cartea.

- Prezentarea cărții se face la nivelul ochilor copiilor, ca ei să poată vedea: cum arată coperta, ilustrarea ei, locul unde este scris titlul, să admire, să diferențieze culorile.
- Uneori se citește titlul cărții, alteori nu, în funcție de scopul urmărit. Ar fi o sarcină pentru copii să descopere cum se numește cartea după ce au citit-o.
- Educatoarea va anunța copiii că urmează prezentarea cărții: numele autorului, locul unde a fost editată, anul editării (deci cartea ca și ei are loc de naștere — tipografia..., că are „părinți care au născut-o” — scriitorul a scris-o și pictorul/graficianul a ilustrat-o).
- Educatoarea, arătând ilustrația de pe copertă, adresează întrebări deschise: Despre ce credeți că este această carte? Ce vă face să credeți aceasta? Unde se află personajul? De unde credeți că a venit aici? Ce credeți că se întâmplă cu el? Încotro se va duce? La ce se gândește? Ce dispoziție are? De ce crezi că are așa dispoziție?
- Educatoarea mai răsfoiește file, continuă să adreseze întrebări deschise: Ce s-a întâmplat cu personajele? Câte personaje ați cunoscut, câte vor mai fi în text ...ce se va întâmpla cu ele, cu fiecare? Copiii observă ilustrațiile și intuiesc, ghicesc conținutul cărții, își împărtășesc gândurile referitor la desfășurarea subiectului. În acest timp sunt lămurite noțiunile, cuvintele necunoscute care vor fi în text.
- Adultul citește expresiv, captivant, într-un ritm adecvat, pentru ca să înțeleagă copiii și să reușească să se gândească la cele auzite.
- În timpul cititului adultul se uită mai des în ochii fiecărui copil.
- Copilul, de obicei, ascultând, face o paralelă între ceea ce a spus în timpul discuției, și ceea aude din text.
- Textul poate fi citit pe secvențe, după care urmează o întrebare deschisă:
 - ce urmează, cine va veni, cu cine se va întâlni, ce se va întâmpla, ca apoi educatoarea să propună copiilor să asculte ce a scris autorul. Copiii sunt foarte motivați să asculte, dându-se cu părerea, devin coautori. Copiilor de la 1-3 ani li se adresează întrebări de tipul: Ce se întâmplă acolo? De ce crezi tu că râde/plînge fetița? Unde zboară păsărica?... Dacă copilul nu răspunde la întrebare, răspunde adultul pe un ton obișnuit, fără supărare.
- Textul poate fi citit pînă la punctul culminant, propunându-le copiilor să compună sfîrșitul. Apoi adultul poate citi ultimul fragment de text, copilul compară cele gândite de el cu cele spuse de autor.
- Textul se mai citește o dată în întregime.
- Dacă textul este cunoscut sau cu repetări, se lasă copiii să completeze cuvintele, să spună ce urmează.
- Adultul exteriorizează emoțiile pe care le trăiește, citind cartea: se întristează, râde, arată că îi place sau nu aventura din carte.
- Copiii de 1-3 ani au nevoie de suport vizual, educatoarea, cînd povestește, folosește marionete, flanelograf, jucării.

**Discuție în baza textului,
întrebări pot adresa atât copiii,
cît și adultul:**

- ❓ Ce ați simțit cînd ați ascultat textul?
- ❓ Ce v-a plăcut în text?
- ❓ Ce v-a mirat?
- ❓ Care personaje vă bucură? De ce?
- ❓ Pe care personaje ați vrea să le excludeți din text? De ce? Ce ar fi urmat dacă...?
- ❓ Cum ați fi procedat în cazul cînd...?
- ❓ Ce sentimente are personajul...?
- ❓ Din ce cauză trăiește așa emoții?
- ❓ Cine din voi s-a simțit la fel? De ce v-au fost provocate emoțiile?
- ❓ Ce evocări îți trezește această istorie?
- ❓ Cum ai proceda tu acum...?
- ❓ Care peisaje v-au plăcut? Descrieți-le.
- ❓ Care lucruri ați vrea să vi se întîmple vouă personal (din ceea ce li s-a întîmplat personajelor)?
- ❓ Oare ce l-a făcut pe autor să scrie această istorioară?
- ❓ Cum credeți că se numește textul?

Modificări creative ale textului:

- ❓ **Cum ați intitula istorioara?** (Acum educatoarea poate spune cum a numit-o autorul.)
- ❓ **Cum altfel poate fi începută istorioara?**
- ❓ **Dacă vă gândiți să schimbați personajele, pe cine ați înlătura, pe cine ați include?**
- ❓ **Cum s-ar desfășura subiectul în acest caz?**
- ❓ **Dacă ar fi să scrieți o scrisoare autorului** (sau unui personaj) **despre schimbările dorite de voi, ce i-ați scrie?**
- ❓ **Ce ilustrații noi ați adăuga?**

Exemplu de activități (la dorința copiilor) în baza textului „Ploaia” sau integrarea literaturii în centrele de activitate

(La o ședință în macrogrup copiii de 5-7 ani listează propriile idei despre ce ar putea face în baza textului.)

**Centrul de
Alfabetizare**

Să schimbe sfîrșitul; să scrie mamei o scrisoare despre cum să procedeze ca Tom să se poată bucura de ploaie; să includă personaje noi — prietenii lui Tom; să codeze cuvinte și alți copii să le decodeze.

Centrul de Artă

Să elimine ilustrațiile în care mama îi aduce hainele și să lase numai pe acele în care ea îi aduce umbrela și cizmulițele;
Să picteze o ilustrată în care prietenii au venit la Tom și aleargă cu el prin ploaie, construiesc corăbioare și se joacă cu ele în băltoace.
Să picteze pasajul care le place.

Centrul de APĂ ȘI NISIP

Să improvizeze ploaia cu stropitorile. Afară să construiască băltoace, să le umple cu apă, să alerge prin ele.
Să confecționeze corăbioare din diferite materiale, să „care” cu ele mărfuri peste ape.
Să creeze valuri, să observe ce se întâmplă în cazul când încărcăturile sunt prea grele, când vântul este puternic.

Centrul de ȘTIINȚE

Să afle de ce apare curcubeul după ploaie.
De ce unele corăbii se scufundă?
Să aducă apă din băltoace, să o cerceteze.
Când va fi ploaie, să colecteze apă, să o filtreze, să observe cu lupa ori la microscop să vadă cât este de curată/poluată.

Centrul de MATEMATICĂ

Să afle cât a durat ploaia și de ce Tom nu a reușit să iasă în curte: să măsoare cu cronometrul în cât timp un băiat își îmbracă fiecare haină, apoi să sumeze rezultatele.

Centrul de JOC DE ROL

Să se joace „De-a marinarii”.

Centrul de MENAJ

Să prepare o salată pentru prieteni.

Răsfoind mica enciclopedie, copiii au solicitat să studieze subiectul „Meteorologii”

Explorarea textului**Activități în care se implică copiii după audierea unui text**

- Schimbă unul din pasaje.
- Selectează calitățile personajului.
- Reproduc, improvizează, dramatizează.
- Elaborează carte...
- Cercetează ilustrațiile, textul, găsesc informații noi.
- Confectionează măști, marionete, păpuși prin boțirea hîrtiei.
- Confectionează, creează decor, costume pentru spectacol, colaje, modelează dale...
- Observă, identifică, cercetează, estimează, experimentează ipoteze, concluzionează (despre apă, plantă...), verifică, utilizează.
- Numără, compară, măsoară, compun probleme...
- Construiesc pentru personaje, inițiază joc de rol — vînd, cumpără, împrumută, schimbă, negociază, prepară bucate...

**Ori de cîte ori puteți, oriunde și oricînd, citiți împreună cu copilul.
Ajutați părinții să cunoască cum și cînd să citească, împreună cu copilul, o carte.**

**Litere peste tot —
calea spre carte!**
(pentru cititori începători)

Cine sunt cititorii începătorii?

Pentru cititorii avansați...

Copilul, cartea, litera — activități, jocuri

- Etichetarea materialelor, centrelor de activitate — prin imagini și prin litere, ca de îndată ce copilul avansează, imaginile să dispară, să rămână numai cuvintele
- *Panourile: frecvenței, de alegere, de însărcinări (prin poze și cuvinte). Programul zilei, mesajul, dispoziția mea, complimentele,...*
- Cartonaje de identitate — ecusoane, medalioane cu simboluri ori poza copilului și prenumele pentru acei care pot citi și alte date
- Răsfoirea cărților. Lecturarea desenelor
- *Joaca „de-a dactilografa”*
- Povestiri proprii, dictate adultului (secretar), apoi „citite” colegilor, în familie
- Povești proprii imprimate, pe casete audio, video
- Teatre de păpuși, de umbre, jucării, siluete, imagini pentru flanelograf
- *Semnarea lucrărilor zilnic de adult și de copil*
- *Jocul în cărți cu litere, începînd de la prenumele propriu*
- Alfabetul familiei cu poze: eu Dan, tati Ion și eu, mami Ana și eu, bunica...
- *Litere din cauciuc, aluat de joc, cuburi cu litere*
- *Etichetarea plantelor din curte, a jucăriilor*
- Cuvîntul important
- *Cuvînte cu litere omise*

Pot fi copiii de 5-7 ani, pot fi cei de 2-3 ani. În grupa de copii de 2-3 ani, Sandu, arătînd literele pe care le scria educatoarea pe lucrarea lui, întrebă: „Ce-s acestea, tanti Lena?” Ea îi răspunde: „Numele tău, SANDU”. „Asta știu, zise Sandu, dar acestea ce-s?” „Acestea sunt litere: S A N D U”, le numi ea pe fiecare (legato). Curiozitatea copilului nu are vîrstă. Azi vrea să știe, azi ajută-l.

- Diverse jocuri: codarea și decodarea cuvintelor, semnificații ascunse, anagrame, cuvinte-nemurele ...
- Salată de litere, de propoziții, de versuri.
- „De-a gazetarii”: scrierea articolelor de reviste, ziare...
- Pune în corespondență imaginea și cuvîntul
- Caiet cu cuvîntul important
- Dicționare alcătuite de copii
- Elaborarea paginilor de cărți, elaborarea cărților individual
- Texte sparte
- Copilul îi citește prietenului cu voce tare
- Cîntece, știri, dramatizare, rime, excursii
- Întîlniri cu scriitori, jurnaliști, producători de carte, vizite la librărie, oficiul poștal, casa scriitorului, teatru
- Scriere creativă
- Rescrieri, joc de rol
- Cotidiene
- Lecturi

Care cărți sunt cele mai bune?

Educatorul, cunoscându-și copiii, va alege cartea adecvată, pe placul și înțelesul lor.

Dacă nu avem cărți în sala de grupă...

Care este timpul cel mai potrivit pentru studierea cărților?

**Cît timp durează studierea cărților?
Dacă refuză copilul să „citească”...**

Pentru copiii de 1–3 ani

Fiecare copil are preferințe proprii. De aceea pe rafturi trebuie să fie mai multe tipuri de cărți, pe placul și înțelesul copiilor.

Vom avea grijă ca pentru copiii pînă la 3 ani să existe carte adecvată nivelului lor de dezvoltare:

- Cu foi din carton gros, cu marginile rotunjite
- Durabilă și ușor de îngrijit, confecționată din pînză, plastic, lavabilă
- Ilustrată viu, simplă, cu text scurt — cîteva cuvinte
- Cu istorioare despre evenimente, lucruri, care li se întîmplă lor (casa mea, familia mea, în ospeție la bunici, în ograda bunicii, la doctor...)
- Care au imagini singulare cu un cuvînt pe pagină, prea multe detalii produc confuzie
- Cărți care explică de ce lucrurile se întîmplă într-un anumit mod
- Scriem, elaborăm împreună cu copiii, cu familiile — părinții, bunicii, frații copiilor, apelăm la copiii mai mari din grupele de grădiniță, la elevii din școală — organizăm ateliere de elaborare de carte
- Împrumutăm de la biblioteca grădiniței, a școlii, de la biblioteca comunității
- Împrumutăm din familiile copiilor
- Rugăm consultanța familială să ne ajute, găsim sponsori...

Perioada cea mai liniștită a zilei, după dejun ori prînz, înainte de culcare, cînd nimic nu vă distrage. Cititului îi este destinat un timp anume.

Depinde de interesul copilului, de vîrsta, de starea lui și de ce alte activități se întîmplă în sala de grupă.

Nu renunțați. Găsiți cartea despre lucrurile care îi plac lui (mașini, culori, animale, desen animat). În unele cazuri este necesar să citiți singur, să vorbiți despre pozele din ea. Inventati jocuri. Copilul nu va sta mult departe, va veni să vadă ce citiți.

... activități, jocuri

1. „Turul colțișorului cărții/bibliotecii” se face cu cîteva copiii, pînă trece tot grupul. Educatoarea prezintă lucrurile care se află pe rafturi: într-o zi cărțile, în altă zi ilustratele, marionete, jucării..., loto, imagini de obiecte, oameni, animale, comentează toate acțiunile, povestește, utilizează marionetele, propune copiilor să ia aceste lucruri, chiar dacă nu vorbesc ei pot lua, privi, juca...
2. Citire (educatoarea citește, adresează întrebări, răspunde la ele, îndeamnă copiii să vorbească). Cîntă poeziile, textul, jucîndu-se cu copilul/copiii.

Este o ocazie formală pentru ca un copil să prezinte grupului toate creațiile sale și o carte "publicată", în baza căreia se inițiază discuții, apoi ele sunt incluse în colecția bibliotecii.

3. Joc cu loto mare — discută despre desene. Se joacă „de-a v-ați ascunselea”: pe un flanelograf sunt așezate desene mari; privind, discută ce este acesta, ce vezi sus, jos, sub bancă, pe copac: o păsărică, un pisoi ... educatoarea, apoi copiii ascund un lucru, ceilalți ținând ochii închiși, ghicesc/găsesc ce s-a ascuns, unde — pe, sub, lângă, alături...
4. Ghicirea ghicitorilor: copiilor li se prezintă două imagini de lucruri pe care ei le cunosc. Se propune copiilor să le numească. Educatoarea descrie zicînd „ghiciți despre ce vorbesc: are blăniță, este sur, are urechi lungi”. „Da, este iepurașul”.
5. Priviți într-o carte cu imagini diferite. Propuneți copiilor să găsească unele lucruri, locul lor în raport cu altele, să numească culorile: aceasta este bulina roșie, găsește (arată, numește) ce este roșu pe masă, pe copac (pe pagină).
6. Sortarea imaginilor după un anumit criteriu. Desene referitoare la sentimente.
7. Facem/confecționăm cărți. Copiilor li se spune ce vor face, pentru ce; ei lipesc imaginile, decupate de adult, pe foile de carton. Educatoarea scrie cuvintele pe care le spun împreună despre imagini. Leagă foile, scrie denumirea cărții, o citesc împreună și o pun în bibliotecă.
8. Etichete cu prenumele copiilor. Educatoarea a pregătit etichetele scrise cu litere majuscule (poate fi fotografia copilului), apoi împreună cu copiii le lipesc: pe patul copilului, pe dulapul cu haine, cu ștergar, pe creațiile lor de artă. Copiii află de ce este nevoie de etichete, educatoarea le citește deseori, dar nu impune copilul să o facă.
9. Cărți cu casete, CD. Copiii privesc pagina de carte, ascultînd textul imprimat. Educatoarea arată copiilor cînd să întoarcă foaia, ori pe casetă (CD) este imprimat un sunet de clopoțel, pentru a ști cînd să întoarcă foaia.
10. Scrisori de bucurie, pe care copilul le transmite părinților. Educatoarea povestește ce a remarcat astăzi în comportamentul copilului: fie că a răsfoit o carte, fie că a îmbrăcat pijamaua, a ajutat să strîngă jucăriile... La întrebarea educatoarei „Ce să scriu?”, copilul spune, educatoarea și copilul scriu împreună, apoi citesc împreună, citesc altor copii, citesc în familie.

***Unele activități, jocuri sunt pentru orice vîrstă, deoarece pot suporta modificări, adaptări.
Mai degrabă, ținem cont de vîrsta intelectuală a copiilor, decît de vîrsta cronologică.***

Scaunul autorului (2,5–3 ani, 3–7 ani)

Copiii ascultă cu atenție, apoi adresează întrebări, cum ar fi:

- De ce ai ales acest subiect, de unde te-ai inspirat?
- Cine te-a ajutat să scrii, să desenezi?
- Care lucruri au fost cele mai dificile și cum ai rezolvat problemele apărute?
- Care lucruri au fost cele mai plăcute? De ce?

Vin cu aprecieri, comentarii:

- Mi-a plăcut cum ai scris. Am avut impresia că am văzut totul cu ochii mei.
- Istoria redată de tine m-a amuzat și m-a înveselit.

Copiii află că:

Ei se pot juca:

- Modul în care ai terminat povestioara este o surpriză.
- Ai reușit să prezinți personajul. Mie îmi este clar ce fel de om este personajul din cartea ta.

Sugestii (*copiii le fac după ce au comentat lucruri frumoase, și-au încurajat colegul*): „Eu aș fi scris pasajul acesta..., poate să mai incluzi (excluzi) acel personaj, el este prea neîndemânatic, dar tu decizi dacă schimbi ori nu...”

Activitate cu subiectul „Scriitorii” — pentru copiii de 5–7 ani²¹

- Oamenii scriu pentru a depozita gândurile, informația, cunoștințele, ideile, pentru a comunica.
- Oamenii care scriu sunt numiți scriitori, poeți.
- Ei scriu diferite lucrări: note, liste, scrisori, poezie, texte, glume, cântece...despre ceea ce văd, aud, miroase, ating, învață, simt și gîndesc.
- Scriitorii folosesc anumite semne, cîte o dată ei schimbă ceea ce au scris — redactează, apoi editează cartea.
- Fiecare om poate să devină scriitor. Și tu poți.
- Copiii vor răsfoi cărți de diferite stiluri. Vor explora diferite instrumente de scriere. Vor participa la discuții despre plăcerea pe care ne-o aduc cărțile. Vor scrie scrisori, cu litere decupate, scrise de ei, le vor decora cu pene, nasturi, frunze, fibre. Copiii vor *scrie/desena* „O istorie despre mine”, „Aleg ce-mi place mai mult”...
- **„De-a scriitorii”, „De-a librăria”** — educatorii organizează întâlniri cu scriitori, poeți, jurnaliști, vizite la librărie. Copiii și educatorii, părinții cu copiii scriu cărți, despre sine, despre familie, despre cei dragi, aduc cărți de acasă, albume cu copiii din grupă, cu familiile, confecționează reviste cu imagini decupate, ziare, construiesc rafturi, „aparat de casă”, alte atribute pentru joc.
- **„De-a gazetarii”**: copiii vor intervieva fie părinți, fie colaboratori ai grădiniței despre lucrul lor. Pot merge la locul de lucru, lua interviu, fotografia, căuta versuri, proverbe despre așa meserie, desena. Sala de grupă se va transforma într-un atelier de editare a unui ziar ori carte. Copiii vor scrie, vor decora articolele, vor lansa ziarul.
- **„De-a biblioteca”** — fiecare copil are fișa proprie, în care scrie data, ce carte a luat, cînd a adus-o — educatoarea ia notițe despre cum a redat copilul conținutul, a citit singur ori ce i s-a citit din carte.

Activități „Așa crește scriitorul”

Cartea ne informează, cu ea trăim emoții. O putem valorifica, dacă putem citi. Pe copiii mici îi atrage cartea prin felul ei de a fi, parcă e vie, întorci foile și vezi alte lucruri, mereu e altfel, mereu se schimbă, nu ca jucăria, care rămîne mereu aceeași. Cu timpul cînd le citești, ei îți zic: „Hai, ială”, „Mai citește”, „Ce scrie aici”, ...„Vreau să-ți citesc”.

²¹ Kostelnik, Marjorie J. (ed.) et al., Teaching young children using themes, Barnes & Noble, 1991.

Secvențe din experiența copiilor:

Toți copiii imită limbajul scris, prefăcându-se că scriu „de-adevăratelea”. Mîzgălelile pe hîrtie ale copiilor de 2–4 ani progresează. Lor le place să imite adulții, să deseneze litere, își „semnează” lucrarea, „scriu” scrisori, documente, liste de cumpărături. Aceste exerciții timpurii sunt importante, copilul înțelege că literele tipărite se citesc, că fiecare literă reprezintă un sunet, că între cuvinte este un interval, între rînduri este distanță. Ulterior, în sala de grupă, vedem copii adunați la masa de scris, „scriind”/scriind în continuu pagină după pagină, iar apoi arătîndu-le tuturor „opera” pe care au produs-o. Unii copii copiază cuvintele scrise din sala de grupă, alții, privind o carte cu ilustrații, spun semenilor săi „povestea”, prefăcându-se că citesc.

În sala de grupă (copii de 2–3 ani) este adusă o gîscă. Copiii au observat-o, au hrănit-o cu tot felul de mîncare: porumb, piine, ceapă, morcov, carioca (prin ea au constatat că gîștei îi place culoarea verde, deoarece ea mereu apuca cu ciocul carioca verde).

**Educatorea a pregătit vopsea cu amidon și cîteva picături de șampon. Împreună au luat amprentele labe-
lor cîștei, apoi au lăsat amprentele mînuțelor. La un moment, educatoarea a spus copiilor că au o scrisoare;
citind-o au constatat că e adresată gîștei, expeditorul fiind gînsacul care a rămas acasă, la bunica în curte.
Copiii au fost motivați să „scrie” gînsacului răspuns, deoarece gîsca nu știa să scrie.**

**Cîteva copii împreună cu educatoarea s-au așezat la o masă: au compus împreună și fiecare din propria
dorință a „scris” răspuns la scrisoare — trei din ei mîzgăleau, iar o fetiță a scris patru rînduri de semne legate
unul de altul, de aceeași mărime, respectînd direcția orizontală (foaia nu avea liniatură). Copiii erau foarte
implicați. Acești copii au văzut cum educatoarea scrie vorbe (gîndurile), pe care le spun ei prin semne și au
vrut și ei să facă același lucru.**

Acest lucru este interesant pentru copii, dacă nu li se impune, dacă au mult timp pentru joacă, pentru explorat îndeajuns obiecte, ca să înțeleagă sensul cuvintelor care le reprezintă (cum a fost gîsca, gînsacul, scrisoare pentru el ...) Ei au avut ocazia să se bucure că sunt autori, că au „scris”, s-au simțit plini de importanță, pentru că au realizat un lucru util

În altă sală de grupă (copii de 2-3 ani), educatoarea a adus pe rînd mai multe vietăți, care au lăsat urmele labelor pe hîrtie; copiii, la sfîrșitul săptămîinii, privindu-le, au recunoscut ale cui sunt urmele, au pus pe foaie jucăria și imaginea corespunzătoare, educatoarea scria cuvintele: rața, pisica, cocoșul.

Mulți copii au luat carioca și au început să „scrie” și ei ceea ce a scris educatoarea. Doi copii și-au „scris prenumele FFFLO (Florin, TAAA (Tania))”.

Recomandări pentru cadrele didactice și părinți privind conversația și convorbirea

Recomandări generale privind organizarea activităților de povestire

Copiii le place mult să primească, să scrie scrisori; aceasta ne-au dovedit-o cei de 5-6-7 ani. De cele mai multe ori ei corespund cu părinții. Nu toți pot citi, buchisesc, sunt ajutați de colegi, de educatoare. Copiii scriu scrisori, bilețele colegilor, prietenului din alt grup, pe care încă nici nu-l cunosc (după număr trei la trei.) Scrisorile îi îndeamnă pe copii să învețe a citi, a scrie, să se joace „de-a poștașul”. Elaborarea cărților de buzunar, devenită o pasiune a copiilor, a făcut ca ei să fie respectuoși și atenți cu cartea — s-a întetit explorarea cărților, a încetat ruperea lor.

În timpul când copilul învață a scrie, oferiți-i șansa să se bucure de ceea ce a reușit să facă, nu-l corectați în public ca să nu se rușineze. Copiii însușesc regulile scrisului nu de la noțiuni, ci jucându-se, utilizând cuvântul, făcând asociații, modelându-l, bucurându-se prin acest cuvânt.

- Valorificați convorbirea în calitate de metodă didactică eficientă pentru dezvoltarea vorbirii dialogate a copiilor de 1-4 ani, iar conversația pentru copiii de 4-7 ani
- Variați caracterul întrebărilor adresate în cadrul convorbirilor și conversațiilor
- În cadrul convorbirilor respectați un raport de 1:1, iar în conversație 1:3, privind activitatea verbală a adultului și copilului. Respectați un raport al activităților verbale adult — copil prioritar în favoarea copilului;
- Stimulați și susțineți orice tentativă a copilului de a întreține o convorbire ori conversație
- Abordați subiecte variate în convorbire (despre jucării, animale, familie, părțile corpului, îmbrăcăminte, produse alimentare etc.) și în conversație (despre natură, floră, faună, societate, relații interpersonale, morală, estetică)
- Aplicați și tehnici didactice moderne în scopul dezvoltării vorbirii dialogate la copii (spre exemplu: Brainstorming, Masa rotundă, Cercul)
- Stimulați copiii să răspundă, dar și să adreseze întrebări
- Favorizați însușirea de către copii a normelor eticii comunicării (să asculte interlocutorul cu interes, să intervină binevoitor în timpul optim)

De la 1 la 3 ani:

- Stimulați copiii să exploreze jucăriile și obiectele, să răspundă la întrebări privind descrierea lor.
- Organizați cu copiii convorbiri, conversații individuale și în grupuri mici despre jucării, obiecte, solicitând expuneri din două-trei cuvinte.
- Selectați jucării ce atrag atenția copiilor (culoarea, forma, mărimea clar evidențiate) identice ca nume, dar variate ca aspect.
- Valorificați jocul în scopul formării competențelor descriptive („Găsește și descrie”).
- Organizați examinarea consecutivă a jucăriilor, comparați-le, caracterizați asemănările și deosebirile dintre ele, activați lexicul copiilor, „ascundeți” jucăriile (astfel ca să fie ușor găsite de către copii), propuneți-le copiilor să le găsească; găsim-le, solicitați să le descrie.

Formarea competenței de a povesti în baza imaginilor

Sfaturi privind organizarea povestirilor bazate pe memorie

De la 3 la 5 ani:

- Stimulați copiii să descrie independent, să alcătuiască narațiuni despre jucării, obiecte naturale.
- Anticipați compunerea povestirilor despre jucării cu explorarea lor, concretizând particularitățile aspectului exterior și modul de existență a ființei întruchipate în jucărie, selectați comparații, noțiuni, expresii frazeologice (ex. vulpea vicleană, iepurele fricos, veverița jucăușă).
- Puneți întrebări ce ar asigura perceperea și cercetarea atentă a jucăriilor: de la receptarea ei integrală la evidențierea semnelor esențiale, fapt ce va stimula copiii să reflecte în ce consecutivitate vor descrie jucăria și va asigura respectarea logicii descrierii.
- Formați copiilor reprezentări elementare despre structura povestirii, narațiunii (început, mijloc, sfârșit) prin oferirea schemei povestirii ce urmează a fi compusă împreună cu educatorul.
- Valorificați exercițiile didactice („Cum este?”), jocurile didactice („Magazinul de jucării”), ghicirea, dar și compunerea ghicitorilor descriptive despre jucării.

De la 5 la 7 ani

- Solicitați descrieri mai complete, logice, laconice, consecutive, fără omiterea semnelor esențiale, neadmiterea repetărilor, cu utilizarea mijloacelor lingvistice concrete, a expresiilor frazeologice etc.
- Propuneți copiilor să compună independent povestiri pe baza unei jucării sau a unui set de jucării, determinând tema, dezvoltând subiectul și respectând compoziția.
- Stimulați copiii să compună independent ghicitori (să descrie jucăria fără a o numi, să participe în jocuri didactice ce solicită descrieri („Cadourile”).
- Organizați activități care, pornind de la narațiuni despre jucării, obiectele naturale (fructe, legume, rechizite școlare etc.), să se dezvolte în înscenări, dramatizări, jocuri simbolice.

Etape:

- etapa pregătitoare specifică pentru **vîrsta preșcolară mică**, în care are loc extinderea vocabularului, activizarea vorbirii, formarea competențelor inițiale de a percepe tabloul și a răspunde la întrebări pe baza conținutului lui;
- etapa specifică pentru **vîrsta preșcolară medie** de compunere a povestirilor în baza tablourilor cu oferirea întrebărilor și apoi a modelului de povestire a educatorului;
- etapa (specifică pentru **vîrsta preșcolară mare**) de compunere independentă a povestirilor în baza tablourilor (toate tipurile) cu suport minim din partea adultului.
 - Demarați procesul de pregătire pentru compunerea povestirilor bazate pe memorie în **vîrsta preșcolară mică** prin organizarea convorbirilor despre jucăriile preferate, animalele îndrăgite, familie și alte subiecte ce prezintă interes pentru copil.
 - În **vîrsta preșcolară medie** organizați povestiri ce reflectă experiența trăită de către copii (despre ajutorul acordat mamei, ce au văzut în parc, cum au sărbătorit ziua de naștere) pe baza întrebărilor adultului, a începutului oferit. Întîi organizați cu copiii povestiri bazate pe experiența de viață colectivă, apoi pe experiența de viață individuală.

**Centrul de
ALFABETIZARE/BIBLIOTECĂ**

Centrul de ȘTIINȚE

Centrul de CONSTRUCȚII

- În **vîrsta preșcolară mare** stimulați copiii să compună independent povestiri bazate atât pe experiența de viață colectivă, cât și pe experiența de viață individuală. Oferiți modele impresionante, adresați întrebări, demonstrați material intuitiv în cazurile cînd copiii întîlnesc dificultăți. Încurajați copiii pentru orice progres atestat în manifestarea competențelor de a povesti. Organizați cu copiii activități de compunere a scrisorilor, selectînd pretexte ce ar stimula activitatea verbală a copiilor. Prezentați și analizați preventiv algoritmul adecvat al unei scrisori.

Activitatea tematică „Puișorul” — pentru copiii de 1–3 ani

Activitatea se organizează cu copii de 1,6 ani — 2 ani. Educatoarea spune copiilor că le-a adus pe cineva, îi roagă să se așeze pe scăunele și-i pregătește pentru observare: Stați liniștiți. Am o surpriză pentru voi... Imediat vă aduc unpuișor. (Educatoarea se așază pe scaun și ține puișorul în mîină. Copiii sunt curioși, iar educatoarea pornește o discuție despre puișor demonstrînd cu mîna dreaptă ochii, ciocul, codița, piciorușele, gheruțele, aripile, rostind clar, lent, intensiv, repetat cuvintele respective. Netezind apoi puișorul, emite: „Piu, piu, piu”. Invită copiii mai aproape, îi lasă să-l atingă pentru a-i simți penele și căldura corpului. Îi întreabă unde-s ochii, ciocul, coada, piciorușele, gheruțele, stimulînd copiii să repete cuvintele, nume ale părților corpului, onomatopeele piu, piu.

Educatoarea începe o poezie despre puișor. Încet, copiii încep să repete după ea.

În centru sunt expuse cărți cu imagini cu puișori.

Observările asupra animalelor lasă amprente adînci în memoria copilului

Dacă copiii se obișnuiesc cu puișorul, acesta poate fi lăsat pe covoraș și se poate organiza observarea comportamentului lui: Puișorul pășește. S-a oprit. Întoarce capul. Privește la noi. Piuie. Ciugulește. Se poate discuta despre ce mănîncă puișorul, dacă au puișori acasă, cum trebuie îngrijiiți pentru a fi sănătoși.

După ce copiii l-au privit, l-au atins, l-au observat, educatoarea spune: „Puișorul trebuie să meargă acasă să doarmă, că e mic și trebuie să crească. Îl duc ca să nu se supere pe noi.”

Abilitatea de comunicare verbală, activizarea lexicului, formelor gramaticale etc. se formează prin exersări repetate în orice situație oportună.

Construirea unui adăpost pentru puișor. Realizarea unui coteț.

Realizarea unor construcții simple pentru puișor „Podișor”, „Cărărușă”, înscenînd ulterior cu ajutorul jucăriilor situația „Puișorul se plimbă pe cărărușă”.

Centrul de ARTĂ

*Umplerea cu culoare a conturilor lui pușorului (desenate de către educator).
Realizarea din petece de material a unei hăinuțe pentru pușor.
Realizarea din plastilină a mîncării pentru pușor sau a unui coșuleț unde să doarmă.*

Centrul de NISIP ȘI APĂ

Modelarea din nisip, cu ajutorul formelor, a unui părculeț pentru pușor.

Exemplu de desfășurare a activității:**Introduceți copiii în atmosfera temei****Oferiți explicațiile necesare.****Stabiliți tangență între aspectele abordate.****Stimulați copiii să-și imagineze diferite situații.****Activitatea tematică „Grădinița noastră” — pentru copiii de 3–7 ani****Tema zilei sau a săptămînii poate fi „De la Grădiniță la Școală”.**

Copiii aduc poze din viața lor la grădiniță și își amintesc împreună cu educatoarea de vizita pe care au făcut-o la școală. Le spune că în timpul apropiat copiii își vor lua adio de la grădiniță, plecînd la școală. Ei își vor aminti despre grădiniță, vor povesti despre ea noilor colegi. În acest context, se înaintează propunerea de a conversa despre (viața) experiența trăită de copii în instituția preșcolară.

I parte. Localul grădiniței de copii.

Plecînd la școală, veți fi rugați să vă prezentați: de la ce grădiniță ați venit. Ce credeți că vă vor întreba colegii? (Unde este grădinița ta? Cum se numește? Era mare? Cîte etaje avea? Cîți copii erați în grupă? De ce v-a plăcut la grădiniță? Ce lucruri amuzante s-au întîmplat acolo? Care moment al zilei îți plăcea cel mai mult? etc.)

Amintiți-vă de școala în care ați fost recent. Ce v-a impresionat? Ce v-a îngrijorat? Prin ce se deosebește de grădiniță? E mai mare? E mai mică? Copiii pot aduce imagini cu școli sau pot aduce desene făcute de ei cu școala care le-ar plăcea lor.

Explicați-le colegilor cum se ajunge de la poarta grădiniței în grupa voastră. Pe unde treceți? Care este traseul? (etajul, încăperile de la dreapta, la stînga, holul etc.)

Pentru a vă orienta bine în localul școlii și pentru a învăța cum trebuie să ne purtăm într-o școală să ne închipuim următoarele situații:

A II-a parte. Normele de comportare în grădiniță și în școală

Să ne închipuim că o mămică cu un copil au nimerit în sala de grupă și întreabă copiii cum să nimerească de aici în cabinetul directoarei”.

sau

Abordați microsubiecte ce satisfac interesele copilului, acordînd atenție modului în care copiii comunică, se adresează unul celuilalt.

**Centrul de ALFABETIZARE/
BIBLIOTECĂ**

Centrul de CONSTRUCȚII

Centrul de ARTĂ

Centrul de JOC SIMBOLIC

Sunteți în cabinetul metodic și cereți DEX-ul....

Împărțiți copiii în microgrupuri pentru a pregăti și prezenta cum vor rezolva ambele situații. Împreună vor stabili lista regulilor de adresare, de a merge pe culoare, vor trasa itinerarul pînă la cabinetul directoarei etc.

A III-a parte. Despre jocurile copiilor în grădiniță

Propuneți copiilor să joace unul sau mai multe jocuri în grupuri diferite. Urmăriți cum respectă regulile. Extindeți discuția: *La școală voi, probabil, veți povesti colegilor de clasă nu numai despre jocurile preferate, ci și despre faptul cum ați îngrijit plantele pe straturi, ce activități ați realizat la grădiniță, cum v-ați distrat la sărbători. Eu vă ofer poze cu momente din viața voastră din grădiniță, pentru a vă uita la ele în perechi.*

Unele prezintă momente de la activități, altele — de la sărbători etc. *Seara vom expune pozele într-un album care se va păstra ca amintire în grădiniță.*

Pornind de aici, activitatea se poate desfășura în continuare în centre de activități pe care copiii și le aleg. Materialele sunt la dispoziția copiilor. Iar educatoarea îi poate ajuta în alegerea tipului de activitate pe care-l pot desfășura în fiecare centru.

La centrul de alfabetizare, copiii pot „scrie”, „citi” o poezie despre grădiniță, despre școală, pot căuta în cărți imagini cu școala și cu elevi, pot realiza povestiri pornind de la pozele realizate în grădiniță. Pot descrie „într-o floare” cum vor să fie învățătoarea lor, prietenii noi, școala... Pe masă sunt petale colorate decupate de copii, pe care ei vor scrie și le vor lipi pe foaie, lucrînd cîte trei copii împreună.

Copiii realizează construcții predestinate copiilor mai mici din grădiniță, ori construcții necesare pentru instruirea în școală. Pot construi școala în care vor să învețe. (Educatoarea le va propune cutii cu sugestii: copaci, flori pentru răzoare... confecționate de copii.)

Realizarea unor lucrări pentru o miniexpoziție tematică „Noi plecăm la școală” ori „Adio, grădiniță”.
Desene, picturi, colaje.

Crearea condițiilor și inițierea copiilor pentru organizarea jocurilor simbolice „De-a școala”, „De-a grădinița”. Pot rezolva problema Mărioarei, care vrea să plece la școală și și-a pregătit o cutie mare cu de toate: cărți, birotică, lingură mare-mare, păpușa, fructe, ... Copiii pun numai lucrurile necesare în ghiozdan.

Recomandări pentru educatori**De la 1 la 3 ani****De la 3 la 5 ani****De la 5 la 7 ani****Formarea corectitudinii gramaticale a vorbirii****Respectați condițiile ce favorizează însușirea de către copii a aspectului gramatical al vorbirii:**

- crearea mediului lingvistic benefic, ce oferă modele de vorbire corectă;
- cunoașterea specială a copiilor cu formele gramaticale dificile;
- anticiparea apariției greșelilor de ordin gramatical;
- corectarea la timp a greșelilor gramaticale atestate;
- formarea competențelor de vorbire gramaticală corectă în practica de comunicare verbală.

- Stimulați copiii să imite formele gramaticale corecte, să conștientizeze sensul formelor gramaticale.
- Demonstrați copiilor că normele gramaticale prezintă exprimarea unor relații concrete din viață.
- Valorificați la maxim materialul intuitiv pentru realizarea obiectivelor de formare a structurii gramaticale a vorbirii copiilor.
- Implicați-vă constant în formarea la copii a competențelor de utilizare corectă a formelor gramaticale, oferindu-le modele, repetându-le, apoi stimulând copiii să le preia. Urmăriți cum vorbesc copiii, interveniți la timp în caz de necesitate (atât în cadrul activităților, jocurilor, dar și în comunicarea cotidiană).
- Inițiați activitatea de formare a competențelor de compunere a propozițiilor prin:
 - utilizarea cărților, a tablourilor, crearea situațiilor de comunicare, organizarea jocurilor didactice cu jucării, înscenărilor etc.;
 - compunerea propozițiilor simple, apoi dezvoltate (cu părți omogene) pe baza întrebărilor, modelelor cu demonstrarea concomitentă a materialului intuitiv.
- Oferiți-i copilului independență în crearea formelor gramaticale ale cuvintelor.
- Extindeți cerințele față de corectitudinea vorbirii copilului.
- Formați aspectul gramatical al vorbirii în conexiunea cu dezvoltarea vorbirii monologate.
- Contribuiți la formarea competențelor de compunere a propozițiilor dezvoltate, a frazelor prin aplicarea următoarelor metode:
 - convorbiri în baza tablourilor, jucăriilor, situațiilor cotidiene, solicitând de la copii răspunsuri complete la întrebări;
 - exerciții didactice:
 - completarea propozițiilor cu cuvintele omise;
 - completarea frazelor cu lacune;
 - compunerea propozițiilor în baza a două tablouri cu subiect apropiat;
 - compunerea independentă a propozițiilor cu cuvinte la forme gramaticale dificile, cu sintagme propuse cu cuvinte dislocate haotic la forma gramaticală inițială, cu prepoziții oferite etc.
- Învățați copiii să utilizeze corect forma gramaticală a tuturor cuvintelor din lexicul lor activ.
- Cultivați la copii necesitatea de a vorbi corect și o atitudine critică față de erorile gramaticale din vorbirea lor și a altora.

Sfaturi pentru realizarea eficientă a obiectivelor privind formarea culturii sonore a vorbirii

Nu uitați că de calitatea însușirii aspectului sonor al vorbirii depinde calitatea înțelegerii semnificației ei!

Sistemul acțiunilor pedagogice privind pregătirea pentru analiza sonoră (3-4 ani, grupa mică)

- Perfecționați structura gramaticală a vorbirii prioritar în strânsă legătură cu dezvoltarea vorbirii coerente.
- Aplicați, adecvat vârstei, metodica, de realizare a obiectivelor formării corectitudinii gramaticale a vorbirii:
 - reducerea numărului de jocuri cu jucării în favoarea celor cu tablouri și exercițiilor gramaticale;
 - prezentarea modelului de vorbire corectă nu numai de către educator, ci și de către semenii.
- Transpuneți copiii în situația vorbirii scrise („Compunerea scrisorilor”, „Prietenii”, „Citirea scrisorilor de la Neștiilă”, „Citirea scrisorilor nimerite sub ploaie” etc).
- Implementați în lucrul cu copiii exerciții și jocuri didactice, repovestirea operelor.

Formarea culturii sonore a vorbirii

- Pentru formarea la copii a competențelor de pronunție corectă:
 - Folosiți orice situație pentru a exersa pronunția corectă (curge apa — „sss..”, bate vântul — „vvvv..”), orice activitate
 - sistematic organizați cu copiii activități didactice speciale și extradidactice;
 - îmbinați continuu prezentarea modelului de pronunție cu exercitări active ale copiilor;
 - începeți cât mai timpuriu formarea competențelor de pronunție (vârsta la care demarați activitatea e mai semnificativă decât durata instruirii);
 - asigurați dezvoltarea concomitentă a flexibilității aparatului verbal, respirației verbale și auzului verbal;
 - stimulați conștientizarea de către copil a pronunției proprii;
 - respectați următoarele etape de lucru:
 - pregătitoare — presupune pregătirea aparatului articulator, a auzului și a respirației verbale;
 - pronunția sunetului;
 - consolidarea și automatizarea pronunției sunetului;
 - diferențierea pronunției sunetelor apropiate ca sonoritate.
- Pentru formarea expresivității intonaționale a vorbirii, exersați inițial toate calitățile vocii (intensitatea, înălțimea, tempoul, timbrul);
- Identificați dificultățile întâlnite de către copil în asimilarea laturii sonore a vorbirii și diferențiați instruirea.
- Conlucrați cu părinții, medicul, logopedul în cazul atestării copiilor cu dificultăți.

Conținutul lucrului

Evaluarea auzului copiilor

Dezvoltarea auzului general

Dezvoltarea atenției auditive

Evidențierea sunetelor vorbirii

Exemple de activități pentru copiii de 4 ani privind sunetul „C”

- Reactualizarea „cîntecelor- sunete”, exersarea în pronunția sunetelor date și a versurilor „îmbibate” cu ele, a cuvintelor cu variată intensitate a vocii la o expirație lentă.
- Audiarea povestirii didactice despre cîntecul-sunet [c] , demonstrarea articulării sunetului [c].
- Jocuri utilizînd cîntecul-sunet, pronunțarea sunetului [c] izolat în convorbire pe baza conținutului textului didactic.
- Jocuri de exercitare a pronunției sunetului [c] în silabe, cuvinte în frămîntări de limbă (în cor, în grupe mici, perechi, individual).
- Jocul didactic cu tablourile în denumirea cărora se conține sunetul [c], („Ce a dispărut?”)
- Audiarea și recitarea poezioarelor „îmbibate cu sunetul” [c].
- Jocuri de constatare a prezenței sunetului-cîntec [c] în cuvintele rostite de educator.

Dezvoltarea lexicului

Recomandări metodice privind realizarea eficientă a obiectivelor de dezvoltare a lexicului:

- Dezvoltarea unitară a lexicului și a percepției, reprezentărilor, gîndirii copiilor
- Axarea pe cogniția (cunoașterea) activă, acțională a mediului
- Interrelația dintre conținutul activității de dezvoltare a vocabularului și capacitățile de cunoaștere, capacitățile intelectuale ale copilului
- Valorificarea materialului intuitiv ca bază pentru stimularea activității cognitive și verbale a copilului
- Interconexiunea realizării tuturor obiectivelor de dezvoltare a vocabularului, formării laturii gramaticale, fonetice a vorbirii, dezvoltarea vorbirii coerente
- Semantizarea continuă a lexicului

Pentru îmbogățirea lexicului			Pentru consolidarea, activizarea și aprofundarea vocabularului	
	Metode, forme	Vîrsta	Metode	Vîrsta
I. Cunoașterea nemijlocită cu mediul și dezvoltarea lexicului	Examinarea și cercetarea obiectelor Observări asupra animalelor, plantelor, activității adulților Studierea localului grădiniței de copii Plimbările cu scop Excursiile în mediul social, natural	În toate grupele de vîrstă	Examinarea jucăriilor Contemplarea tablourilor cu conținut cunoscut Jocuri didactice cu jucării, obiecte, tablouri Jocuri verbale	În toate grupele de vîrstă
II. Cunoașterea nemijlocită cu mediul și dezvoltarea vocabularului	Demonstrarea tablourilor cu conținut necunoscut Citirea și povestirea operelor literare Demonstrarea filmelor (artistice, cu desene animate etc.) Vizionarea emisiunilor TV corespunzătoare	În toate grupele de vîrstă	Exerciții lexicale Jocuri lexicale Convorbirea Conversația Ghicirea ghicitorilor Repovestirea operelor artistice Povestirile copiilor	

Pentru dezvoltarea lexicului

De la 1 la 3 ani:

- Demarați dezvoltarea lexicului (în contextul socializării personalității copilului) concomitent cu introducerea copilului în noul context social.
- Dezvoltați capacitatea de a generaliza pe baza sensului cuvîntului (generalizări de specie și de gen la 3 ani).
- Însotțiți acțiunile proprii și ale copilului de cuvînt.
- Organizați jocuri, plimbări, observări (examinări), cu copiii, dar și activități didactice:
 - de familiarizare primă cu obiectele și fenomenele realității;
 - de aprofundare a cunoștințelor despre obiectele și fenomenele realității (familiarizarea cu materialele, calitățile și însușirile lor).
- Împlementați metode adecvate vârstei pentru dezvoltarea vocabularului copiilor (examinarea, cercetarea jucăriilor, obiectelor, jocuri didactice („Găsește jucăria”, „Ghici ce s-a întîmplat”, „Pipăie și ghicește” etc.), povestirea operelor artistice cu implicarea copiilor, recitarea și memorizarea poeziilor, jocuri mobile cu versuri, exerciții lexicale simple („Dezmiardă cuvîntul”, „Spune altfel”).

La 4-5 ani

- Continuați să extindeți lexicul copiilor, dezvoltînd concomitent capacitatea de a generaliza, de a forma noțiunile respective (în special de gen).
- Organizați cu copiii examinări ale obiectelor localurilor necunoscute, excursii (în natură, la magazin, la construcții etc.), observări, conversații, descrieri și compunerea ghicitorilor despre jucării, exerciții și jocuri lexicale, jocuri didactice „Săculețul fermecat”, „Ghicește ce s-a adăugat”, înscenări și dramatizări cît și activități didactice:
 - de comparare a obiectelor;
 - de formare a noțiunilor de gen.

De 5 la 7 ani

- Intensificați activitatea asupra laturii semantice a cuvîntului, continuați să dezvoltați capacitatea de a generaliza pe baza sensului cuvîntului.
- Familiarizați copiii cu cuvîntul nou, inserîndu-l într-un anumit context (contextul minim — sintagma, propoziția).
- Organizați cu copiii examinări mai detaliate ale obiectelor, ale naturii vii și inerte, ale localurilor, excursii îndepărtate (în natură, la bibliotecă, la poștă, la școală, la locurile de muncă ale părinților), activități didactice nominalizate și în vîrsta precedentă.
- Activizați vocabularul copiilor prin valorificarea tablourilor, literaturii artistice, exercițiilor și jocurilor didactice orientate spre:
 - utilizarea de către copii a denumirilor de obiecte și a caracteristicilor lor (semnelor specifice);
 - clasificarea și generalizarea obiectelor;
 - marcarea prin cuvinte a diferitelor clase de obiecte în baza diferitelor specificări (transportul — rutier, aerian, maritim, mașină — agricolă, militară);
 - omiterea obiectelor și cuvintelor dintr-o clasă nepotrivită („Găsește obiectul, cuvîntul de prisos”: masă, scaun, fotoliu, pahar, pat, rochie);
 - selectarea cuvintelor ce codifică generalizarea de specie pentru cuvîntul ce desemnează o noțiune de gen („Ce

produse se vînd într-un magazin alimentar? „Ce fructe cresc în livadă?”);

- selectarea cuvintelor ce marchează noțiuni de gen corespunzător cuvintelor-noțiuni de specie enumerate (ceapa, cartoful, morcovul — ..., cratița, ceainicul, farfuria, cana — ...);
- generalizare prin confruntare (privighetoarea e pasăre, iar albină ... ?, puloverul e haină, iar sandalele... ?);
- compunerea sintagmelor și a propozițiilor cu cuvinte, noțiuni de specie și gen.

○ Extindeți semnificația cuvintelor prin procedee precum:

- lămurirea semnificațiilor cuvintelor prin demonstrarea tablourilor;
- confruntarea cuvintelor (a îmbrăca ce...?, a încălța ce... ?);
- explicarea etimologiei cuvintelor (frigider — produce frig, subsol — sub nivelul solului);
- compunerea sintagmelor și a propozițiilor cu cuvîntul lămurit;
- lămurirea sensului cuvîntului cu alte cuvinte apropiate ca semnificație (vesel — bucuros, ager — isteț);
- selectarea antonimelor pentru cuvîntul nou (murdar — îngrijit, curat, plăcut);
- compararea cuvintelor după sonoritate, selectarea cuvintelor rimate.

○ Variați modalitățile de extindere a lexicului cu jocuri cu:

antonimele:

- selectarea antonimelor pentru cuvîntul dat (ușor — ..., mare — ...);
- selectarea antonimelor din operele folclorice: „*Munca* te ridică, iar *lenea* te strică”, „Pregătește-ți sania — *vara*, iar căruța — *iarna*”;
- completarea propozițiilor cu antonime: Vara e cald, iar iarna...(e frig); Ziua e luminos, iar noaptea ... (e întunecos);
- compunerea propozițiilor și a narațiunilor cu antonimele.

sinonimele:

- selectarea sinonimelor pentru cuvîntul dat;
- explicarea selectării cuvintelor în șirul de sinonime;
- înlocuirea sinonimului în propoziție, analiza semnificațiilor;
- compunerea propozițiilor cu sinonime;
- compunerea povestirilor cu șiruri de sinonime.

cuvintele polisemantice:

- explicarea și compararea semnificațiilor cuvintelor polisemantice;
- selectarea cuvintelor apropiate ca sens pentru fiecare semnificație a cuvintelor polisemantice (verde deschis, spațiul deschis);
- selectarea antonimelor pentru fiecare semnificație a cuvîntului polisemantic (deschis — întunecat (culoare), deschis — închis (ușă), deschis — închisat (persoană));
- compunerea propozițiilor cu cuvinte polisemantice;

- desenul tematic (prezentarea cuvîntului polisemantic în calitate de temă);
- selectarea cuvintelor polisemantice din textele artistice, inclusiv folclorice;
- compunerea povestirilor, poveștilor cu utilizarea cuvintelor polisemantice (ca temă, în conținut).

Includerea limbajului, citit-scrisului în programul zilei

Sosirea

Pregătirea mediului cu participarea copiilor și a părinților

- Panoul frecvenței „Eu astăzi sunt aici”
- Copiii pot avea poza pe el, ori cartonașe pe care le pun în buzunarele de pe panou, pot scrie pe panou: prenumele, numărul de ordine, ora sosirii.
- Panoul „Dispoziția mea”. Pregătiți-vă pentru a lua notițe când observați copiii (foițe/carnețele, pix)
- Panoul responsabilităților, unde puteți pune instrucțiuni pentru unele operații, pe care trebuie să le facă copiii în cadrul serviciului.
- Afișați întrebarea zilei (propusă de copil ori de adult), la care copiii care pot scrie vor răspunde în scris. Panoul mesajelor pentru copii, familii.

Adunarea în grup

- Țineți în câmpul de vedere al copiilor și părinților programul zilei.
- Afișați cuvintele unei poezii, cîntec, proverb, vocabularul temei.
- Pregătiți cartonașe cu numele copiilor pentru a-i activa, a-i ajuta să respecte regulile de comunicare.
- Pregătiți cărți, materiale pentru a le utiliza în ziua respectivă, cu care vor lucra copiii.

Interacțiuni

adulți — copii, adulți — adulți, copii — copii

- Conversații informale cu copiii și membrii familiei care au însoțit copilul.
- Vorbiți cu copilul, adresați întrebări, jucați-vă cu el.
- Copiii pun cartonașele cu numele propriu în buzunărașul panoului, ori scriu în agenda lor data și cum se simt.
- Copiii pot alege cu ce să ajute grupul astăzi.
- Citiți împreună instrucțiunile, întrebarea zilei.
- Copiii împreună cu părinții citesc mesajele.

- Faceți referință la programul zilei.
- Citiți, recitați, cîntați, organizați jocuri de limbaj.
- Revedeți panourile, lucrați cu ele: citiți, numărați, aflați numărul total, comparați, faceți deduceri.
- Rugați copiii să împărtășească noutățile, să prezinte informațiile (oral, desenate, scrise).
- Prezentați, citiți cărți împreună cu tot grupul.
- Invitați experți, rugați copiii să pregătească întrebări, să le scrie (ei ori d-stră) pe o coală de hîrtie.
- Scrieți răspunsurile, istorioarele în baza excursiilor.
- Stabiliți împreună regulile grupului. Scrieți-le, apelați la ele cînd apare necesitatea.

Activități la alegere

- Alcătuiți panoul de alegeri pentru domeniile de interes — centrele de activitate și cartonașe cu numele copiilor.
- Pregătiți registrul „Bursa muncii” care oferă copiilor centre de activitate în fiecare zi, ori pregătiți foi pe mesele respective în centre pentru ca ei să-și scrie prenumele.
- Puneți în fiecare centru cărți pentru studiere, informare, amuzare, imagini pentru a promova discuții și scriere. Afișați instrucțiuni însoțite de cuvinte, de imagini, reguli de utilizare a anumitor materiale, reguli de comportare pentru a colabora eficient ..., pentru activitățile de rutină. Faceți referință la ele când este nevoie.
- Oferiți copiilor materiale de scriere pentru a-și înregistra cele descoperite în registrul „Evrice”.

Activități în grupuri mici

- Pregătiți materiale pentru a fi utilizate: poezii, rețete, materiale pentru crearea cărților, pentru jocuri.
- Pregătiți foi de hîrtie, carioci pentru a înregistra ideile copiilor.
- Pregătiți accesorii pentru teatralizare, cutii cu sugestii pentru joc de rol.
- Pregătiți cărți care urmează să fie citite cu voce tare.

Gustarea, masa de prînz

- Scrieți și afișați meniurile meselor.
- Afișați instrucțiuni scrise, ilustrate pentru spălatul pe mâini, pe dinți, de servire a mesei, reguli de comportare la masă.
- Etichetați alimentele pe care copiii intenționează să le folosească la pregătirea meselor.

- Atrageți atenția copiilor la etichete, semne și alte texte scrise, discutați despre funcțiile acestora. Implicați copiii în crearea semnelor și etichetare.
- Interacționați cu copilul pentru a facilita însușirea cititului (vorbiți, cîntați, adresați întrebări deschise, jucați-vă, povestiți, atrageți atenția la litere, cuvinte scrise ..)
- Arătați copiilor cum să folosească cărțile informaționale. Citiți unui copil, citiți unui grup mic.
- Notați comentariile copiilor la desene, construcții, confecții.
- Înregistrați, imprimați istorioarele compuse de copii.

- Captați atenția printr-un cîntec.
- Ajutați copiii să se concentreze - un joc cu degetele, o poezie scurtă la subiectul zilei / joc de limbaj. Citiți texte informaționale.
- Povestiți o istorioară cunoscută.
- Ghidați discuțiile inițiate de copii / copil.
- Scrieți cu copiii (cuvinte/litere în mesaje, fișe, jocuri, liste, tabele, povestiri în lanț, povestiri în flux ...).
- Scrieți cu copiii, elaborați cărți.
- Rugați copiii să citească regulile, informațiile scrise condițiile de activitate;
- Să deseneze, să noteze în jurnale în centrele respective.
- Integrați lucrul cu cartea în fiecare centru.

- Citiți împreună cu copiii rețetele și etichetele ingredientelor.
- Rugați copiii să pregătească bucatele conform rețetelor în imagini și cuvinte, să compună/scrie noi rețete, să compună acasă rețete, să le citească grupului.
- Susțineți conversațiile informale ale copiilor.

Momente de tranziție

Activități în aer liber

Somnul

Plecarea acasă

- Pregătiți fișe suficiente cu numele copiilor.
- Gîndiți-vă din timp la cîntecele, poeziile pentru tranziție.

- Organizați centre de citire, scriere.
- Oferiți cărți despre plante, materiale pentru a înregistra descoperirile.
- Pentru etichetarea plantelor, confecționarea indicatoarelor, cutii cu sugestii pentru jocurile de rol: „transportul”, „regulile de circulație”, „de-a medicul/farmacistul”, materiale pentru scrierea rețetelor.

- Oferiți copiilor, care nu dorm la amiază, cărți, materiale pentru scriere.
- Includeți muzică liniștitoare.

- Pregătiți niște materiale pentru citire și scriere pe care copiii le iau acasă.
- Scrieți pe șevalet „Cu ce ne-am ocupat astăzi”, amplasați coala scrisă la văzul familiilor, ca să poată discuta cu copilul despre evenimentele zilei.

- Organizați jocuri de limbaj.
- Cîntați cîntece, recitați poezii, utilizați jocuri cu degetele pentru a semnala începutul tranziției.
- Citiți împreună cadranul ceasului.

- Organizați conversații informale.
- Cîntați, recitați, povestiți, citiți.

- Citiți copiilor o poveste nestresantă înainte de somn.

- Scrieți împreună răspunsul la întrebarea zilei.
- Discutați, notați despre activitățile/eventimentele zilei.
- Cîntați, recitați, jucați-vă.
- Spuneți fiecărui copil ceva deosebit la plecare.
- Discutați cu părinții.

ARIA CURRICULARĂ

Știința, ca toate ariile curriculare, permite integrarea obiectivelor tuturor celorlalte arii.

Exemplu care demonstrează natura integrată a investigației științifice

Copiii învață prin explorare și experimentare că:

ȘTIINȚE

Mediul natural și cultura ecologică

IMPLICARE MAXIMĂ – ÎNVĂȚARE MAXIMĂ

**Copiii înțeleg lumea prin intermediul observării și experimentării.
Curiozitatea firească a copiilor este calea spre însușirea cunoștințelor.
(Rachel Garson — *Simțul minunii*, 1956)**

Știința este un sistem organizat al cunoașterii lumii fizice și naturale și al mediului în care crește și se dezvoltă copilul. Este foarte important pentru copii să se implice în procesul științific, deoarece abilitățile de observare, explorare și experimentare, comparație, descriere, prognosticare, comunicare, pe care și le forma, vor fi necesare în toate ariile dezvoltării.

Predarea integrată pornind de la aria curriculară Științe. Tema: Studiul zăpezii

Ce pot face copiii pentru a trăi experiențe de învățare diferite pornind de la studiul zăpezii?

- Zăpada este obiectul prin care se studiază fenomenele naturii: viscolul, ninsoarea, promoroaca, lapovița. Copiii iau notițe în jurnalul „Evrica” despre observările lor asupra zăpezii. Ei observă urmele păsărilor, animalelor pe zăpadă.
- Copiii aduc găleți cu zăpadă în casă, măsurînd cîtă apă s-a obținut, explorînd ce este mai ușoară apa ori zăpada, proprietățile, stările apei, poluarea apei, aerului ... Iau notițe, desenează în calendarul lunii, ducînd zilnic evidența stării timpului.
- Ei selectează versuri: „Zic poezii despre zăpadă”, compun ghicitori, povești. Improvizează în baza poveștilor acțiunea cărora se desfășoară iarna...
- Ei lasă urmele propriei mîini, tălpi, a corpului; le măsoară, compară, alcătuiesc probleme.
- Pictează peisaje de iarnă, pot picta pe zăpadă cu apă colorată.
- Zăpada poate fi adunată în grămezi pe care copiii se urcă, alunecă, din ea ei construiesc cetăți, castele, oameni, animale de zăpadă, pe care le colorează.
- Jocurile pe zăpadă sunt nemaipomenit de distractive, ne putem juca la grădiniță și acasă cu familia, chiar și cîinele este inclus în jocuri, ne putem juca cu prietenii.
- Copiii vor învăța cum să prevină traumele, vor discuta despre bucuriile trăite o dată cu așternerea zăpezilor, vor afla ce și cine se bucură de zăpadă (grînele, ursul...), cine suferă din cauza ei, unele calamități...
- Zăpada este un tip de precipitații, care e benefică la creșterea plantelor, care protejează culturile cerealiere de geruri.
- Zăpada este adunată la tulpinile copacilor, duce la saturația pămîntului cu umezeală, făcînd rezervă de apă pentru plante (în Moldova, deoarece sunt și ani secetoși).

Învățarea aparține celui care învață!

Încurajați copiii să propună teme pentru explorare!

Întrebări la tema „Fântinile”:

Organizarea activităților împreună cu copiii:

- Sunt locuri unde și vara este zăpadă .., sunt animale care se adaptează la zăpadă (își schimbă blana, comportamentul...).

Proiect tematic realizat la inițiativa copiilor: „Fântinile” (3-7 ani)

Copiii trebuie implicați în realizarea diferitelor unități tematice. Un exemplu este unitatea tematică „Cartierul”, din care poate deriva proiectul „Fântinile”.

Iată cum se poate ajunge la inițierea de către copii a unui proiect:

În preajma grădiniței se construia o fântină. Una din fete a zis că la construirea fântinii participă bunicul ei, care i-a spus că apa din acest izvor este foarte bună, că la construire participă oameni din tot satul, că este greu să construiești o fântină pentru că trebuie mulți bani.

Copiii entuziasmați de cele observate și auzite, au zis că ar vrea să știe mai multe lucruri despre fântini ca de exemplu:

- Cum se construiesc fântinile?
 - Dacă poți construi oriunde fântină?
 - De unde știe omul (fântinarul) unde trebuie să construiești fântina?
 - Dacă fiecare om poate construi fântină?
 - Ce utilaje, instrumente, mașini ajută la construire?
 - Cum se protejează oamenii care construiesc?
- „Ce bine ar fi să știm câte fântini sunt în localitate”
 „Câți oameni pot construi fântini?”
 „În ce povești se scrie despre fântini?”
 „Ce bine ar fi să elaborăm o carte despre fântinile din localitate!”

Au convenit să găsească împreună răspuns la aceste întrebări și la ce produse ar putea ajunge: să elaboreze cartea „Fântinile”, să organizeze o sărbătoare a fântinarilor, să elaboreze un ziar pentru toți locuitorii comunei. S-au decis asupra **produsului final — cartea „Fântinile”**, în care vor scrie despre:

1. Apa curată – sănătatea omului;
2. Mijloace de protecție a apei;
3. Fântinile din mahala;
4. Fântinari;
5. Fântinile în povești.

Au convenit că vor lucra la grădiniță, vor ruga părinții, frații să-i ajute, se vor informa de la bunici, străbunici și de la alte persoane despre fântini. Au notat resursele materiale de care au nevoie: foi A4, carioca, perforator, literatură, lupă, microscop, aparat de fotografiat, magnetofon, acuarelă,...

Distribuirea sarcinilor:

Copiii împreună cu părinții vor afla cine sunt fîntînarii, care oameni construiesc fîntîni și de ce nu toți oamenii pot face acest lucru. Se vor întîlni cu fîntînarii, de la care vor afla răspuns la unele întrebări puse de ei mai sus, cu medicul din localitate care le va vorbi despre calitatea apei, necesitatea fîntînilor, cu primarul care le va spune cîte fîntîni sunt și de cîte mai are nevoie localitatea și de ce.

Distribuirea sarcinilor, responsabilităților. Copiii au format grupuri mici la propria dorință, în funcție de ce cred ei că pot face și cu cine doresc să colaboreze:

1. **Un grup mic de copii se informează despre** „Apa curată — sănătatea omului”; copiii stau de vorbă cu medicul din grădiniță sau un medic invitat la grădiniță, discută, iau notițe în scris, prin desen.
2. **Alt grup organizează o plimbare** cu scopul de a vedea, fotografia fîntînile, construiesc graficele — „Cîte fîntîni am văzut în drum spre grădiniță?”, „Numărul fîntînilor cu val, cu cumpănă”, pe care le vor completa toți copiii.
3. **Alt grup se întîlnește cu un fîntînar** — copiii vor afla cum se construiesc fîntînile? Dacă poți construi oriunde fîntînă? De unde știe omul (fîntînarul) unde trebuie să construiască fîntîna? Dacă fiecare om poate construi fîntînă? Ce utilaje, instrumente, mașini ajută la construire? Cum se protejează oamenii care construiesc? Ce materiale de construcție trebuie, cine îi ajută să construiască. De unde iau resurse.
4. **Alt grup va desena/picta** peisaje cu fîntîni, utilajele, instrumentele.
5. **Vizită la biblioteca din grădiniță**, discuție cu bibliotecara despre operele în care sunt descrise, personificate fîntînile. Vor selecta secvențe din povești, le vor ilustra în paginile cărții spre elaborare.

Copiii discută despre timpul necesar pentru realizarea proiectului — **o săptămînă**.

Materialele le colectează în grup de experți, 5 persoane — copii, educatoare, părinți. Ei elaborează cartea, care este prezentată întregului grup și părinților la ședință, apoi rămîne în biblioteca grupei, poate fi împrumutată de alți copii, de familii.

Proiectele îi implică pe copii în planificarea acțiunilor, în diferite activități ce solicită efortul lor pe parcursul unui anumit timp în funcție de vîrsta și interesul față de subiectul explorat.

**Beneficii pentru copii ale
abordării metodei proiectului
(metoda predării integrate):**

Copiii:

- se manifestă natural, se exprimă pe ei înșiși, sunt motivați să învețe
- au mai multă libertate în acțiune
- își pot alege centrul (sectorul) care prezintă interes deosebit pentru ei
- învață participînd activ, făcînd; ei astfel află mai multe despre un subiect, decît auzind răspunsul dat de cineva, sunt parteneri reali în actul educațional
- capătă încredere în forțele proprii, devin mai responsabili
- își dezvoltă competențe, creativitatea, capacitatea de a comunica, de a colabora, au șansa de a-și planifica propriile activități, dezvoltîndu-și ordinea și gîndirea

Beneficii pentru educatori:

Beneficii pentru părinți:

Alte exemple de proiecte tematice care servesc atingerii obiectivelor tuturor ariilor curriculare și se adresează domeniilor de dezvoltare

Cerințe privind colectarea și expunerea materialelor în centru:

- fac: cercetări, desenează în urma observărilor, construiesc modele, înregistrează date, fapte, explorează, fac predicții, discută, dramatizează aspecte legate de noile achiziții

Cadrul didactic:

- reușește să cunoască mai bine copilul
- soluționează problema resurselor materiale împreună cu copiii, părinții și alte persoane care sunt implicate în proiect
- poate realiza o evaluare completă a fiecărui copil.

Părinții:

- cunosc mai bine activitatea grădiniței, se implică efectiv în realizarea acesteia
- pot urmări progresele copilului și pot sprijini evoluția lui, dezvoltă relații cu educatoarea și ceilalți părinți

Alte teme ale proiectelor incluse în grupuri semantice:

- Comunitatea locală: oamenii, spitalul, școala, grădinița, primăria, construcții, muncitori, magazine.
- Locuri: riuri, lacuri, fântâni, păduri, drumuri, vecini,...
- Timpul: calendare, ceasuri, anotimpuri, obiecte, evenimente istorice.
- Fenomene ale naturii: apă, vânt, aer, plante, animale,...
- Apa, focul — prieteni/neprieteni ai omului și ai naturii
- Omul — prietenul păsărilor...
- Straturile cu plante din grădina noastră...

Investigația științifică se realizează atât în exteriorul sălii de grupă, cât și în centrele de activități care trebuie să conțină diferite materiale pentru a fi explorate de copii, constituind importante surse de individualizare, de stimulare a învățării și însușire a noilor cunoștințe.

- ❗ Rafturile și cutiile cu materiale sunt etichetate cu imagini și cuvinte, în centru de activități de știință sunt reguli de utilizare și securitate stabilite împreună cu copiii. Copiii își vor asuma responsabilitatea de a pune obiectele la locul lor, astfel va fi facilitată menținerea ordinii în centru. Materialele trebuie expuse la nivelul ochilor copiilor.
- ❗ Pentru interesul copiilor, materialele, exponatele și temele trebuie rotite și schimbate.
- ❗ Colectarea materialelor în centrul de științe este un proces continuu, care ar trebui să implice părinții și comunitatea:
 - Liste cu materiale necesare în acest centru se pot trimite prin scrisori către părinți și firme locale.
 - Lista poate fi afișată la avizierul pentru părinți pe panoul „O mână de ajutor”, înainte de a începe studiul unei teme. Astfel, părinții vor fi la curent cu nevoile grupei, se vor implica în realizarea diferitelor proiecte.

Exploatarea tuturor ariilor curriculare prin intermediul proiectului tematic

Centrul de ALFABETIZARE

Centrul de CONSTRUCȚII

Centrul de JOC DE ROL

Centrul de ARTĂ (de menaj)

Centrul de APĂ ȘI NISIP

ATENȚIE! Aveți grijă să nu fie nici un obiect periculos, nici o substanță toxică în Centrul de Științe. Cea mai mare grijă a educatoarei este ca să asigure, în primul rînd, securitatea copiilor!

Activitățile științifice pot fi integrate ca parte a tuturor ariilor curriculare și în experiențele din viața de zi cu zi a copiilor. Materialele din toate centrele de activități stimulează jocul și lucrul copiilor, care contribuie la formarea abilităților științifice, cum ar fi: observarea, explorarea, experimentul, compararea, întrebările și comunicarea.

Observările în natură: starea timpului, fenomenele naturii, vietățile, plantele sunt utile *pentru a elabora cărți cu imagini, despre nori și ploaie, despre păsări și animale; pentru a compune un cîntec despre ce simt la soare într-o zi friguroasă.* Cărțile despre oameni animale, plante, mașini, vreme și alte subiecte științifice trebuie să fie tot timpul la dispoziția copiilor.

Copiii au posibilitatea să descopere cum să aranjeze blocurile, ca să fie construcția durabilă, să compare cîte piese mici echivalează cu două piese mari, să construiască o clădire la fel de înaltă ca și ei. Centrul cu materiale de constructive poate deveni o menajerie.

Oferă copiilor posibilitatea de a experimenta în situații diferite de a testa ideile, de a observa comportamentul adulților, mimica lor. E bine să se inițieze jocuri care răspund la întrebarea: "Ce s-ar întîmpla dacă...": „...te-ai transforma într-o furnică... albină... sau stîlp?”, „...ai înghiți luna?”

Pictînd, îi miră obținerea culorilor noi prin fuzionare, ireversibilitatea ingredientelor puse în aluat, solubilitatea unor substanțe – obținerea soluțiilor (de sare, de zahăr), insolubilitatea altora — obținerea emulsiilor, sedimentarea amonului, a nisipului.

Copiii pot studia fenomenele termice (cu asistența adultului), proprietățile substanțelor: friabilitatea, maleabilitatea, fragilitatea, flexibilitatea, schimbările, reversibilitatea și ireversibilitatea...

**Terenul pentru joc in aer liber
(parcul din localitate)**

Furnizează o multitudine de oportunități pentru integrarea aptitudinilor și perfecționarea deprinderilor științifice: *cum ceara devine maleabilă la soare, cum apa întrepătrunde solul, iar asfaltul nu, ce trebuie să faci ca să poți construi în nisip, să admiri varietatea frunzelor, să le ia amprenta, să compare mărimea tălpilor pe nisip uscat și umed, să asculte cântatul păsărilor să afle când umbra copacului este cea mai scurtă și să îngrijească un strat ...* În aer liber pot fi abordate diferite teme: afinarea solului, stropirea plantelor, măsurarea lor, comparații... luare de notițe în registrul „Evrica”, de exemplu: “Ce observă în creșterea plantelor care se află în partea de nord, de sud a clădirii (constatări), ce deosebiri (comparații) observă?”. Copiii vor fi în rol de ecologi, etnografi, ziariști, vor elabora cărți, edita ziare, vor scrie/desena mediul natural în curățenie, vor scrie scrisori la ziare, primărie, vor scrie foi de laudă acelor familii, care întrețin sectorul lor în curățenie.

La sudul țării, în una din verile secetoase, fiecare copil venea la grădiniță cu o butelie cu apă. Întrebați de ce aduc apa în butelii, au răspuns că fiecare are trei plante pe care le îngrijește și că le udă în fiecare zi. Într-adevăr curtea era plină cu flori afinate, îngrijite, pe care nimeni nu le rupe, nu le calcă cu picioarele. Copiii își formează o conduită neforțată, este obișnuința de a respecta ce este viu.

Nu fă nimic din ceea ce poate face copilul!

ARIA CURRICULARĂ

**Sosirea copiilor
În perioada de dimineață când
copiii completează panourile**

ȘTIINȚE

Formarea reprezentărilor matematice elementare

Matematica este considerată un proces de organizare și operare cu realitățile spațiale și cantitative ale lumii. Matematica există și funcționează prin toate activitățile în grădiniță.

Copiii preșcolari gîndesc numai cu suport concret. Concepte ca, de exemplu, cantitatea și ordonarea, nu au nici o semnificație pentru ei, dacă nu există o mulțime de lucruri care să fie numărate și puse într-o anumită ordine. Învățarea copiilor mici este prin joc, prin manipularea obiectelor concrete și verbalizare. De aceea trebuie să li se ofere ocazia de a experimenta relațiile matematice prin manipularea obiectelor concrete, adică ei trebuie să se joace cu o mulțime de lucruri pe care să le poată număra, sorta și clasifica. Învățarea și stăpînirea conceptelor matematice nu se face în una sau două activități de matematică pe săptămînă, iar repetarea experiențelor de învățare este esențială.

Copiii **învăță cel mai bine văzînd și participînd activ** — făcînd, prin acțiunea directă asupra lumii înconjurătoare, prin intervenția și sprijinul educatoarei sau al părintelui, beneficiînd de o îndrumare adecvată, care îi ajută să construiască și să devină conștienți de conceptele matematice, prin intermediul experiențelor concrete ce țin de viața de zi cu zi, în care matematica este o parte componentă a ei. Fiind angajați în experimentări, în situații de soluționare a problemelor, copiii își dezvoltă gîndirea matematică, ceea ce este mai mult decît cunoașterea numerelor și operarea cu ele.

Programul zilnic oferă multe ocazii pentru experiențele concrete de matematică:

- Sosirea copiilor se întîmplă într-un anumit moment al zilei — dimineața, ziua ei sunt la grădiniță, seara pleacă acasă, noaptea se află acasă, deci ei trăiesc acest program, învață cum se numesc aceste segmente de zi, durata lor, care din ele sunt lungi, care sunt scurte. De asemenea în acest timp punerea hainelor în dulap poate oferi o experiență de corespondența unu — la unu: un dulap pentru hainele fiecărui copil.²²
- În perioada de dimineață, copiii **completează panourile: „Eu astăzi sunt aici”**. Copilul mic (2-3 ani) găsește poza sa și la întrebarea educatoarei „Al citelea ai venit la grădiniță?”, răspunde „Eu sunt primul”. „Da, ai venit primul la grădiniță, cite poze vezi pe panou?” „Una”. „Da, vezi o poză, tu unul ești venit și o poză avem pe panou” — corespondența unu la unu. Al doilea copil (poate) va spune — două poze, ceilalți — multe. Mulți copii — multe poze. Pe cînd copiii mai mari vor scrie în rubricile zilei respective numărul de rînd, ora sosirii și prenumele propriu. Împreună vor număra cîți copii sunt prezenți, vor caracteriza numărul: este format numai din unități ori din

²² Hansen, Kirsten A., Kaufmann, Roxane K., Burke, Kate W., Crearea claselor orientate după necesitățile copiilor, Epigraf, Chișinău, 2002.

zeci și unități, face parte din zecea a doua ori a treia, este par ori impar, locul lui în șirul numeric, (găsindu-l pe axa numerică) este după numărul..., înaintea numărului... Așa zi de zi ei învață noțiunea de număr care derivă din noțiunile de ordine și cantitate, consecutivitatea zilelor săptămânii.

- Completînd panoul „**Dispoziția mea**”, copiii mici pun cartonașul personal cu poză și prenume în buzunarul respectiv, după ce au pus toți copiii cartonașele, observă mulțimea lor din buzunare, concluzionează: în primul buzunar sunt multe cartonașe, în al doilea sunt puține, copiii mai mari numără cartonașele: în buzunarul copiilor veseli sunt 14 cartonașe, în buzunarul copiilor triști sunt 2 cartonașe. Compară: copiii veseli sunt mai mulți cu 12 decît copiii triști. Ei pot face o tabelă, un grafic: dispoziția copiilor într-o săptămînă, fiecare copil în fiecare zi colorează un drep-tunghi, la sfîrșitul zilei scriu expresia $12 > 2$, $14 > 0$..., la sfîrșitul săptămînii: $12 > 2 < 14 > 0 < \dots$

LUNI		MĂRȚI		MIERCURI		JOI		VINERI	
VESELI	TRIȘTI	VESELI	TRIȘTI	VESELI	TRIȘTI	VESELI	TRIȘTI	VESELI	TRIȘTI
.....									
12	2	14	0						

Discuție în baza programului zilei: cînd – ora și ce se va întîmpla – schimbările, care vor produce.

Completarea calendarelor

Copilul învață să audă sunetele literelor, să pună în corespondență litera cu sunetul, cum se scriu cuvintele, învață cuvinte noi, selectează, ia decizii, își dezvoltă memoria, povestește istorioare — își dezvoltă limbajul.

Calendarul lunii individual pentru fiecare copil (poate fi completat cu părinții)

Completați împreună cu copilul calendarul lunii:

- 🕒 Scrieți numărul săptămînii, zilele;
- 🕒 La sfîrșitul fiecărei zile, discutați cu copilul despre cum a trecut ziua, ce s-a întîmplat în această zi, ce evenimente interesante s-au petrecut;
- 🕒 Ajutați copilul să distingă, să decidă care din ele este cel mai important, pentru a-l scrie în calendar. Scrieți comentînd, lămurind: depistați cu copilul fiecare sunet din cuvînt, cu ce literă se scrie acest sunet. Dacă nu știe copilul, spuneți-i, arătați-i litera cînd o scrieți, implicați-l în scriere;
- 🕒 Cînd scrieți cuvintele, atenționați copilul la sunetele lor. Ajutați copilul să facă legătura literelor pe care le scrieți cu literele din prenumele lui;
- 🕒 Dacă copilul încă nu poate scrie, propuneți-i să deseneze ceea ce a fost foarte important pentru el în decursul zilei (unsoare, 5 pisici, prima floare pe care a observat-o pe răzor...), poate arăta prin simbol starea timpului;
- 🕒 Citiți și urmăriți împreună ce ați scris, copilul va învăța a citi, va înțelege că citirea e de la stînga spre dreapta;
- 🕒 Stimulați copilul (să scrie) să vă ajute să scrieți informația în calendar;
- 🕒 Ajutați copilul să scrie numerele — data;

- 🕒 La sfîrșitul lunii, numărați cîte evenimente interesante a trăit în această lună, cîte zile cu soare au fost, de cîte ori a plouat, cîte cărți a citit/răsfoit...
- 🕒 Colectați toate calendarele lunare și elaborați o carte-calendar;
- 🕒 În cartea-calendar: numărați lunile..., compuneți o poezie în baza celor scrise...

Luna:							
Săptămîna	Zilele săptămîinii						
	Luni	Marți	Miercuri	Joi	Vineri	Sîmbătă	Duminică
Întîi	1. Am desenat o casă	2. Am învățat poezia „Soarele”	3. M-am jucat cu Dinu	4. Am văzut o veveriță	5. Am fost în vizită la bunica	6. Pisica bunicii are 5 motănași	7. Am fost la biserică
A doua	8. Am copt pateuri						
A treia							
A patra							
A cincea							

Micul dejun

Micul dejun oferă copiilor o altă ocazie — aceea de a experimenta corespondența unu la unu: pentru fiecare copil — un scaun, o farfurie, o ceașcă, un șervețel.

În cadrul adunării în cerc

În cadrul **adunării în cerc** se pot citi povești, poezii, cînta cîntece despre cifre și numere; de asemenea se organizează jocuri energizante, copiii exersează numărarea: de la unu la doi pentru a forma perechi. Compară numărul de fetițe cu numărul de băieți. Copiii de 3 ani, ținîndu-se de mîini cîte doi, zic: „sunt mai mulți băieți decît fetițe”. „De ce crezi așa?” — întreabă educatoarea. „Pentru că Diana și Tania șed pe scăunele, nu ajung băieți pentru ele” — zice copilul. Numărarea perechilor — fiecare a patra pereche spune colegilor ce complimente a primit. Deseori pentru a decide ceva în grup, apar păreri diferite și atunci copiii de 5-7 ani votează, numără voturile, compară numerele. Copiii se grupează după diferite caracteristici (culoarea părului, culoarea ochilor, mărimea pantofilor, înălțimea lor).

Proceduri igienice

Chiar și **procedurile igienice** pot fi un moment pentru conversație cu subiect matematic. Avem 4 lavoare, cîți copiii pot merge în același timp să se spele pe mîini? Distribuirea prosoapelor de șters pe mîini, pentru fiecare copil — un prosop, poate constitui o altă ocazie pentru exersare a corespondenței unu — la unu.

Momentele de tranziție

În **organizarea tranzițiilor**, educatoarea, atenționînd copiii ce va urma, le arată cadranul ceasului, astfel ei învață a *citi ceasul*. O clepsidră de 3, 4, 5 minute poate fi utilizată pentru a-i ajuta să se pregătească de o altă activitate.

Programul zilnic în sine

Programul zilnic, în sine, oferă o experiență concretă de măsurare a timpului.

Rolul echipei de cadre didactice

Centrul de matematică

(de obicei — parte componentă a centrului de Știință)

Centrul de ALFABETIZARE

Centrul de ȘTIINȚĂ

- Principala preocupare a echipei de educatoare este *asigurarea cu materiale*.
- Educatoarea trebuie să sesizeze momentul cel mai adecvat pentru a preda, să observe jocul inițiat de copil și să se folosească de el pentru a introduce sau discuta un concept matematic.
- Predarea noului se realizează, dar nu este impusă. Este eficientă prin sugestii, datorită cărora copilul are șansa să descopere singur noul.

Un sector special al sălii de clasă, de dimensiuni mari și separat de alte centre, organizat pentru utilizarea materialelor, jucăriilor manipulative, a jocurilor cu conținut matematic. Aici sunt rafturi, pe care materialele pentru fiecare joc sunt depozitate în containere aparte, etichetate. În centrul de activitate sunt mese și scaune pentru câțiva copii care s-ar juca împreună sau alături, fără a se deranja reciproc. Materialele în sine sunt curate și intacte (conțin toate piesele/părțile componente).

Toate centrele de activitate din sala de grupă oferă ocazii pentru dobândirea cunoștințelor, deprinderilor și abilităților elementare matematice.

Unele sugestii:

Trebuie să existe un număr suficient de cărți cu imagini de numere, cu numerale clare, simple și cu imagini interesante pentru numărare.

Copiii răsfoiesc cărți și numără personajele. Conștientizează că acțiunile se desfășoară în timp. Ei citesc, scriu povești, poezii, istorioare, elaborează cărți despre mulțimi, numere, figuri geometrice, mărimi: „Numărul despre mine”, „Povestea timpului meu”, „De la unul până la zece”, „Parada numerelor în familia mea”, „A șaptea zi din săptămână”, „Povestea figurilor geometrice”... Scriind, copiii se orientează pe plan, învață să se orienteze în spațiu. În codare / decodare cu „cheia fermecată”, folosesc corespondența număr/literă. Numără silabe, sunete, litere.

Cercetînd obiectele, le sortează după anumite criterii, le clasifică.

- Mărul (sau alte fructe, legume) — forma rotundă — sferică, ovoidă ori conică; măsoară lungimea circumferinței fructului, cîntăresc masa lui. Tăindu-l în jumătăți, sferturi, optimi, multe bucăți, din el pot mânca 1/2/3/...mulți. Copiii estimează, numără semințele din fruct, cîte au germinat, cîte nu, presupun cîte pomi vor crește. Preparînd terci, suc, măsoară volumul. Estimează, detectează ce formă are pomul de măr și alții.
- Pasărea: pui, boboci. Copiii îi cîntăresc, le iau amprentele labelor, conduc observări, iau notițe despre schimbările ca aspect, cît au crescut în volum, greutate în 10, 20, 30 de zile.

Centrul cu JUCĂRII MANIPULATIVE/DE MASĂ

- Observă simetria frunzelor, insectelor și a altor vietăți. Copiii conduc observări despre dezvoltarea plantelor, schimbările în natură, vreme ... fac totaluri: câte zile cu soare, cu ploaie, cu nori au fost în luna curentă, în tot anul — multe.

Acest centru este bine să fie în apropierea centrului de știință.

El este înzestrat cu jucării, locuri, materiale mici: jocurile de reconstituire a imaginii (puzzle), tăblițe, loto și lego, cu care copiii se joacă atît pe mese, cît și pe covorașe în mod individual și în jocurile prin colaborare.

Pentru a construi ceva cu ajutorul jucăriilor manipulative, copiii își folosesc acuitatea vizuală și mîinile, își dezvoltă percepția oculomotorie, spațială, numără, negociază, verbalizează acțiunile.

Centrul de JOC SIMBOLIC, JOC DE ROL

În jocurile:

- „De-a familia”: amenajarea spațiului — orientarea în el; realizarea cumpărăturilor — măsurarea volumului, greutateii, numărarea banilor, rezolvarea problemelor, am avut bani, am cheltuit, mi-au rămas; primirea oaspeților — vor veni 3 prieteni — pregătim 3 tacîmuri (+ numărul copiilor care se joacă), 3 șervețele, 3 scăunele...
- „De-a oficiul poștal” — numără scrisorile, coletele primite, cele de expediat, ziarele, revistele, sortatorul le sortează, confruntă numărul de ziare cu numărul abonaților din listă, le distribuie poștașilor pentru a le duce abonaților acasă, la chioșcurile de ziare. Un casier vinde mărfuri (plicuri, timbre, cutii) și ziare, altul primește de la populație pentru a le expedia scrisori cu destinație specială, colete, le cîntărește, încasează banii pentru servicii poștale. Un alt casier eliberează bani destinatarilor, pensionarilor...

În toate jocurile copiii învață despre mulțimi, număr, corespondența unu la unu, timp, spațiu, mărimi, măsurări, atribuie numere la mulțimi de obiecte, rezolvă probleme — își formează reprezentări elementare matematice.

Centrul de ARTĂ (de menaj)

- Aici i se oferă copilului o altă posibilitate pentru fixarea cunoștințelor despre corespondența unu — la unu; de exemplu: pensule-culori pentru pictat, coli de hîrtie — copiii care lucrează în centru. Poate fi introdus calculul simplu, de exemplu: fiecare copil folosește două creioane. Cîte creioane folosim cu toții? Sunt 4 copii. Cîte seturi de creioane vor folosi? Proiectarea unei activități poate include geometria, utilizînd formele, șabloanele și trafoarele.
- Copiii decorează, ornează obiecte din lut, plastilină, în desen utilizînd ozoare din figuri geometrice, aranjează elementele simetric ori, respectînd un anumit patrn pe care îl creează ei, ori îl descoperă într-o lucrare, pe un obiect.
- Copiii folosesc măsurarea în prepararea aluatului pentru joc, prin încercări detectează că trebuie de respectat proporția, un anumit algoritm. Aranjează desenul, învață a utiliza planul, a folosi simetria, perspectiva pentru a arăta obiectele la distanță, mărimea lor.

Centrul de blocuri

Terenul pentru joc în aer liber (parcul din localitate)

- Prin desen copiii pot determina care evenimente au avut loc mai devreme, mai târziu (care plantă a fost sădită mai devreme).
- La menaj educatoarele cu copiii compun rețete cu cantitățile reprezentate în imagini: 3 roșii, 2 castraveți, 1 măr, 1 strugure, 1 lingură de zahăr. Copiii utilizează măsurările: volumul, capacitatea, masa, numără, taie cubușoare. Ei pot număra ingredientele, pot utiliza formele geometrice pentru a da forma prăjiturilor, pot calcula câte prăjituri poate mânca fiecare copil. La prepararea ceaiurilor din plante se cere respectarea normelor prin măsurare cu lingura, cu paharul.

Confecțiile: țese covorașe numărând firele pentru a respecta modelele, trec firul prin urzeală, alternativ pe deasupra, pe dedesubt, dreapta-stînga, stînga-dreapta și respectă lățimea dungilor; brodează numărând firele, utilizînd punctul înaintea acului, în urma acului, cruce; cos lenjerie pentru pătucuri, șervețele, batistuțe, hăinuțe, pentru păpuși, măsoară țesătura, utilizează lecale; din hîrtie, carton, material din natură, deșeuri, origami — fixează noțiunile.

Materiale (blocuri) de construcție cu însușiri. Copiii identifică, numesc: cilindru, con, arc, cub, sferă, construind magazine, edificii, elaborează design-uri, construiesc machete ale sălii de grupă, teatru, străzi, case de locuit,... Copiii construiesc și raportează la sine: casa mea e cît mine de înaltă, a întrecut-o și pe dna educatoare... Copiii structurează spațiul, avînd ca reper propriul corp: identifică obiectele din dreapta/stînga sa, cu mîna dreaptă/stîngă.

Timpul petrecut afară, în curte.

- Ieșirea afară: copiii se uită la ceas, li se spune ori văd singuri ce oră este.
- Afară observă înălțimile copacilor, caselor, zborului, avionului, păsărilor ...
- Copiii pot planifica, măsura dimensiunile straturilor, să le dea forma: dreptunghi, cerc, romb. Pot număra câte plante cresc pe ele, câte stropitori, câți litri de apă au folosit la udat plantele de pe fiecare strat.
- Pot marca traseele de alergări — 10m, 20m, 30, 500m, scara de sărit în lungime fără elan, cu elan; sărind, măsoară distanța, numără de câte ori sar cu coarda, câți metri înaintea fiecăre pe otgoanele întinse orizontal, atîrnate vertical, de câte ori poate bate mingea fără să o piardă, câte popice a răsturnat fiecare. Copiii creează tabele în care scriu rezultatele, ...șotroanele, jocurile dinamice, formațiile de cerc, linie dreaptă ..., jucîndu-se „de-a sportivii” măsoară la ce distanță au aruncat mingea, în câte secunde au parcurs o anumită distanță.
- Jocurile dinamice oferă copiilor experiențe concrete de matematică.

Excursia este planificată din timp, ziua este marcată în calendar, astfel oferă copiilor ocazia să măsoare timpul, numărînd zilele. Se face în program al excursiei: numărul adulților, copiilor (calculat în raport de 1 la 2); durata de timp necesară pentru a ajunge de la grădiniță la destinație; durata excursiei; enumerarea lucrurilor pe care au voie să le facă în drum și la locul destinat; unele reguli de respectat.

Centrul de NISIP ȘI APĂ

Umplerea și golirea unei varietăți de recipiente de diferite mărimi oferă copiilor experiența conceptelor de măsurare și comparare.

- ❗ **Chiar și problemele sociale pot avea o soluție matematică.** Dacă, de exemplu, doi copii se ceartă pentru utilizarea unui set de construcție, educatoarea le propune să împartă între ei piesele din set, astfel încât fiecare copil să aibă același număr de piese. Prea puține troinete, balanșoare pentru toți copiii care vor să le folosească, poate dicta utilizarea clepsidrei în soluționarea problemei sociale apărute. În jocurile la turnic, copiii stabilesc a se ridica de 5/7 ori și numără, după care cedează locul altui copil. Copiii discută: tu te-ai ridicat de 8 ori, mai mult decât mine cu 1, Dan s-a ridicat tot de atâtea ori cât și eu — deci ei au ocazii să utilizeze limbajul matematic.

Experiențele timpurii cu conceptele matematice pun bazele gândirii matematice. Utilizarea gândirii matematice pentru a soluționa probleme concrete din viața cotidiană dă încredere copiilor în propriile abilități.

ARIA CURRICULARĂ

EDUCAȚIA PRIN ARTE

Arta plastică

Centrul pentru activități artistice are multe scopuri, dar, mai ales, poate stimula creativitatea, curiozitatea, imaginația și spiritul de inițiativă al copiilor în cazul când li se oferă timpul, ocazia și libertatea de a lucra cu materiale, de a face singuri descoperiri și de a testa idei în practică. În acest centru copiii trăiesc emoții de bucurie și satisfacție.

Copiii implicați în activități experimentează, explorează, creează cu ajutorul unei largi varietăți de materiale artistice. Ei se implică intens în munca lor și au ocazia de a admira și a discuta despre artă. Ei pictează pe șevalete cu pensula sau cu degetele, folosesc lutul, plastilina, aluatul de joc, creioanele de ceară, creta, pasta, foarfecele.

Copiii pot crea atât produse bidimensionale (picturi și desene și covorașe țesute), cât și produse tridimensionale (construcții). În cadrul unor astfel de activități copiii vor putea să discute despre ceea ce le place, ceea ce le face plăcere și ce sentimente le trezește experiența artistică. Prin aceste activități, copiii acumulează informații despre cultură, istorie și comunitate.

Copiii sunt foarte încântați de munca lor, deși opera finală poate să pară, în ochii unui adult, o mizgălitură. Cunoscând copilul, educatoarele, dotate cu o subtilă intuiție, împărtășesc sentimentele fiecărui copil și apreciază efortul depus²³.

În stadiile incipiente ale desenului sau picturii, activitatea musculară a copilului are drept rezultat niște mizgăleli, într-o bună zi însă copilul va desena o formă circulară cu două cerculețe în mijloc și va exclama fericit: "Am desenat o față!" Apoi, practicând această îndemînare în mod repetat, copilul va începe să-și dezvolte controlul activității motrice. Ulterior, copilul începe să creeze forme intenționate. Pe la vîrsta de 5 ani, majoritatea copiilor desenează oameni și creează povestioare la desenele lor.

Mare însemnătate în dezvoltarea oculomotorie o are activitatea de modelaj. Copilul modelează copacul ori alt obiect cum poate, dar poate schimba poziția detaliilor modelate, astfel poate corecta ceva.

²³ Hansen, Kirsten A., Kaufmann, Roxane K., Burke, Kate W. Crearea claselor orientate după necesitățile copiilor, Epigraf, Chișinău, 2002.

Domeniul socioafectiv**Domeniul cognitiv**

De exemplu: în modelarea copacului, de obicei, copilul mic aranjează crengile perpendicular pe tulpină. În discuție, prin întrebare, observare, copilul vede, spune: „Crengile se uită la soare”. În acest caz el are posibilitatea să le schimbe poziția, pe cînd în pictură nu poate face acest lucru. Deși educatoarea nu-l atenționează asupra acestui lucru, copilul vede că pictura lui este diferită de ceea ce vede real și vrea să facă, dar nu poate; supărîndu-se, refuză să mai picteze.

Lucrările copiilor sunt mărturia evoluției lui. Este foarte important ca educatoarele să păstreze aceste desene, colaje pentru a observa progresele făcute de copii și a discuta cu părinții acestora despre realizările lor. Fiecare lucrare trebuie însemnată cu numele copilului și data la care a fost realizată. Părinții trebuie să știe ca să poată încuraja eforturile copiilor lor, a-i susține în dezvoltarea talentului!

Impactul activităților de artă asupra dezvoltării copilului în diverse domenii²⁴

- Oferă ocazii de comunicare, de exprimare fără cuvinte
 - Asigură o cale de expresie a sentimentelor
 - Permite eliminarea tensiunilor emoționale
 - Dă copiilor un sentiment de forță, de putere
 - Asigură autoaprecierea în crearea unei “capodopere” proprii
 - Ajută copiii să fie independenți și să-și facă singuri planuri
 - Creează ocazii în care copiii să lucreze împreună cu alții sau să-și aștepte rîndul la șevalet
 - Ajută copiii să-și asume responsabilități pentru grija față de materiale
 - Stimulează respectul față de ideile celorlalți
-
- Ajută copiii să învețe despre cauză și efect — cum și de ce se petrec anumite lucruri.
 - Ei învață despre culori și forme, despre efectele mișcărilor lor asupra materialelor cu care lucrează
 - Recunoașterea de către fiecare copil a numelui său propriu atunci cînd educatoarea îl scrie pe un desen făcut de el
 - Sporește puterea de concentrare a atenției
 - Copiii sunt inițiați, implicați în planificare
 - Este stimulată gîndirea divergentă și găsirea soluțiilor și a variantelor
 - Încurajează copiii să ia decizii și să soluționeze probleme
 - Copiii își dezvoltă simțul de apreciere a moștenirii culturale și artistice

²³ Kirsten A. Hansen, Roxane K. Kaufmann, KateBurke Walsh, „Crearea claselor orientate după necesitățile copiilor”, Chișinău. Editura Epigraf. 2002

Domeniul psihomotor

- Își îmbogățește vocabularul
- Copiii își dezvoltă controlul activității motrice fine
- Este stimulat simțul pipăitului, discernerii vizuale
- Sunt încurajate mișcările corpului
- Sunt oferite experiențe practice pentru coordonarea ochi-mână

Îndeosebi în grădiniță, deoarece copiii nu pot scrie, citi, activitățile de artă pot fi integrate ca parte a tuturor ariilor curriculare și în experiențele din viața de zi cu zi a lor. Copiii își pot lua materiale și în alte centre ca să creeze, motivați fiind de subiectul discutat, de activitatea, de jocul în care sunt implicați.

Integrarea artei în toate centrele de activitate și stimularea creativității, a inovațiilor și talentului copiilor le vor permite acestora să exploreze și să aibă încredere în capacitățile lor artistice:

Centrul de ALFABETIZARE

Copiii pot observa, descrie lucrări ale pictorilor, grafica cărților.
Jocul „cuvîntul important” pe care îl alege copilul, în cazul cînd nu poate scrie, desenează imaginea, creează un subiect.
Copiii ilustrează cărțile elaborate personal.

Centrul de BLOCURI/CONSTRUCȚII

Copiii, construind magazine, edificii, elaborează proiecte de construcții, pictează firme, decoruri, depozite pentru magazine, mărfuri de vânzare ...

Centrul de JOC DE ROL

Oferă copiilor posibilitatea de a „fi” designeri, creatori de modă, decoratori, bucătari care creează (desenează) rețete pentru bucate, desenează imagini de jucării, „cofetarii coc tort, decorîndu-l”, desenează etichete ...

Centrul de MENAJ

Coc — colăcei, turtițe, decupează după trafoare...

Parcul din localitate, grădina grădiniței

Colectează frunze, petale de flori, semințe, imprimă frunze pe foi, pe nisip, cară afară materialele din centru de artă și creează. Redau forma, culoarea, încearcă să obțină culori, nuanțe noi. Caută plante cu care vopsesc imaginile: albăstrica, cicoarea, tahetele, vîzdoagele, frunzele de măr... creează jucării din flori de brusture.

Rolul echipei de educatoare

Echipa de educatori va avea rolul facilitării, încurajînd — și nu reprimînd — originalitatea creativității copiilor. **Uneori, din dorința de a sprijini copilul în activitățile de artă, educatoarele limitează creativitatea copiilor, dîndu-le modele și tipare!** Acestea pot duce la frustrare și eșec, de vreme ce *coordonarea ochi-mînă și dexteritatea manuală nu sunt încă dezvoltate complet la copii*, iar *modelul poate fi perceput ca unica realitate corectă asupra unui obiect sau fenomen*. Este recomandat ca să le fie prezentate copiilor *cît mai multe exemple* fără a restricționa dorința de a interveni asupra realității în mod creativ. Frunza poate fi și albastră, nu doar verde, cum și elefantul poate fi roz nu doar gri. **Cadrele didactice încurajează experiențele deosebite și stimulează creativitatea copiilor.**

Practici adecvate²⁵

- Asigurați fiecărui copil spațiu suficient să lucreze comod, fără a deranja sau a fi deranjat de alții.
- Puneți o varietate de opțiuni și o cantitate mai mult decît suficientă de materiale, mai multe vase cu culori — suficient pentru mai mulți copii care pot lucra cot la cot.
- Stați alături de copilul care are nevoie de încurajare. Arătați-vă interesul și entuziasmul.
- Fiți receptivi, oferiți răspunsuri la întrebări fiecărui copil, apreciați-le efortul. (Un zîmbet, o atingere apreciativă pe umăr, o părere despre culoare, linie sau despre combinația de suprafețe de pictură pot face minuni. La fel se întîmplă “Ai lucrat bine!” sau “Ai muncit, nu glumă!”).
- Comentați judicios și sincer munca depusă de copii, gesturile dumneavoastră pot trăda ceea ce nu spuneți prin cuvinte, necorespunzînd cu ceea ce afirmați. Dacă nu credeți că pictura e frumoasă, nu trebuie să spuneți acest lucru.
- Scrieți data și numele fiecărui copil, pe fiecare lucrare. Scrieți ce vă povestește copilul despre lucrarea lui.
- Ajutați copiii să respecte lucrările executate de ceilalți copii.
- Oferiți timp copiilor să-și prezinte lucrările în fața colegilor.
- Afișați lucrările copiilor la înălțimea ochilor acestora.
- Stimulați pictura pe un fundal muzical. Încercați să va dați seama că ceea ce dvs. numiți proporții “greșite”, pot fi reprezentări ale sentimentelor sau experiențelor.
- Puneți accent pe grija față de materialele folosite.
- Încurajați copiii să lucreze la curățenia de după “munca artistică”, dar lucrați cot la cot cu ei.

Practici inadecvate:

- Nu oferiți tipare sau modele; nu arătați copiilor cum să facă (să picteze, să contureze) un anumit lucru.
- Nu spuneți copiilor ce anume să facă (să picteze). Sugerați idei și aduceți o diversitate de modele și de materiale pe care aceștia să le folosească.
- Nu puneți accent pe “produsul finit”.
- Nu spuneți copiilor “Ai materiale destule”. Copiii nu întotdeauna știu cîte materiale le-ar trebui.

²⁵ Hansen, Kirsten A., Kaufmann, Roxane K., Burke, Kate W., *Crearea claselor orientate după necesitățile copiilor*, Epigraf, Chișinău, 2002.

- Nu întrebați copilul ce anume desenează. Copilul nu poate și nu trebuie întotdeauna să numească sau să descrie ce face. Probabil, nici nu are ceva anume în minte. În cazul în care copiii spun ce au reprezentat, dar nu vi se pare că pictura seamănă cu așa ceva, nu le spuneți părerea; vor avea sentimentul că au ratat. Fiți atenți când spuneți "Vai, ce frumos este!" Copilul a desenat, probabil, un monstru care trebuie să inspire groază!
- Alocați timp și libertate pentru experimentare. Este firesc, atunci când experimentează sau explorează, copiii „să facă mizerie”.
- Nu faceți prea mare caz din curățenia și ordinea din acest centru. Nu vă așteptați ca, de la bun început, copiii, fără a fi ajutați, să poată face curat după ce au terminat de pictat, modelat...
- Încercați să înțelegeți că percepția artei de către copii este diferită de cea a adulților. De aceea în pictură nu există corect sau incorect!
- Nu grăbiți copiii.
- Nu comparați desenele sau picturile copiilor. Competiția nu e nimerită între copii mici, deoarece ea poate distruge dorința de a desena, picta, modela și poate distruge, de asemenea, dezvoltarea relațiilor de prietenie dintre ei.
- Nu considerați că neapărat trebuie să comentați fiecare lucrare a copilului.
- Nu lăsați copiii să deterioreze instrumentele sau materialele.
- Permiteți copiilor să-și ducă lucrările acasă, dar aveți grijă să fie adunate în portofoliul copilului.

ARIA CURRICULARĂ

Fără muzică viața în grădiniță ar fi mai plictisitoare!

Copiii află informație:

Dezvoltarea emoțională și socială

EDUCAȚIA PRIN ARTE

Educația muzicală

Muzica este un mijloc de comunicare universal. Muzica a fost întotdeauna mijlocul optim de alinare, de mângâiere, de divertisment și ușurare sufletească pentru copii. Ea are mare importanță în dezvoltarea copilului: vorbirea, mișcarea fizică, jocul și cîntecul sunt pe aceeași treaptă. Copiii reacționează la muzică de mici. Muzica împodobește toate ariile curriculare.

- Educatoarea încurajează interesul copiilor prin integrarea muzicii în activitatea lor pe întreg parcursul zilei, în rutină. Muzica poate face ca rutina de fiecare zi să devină plăcută, agreabilă.
- Când sosesc la grădiniță dimineața, copiii pot fi întâmpinați de un fond muzical adecvat. Includeți muzica în activitățile din sala de clasă și pe tot parcursul zilei, atît în interior, cît și în curte: este minunat să însoțiți cu muzică activitățile de grup.
- Prin muzică se introduce informația nouă, se schimbă discuția, muzica însoțește activitatea de înviorare, dans, de sport, de joc. Melodiile pot însoți trecerea de la o activitate la alta, luarea mesei sau mersul la plimbare. Melodiile pot fi relaxante cînd copiii se odihnesc după-amiază sau dorm.
- Ziua preșcolară se poate încheia cu un cîntec bine cunoscut.
- Atunci cînd organizați centrele de activitate pentru arte și științe, nu uitați de muzică. Pe parcursul zilei preșcolare, copiii vor învăța sau vor inventa cîntece.
- Cîntecelele primei copilării sunt piatra de temelie pentru orice fel de muzică percepută sau concepută ulterior de copil. Copiii trebuie să participe activ la reproducerea și compunerea muzicii. Muzica, ca o formă de artă, oferă mesaje și invită copiii să creeze (să facă propria muzică).
 - despre sunet — volum, măsură, tempou
 - despre producerea sunetului muzical — cîntat cu vocea, la instrumente muzicale, combinat
 - inițiere în compoziție — copiii află cum se combină sunetele muzicale cu cuvintele, muzica trimite mesaje

Impactul muzicii, dansului asupra dezvoltării copilului în diverse domenii

- Copiii își cultivă simțul estetic, emoția artistică, capacitatea și necesitatea de a asculta muzică. Ascultînd, copilul își dezvoltă capacitatea de concentrare. Își formează capacități de a aprecia muzica, de a identifica unele mesaje muzicale, își formează atitudini. Manifestă dorința să asculte cîntece vocale instrumentale, să participe la spectacole, concerte, la amenajarea sălii. Utilizează muzică în jocuri de creație, jocul de rol.

Dezvoltarea cognitivă

- Copiii inventează propriile cîntece pentru a-și exprima sentimentele.
- Grupul de copii poate cînta sau dansa împreună, coordonîndu-și vocile, mișcările, folosind în comun echipamente existente. Adesea, un copil retras, care nu îndrăznește să vorbească la activitățile de grup, va intra cu plăcere într-un dans sau un cîntec de acest fel. Muzica moderează comportamentul în funcție de temperamentul copilului și caracterul ei. Prin muzică se cultivă sentimentul de spirit de echipă.
- Își dezvoltă gîndirea muzicală, identifică cîntecele învățate, cîntă mai departe, capacitatea de a diferenția înălțimea sunetului, ritmul, timbrul, dinamica, feluri de muzică (folclor — sîrbă, horă, marș, vals).
- Prin muzică se formează conceptul despre număr, spațiu, pereche, formație de cerc, de linie, coloană, însușește părțile corpului, învață noțiuni noi: bătaie dublă, triplă, pași săltăreți, sacadați...
- Schimbînd volumul sau ritmul muzicii, copiii pot înțelege ideea de „la fel” sau cea de „diferit”. În același timp, cîntecele care numesc literele alfabetului vor duce la memorarea acestora. Copiii se joacă cu cuvintele în diverse ritmuri și pe diverse tonuri, învață să perceapă sunetele vorbirii.
- Muzica poate ajuta la extinderea complexității limbajului, dezvoltarea vocabularului — cîntecele cuprind cuvinte noi pentru copii. Ea poate reține fragmente pe care le va folosi apoi în vorbire.
- Stimulează creativitatea copilului prin posibilitatea de a combina sunete, ritmuri, mișcări.

Dezvoltarea psihomotorie

- Se dezvoltă fizic armonios, își formează ținuta, îndemînarea, dezvoltă vocea prin interpretare, auzul muzical — percepe muzica, expresivitatea mișcărilor. Își formează deprinderi de a respira corect, de a pronunța cuvintele clar și expresiv, de a executa corect mișcările sugerate de textul cîntecelor, în ritmul lor.
- Copilul învață să se orienteze în spațiu. Sincronizează mișcările, coordonîndu-le cu ale colegilor, își dezvoltă coordonarea audiomotorie.

Sugestii suplimentare privind amenajarea Centrului Arte

Înzestrarea colțișorului de muzică — amenajat într-un loc liniștit în sala de grupă. Pentru a motiva copiii să asculte muzică, selectați diferite piese — stil, gen, caracter... (orice cultură sau tradiție are instrumente specifice care sunt ușor de confecționat, sunt ieftine și pot fi folosite de către copii)

- Jucării muzicale — tobițe, clopoței, muzicuțe, fluierașe
- Zîngănitore — cutii goale de plastic cu capac; cutii de aluminiu în care se pun semințe; cutii cu orez, fasole uscată sau nasturi, o crenguță cu două ramificații care se leagă cu o sfoară pe care s-au înșirat diverse lucruri care, la atingere, produc sunete (nasturi, capace de metal de la butelii, tuburi de alamă...).
- Vijitoare — butelii de plastic, tuburi, țevi, morișcă...
- Instrumente de percuție, cuburi, hîrtie, butoiașe, orice obiect care, fiind lovit, face zgomot, obiecte destinate altor scopuri, cum sunt cratițele și tigăile din centrul pentru jocul de rol/jocul de-a căsuța
- Xilofone, pian, maracas, triangu, tamburină, orgă, ocarină, buhai
- Harfe, fluier, țambal, cobză, metronom, aparate pentru imprimarea și difuzarea muzicii, magnetofon, televizor, CD player, ... portrete ale compozitorilor, muzicanților, tablouri: natura, scene din spectacole muzicale, costume, pelerine, măști, figurine.

SĂ NU UITĂM!**Diferite instrumente muzicale****Utilizarea lor:**

- Atribute pentru jocuri muzicale: mingi, coronițe, batistuțe, evantaie, umbreluțe, crenguțe cu flori, arcuri cu flori, cu beteală, panglici, ...

În fiecare caz, instrumentul muzical trebuie mai întâi verificat pentru a nu pune în pericol sănătatea copiilor. Instrumentele nu trebuie să aibă margini ascuțite, nu trebuie să prezinte pericolul sufocării și nici nu trebuie să fie confecționate din materiale toxice.

Sunetul produs de instrumentele pentru ritm — muzica — va concentra atenția copiilor și îi va distra de la activitățile pe care vreți să le organizați, de aceea ele trebuie folosite doar la activitate pentru întregul grup. De asemenea, muzica de fundal, care place adulților, poate să nu fie pe gustul copiilor.

Supravegheați cu atenție copiii când folosesc instrumente pentru adulți.

Activități, proiecte muzicale²⁶

Ascultați instrumentele: Înregistrați sunete produse de diferite instrumente. Propuneți copiilor să asculte imprimările și să recunoască instrumentul.

Confecționarea și utilizarea zăngănitorelor muzicale²⁷ este o activitate distractivă și utilă pentru copii. Materiale: cutii de conserve goale și curate (cîte una sau două pentru fiecare copil); cîte o mînă de fasole — boabe uscate ori orez, nisip, pietricele și bandă adezivă.

- copiii vor interpreta ritmuri cu ajutorul lor,
- fiecare copil, pe rînd, va iniția un ritm pe care grupul îl va imita,
- pot bate ritmul de pronunțare a prenumelui fiecărui copil,
- bateți diferite ritmuri pe care copiii le vor imita,
- cîntați un cîntec, bătînd ritmul cu zăngănitorele,
- organizați o paradă, bătînd ritmul marșului cu ele,
- dacă aveți seturi de cîte două instrumente, amestecați perechile între ele și rugați copiii să refacă perechile original,
- puneți un CD sau o casetă audio și propuneți copiilor să marcheze ritmul cu instrumentele.

²⁶ Marjorie J. Kostelnik (ed) et al., *Teaching young children using themes*, Barnes & Noble, 1991.

²⁷ Kirsten A. Hansen, Roxane K. Kaufmann, KateBurke Walsh „*Crearea claselor orientate după necesitățile copiilor*”, Editura Epigraf, Chișinău, 2002.

Pahare muzicale:

Instrumente ciudate și amuzante

Dați posibilitate copiilor să vadă muzica scrisă

Muzica altor popoare

Sus/jos

Magazin de instrumente muzicale

Studio de înregistrări

Teatrul muzical

Oferiți un set de instrumente

Audiții

Eu sunt dirijor!

Umpleți, împreună cu copiii, pahare cu apă la diferit nivel. Propuneți-le să atingă paharele cu un bețișor. Vor descoperi că paharele au devenit instrumente muzicale. Copiii vor descoperi că sunetele sunt înalte, joase, lungi, scurte.

Propuneți copiilor să construiască imitații de instrumente, folosind diferite materiale: cutii, lipici, hârtie, fibre, să le orneze, la dorință. Improvizați o orchestră, copiii cântînd cu vocea.

Faceți o carte mare a unui cântec pe care ei îl cunosc scriind/lipind notele pe linii de portativ: împreună cu copiii decupați, aranjați pe portativ simboluri mari din hârtie colorată: note, cheia, diezi, bemoli.

Învățați cîntece în alte limbi, din alte țări, ale altor etnii.

Copiii merg în sala de grupă. Când vor auzi sunete înalte, vor merge pe vârful degetelor cu mâinile ridicate cît mai sus, cînd se schimbă muzica (joasă), copiii vor merge cu mâinile în jos. În tot timpul jocului copiii merg.

Aranjați, împreună cu copiii, într-un colț al camerei, rafturi, instrumente reale și confecționate de ei, CD, casete, microfoane, valută națională, casierită.

Înregistrați cîntecul copiilor.

Faceți vizite la teatre, concerte, sala cu orgă, la biserică ascultați corul bisericesc; vizionați spectacole, discutați cu ei despre teatrul muzical, ce fac artiștii în asemenea teatru. Copiii construiesc o scenă. Selectează o poveste, alcătuiesc scenariul, potrivesc muzica, listează specialiștii, aleg/distribuie rolurile, înscenează un șou.

Triangluri, tobe, tamburine, xilofon, clopoței).

Încurajați copiii să creeze propria lor muzică singuri sau cu prietenii.

Oferiți copiilor posibilitatea să audieze diferite interpretări ale aceluiași cântec pe casete audio și înregistrări. Rugați-i să voteze pentru interpretarea preferată, apoi înscrieți rezultatele într-un grafic, arătînd cine și ce versiune a cîntecului a ales.

Lăsați să sune o varietate de selecții muzicale și rugați copiii să determine propria lor atitudine față de ele. Comparați atitudinile. Folosiți muzica ce presupune diferite dispoziții (frică, fericire, tristețe etc.).

Materiale: o varietate de instrumente pentru ritm, o baghetă dirijorală. *Dirijorul este persoana care indică intrările fiecărui instrument în interpretarea unei lucrări muzicale. La lecția de astăzi, cine dorește poate fi dirijor, conducător de orchestră. El arată semnale de genul... (demonstrați cu mâinile în sus) cînd un instrument trebuie să înceapă a cînta și semnale... (mâinile în jos), cînd interpretul va trebui să oprească. Este important să priviți la dirijor permanent pentru a urmări semnalele lui. Pentru început să practicăm semnalele".*

Sunt compozitor!

Atașați hîrtie colorată pe clapele unui pian, xilofon sau set de clopoței. Faceți pătrățele de hîrtie cu aceleași culori. Însirați-le pe masă invitînd copiii să-și aleagă pătrățelele pentru a crea melodia lor. Rugați-i să le aranjeze într-o linie pe masă sau să le lipească pe o hîrtie. Explicați că fiecare pătrățel echivalează cu foia încleiată pe clape. Rugați-i să interpreteze cîntecul inventat. Spațiul gol poate reprezenta liniștea, iar pătrățelele lipite alături — sunetele scurte.

- **Faceți un poster** cu instrumente muzicale cunoscute și necunoscute și un set de cartonașe cu ele. Rugați copiii să pună cartonașele pe instrumentele ce le corespund pe poster.
- **Faceți perechi de cartonașe** cu diferite simboluri muzicale (note întregi, jumătăți, cheia sol, cheia fa, diez, bemol, becar etc.). Să găsească perechea corespunzătoare (nu e necesar să știe cum se numesc toate simbolurile).
- Descoperiți împreună cu copiii că **sunetul variază** în funcție de cîțiva parametri. Numiți-i și încurajați-i să producă sunete variind acei parametri (sunet vocal sau instrumental de la tare — la încet, înalt — jos, lent — rapid, lung — scurt etc.).
- Faceți un **joc** în care copiii trebuie să egaleze desene cu instrumente (cu desene, cu siluetele, contururile lor).
- Bateți din palme **modele de ritm** (bat, pauză, bat, pauză). Copiii să repete. Începeți de la simplu spre dificil.

Dramatizarea unui cîntec familiar

Învățați din timp un cîntec al cărui subiect este o poveste. Propuneți copiilor să identifice personajele și să discute despre ele și despre acțiunile lor. Sugerați-le să-și aleagă unul sau mai multe personaje pentru a le dramatiza și să-și utilizeze corpul, gesturile și să facă mișcări pentru a le prezenta. Spuneți-le că pot juca un cîntec împreună. Spuneți: „*Eu voi cînta și cînd personajul vostru face ceva, puteți mima această acțiune. Ascultați vocea mea și începem*”. Începeți cîntecul trecînd de la acțiune la acțiune, lăsînd timp copiilor pentru a le realiza. Permiteți copiilor să-și asume cîte caractere vor și să le schimbe în timpul povestirii, chiar dacă nu s-a terminat cîntecul. La sfîrșitul cîntecului spuneți: „Sfîrșit” și apreciați pozitiv participarea copiilor. Repetați povestea, dacă mai e timp și mai utilizați-o în alte zile pentru a permite copiilor să ia alte personaje și să-și îmbogățească imaginația.

Sunete prietenoase

Oferiți copiilor obiecte ce produc sunete (sunători, clopoței etc.). Rugați copiii să se împrăstie pe un teritoriu mare. Spuneți-le că la semnalul dumneavoastră, ei trebuie să emită sunete la instrumentul pe care îl au. Faceți semn, ei emit sunete, apoi trebuie să găsească alți copii din grup ale căror obiecte emit sunete similare. Utilizați obiecte sonore care seamănă, dar produc sunete evident diferite, pentru ca ei să se bazeze pe capacitățile auditive mai mult decît vizuale.

Așteptîndu-mi rîndul

Adunați copiii într-un cerc, introduceți activitatea prin spusele: „*Fiecare dintre voi are un instrument. Vom asculta sunetul fiecărui instrument la timpul lui. Aceasta înseamnă că atunci cînd cineva cîntă, voi țineți instrumentele în liniște. Cînd îți va veni rîndul, vei cînta, ceilalți vor asculta. Veți ști cînd e rîndul vostru, atunci cînd vă voi atinge pe umăr. Îndată ce iau mîna de pe umăr, vă opriți*”. Începeți jocul, lăudați copiii care știu să aștepte.

- Localizați un **magazin de instrumente** în orașul/comuna dumneavoastră. Mergeți cu grupul de copii în **vizită**. Rugați vînzătorul să cînte ceva. Planificați să cumpărați ceva pentru clasă, ca de exemplu un casetofon sau o chitară.

Invitați un muzician în ospetie

- Aflați cine repară instrumente muzicale. Faceți o vizită cu copiii la atelierul lui, arătându-le ustensilele folosite pentru lucrul dat. Rugați meșterul să demonstreze cum repară instrumentele muzicale.
- Aflați posibilitățile unei vizite în clasele de muzică din alte instituții. Întrebați dacă se poate să aduceți copiii în timp ce orchestra instituției exersează. Arătați-le dirijorul, discutați cu el, numiți, identificați diferite instrumente (se poate face cu o înregistrare video a unui concert simfonic).

Poate fi un părinte, o trupă, orchestra locală. Rugați-i să demonstreze instrumentele muzicale, să interpreteze ceva, să numească părțile, să povestească cum au învățat să cînte și să povestească despre piesa muzicală. Cînd vă întoarceți la grădiniță după vizite sau a doua zi după întâlnire, rugați copiii să vă descrie impresiile și sentimentele lor. Acestea vor fi scrise pe panouri mari, ca fiind „povestiri adevărate”, urmînd să fie recitate, pentru ca grupa să-și reamintească ulterior de excursii, de vizite. Copiii pot desena din memorie instrumentele văzute. Dacă ați făcut înregistrări în timpul excursiei, puneți copiilor să asculte caseta; pe fundalul muzicii, ei vor putea desena, picta sau dansa.

Muzica este una dintre cele mai bogate resurse pentru procesul educațional al copiilor mici. Ea este o componentă firească a jocului lor, înlesnind contactul pozitiv și fructuos cu adulții. Muzica nu cere un echipament prea scump sau prea pretențios ca tehnologie; cel mai valoros instrument pentru acești copii este vocea omenească; între muzică și emoții, între muzică și limbaj există interconexiuni intime. Muzica trebuie să fie parte integrantă a fiecărei zile din creșă sau grădiniță.

ARIA CURRICULARĂ

Factorii care contribuie la creșterea copiilor sănătoși, deștepți și buni

EDUCAȚIA FIZICĂ ȘI EDUCAȚIA PENTRU SĂNĂTATE

„Mișcarea este forma fundamentală a gândirii.” (GERD E. SCHAFER)

1. Asigurarea mediului educațional sănătos se realizează prin următoarele practici:

- **Întreținerea mediului fizic** — îngrijirea încăperilor, terenurilor, iluminarea, încălzirea, ventilația — conform normelor, funcționarea sistemelor de aprovizionare cu apă și de evacuare a reziduurilor, protecția de rozătoare și insecte. Aprovizionarea, depozitarea și păstrarea lucrurilor. Controlul medical al colaboratorilor instituției.
- **Strategii** — instruirea personalului cu privire la cunoașterea și respectarea regimului sanitaro-igienic de întreținere a încăperilor și inventarului. Controlul respectării instrucțiunilor, îndeplinirii obligațiilor de către personalul medical, educatori în asigurarea vieții și sănătății fiecărui copil.
- **Prevenirea răspândirii infecțiilor:**
 - informarea părinților despre simptomele bolilor infecțioase
 - realizarea filtrului de dimineață — primirea copiilor
 - respectarea procedurilor de igienă — aerisirea și spălatul pe mâini,...
 - observarea comportamentului copiilor pe parcursul zilei
 - adresarea la medic și izolarea copilului care s-a îmbolnăvit, supravegherea, acordarea ajutorului medical adecvat, chemarea specialiștilor, părinților, copilul este alinat, liniștit, mângâiat
 - respectarea regimului de carantină
 - măsuri sanitare de prevenire a bolilor contagioase, cauzate de infecțiile virale sau bacteriale
 - întreținerea jucăriilor și materialelor în curățenie: în grupele cu copii mici jucăriile sunt spălate de două ori pe zi, în grupele cu copii de la 3-7 ani — o dată în zi
 - etichetarea locurilor individuale ale fiecărui copil: pat, dulap, ștergar... pentru a fi folosite numai de acel, cărui aparțin

Este necesară listarea elementelor componente ale mediului educațional sănătos și expunerea în vâzul fiecărui colaborator la locul de muncă, în avizierul pentru părinți!

2. Asigurarea mediului educațional lipsit de riscuri și psihoemoțional favorabil include:

- Educatorii profesioniști care iubesc copiii, discută cu ei liniștit, participă la jocurile lor, au grijă să nu apară situații stresante, îl au în vizorul său pe fiecare copil și în orice moment îi pot veni în ajutor, fără restricții. Ajută copiii să învețe a se autocontrola și autodirija, a comunica, coopera, ca să trăiască emoții pozitive.
- Copiii au posibilitate să activeze, să se joace fără frică — teritoriu îngrădit, sală cu dulapuri fixate, materiale netoxice pentru joc și activități, ... Centrele de mișcare cu grad sporit de risc (cum ar fi cățărutul pe scară) este deschis atunci când adultul poate sta la asigurare.

„Vreți să cunoașteți lucrurile,
faceți-le.”

(B. Spinoza)

Mediul fizic îndestulat cu materiale, îngrijit, anturajul binevoitor vor face ca și copilul să vrea să fie îngrijit și binevoitor. Haosul duce la oboseală, influențează negativ psihicul copilului.

- Pe teren este posibilitate de a vedea, observa fiecare copil. Terenul este curățat înainte de a ieși în aer liber (cuie, pietre, urme de animale, plante otrăvitoare și necunoscute, ciuperci), sunt verificate utilajele, dacă nu s-au deteriorat, sunt curate. Este verificat dacă piscina este bine îngrădită, ca să nu încerce vreun copil să o folosească nesupravegheat.
- Educatorii sunt dublu vigilenți când nu cunosc bine fiecare copil, când sosesc sau pleacă părinții cu copiii de la grădiniță, când lipsește unul din membrii personalului grupei.
- Ei discută cu copiii despre protecția vieții, sănătății lor, îi ajută să învețe regulile de protecție și să le utilizeze.

Personalul grădiniței trebuie să poată acorda primul ajutor, respectând 3 reguli de bază:

1. PĂSTRAȚI CALMUL;

2. URMAȚI PROCEDURILE DE PRIM AJUTOR;

3. ACȚIONAȚI RAPID.

Un mediu lipsit de riscuri impune:

- **respectarea programului zilei,**
- **alimentația corectă,** care are rol esențial. Copiii, care au fost subnutriți pe parcursul unei perioade îndelungate, manifestă tendință de întârziere în dezvoltarea motorie și pot avea probleme de sănătate.
- **realizarea corectă a asanării și călirii organismului copiilor,**
- **crearea condițiilor pentru activitatea de mișcare a lor, de formare a culturii fizice.**

3. Informarea copiilor, formarea abilităților și deprinderilor de a acționa, de a avea grijă de sine și de cei din preajma lor.

- **Angrenarea copiilor în crearea și întreținerea ordinii** este posibilă dacă:
 - ei sunt familiarizați cu destinația fiecărui obiect, locul fiecărui lucru pe rafturi;
 - participă la etichetarea lor. Copiii mici pot lipi imaginile obiectelor pe containere și pe raftul, unde stau ele, cei mai mari pot scrie etichetele;
 - educatoarea inventează jocuri.

Personificarea lucrurilor — una din educatoare a deghizat un cubușor lipindu-i ochi, gură, nas, păr, l-a făcut nostim, draguț, le plăcea copiilor. Cubul a „zis”: „Copii, hai să fim prieteni. Știu că aveți nevoie de mine. Și eu mă simt bine în mînuțele voastre. Aveți dreptul să mă luați, să vă jucați, dar îmi place mult să mă puneți la loc, deoarece nu mă simt bine călcat în picioare și apoi am grijă și de voi — vă puteți împiedica de mine, cădea, lovi”. Copiilor le-a plăcut jocul și se încadrau mai activ în a pune lucrurile la loc. La fel puteți proceda cu o pensulă, creion, săpun, mașinuță;

- **Compunerea regulilor de întreținere a ordinii împreună cu copiii.** Copiii trebuie ajutați să învețe regulile, să vadă, să simtă necesitatea de a face ordine.

Una din educatoare zice: „Cine s-a jucat, să meargă imediat să strângă jucăriile”. Copiii nici nu aud. Altă educatoare zice: „Vai, jucăriile s-au întristat, oare de ce? Copiii răspund: „Că le-am lăsat împrăștiate, vor puse la loc”. Educatoarea: „Da, aceasta era cauza. Le strângem noi, unde sunt prietenii mei, copiii harnici? Dan, Tina, Anișoara ... ajutați-mă, vă rog”. După ce le-au aranjat, admiră ordinea din jur, se bucură, aplaudându-se. Copiii au venit la strâns jucăriile, ei și-au auzit numele, lor li s-a spus că-s harnici, prieteni, cum să nu ajute? Altă dată educatoarea roagă un copil să înceapă a strînge și amabil îi cheamă pe ceilalți să-l ajute.

- **Aplanarea conflictelor.** Chiar și în mediul îngrijit și în anturaj binevoitor apar conflicte între copii (unii dintre ei insultă, lovesc, plîng) de la locul de joc, materiale, prieteni.

Educatoarea le amintește cum procedează prietenii, că este bine, cînd îți înveți gura să spună vorbe frumoase, că ea tot vrea jucăria aceasta, dar rabdă, așteaptă să se joace acel care primul a luat-o, apoi îl roagă să i-o dea sau îi oferă o altă jucărie și o cere pe aceasta, le spune concret cum să procedeze, îi ajută să –și controleze acțiunile.

Conflictele apărute și neaplanate provoacă traume, stresuri, dureri de cap, refuz de a veni la grădiniță, de a mânca.

- **Participarea copiilor la întreținerea curățeniei:**

- În timpul spălării jucăriilor, hainelor păpușilor, educatoarea provoacă o discuție cu copiii, își exprimă atitudinea: „Hainele acestea nu mai sunt frumoase, ele sunt murdare. Ce facem cu ele? Da, le spălăm”;
- După ce le-au spălat, îmbrăcînd păpușa, discută cu copiii despre îngrijirea hainelor, încălțămîntei, lucrurile personale, și zice:

„Acum ele sunt frumoase, că sunt curate, au toți nasturii, „să îmbrăcăm păpușa” — propun copiii. Acum păpușa este îngrijită, îi stă bine, este drăguță”. Copiii învață ce e bine.

- **Autoîngrijirea:**

- E bine să fie afișate reguli prin imagini, cuvinte: „Înainte de a ne așeza la mîncare, ne spălăm pe mîini”, în camera de lavabou — consecutivitatea acțiunilor de spălare pe mîini...
- *Adultul, care asistă copiii, vorbește mereu, comentează, folosește poezia, cîntecul despre apă, prosop, mîini, față, copil curat.* Copiii de 2 ani trebuie să se spele pe mîini singuri, să-și identifice prosopul personal;
- În grupă, pe raft, ca să le poată ajunge, sunt două containere mici — unul cu șervețele igienice curate, pe el scrie „șervețele curate” și este prins un șervețel curat, altul, pe care este scris „șervețele utilizate” și este prins un șervețel (curat), dar boțit. Copiii mici sunt ajutați de adult să le folosească, cei mari se îngrijesc singuri.

- **Întreținerea curățeniei în timpul mesei,** dacă cineva împrăstie sau răstoarnă ceva, adultul strînge îndată, zicînd: „Știu că îți place să fii curățel, știu că te străduiești, s-a întîmplat, dar așa se învață băieții a mânca”, nu dojenește copilul, el și așa este necăjit că nu poate face lucrurile bine. La masă se discută despre bucate, calitățile gustative, ingredientele folosite. Adultul știe pe cine, cînd, cum să-l ajute. Copiii se implică în servire, cei mari și în autoservire — salata e bine

Dezvoltarea activității de mișcare a copiilor trebuie să decurgă în formă de inițiere a lor în cultura fizică — componentă fundamentală a culturii universal-umane.

(V. Kudreavțev)

Dezvoltarea fizică și pentru sănătate se află într-o relație de interdependență și conexiune cu alte aspecte ale învățării copiilor.

să fie în salatiere, felul doi în castroane pe fiecare masă, ca să-și pună singuri în farfurii. După mâncare, copiii se spală, merg la oglindă, se privesc, se aranjează. Educatoarea spune fiecărui copil mic: „Dan, te-ai spălat și ești curat și frumos”, haina murdară este schimbată, după care și acest copil merge la oglindă, se privește și adultul zice: „Vezi, îți stă bine, ești frumos în cămașă curată!”. Accidente vor mai fi — copiii sunt copiii. Creierul zice mînuței să facă bine, dar mînuța nu ascultă, că nu poate.

Doar încurajați mereu, apreciați pentru orice reușită, angrenați în activități dobîndesc abilități, își dezvoltă coordonarea oculomotorie!

Educația fizică și educația pentru sănătate următoarele activități, prin care copilul își va forma viziunea despre propriul corp, starea și capacitățile lui, adică își va forma cultura fizică:

○ **Educația fizică:**

- Activitatea de mișcare
- Gimnastica de înviorare și gimnastica de recuperare,
- Gimnastica ritmică,
- Activitățile de educație fizică,
- Distracții și sărbători sportive,
- Înotul,
- Elemente de jocuri sportive,
- Elemente de gimnastică artistică,
- Jocuri dinamice.

○ **Activități de întreținere și fortificare a sănătății:**

- Călirea: cu aer, apă, soare, mersul desculț pe pământ și prin apă, contrast de apă,
- Exerciții de formare a ținutei corecte, de profilaxie a piciorului plat,
- Clătirea gurii – gargare,
- Masaje diverse,
- Gimnastica curativă.

Copiii se dezvoltă fizic mișcîndu-se. Ei se mișcă în permanență, deoarece își folosesc corpul ca să-și exprime gândurile și emoțiile, nefiind în stare să comunice ceea ce simt prin cuvinte. Mișcarea le ajută să înțeleagă mai bine limbajul verbal și să-și formeze concepte noi. Sunt utile orice activități care le permit copiilor să se miște și să exerseze pentru a învăța să se autocontroleze și să descopere noi posibilități ale propriului corp. Ei se autocunosc ca persoană fizică.

Copiii se implică în activități, care stimulează dezvoltarea musculară și motorie: mers, tîrîre, alergare, sărit, săltat pe loc, dans, aruncarea și prinderea mingii, lovirea cu piciorul, păstrarea echilibrului pe birne, borduri, ridicarea

Dezvoltarea fizică și întreținerea, fortificarea sănătății copilului este rezultatul interacțiunii factorilor individuali determinați de ereditate și factorii mediului.

Planificarea unui program riguros de educație fizică

greutăților, balansare, cățărat, tăiat cu foarfecele, cu cuțitul, încheiatul și descheiatul nasturilor și tragerea fermoarelor, legarea șireturilor, reconstituirea imaginilor (puzzle), bătutul cuielor cu ciocanul, tăiatul cu ferăstrăul, cusutul, desenul cu creionul, cu creta, carioca, modelare, lipitul, capsatul, pictura, îmbrăcatul și dezbrăcatul, împinsul și trasul, ridicatul și căratul, turnatul etc.

Musculatura fină, musculatura grosieră, controlul și aprecierea cu precizie a mișcărilor corpului, simțul echilibrului, coordonarea mișcărilor, forța, rezistența, sensibilitatea tactilă, coordonarea psihomotorie — toate acestea copilul și le dezvoltă prin *libertatea de mișcare, prin exersare, crescînd într-un mediu adecvat bine gîndit, bine dotat*.

Pentru dezvoltarea normală a corpului, creierului, sistemului nervos, inimii și a vaselor sangvine, a proceselor psihice și afective este necesar un mediu favorabil — mediu care ar promova *libertatea de mișcare* în spațiu ceea ce ar oferi copiilor o ocazie *absolut firească* de a alerga, a sări, a dansa, a juca badminton, fotbal — de a-și pune întregul corp în mișcare, fără restricții, dar cu mare asigurare.

Echipamentul, cu care este dotat mediul — sala de grupă, sala de sport, locul de joacă din curte — *permite și stimulează* cățăratul, săritul, alergările, ochirea în țintă, mersul pe birne/buturugi, menținerea echilibrului și coordonarea mișcărilor, formarea ținutei drepte, profilaxia piciorului plat.

Atît în mediul interior, cît și în cel exterior se pot organiza o **varietate de activități** și copiii pot avea diverse ocazii de asimilare a cunoștințelor și de stimulare a dezvoltării fizice, de formare a culturii fizice.

Activitățile de educație fizică organizate în sala de sport, în mediul exterior dau copiilor ocazia de a învăța cum să-și satisfacă necesitatea de mișcare, cum să îndeplinească corect mișcărilor fără a-și pune în pericol sănătatea, viața, de a învăța reguli, a-și spori încrederea în sine, a comunica cu ceilalți și a soluționa probleme.

Planificarea unui program riguros de educație fizică este o parte importantă pentru dezvoltarea copiilor de 1-7ani. Dezvoltarea fizică diferă de la un copil la altul. Unii copii de 3 ani pot sări ușor, în timp ce alții nu pot executa o săritură decît la vîrsta de 5 ani. Unii pot prinde ușor o minge din zbor, în timp ce alții nu reușesc să prindă o minge chiar foarte mare. Educatoarele trebuie să observe care este nivelul de dezvoltare a copiilor și să planifice activități adecvate.

Abordarea holistică a copiilor de 1-3 ani prin intermediul activităților de mișcare				
Ce îi place	Abilitățile copilului și schimbările fiziologice	În atenția educatoarei:	Impactul mișcării asupra dezvoltării	
			intelectuale	socioafective
<ul style="list-style-type: none"> - Să meargă spre cineva, care îl va susține - să meargă pe suprafețe înguste — borduri, cărărușe, scânduri înguste așezate orizontal, oblic, pe funii, linii trasate pe teren/podea - să pășească peste obiecte, să împingă/tragă cărucioare, roabe, mașini - să miște mereu ceva pe jos, pe pereți, pe pervazuri, trotuar emitând sunetul motorului - să meargă independent - să se plimbe în aer liber - să alerge după mingea, după adult, copii, după fluturi care zboară - să danseze - să se deplaseze pe roți 	<p>Mersul/ alergarea — deplasarea în poziție verticală.</p> <p>Se eliberează mâinile!</p> <p><i>Se lasă diafragma, se schimbă centrul de greutate și viteza mișcării singelui prin vase. Se formează talpa — adăncitura ei, fiind susținute de mușchi. Dacă mușchii sunt slab dezvoltați, toată greutatea cade pe ligamente, care se întind și din care cauză se formează talpa plată.</i></p> <p><i>Se schimbă poziția stomacului, mușchii lui fiind slabi, pot arunca mîncare înapoi, afară.²⁸</i></p> <p>La doi ani mersul este foarte sigur, copilul dobîndește echilibrul.</p> <p>La 2,5 ani alerge singur, nu-i ajunge loc, dar percepția pericolului nu atinge înălțimea capacităților fizice.</p> <p>Își dezvoltă coordonarea ureche-picior/mînă.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Stimulați copilul să meargă: asigurați-l, încurajați-l prin jocul „vino și ia mingea, mașinuța”, schimbați direcția mișcării — stați în altă parte. - Aveți grijă: el poate lua orice, pune în gură, îl atrage focul. - creați mediul securizant! - să nu cadă, să nu se lovească — aveți grijă de coloana vertebrală. - Încălțămîntea trebuie să fie exact după mărimea piciorului și cu călcii. - Atenție: dacă copilul merge deseori pe vîrfurile degetelor, părinții, fără întîrziere, se adresează la ortoped și la neuropatolog; dacă acesta respiră numai pe nas, părinții se adresează neîntîrziat otolaringologului. - Adultul se află lîngă copil ca să-l supravegheze, încurajeze. („Așa, ridică piciorul puțin mai sus, ajută-te, saltă-te cu celălalt picior, acum așază-te, hop! Ai reușit, ai încălecat birna.”) - Nu forțați copilul să șadă. 	<p>Explorează spațiul, materialele, deoarece le poate lua singur, imita adultul, își dezvoltă limbajul.</p> <p>Dezvoltarea mersului solicită concentrare și copilul în această perioadă „uită” și cuvintele pe care le știa, ceea ce îi îngrijorează pe părinți.</p> <p>Pentru dezvoltarea intelectuală și emoțională este necesar să exploreze, să valorifice mediul, să se simtă iubit, protejat, mîngîiat. În această perioadă copilul acumulează experiență senzorială. El face nu numai acțiuni cu mîna sa, dar și acțiuni sociale — obiect cu obiect: cu bastonul împinge mingea, cu stropitoarea udă plantele. Copilul folosește fiecare obiect după destinație. În jocurile de rol, el oglindește viața personală în acțiunile cu păpușile, cu jucăriile.</p>	<p>Se bucură de ceea ce reușește să facă, se apropie de adulți, de copii, comunică, nu contează cum. Ia de la alții ce poate lua. Solicită de la adult să fie în asigurare, îi spune cum poate — îl trage de mînă, bombănește ceva. Spre 3 ani spun clar ce vreau.</p>
<ul style="list-style-type: none"> - să se deplaseze în spațiu, pînă la lucrurile care îl interesează, simte că nu se va lovi, căzînd - să se tîrîie într-o anumită direcție, dacă este chemat, ori dacă are în față o suprafață — scîndură, covoraș îngust, un tunel, arcuri, cutii mari de carton cu găuri în două fețe opuse, pe sub sfoare ridicate la 25-30 cm de la podea, pe banca de gimnastică - să se tîrîie trecînd peste obstacole — vâlătuce, chiar și peste birne din lemn 	<p>Tîrîitul — deplasare pe mîini și genunchi/tălpi.</p> <p>Majoritatea copiilor se deplasează în spațiu tîrîindu-se, apoi merg.</p> <p>În timpul tîrîitului este mai puțin solicitată coloana vertebrală, este implicată activitatea mușchilor brațelor, spatelui, abdomenului, picioarelor.</p> <p>Tîrîitul contribuie foarte mult la coordonarea mișcărilor, facilitează cățărutul.</p> <p>Deseori, grăbindu-se, nu se uită înainte, se poate lovi cu capul de ceva.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - După tîrîire organizați jocuri ca să-și îndrepte copilul spatele. - Feriți obstacolele de care s-ar putea lovi. 	<p>Face acțiuni gîndite: tîrîindu-se, ajunge la locul țintit, se ridică în picioare, ținîndu-se de ceva, ia obiectele, trage de pe masă, scoate din dulapuri, ia cheile de la uși, explorează mediul.</p>	<p>Se bucură că a reușit, se joacă „de-a ascunselea”. Ajunge la acel cu care vrea să comunice.</p>
<ul style="list-style-type: none"> - să se urce pe scară, - să coboare, ținîndu-se de balustradă - să se cațăre pe scară, - să lunece pe tobogan, - să se deplaseze pe liane ținîndu-se cu mîinile, dar nu poate singur 	<p>Cățărutul și escaladarea contribuie la formarea ținutei corecte, coordonarea mișcărilor, dezvoltarea tuturor grupurilor de mușchi, formarea tălpii — profilaxia piciorului plat, dezvoltarea motricității fine.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Încurajați-l să se cațăre, asigurați-l, sprijiniți-l de spate, puneți-i piciorul pe bara scării. - Cînd alunecă de pe tobogan, stați în față lui, prindeți-l, jucați-vă, bucurați-vă cu el de succes. - Stați alături, să se simtă în siguranță. Stați aproape, ca să vă vadă, lămurii-i unele lucruri, discutați cu el. 	<p>Numără cu adultul treptele, însușește lexicul: sus, în sus, jos, în jos, pe lîngă, cu prietenii, unele formule de politețe — te rog, mulțumesc...</p>	<p>Poate ajunge în vîrf, se bucură, alții nu știu ce să facă, încep a plînge, cer ajutor.</p>

²⁸ Павлова Л. Второй год жизни. Дошкольное воспитание, № 2, 2004, с.114-119.

Abordarea holistică a copiilor de 1-3 ani prin intermediul activităților de mișcare				
Ce îi place	Abilitățile copilului și schimbările fiziologice	În atenția educatoarei:	Impactul mișcării asupra dezvoltării	
			intelectuale	socioafective
<ul style="list-style-type: none"> - Să sară pe canapea, dar se expune, - Să sară pe trambulină, ținându-se de bară cu mâinile. - Sare ca iepurașii (saltă corpul, unii pot sări abia la trei ani), se apucă câte doi de mâini și sar (uneori se lovesc cap în cap și plîng) 	Săritul – Atenție! Concreșcența oaselor bazinului începe abia la 5-6 ani și se termină în perioada școlară.	<ul style="list-style-type: none"> - Copilul mic nu trebuie să sară de la înălțime! - Săriturile de la înălțime pot duce la deplasarea oaselor bazinului, pot afecta articulațiile, talpa, sistemul muscular și osos. 	Învăță ce se poate, ce nu, învață comparații: sărim ca iepurașul, ca și cangurul; în jocuri coordonează mișcările cu cuvintele și cu mișcările celorlalți copii.	Se amuză, acceptă să sară câte doi în jocuri.
<ul style="list-style-type: none"> - Să arunce jucăriile - Să împingă mingea cu mâinile, cu piciorul, cu o mînă - Să rostogolească, să conducă mingea împingînd-o - Să arunce șezînd, stînd - Să arunce cu ambele mâini de la piept, de jos 	Aruncări și prinderi — Întăresc mușchii centurii scapulare, trunchiului, brațelor, mâinilor; coordonează mișcările, dezvoltă simțul propriei forțe. Își dezvoltă coordonarea ochi-mînă.	<ul style="list-style-type: none"> - Vă jucați cu ei. - Îi ajutați să arunce mingea stînd pe loc. 	Însușește, utilizează cuvinte, expresii, învață culorile, spațiul, direcția, însușirile: moale-tare, greu-ușor, repede-încet, mare-mic, mult-puțin, ... Descoperă că viteza mingii depinde de forța cu care o arunci.	Prin aruncarea jucăriilor, impune persoana de alături să comunice cu el. Se joacă în pereche. Învăță a accepta, a aștepta să prindă și semenii.
<ul style="list-style-type: none"> - Să fluture obiecte (stegulețe, băsmăluțe...) - Să închidă/deschidă cutii, să înșire mărgelile(mari) pe ață - Să sorteze obiecte - Să reconstituie puzzle - Să demonteze, să monteze obiecte - Să construiască, îndeosebi, în înălțime 	Manipularea obiectelor contribuie la dezvoltarea musculaturii fine. La început — manifestă deficit de orice independență: motorie, de comunicare, de colaborare.	<ul style="list-style-type: none"> - Copiii pot șede într-un loc foarte puțin timp — nu-i forțați. - Ajutați-i să rezolve problemele împărțirii jucăriilor. - Ajutați-i să-și exprime ideile, să învețe a folosi vorbirea nu înșfăcărea jucăriilor, nu împinsul și lovitul. - Ajutați-i să recunoască culorile, formele geometrice, dimensiunile. 	Își îmbogățește experiența senzorială. Descoperă lucruri noi: texturi, forme, culori (<i>despre foșnetul batistelor, sunetele maracaselor, schimbarea ingredientelor în aluat, dispariția lor, apariția altor lucruri</i>); cînd pictezi cu apă, imaginea peste un timp dispare, cînd pictezi cu vopsea, imaginea se păstrează. La activitate, <i>jucîndu-se cu aluatul Dina a modelat un baston care semăna cu un șarpe, Elvira, văzînd, a exclamat „un sape” „Da, seamănă cu un șarpe”. Ionuț: „vleau să văd salpe, vleau să văd salpe”.</i> Educatoarea a adus cartea despre șerpi, au răsfoit-o împreună. Manipulează jucăriile, povestind ceva — demonstrează o poveste.	Stau alături, flutură atributele împreună, rid, încearcă să bată un ritm împreună câte doi. Trag jucăriile unul de la altul, apoi rezolvă problema: fie că se joacă împreună, fie că își așteaptă rîndul. Se bucură de proces, de produsul la care nici nu s-a așteptat. Pictează pe o foaie mare câte doi și mai mulți copii, învață a se accepta și a colabora, a oferi, a cere ajutor.
<ul style="list-style-type: none"> - Să taie cu foarfecele, să înșurubeze, să bată cu ciocanul, să lipească, să frămînte aluatul, să modeleze, să decupeze biscuiți, să umple / deșarte vase, să toarne, să picteze cu mîna, cu degetele, cu pensula, să deseneze - Să cînte la pian - Să spele jucăriile, să înșire hăinițele păpușilor, să le prindă cu cleștișoarele - Să ude plantele, să afineze solul, să grebleze, să sape în nisip 	Artă, menaj, nisip și apă — formarea, întărirea mușchilor mari și mici: apasă, adună, întind, răsucesc, aplatizează coca, o strîng în mâini. Pictînd pe foaie mare cu pensulă mare, mișcă toată mîna, își dezvoltă coordonare ochi-mînă.	<ul style="list-style-type: none"> - Fiți lîngă copil cînd lucrează cu obiecte ascuțite: foarfece, cuțit. - La întrebarea copilului, nu vă grăbiți să dați răspuns, întrebați-i pe el ce, cum crede el, propuneți-i să întrebe copiii/prietenii. - Pregătiți cărți, s-ar putea să vă trebuiască. 		
<ul style="list-style-type: none"> - Să răsfoiască cărți - Să urmărească texte, parcă ar citi - Să „scrie ca mami, ca surioara ...” 	Cititul dezvoltă musculatura fină prin răsfoire, ...	<ul style="list-style-type: none"> - Fiți gata să organizați soluționarea problemelor. - Să găsiți împreună răspunsuri la întrebări. 	Se informează	Trăiește diverse emoții

Abordarea holistică a copiilor de 1-3 ani prin intermediul activităților de mișcare				
Ce îi place	Abilitățile copilului și schimbările fiziologice	În atenția educatoarei:	Impactul mișcării asupra dezvoltării	
			intelectuale	socioafective
<ul style="list-style-type: none"> Să încheie/descheie, îmbrace haina, Să se spele, să se pieptene, să se uite în oglindă Să utilizeze tacămurile, ceașca Să pună pe masă: șervețelele, tacîmurile Îi place să ajute la pus jucăriile la loc. 	Jocurile, autoservirea, igiena corpului, servirea mesei — devine mai independent — își sporește autonomia Se orientează mai bine în spațiu, timp — părțile zilei. Se autocunoaște	<ul style="list-style-type: none"> Implicați-l în activități, susțineți dorința de a fi independent, încurajați-l. Ajutați-i să se adapteze, să crească cu ajutorul jocurilor. 	Își cunoaște obiectele personale, le numește; locul său privat: dulapul pentru haine, patul. Memorează semnișorul de pe ele. Numără, pune în corespondență un copil, o lingură, o ceașcă. Ține minte programul zilei, spune ce vom face acum, unii iau rolul educatoarei, adresează întrebări, dacă e vorba de rutină.	Își dezvoltă abilitățile sociale. Poate alege cu cine să se joace, să șadă alături la masă, recunoaște semenii din grupă. Se implică în activități, are preferințe și este insistent. Deseori vrea să ajungă la produs.

Organizarea activităților de mișcare

Activitățile de mișcare intensă se organizează peste 20-30 de min după mincare!

Deprinderile fizice de care copiii vor avea nevoie mai târziu pentru a participa cu succes la activitățile fizice sunt însușite și exersate de când sunt foarte mici!

Educatoarea pune la dispoziția copiilor experiențe prin care sunt solicitați mușchii mari și mici, prin care, fiind încurajați, vor explora mediul fizic. Copiii mici au nevoie de mult spațiu pentru a lua, a pune lucruri, a trage după ei, a împinge cărucioare, mașinuțe, a se plimba cu tricicleta, a se cățăra, escalada, a călări, a sări, a se ține cu mânuțele de o bară lăsînd corpul să atîrne, a alerga, a rostogoli mingea, lor le place să se ascundă. Prin aceasta ei însușesc modele noi de acțiuni, se bucură de ceea ce pot face.

O activitate foarte veselă pentru copiii mici (și mari) este jocul cu parașuta (cusută din bucăți de pînză de diferite culori, la margine cu multe cheutori mari, ca și copiii să o poată ține cu mâinile) de care se apucă mulți copii și imită caruselul, mergînd/ alergînd pe cerc înainte-înapoi, ținînd ba cu mîna dreaptă ba cu mîna stîngă, apoi săltînd parașuta, pe care este o minge ușoară (din țesătură, buret), de obicei saltă și ei ca mingea, spun pe ce culoare s-a oprit ea (mingea e pe culoarea roșie, acum pe albastru, mingii îi place culoarea galbenă); după care educatoarea le propune (în șoaptă) să se ascundă sub parașută. Copiii stau/șed sub parașută, tac chitic, iar educatoarea „se neliniștește: oare unde sunt copiii, unde s-au dus? Tanti Olga ați văzut unde s-au dus ei? Oare unde sunt?” Apoi ridică repede parașuta și se miră, exclamînd: „Aici sunteți, șmecherilor, ați vrut să vă jucați cu mine. Îmi place jocul.” De obicei copiii zic: „Hai iar „ială””. Desigur această acțiune se repetă de 3-4 ori.

**Exemplu de activitate de mișcare
care integrează celelalte arii
curriculare**

Copiilor mici (1-3 ani) le plac mult activitățile de mișcare în formă de poveste.

Pentru o asemenea activitate este nevoie de:

- baston din lemn sau plastic, cu lungimea de 2,5m, ca să le poată apuca copiii cu mâinile
- fișii de pînză aspră (în, cîneapă ca să nu lunece și să maseze tălpile) de dimensiunile — 0,25 x 2,5–3m (saci umpluți cu pietricele de râu, cu castane, alte semințe care nu înghimpă, nu lunecă, pînză pe care sunt cusuți nasturi)
- cercuri de plastic, pe care este întinsă pînză sură/verde/galbenă — insulițe, pe care vor sări copiii
- arcuri ori sfori legate de speteaza scăunelor ori cutii mari de carton, fără două părți opuse prin care poți intra și ieși tîrîndu-te
- cărămizi/cuburi, pe care le putem confecționa din cutii în care a fost suc (umplute cu nisip/coji de semințe de floarea-soarelui, pietricele mărunte, semințe de plante, iarbă uscată) și acoperite cu pînză de diferite culori
- container cu morcovi, decupați din carton ori pregătiți din aluat de joc, coș
- unul sau mai mulți iepurași, în funcție de vîrsta copiilor și scopul activității
- o cutie de carton — casa iepurașului — pictată, decorată de copii la activitățile de artă
- otgon cu lungimea de 1,5–2m

Dacă vrem să mergă copiii desculți, așternem un covor.

Toate aceste lucruri au fost utilizate în jocurile copiilor. La această activitate ele vor fi puse într-o anumită consecutivitate care va fi altfel decît altă dată.

- *Educatorea anunță copiii că vor merge în ospetie, le oferă alternativă, le permite să aleagă la cine: la un iepuraș ori la mai mulți, la veveriță ori la ursuleț. Discută despre ce surpriză ar putea să-i facă, ce cadou ar putea să-i ducă. Convin să mergă la iepurași, să le ducă morcovi.*
- *Educatorea împreună cu copiii pregătesc un „drum” spre casa iepurașului. Ea urmărește scopul ca să-i motiveze pe copii să vorbească, să se orienteze în spațiu, să consolideze culorile, să-i îndemne să facă ceva împreună, să se accepte, să se ajute, să se bucure. În timpul pregătirii terenului pentru activitate — construirea drumului, cere copiilor să aducă fișiile de pînză, roagă să le apuce cîte doi și să le aștearnă (le pun paralel pe podea). Educatorea îi îndeamnă să spună ce fac. „Eu cu Dan așternem pînza” — zice Adi. „Da, acestea sunt cărărușe, noi vom merge pe ele” — educatoarea. Aranjează cercurile/insulițele unul după altul. Educatorea: „Da, voi puneți cercurile, aici „este” apă vom sări de pe o insuliță pe alta ca să nu ne udăm picioarele”. „Da, să nu ne udăm”, zic copiii. Alți copiii aduc arcurile ori ajută educatoarei să lege sforile — „noi legăm sforile / eu cu Nicu și cu tanti Vica legăm sforile”, „eu și Tina punem cărămizile”. Educatorea: „Da, Tudoraș și Pati pun cărămizi — bariere, vom pași peste ele”, Educatorea cu unii copii pun cutiile de carton prin care se vor tîrî, pregătește containerele cu morcovi și pun otgonul, numind obiectele, comentînd acțiunile. Educatorea între timp a pus un baston, „păzit” de ursuleț, la capătul „cărărușelor”.*
- *Într-o parte de sală, pe canapea stau copiii, ori în partea opusă, în „casa sa” stă iepurașul-jucărie.*
- *Toți constată că drumul este gata. Educatorea întreabă copiii, dacă sunt gata să pornească, încep activitatea.*
- *Merg pe cărărușe, unul după altul.*

- *Ajunșind la baston, educatoarea propune copiilor să roage ursulețul să le permită să treacă. Ursulețul le permite cu condiția: să se așeze, să i-a bastonul cu ambele mâini, să-l ridice, zicînd „sus”, să pună bastonul la loc, zicînd „jos”, să repete de 3 ori. Copiii execută exercițiul, educatoarea susține bastonul. Ursulețul „zice”: „Puteți trece”.*
- *Copiii merg mai departe, se tîrăsc pe sub arcuri / sar din cerc în cerc — de pe o insuliță pe alta. Educatoarea îi îndeamnă, încurajează, îi ajută pe unii să sară din cerc în cerc, să aterizeze pe vîrfurile degetelor, (copiii de 1-2 ani au nevoie de ajutorul educatoarei, altfel majoritatea pășesc din cerc în cerc, pentru unii și pășitul peste cărămizi este problematic, au nevoie de asigurarea adultului).*
- *După ce au trecut toți și prin cutiile de carton, educatoarea ia coșul și zice copiilor că au ajuns în grădina cu zarzavaturi, vor culege cîte 3 morcovi (pe care i-a înșirat în prealabil), dar trebuie să luăm cîte un morcov cu ambele mâini și să-l punem în coș; ea ține coșul sus, ca să se ridice copiii pe vîrfurile degetelor la picioare, să ridice mâinile sus, ca să ajungă la coș.*
- *Parcurg drumul mai departe, ținîndu-se de mâini, întorși spre dreapta („așa ca mine” — zice educatoarea) și merg cu pas lateral, cu mijlocul tălpii pe otgon/funie.*
- *Ajunși la iepuraș, îl salută, îi dăruiesc morcovii. Cu el împreună aleargă înapoi la „casa lor”. Se joacă cu iepurașul, aleargă, sar ca el, cîntă.*

Copiii de 2.5–3–4 ani pot repeta traseul, poate fi încă un iepuraș pe care nu l-au observat și, ca să nu rămînă jignit, merg la el. Se schimbă subiectul, atributele, dozarea, durata. Activitatea durează atît cît le place copiilor, dar educatoarea are grijă să nu fie suprasolicitat efortul fizic, supradozare, supraoboseală. Vara așa activități se organizează în aer liber, umbrat. Iarna într-o cameră aerisită, în care s-a șters praful cu o cârpă umedă, după ce s-a uscat podeaua.

Activitățile cu copiii mici e bine să fie organizate după somn, ei fiind lejer îmbrăcați, ca să se poată mișca ușor. Această activitate este bine structurată, respectîndu-se normele, consecutivitatea: exerciții de dezvoltare a mușchilor centurii scapulare, spatelui, abdomenului, picioarelor, cu creșterea succesivă a sarcinii fizice. Fiind organizată prin metoda „șuvoi” și utilizînd atribute paralel aranjate, este posibilă atingerea nivelului înalt al densității generale și motorie a activității și a numărului de locoți. Modul în care au fost aranjate atributele, au facilitat asigurarea copiilor, alternarea mișcărilor. S-a ținut cont de sarcinile: dezvoltarea mersului, simțului echilibrului, coordonarea mișcărilor, formarea ținutei, profilaxia piciorului plat. Educatoarea mereu lămurește, demonstrînd, îndeamnă: „fă ca mine”, îi ajută, copiii o imită.

Este minunat dacă în sală este oglindă. Educatoarea stă la spatele copilului la distanță și împreună execută mișcarea, copilul vede și imită. **Nu punem mîna pe copil**, pentru a forța ceva, acceptăm executarea mișcărilor în modul în care poate el.

O distracție cu copiii de 4-7 ani poate avea alt subiect: animalele de la menajerie, pompierii, medicii de la salvare, alpiniștii, clovnii, la mare, în poiană, materialele, fiind adecvate: derdelușe pentru escaladat, saci de sărit în ei, țintă verticală, popice, pămătufuri, funii/otgoane, mingi, cercuri de îmbrăcat peste cap,...

Este important ca deprinderile fizice să fie însușite într-o atmosferă relaxantă și într-o manieră noncompetitivă

Deprinderile fizice să fie însușite într-o atmosferă relaxantă și într-o manieră noncompetitivă, astfel încât copiii să se bucure de jocuri. În joc se bucură de succes, deoarece în cazul în care un grup câștigă, iar altul pierde se pot isca certuri, uneori bătăi.

Copiii învinși vor trăi emoții neplăcute — de furie, dezamăgire —, își pot pierde încrederea în capacitățile lor și nu vor mai dori să participe.

Scopul educației fizice este de a-l ajuta pe copil să dobândească deprinderi și să-și formeze interese care să facă să fie activ din punct de vedere fizic, să-și fortifice sănătatea, să-și formeze cultura fizică, mișcarea, să devină necesitate pentru toată viața.

ACTIVITATEA DE MIȘCARE ÎN MEDIUL EXTERIOR

Timpul petrecut în curte nu este o perioadă de odihnă pentru adulți; este mai curînd un moment prielnic pentru a dezvolta procesul educațional!²⁹

Pe terenul de joc sunt delimitate spații, care promovează dezvoltarea copilului prin implicare activă.

Spațiul pentru cățărăt

Toți copiii îndrăgesc acest spațiu. Cățărătul pe liane, tobogane, platforme și poduri suprapuse, bîrne, cauciucuri de automobil, scări, otgoane întinse orizontal, la o anumită înălțime, pe care copiii se deplasează ca „mămuțele”, le provoacă plăcere și este foarte benefic. Copiii mai mici se vor cățara la înălțimi mici, copiii mai mari se vor urca pînă în vîrf. Cînd sunt afară, copiii descoperă felul în care corpul lor se mișcă pe diferite dimensiuni – ei afla cum e să fii în vîrfurile unei scărițe sau pe un leagăn în viteză.

Supravegheați cu grijă acest spațiu!

Este important să permiteți copiilor să învețe fiecare în ritmul său; copiii nu trebuie să fie influențați de faptul că adulții îi privesc și nici nu trebuie forțați să-și depășească recordurile.

Majoritatea accidentelor se petrec tocmai în această zonă; de aceea ea trebuie supravegheată cu grijă, iar pe jos trebuie să fie un înveliș moale, de obicei, sub aceste utilaje sunt săpate gropi și umplute cu nisip, care este mereu afinat (săpat 30 cm adîncime). Alți copiii nu au voie să se joace sub ele.

Spațiul pentru săpat

Abilitatea motrică a mușchilor mari și mici este susținută și cînd copiii sapă în nisip, toarnă apă, adună pietre, frunze, zăpadă sau alte obiecte. Locul pentru jocul cu apă și nisip trebuie să fie suficient de mare, pentru ca un grup mic de copii să se poată activa fără a se înghesui. Ar fi foarte bine dacă această zonă ar fi amplasată lîngă un robinet cu apă potabilă. Apa poate fi cărată din sala de grupă în butelii de plastic, turnată în cuve, ligheane de plastic. Copiii se vor distra, învăța, jucîndu-se cu apa.

Curățenia în lada cu nisip trebuie păstrată în mod obligatoriu. Este bine să aibă capac cu lacăt deasupra ei. Dacă nu există capac, în fiecare zi, înainte de jocul copiilor, nisipul este greblat —, curățat, umezit, afinat.

Jucăriile: găleușe din plastic și din metal, boluri, lopățele, hîrlețe de toate mărimile, camioane, pîlnii, site, forme, roabe, cutii, obiecte naturale: scoici, pietricele — **toate sunt spălate în fiecare zi**, pregătite pentru următoarea activitate.

²⁹ Hansen, Kirsten A., Kaufmann, Roxane K., Burke, Kate W. *Crearea claselor orientate după necesitățile copiilor*, Epigraf, Chișinău, 2002.

Spațiul pentru circulație și transport

Suprafața trebuie să fie tare, aspră (asfaltată sau bătătorită). Pe o astfel de suprafață copiii merg mai ușor cu tricicleta. Pentru copiii mai mici sunt potrivite cărucioarele, triciclele și mașinuțele legate cu sfoară (pe care copiii le trag după ei), iar pentru cei mari bicicletele, trotinete, motocicletele mici (scutere) și skateboard-urile. Aici ei învață să-și păstreze echilibrul, să starteze, să frîneze.

De obicei educatoarea aduce cutia cu materiale pentru locul „circulația rutieră”. Copiii dezvoltă jocul de rol. Întru evitarea accidentelor, se marchează clar delimitări, trasee cu cretă sau cu vopsea, săgeți, care indică sensul mișcării și se utilizează semne de circulație transportabile. **Atenție! Un adult supraveghează totul în permanență.**

Acest spațiu poate fi utilizat și pentru alte activități: jocul cu mingea, coarda, șotronul sau activitățile artistice, decid împreună educatoarea și copiii. Ca să nu apară divergențe, sunt din timp stabilite niște norme de timp și acțiuni. Triciclele, scuterele etc. sunt puse la locul lor, deoparte.

Spațiul liniștit

Educatoarele aduc afară covorașe, păături etc. pentru a amenaja un loc, unde copiii merg singuri ori cu cineva, pentru a-i privi pe ceilalți sau pentru a desfășura diverse activități. Aici se poate: odihni, contempla imagini, citi cărți, crea muzică, juca „de-a...”. Da, trebuie aduse materiale: creioane de ceară, cretă, hîrtie, cărți, șevalet, lupe și rigle, cutii cu sugestii pentru joc de rol, pe ea poate fi scris „școală”, dar copiii se joacă „de-a magazinul” — ei aleg, ei decid.

Spațiul pentru grădinărit

În acest spațiu, o dată cu unele descoperiri, copiii se mișcă. Plantarea semințelor și observarea dezvoltării plantelor — flori, legume — sunt o experiență impresionantă pentru copii. Ei convin despre forma stratului, măsoară, etichetează. Ei plivesc buruiianul, stropesc, afînează solul, observă insectele, rîmele. Află condițiile, ciclul de dezvoltare a florilor, legumelor. Lucrează împreună, devin protectori ai plantelor. Află care insecte sunt prietenii plantelor, care este aportul păsărilor la creșterea plantelor.

Spațiul pentru lucrul în lemn

Un loc pentru lucrul cu lemnul poate fi atît în sala de clasă, cît și în aer liber, un loc unde copiii nu vor fi deranjați de alții. Aici copiii proiectează, construiesc, confecționează. **Pentru evitarea accidentelor, aceste activități se petrec împreună cu adultul, sub supravegherea atentă a lui.** Copiii vor folosi anumite unelte, respectînd cu strictețe regulile stabilite. Aici copiii își dezvoltă limbajul, imaginația, creativitatea, își folosesc musculatura fină și cea grosieră.

Încă o dată despre educație pentru sănătate, prin mișcare

Dezvoltarea aptitudinilor sociale:

- Copiii învață să *negocieze*: „eu merg pe bicicletă de două ori, apoi ți-o dau, iar tu îmi cedezi scrînciobul”.
- Ei stabilesc reguli: ne cățărăm pe stîlp fiecare de două ori — copiii învață să *facă compromisuri*, deși a vrut să se cațăre de trei ori, dar, dacă grupul a zis altfel, acceptă.
- *Colaborează* ca să se avînte cît mai sus cu balanșoarul, cînd construiesc în nisip, udă plantele, trasează linii pentru cărărușe, ... — copiii *se împrietenesc* și se bucură unul de compania celui alt.
- În timpul plimbărilor, copiii învață diverse lucruri, despre comunitatea în care trăiesc, despre oameni, meserii, ecologie, fauna și flora localității, frumusețea naturii, cartierului, mahalalei, discută despre acei care au contribuit.

Dezvoltarea emoțională

În mediul de joacă sunt inevitabile problemele, fie de conviețuire, fie de cunoaștere, fie de formare a culturii fizice personale. Copiii învață să se descurce în diverse situații care se ivesc și capătă încrederea în sine.

Copiii trăiesc bucuria cuceririi înălțimilor, ajungând în vârful scărilor, escaladând, depășind frica de a luneca pe tobogan.

În mediul exterior, în cadrul unor experiențe reale de viață, își clădesc încrederea în forța lor fizică. Copiii descoperă că pot face multe mișcări și se pot controla, de aceea educatoarea și le dă spațiu (atunci când ea știe că ei se descurcă singuri, numai nu acolo unde este mare pericol), stînd aproape, nu alături, ca să se simtă ei stăpîni pe sine.

Copilul învață să ceară ajutor: „vă rog să stați lîngă mine cînd voi escalada scara, nu pot singur, îmi este frică”, trăiește sentimentul de a fi apărat, are încredere în acel care îl ajută.

Dezvoltarea intelectuală

- În mediul exterior copiii învață contactînd direct cu obiecte: numerele, formele, mărimile, clasifică și numără.

Toate grupele au numărat primii ghiociei de pe răzorul din curte, mai tîrziu numărau cîte flori de margarete, zambile, primula, toporași au înflorit de ieri pînă astăzi, cîte căldărușe cu nisip a cărat fiecare în ladă din movila descărcată din autobasculantă; cîți pomi de cireș, vișin, de nuc sunt în curte, fac grafice.

Ei observă și discută zilnic despre starea timpului: schimbările în natură, învață semnele care prevestesc ploaia, furtuna, învață a se proteja.

- Admiră vietățile, le duc de mîncare: nuci pentru veverițe, slănină pentru pițigoi (le pică și cioroilor), morcovi pentru iepurași (în curtea grădiniței cresc iepurași pui, boboci).

Iarna copiii grupelor mari trăiesc bucuria jocurilor în zăpadă pictînd cu apă colorată, cărîndu-se cu patinele confecționate din butelii, construind labirinturi, oameni, animale de zăpadă, adunînd zăpada în mormane, ca apoi să le asalteze, au muncit mult, cu satisfacție, fiind foarte fericiți.

Toate lucrurile se întîmplă concomitent, în mod firesc: cunoaștere, mișcare, fortificarea sănătății, dezvoltarea limbajului, proceselor psihice, prin activizarea tuturor simțurilor, dezvoltarea proceselor afective — copilul trăiește viața acum, aici, se crește pe sine între semeni.

Siguranța afectivă și fizică a copiilor este una dintre principalele responsabilități ale educatoarei

Asigurați-vă că părinții cunosc aceste măsuri de precauție!!!

PREVENIREA ACCIDENTELOR ȘI TRAUMATISMELOR

Este important ca să fie copiii supravegheați de adulți, căci autocontrolul, judecata și coordonarea lor nu sunt încă pe deplin dezvoltate.

Reguli pentru menținerea siguranței în sala de grupă:

1. Verificați dacă detectorul de fum și stingătorul de incendiu în sala de clasă sunt în funcțiune. Educatoarele și copiii trebuie să știe ce să facă în caz de incendiu.
2. Păstrați produsele de curățat și alte materiale periculoase în locuri inaccesibile pentru copii.
3. Afișați în fiecare sală de grupă numărul de telefon al celui mai apropiat spital, al centrului de dezintoxicare alimentară, al ambulanței și al serviciului de pompieri.
4. Protejați toate prizele de curent electric.
5. Toate firele electrice și alte accesorii să fie bine izolate, conform standardelor.
6. Identificați plantele, ciupercile toxic din sală, de pe terenul de joc și îndepărtați-le.
7. Nu dați copiilor jucării deteriorate, cu arcuri, cu forme ascuțite.

Măsuri de precauție în cadrul activităților în grădinița de copii și acasă:

- Copiii vor folosi lucruri ascuțite numai sub supravegherea unui adult. Spuneți-le copiilor să stea pe scaun, la distanță unul de celălalt, când folosesc lucruri ascuțite.
- Dați copiilor sarcini care nu depășesc posibilitățile lor.
- Asigurați-vă că, înainte de a se apuca de lucru, copiii se spală pe mâini. Curățați și dezinfectați suprafața de lucru.
- Asigurați-vă de supravegherea adecvată a copiilor pe toată perioada rezervată activității.
- Folosiți cu atenție maximă aparatele electrice. **Nu dați voie copiilor să se învîrtească în jurul acestor dispozitive cînd sunt în funcțiune.**
- Asigurați-vă că știți să acordați primul ajutor în caz de arsuri, tăieturi sau alte accidente posibile.

Informați și părinții despre:

- **Semnificația cuvîntului „fierbinte” este cunoscută de către copii și ei sunt foarte atenți în preajma cuptoarelor, a plitelor, a fierului de călcat, a vaselor de bucătărie.** Aveți grijă ca toate aceste dispozitive să fie scoase din priză cînd nu sunt folosite și să nu fie așezate în calea copiilor.
- Arătați copiilor cum se folosesc obiectele, aparatele de bucătărie. Copiii mici vor privi de la distanță cum se pune la fiert supa sau cum se prăjește un aluat. Copiii mai mari se vor implica asistați de adulți. Asigurați-vă că ei sunt capabili să facă astfel de activități înainte de a începe munca ce impune riscuri.
- Revedeți regulile de protecție înainte de a începe gătitul împreună cu copilul — pericolul arsurilor la atingerea unor obiecte fierbinți, nevoia de a ține obiectele inflamabile departe de orice sursă de căldură.

Unele măsuri de protecție în cadrul activităților pe teren

Supravegherea

- Atenționați-i că trebuie să deconecteze aparatura electrică, să nu lase mânerul oalelor sau mănușile de bucătărie în apropierea flăcării.
- Obișnuiți-i pe copii să folosească mănuși pentru lucrurile fierbinți, să pună vasul cu mâncare fierbinte pe o suprafață de ceramică, de lemn.

Discutați cu copiii despre siguranța lor atât în sala de clasă, cât și în curte. Acest lucru îi va determina să se gândească la propria lor sănătate și să-și asume responsabilități.

- Gurile de canal, cablurile de înaltă tensiune etc. sunt departe sau, cel puțin, sunt bine acoperite.
- Există un robinet cu apă potabilă, dacă nu — ajutorul de educator vă aduce apă și câni pentru fiecare copil (dă apă copiilor, ia vesela și o spală, dacă trebuie, aduce iar).
- Aveți la îndemână o trusă de prim ajutor pentru a trata eventuale zgîrieturi sau tăieturi.
- Nu participați activ la joacă; mai degrabă observați totul cu atenție și comunicați doar verbal cu copiii (fie că îi atenționați, fie că le sugerați unele idei...)
- Numiți un adult care să fie prezent în zona activă a locului de joacă (acolo unde sunt scări, tobogane, leagăne, materiale de construit, lucrul cu lemnul — aceste centre vor fi deschise pe rând).
- Numiți un adult să supravegheze centru de nisip și apa, zona cu triciclete, trotinete etc.

BIBLIOGRAFIE

BIBLIOGRAFIE:

Baranov, Maria, *Individualizarea din perspectiva multiplelor inteligențe. Un deceniu de schimbări: pașind în viitor*. Materialele Conferinței Teoretico-Practice jubiliare a Programului Educațional Pas cu Pas, Epigraf, 2005.

Barbu, H., Popescu, E., Șerban, F. *Activități de joc și recreativ-distractive*, Editura Didactică și Pedagogică, RA, București, 1994.

Bolboceanu A., Vrânceanu M., *Ghid psihologic. Preșcolarul*. Editura Lumina, Chișinău, 1996.

Botnari, Valentina, *Familia contemporană: avantaje și erori în educație*, în „Particularitățile și tendințele proceselor demografice” — Conferința Internațională Științifică A.Ș.M., Republica Moldova, octombrie 2001.

Botnari, Valentina, *Problema formării atitudinii intra- și interetnice*, Symposia professorum, seria Psihologie și Pedagogie, Sesiunea științifică din 4-5 mai 2001, ULIM, Chișinău, 2001.

Bruner, J., *Pentru o teorie a instruirii*, EDP, București, 1970.

Carter, Margie, Curtis Deb, *Training Teachers*, Redleaf Press, 1994.

Cosmovici, Andrei, Iacob, Luminița, *Psihologie școlară*, Polirom, Iași, 1999.

Crețu, C., *Curriculum diferențiat și personalizat*, Polirom, Iași, 1997.

Crețu, C., *Conținuturile procesului de învățămînt, componentă a curriculum-ului*, în C. Cucoș (coord.), *Psihopedagogie pentru examenele de definitivare a gradelor didactice*, coord., Polirom, Iași, 1998.

Chartier, Anne-Marie, Geneix, Nicole, *Pedagogical Approaches to Early Childhood Education*, background paper prepared for the Education for All Global Monitoring Report 2007 / Strong Foundations: Early childhood care and education, UNESCO, 2006.

Charney, Ruth, *Teaching Children to Care*, Greenfield: North-East Foundation for Children, 1992.

Dodge, Diane T. *A guide for supervisors and trainers for Implementing Creative Curriculum*. Washington, D.C., 1993.

Dodge, Diane T., *The Creative Curriculum for Early Childhood*, Teaching Strategies Inc., Washington DC, 1988.

Dodge, T.D, Colker, L. J., Heroman, C., *The Creative Curriculum for Preschool*, 4th Edition, Teaching Strategies Inc., Washington DC, 2004.

Doise, W., Mungny, G., *Psihologie socială și dezvoltarea cognitivă*, Polirom, Iași, 1998.

Elia, J. Maurice, Steven, Tobias, E., S. Friendlander, *Inteligența emoțională*. Curtea Veche, București, 2002.

Gangel, Kenneth O., *24 de modalități de a-ți îmbunătăți predarea*, Casa Cărții, Oradea, 2002.

Gardner, Howard, *Multiple Intelligences: The theory in practice*, New-York, Basic Books, a Division of Harper Collins Publishers, 1993

Glava, A., Glava, C., *Introducere în pedagogia preșcolară*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002.

- Gray, John.** *Copiii sunt din rai. Metode de educație pozitivă pentru creșterea unor copii cooperanți, încrezători și sufletești*, Editura Vreamea, București, 2001.
- Hansen, Kirsten A, Kaufmann, Roxanne K., Walsh, Kate B,** *Crearea claselor orientate după necesitățile copilului. 3-5 ani*. Children's Resources International, Traducere de Step by Step Program, România. Ediție apărută cu sprijinul Programului Pas cu Pas, Moldova. Epigraf, Chișinău, 2002.
- Hansen, Kirsten A., Kaufmann, Roxana K., Saifer, Stefen,** *Educația și cultivarea democrației: metode pentru preșcolari. Programul Step by Step — România*, 2002.
- Hart, S.,** *Differentiation for Secondary Curriculum*, Routledge, London, 1996.
- Jensen, Eric,** *Super Teaching*, The Brain Store, Inc., 1998.
- Landers, Cassie,** *Fascinația cuvintelor, copilul de 1-3 ani*, UNICEF, Epigraf, Chișinău, 2004.
- Landers, Cassie,** *Plăcerea cărții. Pregătirea pentru citit*, UNICEF, Epigraf, Chișinău, 2004.
- Landers, Cassie,** *Securitatea copilului*, UNICEF, Epigraf, Chișinău, 2004.
- Lohr, Missy, Wesley, Pat,** *A New Planning Guide to the Preschool Curriculum*, Chapel Hill Training-Outreach Project, 1994.
- Mariangeli, Luciana.** *De vorbă cu Pinocchio*, Editura ARC, Chișinău, 2000.
- Marjorie J. Kostelnik (ed) et al.,** *Teaching young children using them*s, Barnes & Noble, 1991
- McNamara, S., Moreton, G.,** *Understanding Differentiation A Teachers Guide*, David Fulton Pbl., London, 1997.
- Muster, D..** *Metodologia cercetării în educație și învățământ*. Ed. Litera, București, 1985.
- Myers, Robert G.,** *Early Childhood Care and Development, A global Review 1990-1999*. februarie 2000, www.efareport.unesco.org.
- Nolte, Dorothy Law, Harris, Rachel.** *Copiii învață ceea ce trăiesc*. Humanitas, București, 2006.
- Roth-Szamoskozi, M.,** *Activarea funcțiilor cognitive în copilăria mică*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 1998.
- Stoica A., Musteață S.,** *Evaluarea rezultatelor școlare*. Ed. Liceum, Chișinău, 1997.
- Vincente R.** *Cunoașterea copilului*. E.D.P. , București, 1996.
- Visser, J.,** *Differentiation — making it work: ideas for staff development*, Amington, Tamworth, NASEN, 1993.
- Vrânceanu M.,** ș.a. *Evaluarea dezvoltării copilului. Ghid pentru educatori și părinți*. UNICEF-CNETIF, Chișinău, 2000. Cu titlu de manuscris.
- Vrânceanu M.,** coord. *Educația și Dezvoltarea Timpurie a Copilului. Ghidul educatorului*, UNESCO-UNICEF. Editat cu concursul CNETIF. Chișinău, 2005.
- Vrăsmaș, E., Herman, P., Paraschiv, I., ș.a.** *Educația Timpurie a copilului în vîrsta de 0-7 ani*. Ministerul Învățămîntului, Ministerul Sănătății, UNICEF, autori Ed. Alternative, București, 1997.
- Безруких М., Ефимова С,** *Знаете ли вы своего ученика?* Москва, «Просвещение», 1991.
- Ботнаръ, Валентина,** *Возможности игры-драматизации в межкультурном воспитании детей*, *Culegere de prelegeri*, Chișinău, 2002.

Кудрявцев В. *Физическая культура и развитие здоровья ребенка. Дошкольное воспитание*, №2, 2004, с. 89-94.

Венгер Д., Мухина В. *Психология*. Москва, «Просвещение», 1988.

Павлова Л. *Второй год жизни. Дошкольное воспитание*, № 2, 2004, с.114-119.

Павлова Л. *Третий год жизни: особенности возраста. Дошкольное воспитание*, №2, 2005, с. 113-117.

*** *Curriculum-ul educației copiilor de vîrstă timpurie și preșcolară(1-7) ani în Republica Moldova*. Coord.: E. Coroi, A. Bolboceanu, S. Cemortan, V. Botnari, Chișinău, 2007, manuscris.

*** *Cum să comunicăm cu copiii // Ghid pentru educatoare și părinți*. Radda Barnen-Suedia/ UNICEF- Moldova. Editat cu concursul CNETIF, 2004.

*** *Early Childhood Resource Pack: Young Child Survival, Growth and Development*, ECD Unit/UNICEF Programme Division, United Nations Children's Fund, New-York, 2004.

*** *Educația centrată pe copil. 0-3 ani*. Children's Resources International, Traducere de Step by Step Program, România. București.

*** *Hai să comunicăm*. Manual pentru persoanele implicate în lucrul cu copiii care au dificultăți de comunicare. UNICEF – New-York, RU-WHO-Geneva, RU-WHO-Zimbabwe. Editat cu sprijinul Reprezentanței UNICEF în Moldova, 1999.

*** *Nu există dezvoltare fără joc// Ghid pentru educatoare și părinți*. Radda Barnen-Suedia/U NICEF-Moldova. Editat cu concursul CNETIF. Editura ARC, Chișinău, 2004.

*** *Pas cu Pas. Să facem cunoștință*. Editura Epigraf. Chișinău, 2001.

*** *PETI. Educație Timpurie Individualizată. Ghidul educatoarei*. Editura Cartier, Chișinău, 1999.

*** *Predarea orientată după necesitățile copilului. 6-7 ani*. Children's Resources International, Traducere de Step by Step Program, România. Ediția apare prin concursul Programului Pas cu Pas, Moldova-Chișinău, 1999.

*** *Strong Foundations: Early Childhood Education and Care. EFA Global Monitoring Report*, UNESCO, Paris, 2006.

*** *The State of the World's Children, Annual Report of UNICEF*, 2001.

ANEXE

ANEXA 1

Discuție informală cu părinții (după A. Vengher).

Convorbirea trebuie să fie cât mai confidențială, iar întrebările trebuie memorizate. Însemnările/înregistrările trebuie făcute după plecarea părinților. Dacă nu e posibil de a conversa cu părinții în detalii, vă puteți reduce la un chestionar, pe care aceștia îl îndeplinesc în scris.

- 1) Copilul merge cu plăcere la grădiniță?
- 2) Care este componența familiei? Cine se ocupă, în general, de educația copilului?
- 3) Care metode de educație, de stimulare și de pedeapsă sunt aplicate în familie și cum reacționează copilul la acestea?
- 4) Care jocuri preferă copilul: de masă sau active, individuale sau de grup, cu participarea altor copii (maturi)?
- 5) Cât de independent este copilul, poate să se distreze singur sau cere încontinuu atenția părinților? Care sunt obligațiunile lui în casă? Ce sarcini îndeplinește sistematic, ce sarcini episodice?
- 6) Are sau nu copilul prieteni, primește oaspeți, manifestă inițiativă în comunicare sau așteaptă inițiativa altora, se eschivează de la conversații?
- 7) Îl primesc alți copii în joc cu plăcere sau deseori sunt conflicte?
- 8) Se plimbă copilul de unul singur afară?
- 9) Cum copilul se comportă cu membrii familiei, contactează ușor cu maturii necunoscuți?
- 10) Povestiți despre copil tot ceea ce considerați important și caracteristic pentru el.

ANEXA 2

Date privind copilul colectate de cadrul didactic de la părinți

- 1) Date de anchetă ale copilului, date despre familia lui. Schimbările în componența familiei din momentul nașterii copilului. Date generale despre condițiile de trai, materiale ale familiei.
- 2) Particularitățile perioadelor prenatale și postnatale în dezvoltarea copilului. Prezența factorilor de risc pentru sănătatea mamei și a copilului.
- 3) Starea sănătății copilului la momentul cercetării, bolile, infracțiunile și operațiile suferite. Cazurile de internare în spital. Dacă copilul se află la evidență la psihoneurolog. Particularitățile somnului și a alimentației copilului din momentul nașterii.
- 4) Unde și de către cine a fost educat copilul din momentul nașterii. Cine l-a îngrijit în primii doi ani de viață. Instituționalizarea copilului în creșă, grădiniță pentru copii (termenii, timpul instituției). Cum copilul s-a adaptat la condițiile instituției, cum a stabilit relațiile cu copiii, dacă au fost plângeri din partea educatorului. Dacă au fost schimbări considerabile în condițiile de viață ale copilului (schimbarea locului de trai), despărțirile frecvente și îndelungate cu părinții. Reacțiile copilului la ele.
- 5) Dezvoltarea copilului în primii trei ani. Particularitățile dezvoltării motricității. Apariția reacțiilor sensomotorii de bază (termenii): când copilul a început să stea, să meargă, să șadă... Tonusul emoțional general. Dezvoltarea limbajului. Activism în însușirea mediului, curiozitatea. Atitudinea către adulții apropiați și necunoscuți. Însușirea acțiunilor cu obiecte, termenii formării deprinderilor de autoservire. Manifestarea independenței și insistenței. Probleme și devieri în comportamentul copilului. Jocurile și ocupațiile preferate.

- 6) Dezvoltarea copilului în perioada preșcolară. Ocupațiile preferate. Jocurile preferate și partenerii de joc preferați. Interesul față de activitatea de desen: vîrsta și conținutul desenelor. Dacă preferă să asculte povești, poezii, să privească televizorul. Dacă a însușit lectura, din inițiativa cui. Cum este dezvoltat fizic, mîna conducătoare. Relațiile cu adulții, relațiile cu semenii. Conflictele tipice, frecvența lor. Stimulările și pedepsele aplicate de către adulți. Interdicțiile actuale. Particularitățile caracterului. Interesele. Cum își petrece timpul liber. Aptitudinile manifestate. Dacă manifestă inițiativă. Prezența fobiilor.
- 7) Informațiile necesare de menționat, după părerea părinților, din istoria vieții copilului.

ANEXA 3

Chestionarul CORNELLE

Acest chestionar poate fi utilizat pentru studierea particularităților temperamentale ale copilului. Îl puteți utiliza atît dvs., cît și propus părinților pentru a fi completat. Confruntarea răspunsurilor la chestionar oferă rezultatelor o mai mare obiectivitate.

I. EMOTIVITATE

- 1) Copilul se mînie ușor, intră în panică?
- 2) Este sensibil la critici, zeflemisiri, muștrări, încurajări?
- 3) Este timid, naiv, „șters”?
- 4) Roșește sau plînge ușor?
- 5) Este gata oricînd de ceartă, ridică ușor vocea, folosește cuvinte tari?
- 6) Are dispoziții schimbătoare, trecătoare, trece ușor de la o dispoziție la alta?
- 7) La un eveniment neprevăzut (zgomot) tresare, se sperie ușor?
- 8) Are o imaginație vie, bogată?
- 9) Manifestă neliniște cînd treburile nu-i reușesc cum ar fi dorit?
- 10) Este în general nervos, agitat instabil?

II. ACTIVISM

1. Este tot timpul ocupat? Își găsește singur ocupație, mai ales în timpul liber?
2. Se hotărăște ușor? Trece imediat la acțiune?
3. Este perseverent? Rezistă la descurajări?
4. Este constant în eforturi? Este punctual?
5. Este mobil, vioi, neastîmpărat, vorbăreț?
6. Preferă jocurile active, chiar mai violente?
7. Preferă să acționeze decît să contemple acțiunea?
8. Acceptă munca ce nu corespunde gesturilor sale?
9. Este, de obicei, vesel?

III. PRIMARITATE/SECUNDARITATE

- 1) Este repede consolată, împăcat?
- 2) Este nepăsător, puțin recunoscător?
- 3) Este schimbător în prieteni?
- 4) Este schimbător în ocupații?
- 5) Este ușor de convins, de influențat? Acționează în vederea unor rezultate imediate?
- 6) Este, de obicei cheltuiitor, risipitor?
- 7) Uită ușor promisiunile făcute?
- 8) Uită ușor promisiunile făcute?
- 9) Iubește surpriza, noutatea, imprevizibilul?
- 10) Este mereu pus la punct cu ultimele noutăți?

Interpretare: 5 sau mai multe răspunsuri „DA” la fiecare din cele 3 seturi (A, B, C) afirmă calitatea de „Emotiv”, „Activ”, „Primar”. Mai puțin de 5 răspunsuri la unul din cele 3 seturi neagă acea calitate (ne-emotiv sau non-activ sau non-primar)

ANEXA 4

Studierea climatului educativ din familie (Michel Gilly).

A. Plînsete, furii, presiuni asupra anturajului.

- 1) Cînd era mic (la vîrsta de 2-3 ani), copilul plîngea mult?
 - a) mult, în fiecare zi;
 - b) de mai multe ori în cursul săptămîinii;
 - c) de mai multe ori într-o lună;
 - d) rar sau deloc.
- 2) Dar acum?
 - a; b; c; d.
- 3) Cînd era mic și plîngea fără motiv, ce făceați cel mai adesea?
 - a) îl lăsați să plîngă pînă tăcea singur;
 - b) încercați să-l consolați, să-l distrați;
 - c) încercați să-l convingeți că nu e bine să plîngă;
 - d) îl certați sau îl pedepseați?
- 4) Dar soțul dvs.?
 - a; b; c; d.
- 5) Cînd era mic, se trezea noaptea și plîngea deseori?
 - a) în fiecare noapte;
 - b) de mai multe ori în cursul săptămîinii;
 - c) de mai multe ori pe lună;
 - d) rar;
 - e) niciodată.
- 6) Cum reacționați cînd se întîmplă acest lucru?
 - a) îl lăsați să plîngă fără să interveniți;
 - b) îl consolați, îl mîngîiați;
 - c) îl luați în brațe, îl legănați, îl puneți în pat cu dvs.;
 - d) îl certați
- 7) Cînd plîngea noaptea, soțul dvs. era de părerea:
 - a) să-l lăsați să plîngă;
 - b) să interveniți.

- 8) Cine intervenea în asemenea situații?
- întotdeauna mama, niciodată tatăl;
 - mama, iar tatăl numai uneori;
 - în egală măsură și unul, și celălalt;
 - tatăl mai des decît mama;
 - numai tatăl.
- 9) Cînd se scula soțul, proceda la fel ca și dvs.?
- nu s-a întîmplat acest lucru (tatăl îl lăsa pe copil să plîngă);
 - îl mîngîia, îl consola;
 - îl lua în brațe, îl plimba, îl lua în pat cu el;
 - îl trata aspru (certîndu-l, de exemplu).
- 10) În prezent, cînd copilul plînge fiindcă îl tentează ceva interzis sau dorește să obțină un lucru pe care nu vreți să i-l acordați, cum procedați cel mai des?
- îl lăsați să plîngă pînă îi trece;
 - îl consolați, îl mîngîiați;
 - încercați să-l convingeți că nu e bine;
 - acționați cu asprime (certîndu-l sau pălmuiindu-l);
 - cedați;
 - nu se comportă astfel.
- 11) Dacă plînge din motivele arătate mai sus, soțul dvs. cum procedează?
- a; b; c; d; e; f.
- 12) Cînd era mai mic, avea des accese de furie?
- foarte des (în fiecare zi);
 - de mai multe ori în cursul săptămînii;
 - de mai multe ori pe lună;
 - rar sau niciodată;
- 13) Dar în prezent?
- a; b; c; d.
- 14) În prezent, cînd se înfurie sau bombăne este foarte tare în semn de protest fiindcă nu-i satisfaceți pretențiile sau i-ați interzis ceva, cum procedați cel mai frecvent?
- nu-i dați atenție pînă ce-i trece;
 - îl consolați, îl mîngîiați fără ai ceda;
 - încercați să-l convingeți că nu e bine ce face;
 - îl tratați cu asprime: mustrare sau pedeapsă (privațiuni);
 - îl pălmuiți sau îl bateți la spate;
 - cedați.
- 15) Dar tatăl său cum procedează?
- a; b; c; d; e; f.
- 16) Cînd era mic, se ținea ca "scaiul" după dvs., era în stare să vă "piseze" toată ziua ca să obțină ceva?
- da;
 - mai mult sau mai puțin;
 - deloc.
- 17) Dar acum?
- a; b; c.
- 18) Cum procedați cel mai des cînd el insistă tot timpul, cînd vă "pisează" pentru a obține ceva sau pentru a-l autoriza să facă ceva?
- îl lăsați să insiste și nu cedați;
 - nu cedați și încercați să-l convingeți să renunțe;
 - sfirșiți prin a vă supăra și a-l trata aspru: îl certați de exemplu;
 - sfirșiți prin a-i da o palmă sau prin a-l bate la spate;
 - cedați.
- 19) Dar tatăl său într-o situație similară?
- a; b; c; d; e.
- 20) În general, cînd fiul dvs. plînge, cînd se înfurie sau vă "pisează" pentru a obține ceva, soțul dvs. este de părere că procedați în mod:
- prea sever;
 - normal;
 - nu îndeajuns de sever.
- 21) Și dacă intervine soțul dvs. cînd copilul plînge, se înfurie sau se plictisește la nesfîrșit pentru a obține ceva, socotiți că reacționează într-un mod:
- prea sever;
 - normal;
 - nu destul de sever.

B. Interdicții. Autoritate.

- 1) Când era mic (2-6 ani), putea fi considerat un copil mai degrabă:
 - a) neastîmpărat, zgomotos, care își "bagă nasul" peste tot;
 - b) mai mult sau mai puțin;
 - c) calm.
- 2) Dar acum:
 - a; b; c.
- 3) În prezent, care este atitudinea dvs. obișnuită cînd i se întîmplă să fie zgomotos, neastîmpărat, să nu stea locului nici un moment:
 - a) suportați greu acest comportament; vă deranjează, vă "scoate din sărite";
 - b) mai mult sau mai puțin;
 - c) suportați cu ușurință, nu vă deranjează prea mult, nu dați prea mare atenție.
- 4) Ce faceți cel mai adesea cînd copilul e zgomotos, neastîmpărat, cînd scotocește peste tot?
 - a) îl lăsați în pace:
 - pentru că e normal ca un copil să facă zgomot;
 - pentru că oricum nu-l puteți potoli;
 - b) interveniți pentru a-l potoli și în acest caz:
 - se oprește de îndată ce i se cere;
 - trebuie să-l rugați de mai multe ori să înceteze;
 - trebuie să-l pedepsiți ca să înceteze;
- 5) Dar soțul dvs. cum se comportă în fața neplăcerilor arăta mai înainte?
 - a) nu suportă;
 - b) suportă mai mult sau mai puțin;
 - c) suportă bine.
- 6) Cum procedează cel mai frecvent?
 - a(1,2) b(1,2,3)
- 7) Cînd era mic, copilul era ordonat, își aranja lucrurile cu grijă?
 - a) foarte dezordonat;
 - b) mai mult sau mai puțin dezordonat;
 - c) mai degrabă ordonat.
- 8) Dar în prezent?
 - a; b; c.
- 9) În prezent, cînd i se întîmplă să nu-și pună lucrurile la loc, lăsîndu-le în dezordine, cum reacționați în genere?
 - a) nu suportați așa ceva, dezordinea vă acasează, vă deranjează, vă calcă pe nervi;
 - b) suportați mai mult sau mai puțin;
 - c) suportați cu ușurință, nu vă deranjează prea mult, nu acordați o importanță prea mare.
- 10) Cum procedați cel mai des cînd nu-și pune lucrurile în ordine?
 - a) Le aranjați în locul lui:
 - I) deoarece e normal ca la vîrsta lui ...
 - II) deoarece oricum nu vă face ordine și dvs. procedați mai repede decît el;
 - b) Îl siliți să facă ordine:
 - I) execută de îndată ce i se cere acest lucru;
 - II) trebuie să-l rugați de mai multe ori;
 - III) trebuie să fie pedepsit pentru a face ordine.
- 11) Dar soțul dvs. suportă dezordinea copilului său, dimpotrivă, îl agresează, nu o suportă deloc?
 - a) nu suportă;
 - b) suportă mai mult sau mai puțin;
 - c) suportă.
- 12) Ce face soțul dvs. cînd copilul face dezordine?
 - a(1,2) b(1,2,3)
- 13) În general, cînd era mic, fiul dvs. era ascultător sau nu prea?
 - a) foarte neascultător;

- b) așa și așa;
c) ascultător.
- 14) Dar acum?
a; b; c.
- 15) Când e neascultător, considerați acest lucru inadmisibil, grav sau dimpotrivă, lipsit de importanță și de gravitate?
a) imposibil;
b) mai mult sau mai puțin;
c) nu atât de grav.
- 16) Ce faceți cel mai frecvent când da dovadă de neascultare și când este vorba de un lucru destul de important?
a) nimic, deoarece:
– e normal ca un copil să fie neascultător;
– oricum nu s-ar schimba nimic și el ar continua tot așa;
b) îi atrage atenția să fie cuminte, îl muștrăți;
c) aplicați pedepse de tipul privațiunilor;
d) palme sau bătaie la spate.
- 17) Dar soțul dvs. consideră neascultarea copilului ca inadmisibilă sau, dimpotrivă, ca pe un lucru nu prea grav?
a) mai degrabă inadmisibil;
b) mai mult sau mai puțin;
c) nu prea grav.
- 18) Cum reacționează soțul D-stră când copilul nu ascultă și când este vorba totuși de un lucru destul de important?
a (1,2); b; c; d.
- 19) În general, când era mic, copilul vă răspundea vreodată obraznic?
a) deseori;
b) din când în când;
c) niciodată (sau foarte rar);
- 20) Dar acum se întâmplă așa ceva?
a; b; c.
- 21) Când se întâmplă să vă răspundă obraznic, considerați că e o atitudine inadmisibilă sau nu chiar așa de gravă?
a) inadmisibilă;
b) mai mult sau mai puțin;
c) nu atât de gravă.
- 22) Când vă răspunde obraznic, ce faceți de obicei?
a) nimic deoarece:
– este normal ca un copil să răspundă uneori obraznic părinților săi;
– oricum lucrurile nu s-ar schimba cu nimic și el ar continua să răspundă tot așa;
b) îi atrageți atenția, îl dojeniți;
c) aplicați pedepse de tipul privațiunilor;
d) palme sau bătaie la spate.
- 23) Dar soțul dvs. socotește că e inadmisibil ca fiul (fica) lui să-i răspundă obraznic, ori găsește că nu e chiar atât de grav?
a; b; c.
- 24) Ce face el de obicei când copilul îi răspunde obraznic?
a(1,2); b; c; d.
- 25) În ceea ce privește ordinea:
a) ați insistat de îndată pentru ca fiul să capete de timpuriu deprinderi bune;
b) așa și așa;
c) sau l-ați lăsat în voia lui, spunându-vă că se va obișnui cu timpul să fie ordonat.
- 26) Dar în ceea ce privește ascultarea?
a; b; c.
- 27) Dar referitor la politețe?
a; b, c.
- 28) Din toate aceste aspecte —calm, ordine, ascultare, politețe —asupra căruia ați insistat în mod deosebit pentru a-i forma de timpuriu deprinderi bune?

29) În general, îi interziceți mereu aceleași bunuri sau și se întâmplă să-i interziceți într-o zi un lucru pe care îl autorizați în ziua următoare?

- a) aceleași interdicții întotdeauna;
- b) mai mult sau mai puțin;
- c) multe schimbări de atitudine (aproape în fiecare zi).

30) Dar soțul dvs.?

- a; b; c.

31) În general, aveți aceeași atitudine, reacționați în același fel ca și dînsul față de lucruri asemănătoare?

- a) întotdeauna;
- b) aproape întotdeauna;
- c) atitudini variabile (de la o zi la alta sau chiar de la un moment la altul al zilei, după dispoziție).

C. Violența și maltratarea copilului

1) În general, sunteți obligată să vă purtați foarte aspru față de fiul (fica) dvs.?

- a) foarte des: aproape în fiecare zi;
- b) adesea: în fiecare săptămînă;
- c) nu prea des: o dată, de două ori într-o lună;
- d) rar.

2) Dar soțul D-stră?

- a; b; c; d.

3) Ce metode dă rezultate mai bune?

- a) dacă e pedepsit;
- b) dacă e încurajat, răsplătit.

4) Cînd vă supărați pe el, fiindcă nu vă ascultă sau nu face ceea ce l-ați rugat, cum procedați în majoritatea cazurilor?

32) Dar soțul dvs.?

- a; b; c.

33) În general, cînd îl corectați sau îl dojeniți pe copil, soțul dvs. vă consideră?

- a) prea severă;
- b) atît cît trebuie;
- c) nu destul de severă.

34) Dar cînd îl dojenește sau îl ceartă soțul dvs. considerați că atitudinea lui este:

- a) prea severă;
- b) atît cît trebuie;
- c) nu îndeajuns de severă.

a) îl palmuiți, îl bateți la spate;

b) țipați la el;

c) îl certați;

d) îi faceți observații, reproșuri, apelați la rațiune;

e) apelați la sentimente "o superi pe mama";

f) aplicați privațiuni diverse;

g) nu faceți nimic.

5) Dar soțul dvs.?

- a; b; c; d; e; f; g.

6) Cînd nu sunteți mulțumită de el, cum procedați?

	Deseori (aproape în fiecare zi)	Uneori (cel puțin o dată pe săptămână)	Rar	Niciodată
a) îl bateți				
b) țipați la el				
c) îl certați				
d) apelați la judecata lui				
e) apelați la sentimente				
f) îl pedepsiți prin privațiuni				
g) nu faceți nimic				

7) Dar soțul dvs.?

	Deseori (aproape în fiecare zi)	Uneori (cel puțin o dată pe săptămână)	Rar	Niciodată
a) îl bateți				
b) țipați la el				
c) îl certați				
d) apelați la judecata lui				
e) apelați la sentimente				
f) îl pedepsiți prin privațiuni				
g) nu faceți nimic				

D. Întrebări cu caracter general.

- În prezent fiul (fica) dvs. vă relatează spontan zilnic micile sale întâmplări, vă împărtășesc micile sale neazuri, grijile lui de copil sau, dimpotrivă, este mai degrabă rezervat și nu se destăinuie cu ușurință?
 - se destăinuie ușor;
 - uneori se destăinuie;
 - este rezervat.
- Dar față de soțul D-stră?
 - a; b; c.
- Vă place să discutați cu el despre preocupările sale sau, dimpotrivă, nu-i dați prea multă importanță și chiar vă plictisește acest lucru?
 - îmi place;
 - îmi place mai mult sau mai puțin;
 - mă plictisește.
- Dar soțul D-stră?
 - a; b; c.
- În general dați dovadă de răbdare și calm, sau sunteți mai degrabă nervoasă și nerăbdătoare?
 - am răbdare și îmi păstrez calmul;
 - așa și așa;
 - n-am nici răbdare și nici calm.
- Dar soțul D-stră?
 - a; b; c.

- 7) În general, când copilul face ceva rău, acasă sau la școală, care este prima dvs. reacție?
- mai întâi îl certați și îl pedepsiți și numai după aceea încercați să înțelegeți de ce s-a purtat așa;
 - mai întâi încercați să-l înțelegeți, să vorbiți cu el și numai după aceea îl certați sau îl pedepsiți, dacă e cazul.
- 8) Dar soțul dvs.?
- a;
 - b.
- 9) În general, cum procedați în viața de toate zilele, aveți încredere în fiul (fica) dvs.?
- încredere absolută;
 - în general, am încredere, dar nu chiar întotdeauna;
 - nu prea;
 - deloc.
- 10) Dar soțul dvs.?
- a; b; c.
- 11) Aveți autoritate asupra copilului, vă ascultă cu ușurință?
- cu ușurință;
 - nu prea;
 - foarte greu.
- 12) Dar tatăl său?
- a; b; c.
- 13) Sunteți considerată o mamă severă?
- da (mai degrabă severă);
 - mai mult sau mai puțin severă;
 - nu (deloc sau aproape deloc).
- 14) Dar soțul dvs. e considerat un tată sever?
- da (mai degrabă sever);
 - mai mult sau mai puțin sever;
 - nu (nu prea sau deloc).
- 15) Cine dintre dvs. are mai multă autoritate asupra copilului?
- tatăl;
 - ambii părinți la fel;
 - mama.
- 16) În general soțul dvs. s-a ocupat mult de educația copilului:
A. Când copilul era mic	B. În prezent
a) mult;	a) mult;
b) potrivit;	b) potrivit;
c) nu prea;	c) nu prea;
d) deloc.	d) deloc.
- 17) În general, pînă în prezent, în privința educației copilului:
- hotărârile le-ați luat mai ales singură, dar cu acordul soțului dvs.;
 - hotărârile au fost luate de dvs., dar soțul nu a fost întotdeauna de acord;
 - hotărârile le-ați luat împreună, de comun acord;
 - a decis mai ales soțul, iar dvs. nu ați fost întotdeauna de acord;
 - a luat hotărâri mai ales soțul, iar dvs. ați fost întotdeauna de acord.
- 18) În general, pentru creșterea copilului ați recurs deseori și apelați și în prezent la autoritatea soțului dvs. pentru a obține respectarea hotărârilor pe care le luați?
- am recurs foarte frecvent;
 - nu chiar atît de des;
 - am recurs numai în cazuri excepționale.
- 19) Vi se întâmplă uneori să vă faceți favoare fiului (ficei) D-stră, ascunzînd anumite lucruri față de soț pentru a nu-l supăra sau pentru a evita mînia lui? (să-i fiți pârtaș):
- adesea (de mai multe ori în cursul săptămînii);
 - uneori (de cîteva ori în cursul unei luni);
 - rar;
 - niciodată.
- 20) Fiul (fica) se teme mult de tatăl lui?
- foarte mult;
 - asa și așa;

- c) nu prea;
 - d) deloc.
- 21) În general, socotiți că:
- a) ați făcut destul ca fiul (fica) dvs. să capete deprinderi bune;
 - b) nu îndeajuns;
 - c) ați făcut prea mult.
- 22) În genere, în casă există un acord între dvs. și soțul dvs. în ceea ce privește modul de organizare a vieții de familie?
- a) da;
 - b) nu;
 - c) natura dezacordului.
- 23) Aveți impresia că fiul (fica) dvs. își dă seama de acest acord sau dezacord?
- 24) Dacă ar fi să vă reproșați, chiar cât de puțin, în legătură cu educația copilului, la ce aspect anume v-ați opri?
- 25) Dar soțului dvs. ce reproș i-ați face?
- 26) Dacă ar trebui să luați de la capăt creșterea și educarea copilului, ați schimba ceva în modul dvs. de a proceda? Ce anume?
- 27) V-ar plăcea să se producă o schimbare și în modul de a proceda al soțului dvs.? Ce anume?

ANEXA 4

Chestionar pentru părinți — “COPILULUI CE LOC ÎI REVINE ÎN VIAȚA DVS.?”

Instrucțiuni: citiți cu atenție întrebările din chestionar și încercați să răspundeți la ele în modul cel mai sincer.

Variantele de răspunsuri:

- a) pot și întotdeauna procedez în așa fel;
- b) pot, dar nu întotdeauna procedez în așa mod;
- c) nu pot.

Întrebările: dvs. ați putea...

- 1) Să lăsați treburile proprii în orice moment și să vă ocupați de copil?
- 2) Să vă consultați cu copilul, indiferent de vârsta lui?
- 3) Să recunoașteți în față copilului greșeala comisă în relațiile cu el?
- 4) În cazul când sunteți incorect, să-i cereți scuze copilului?
- 5) Să vă calmați și să vă păstrați echilibrul în cazul când fapta copilului v-a enervat?
- 6) Să vă situați în locul copilului?
- 7) Măcar pentru un minut să credeți că sunteți o zână bună (Făt-Frumos)?
- 8) Să povestiți un caz povățuitor din copilărie, chiar dacă el vă prezintă în mod neconvenabil?
- 9) Să vă rețineți întotdeauna de la utilizarea cuvintelor și expresiilor care pot să frustreze copilul?
- 10) Să-i promiteți copilului pentru un comportament dorit realizarea tuturor dorințelor lui?

- 11) Să-i permițeți copilului într-o anumită zi să facă tot ce dorește și să se comporte liber?
- 12) Să nu reacționați în cazul când copilul dvs. l-a lovit, împins grosolan sau l-a ofensat nemotivat pe un alt copil?
- 13) Să rezistați la rugămințile și lacrimile copilului atunci când sunteți sigur că este un capriciu, un moft efemer?

Scor total: fiecare răspuns de tipul "A" se apreciază prin 3 puncte; "B" — 2 puncte; "C" — 1 punct.

Întrebările	Punctajul (A — 3 puncte, B — 2 puncte, C — 1 punct)
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
Total:	

Interpretare:

- mai puțin de **16 puncte** — aveți probleme serioase în educația copilului. Nu vă ajung cunoștințe, sau dorință, sau toleranță pentru a forma copilul ca personalitate! Vă recomandăm să apelați la ajutorul specialiștilor — pedagogului și psihologului;
- de la **16 pînă la 30 de puncte** — grija pentru copil este o întrebare de prim rang pentru dvs.. Posedați aptitudini educaționale doar nu întotdeauna le aplicați consecutiv și bine determinat în practică. Situativ sunteți prea sever, în alte cazuri — peste măsură de blînd, predispus către compromisuri care pot să diminueze efectul educațional. Vi se recomandă să meditați serios la educația copilului pe care o promovați;
- De la **30 pînă la 39 de puncte** — copilul este cea mai mare valoare în viața dvs. Manifestați tendința de a-l înțelege și de a-l cunoaște pe copil, îl stimați, respectați metodele cele mai progresive de educație și o linie stabilă în conduită. Cu alte cuvinte, acționați corect și puteți să aspirați la rezultate bune.

